

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

İletişim Bilimleri Anabilim Dalı

Kültürel Çalışmalar ve Medya Bilim Dalı

YAZILI BASINDA LİNÇ SALDIRILARININ TEMSİLİ (2009-2019)

Berfu DENİZ

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2022

YAZILI BASINDA LİNÇ SALDIRILARININ TEMSİLİ (2009-2019)

Berfu DENİZ

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
İletişim Bilimleri Anabilim Dalı
Kültürel Çalışmalar ve Medya Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2022

KABUL VE ONAY

[Öğrencinin Adı Soyadı] tarafından hazırlanan "Yazılı Basında Linç Saldırılarının Temsili" başlıklı bu çalışma, 14.01.2022 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Tuğba Asrak Hasdemir (Başkan)

Doç. Dr. Ayşe Nevin Yıldız (Danışman)

Dr. Öğr. Üyesi Emel Uzun Avcı (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Prof.Dr. Uğur ÖMÜRGÖNÜLŞEN

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan **“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”** kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

...../...../.....

Berfu DENİZ

1“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”

- (1) Madde 6. 1. Lisansüstü tezele ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez **danışmanın** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez **danışmanın** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulunun** gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, **tezin yapıldığı kurum** tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, **ilgili kurum ve kuruluşun önerisi** ile **enstitü** veya **fakültenin** uygun görüşü üzerine **üniversite yönetim kurulu** tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

* **Tez danışmanın önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.**

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, Doç. Dr. Ayşe Nevin YILDIZ danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Berfu DENİZ

TEŞEKKÜR

Bu çalışmayı ortaya çıkarmamı hayatımdaki birçok insanın desteğine ve motivasyonuna borçluyum. Elbette, öncelikle bir pusula gibi yönümü bulmamı sağlayan, kaynaklarını, değerli fikirlerini benimle paylaşan, yapamayacağımı her düşündüğümde beni sabırla yüreklendiren sevgili hocam Ayşe Nevin YILDIZ'a teşekkür etmek istiyorum.

Tez yazmanın tüm zorluğunu benimle birlikte deneyimleyen, manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen, bir an bile bana inanmaktan vazgeçmeyen canım anneme, canım babama ve canım abime ayrı ayrı teşekkür ediyorum.

Hayatım boyunca varlığından güç aldığım, ufkumu, hayal gücümü zenginleştiren aynı zamanda tezimi sabırla ve dikkatle okuyup önerilerini ve eleştirilerini paylaşan hem manevi annem hem arkadaşım olan Gülen'e bu vesileyle teşekkür etmek istiyorum.

Dostlarımın ise bu süreçteki desteği en büyük güç kaynaklarımdan biri oldu. Yıllardır aynı evi paylaştığım, hüznüyle, neşesiyle hemhâl olduğum, inancımı her yitirdiğimde bıkmadan usanmadan beni yüreklendiren canım dostum Hazal'a, tezimle ilgili konuştuğumuzda benimle birlikte heyecanlanan, değerli fikirlerini paylaşan canım dostum Emre'ye, çalışmaktan bunaldığımda beni mutlu etmek için elinden geleni yapan dostlarım Cansu'ya, Barış'a, Özgün'e, Denizcan'a, Ceren'e, Elif'e ayrı ayrı teşekkür ediyorum. İyi ki yollarımız kesişmiş.

İyi ki varsınız.

ÖZET

DENİZ, Berfu. *Yazılı Basında Linç Saldırılarının Temsili (2009-2019)*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2022.

Linç, toplumda yerleşik olan milli, dini ve ahlaki değerlerin ihlal edildiği veya ihlal edildiği sanıldığı durumlarda halktan bir grubun suçlu bulduğu kişi veya grubu cezalandırdığı bir şiddet biçimidir. Hukuk devletiyle örtüşmeyen bu saldırıların paradoksal biçimde kanunda suç olarak işaretlenmemesi dolayısıyla cezasız kalması linç saldırılarının önünü açarak olağanlaşmasına sebep olmaktadır. Linci besleyen ve toplum nezdinde olağanlaşmasına sebep olan bir diğer unsur da saldırı sonrasında siyasi ve idari yetkililerin medyada yer alan söylemleridir. Yetkililerin söylemleri çoğunlukla, lincin önemsiz, ‘basit bir adi’ vaka ya da ‘provokasyon’ olduğu yönündedir. Yazılı basın ise, resmi yetkililerin açıklamalarını destekleyen bir söylem kullanmasının yanı sıra lincin üstünü kapatan ya da bir dizi gerekçeyle haklı kılan dolayısıyla meşrulaştıran bir tutum sergilemektedir. Egemen ideolojinin bir aracı olan medya, hâkim değerlerin ve normların yeniden üretilmesindeki işleviyle bu değerlerin dışında kalan düşünceleri veya kimlikleri toplum için tehdit oluşturan bir unsur olarak temsil ederek kimi zaman hedef göstermekte kimi zaman bu gruplara yönelik şiddeti meşrulaştırmaktadır.

Bu çalışmada, lincin hedefi, nedenleri ve meşrulaştırılması gibi aşamaları içeren linç sürecinin işletilmesinde medyanın rolünü sorgulamak amacıyla Türkiye’de 2009-2019 yılları arasında yazılı basında yer alan linç saldırılarının haberde temsil edilme biçimleri incelenmiştir. Bu bağlamda Kemalist-laik basını temsilen *Cumhuriyet*, ana akım-popüler basını temsilen *Hürriyet*, İslami-muhafazakâr basını temsilen *Yeni Şafak* gazeteleri seçilmiştir. Seçilen gazetelerde yer alan haberler önce nicel içerik çözümlemesiyle analiz edilmiş ardından örnek olay olarak belirlenen dört linç vakasının yer aldığı haberler eleştirel söylem analizine tabi tutulmuştur. Eleştirel söylem analizinde Ruth Wodak’ın ‘pozitif biz’ ve ‘negatif onlar’ inşasını oluşturan söylem stratejilerinin yer aldığı söylem-tarihsel yaklaşımı kullanılmıştır. Bu yaklaşım aynı zamanda olayın arka plan ve bağlam bilgisini

analize dahil ederek, linç haberlerinin söylem analizi yapılırken lincin ortaya çıkmasına zemin hazırlayan tarihsel arka planı açığa çıkarmaktadır.

Anahtar Sözcükler

Linç, meşru şiddet, kolektif şiddet, cezasızlık, medya, temsil.

ABSTRACT

DENİZ, Berfu. *Representation of Lynch Attacks In The Print Media (2009-2019)*.
Master Thesis, Ankara, 2022.

Lynch is a form of violence in which a group of people punishes the person or group they find guilty in cases where the national, religious and moral values in the society are violated or believed to be violated. The fact that these attacks, which don't coincide with the rule of law, paradoxically are not marked as crimes in the law, thus impunity, paves the way for lynching attacks and causes them to become commonplace. Another factor that feeds the lynching and causes it to become normal in the eyes of the society is the discourses of the political and administrative officials in the media after the attack. The statements of the authorities are mostly the lynching was a trivial, 'simple case' or a 'provocation'. The printed media, on the other hand not only uses a discourse that supports the statements of the official authorities, but also exhibits an attitude that covers the lynching or justifies it for a number of reasons, thus legitimizing it. As a tool of the dominant ideology, the media, with its function in the reproduction of dominant values and norms represents thoughts or identities that are outside these values as a threat to the society, sometimes targeting them and sometimes legitimizing violence against these groups.

In this study, the representation of lynching attacks in the news in Turkey between 2009-2019 was examined in order to question the role of the media in the operation of the lynching process, which includes stages such as the target, reasons and legitimization of the lynching. In this context, Cumhuriyet was chosen to represent the Kemalist-secular press, Hürriyet to represent the mainstream-popular press, and Yeni Şafak to represent the Islamic-conservative press. The news in the selected newspapers were first analyzed with quantitative content analysis, then the news that included four lynching cases determined as case studies were subjected to critical discourse analysis. In critical discourse analysis, Ruth Wodak's discourse-historical approach, which includes discourse strategies that constitute the construction of 'positive us' and 'negative them', was used. This approach also includes the background and context information of the

incident in the analysis, revealing the historical background that paved the way for the emergence of the lynching while the discourse analysis of the lynching news was made.

Keywords

Lynch, legitimate violence, collective violence, impunity, media, representation.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	ii
ETİK BEYAN	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR DİZİNİ	xii
TABLOLAR DİZİNİ	xiii
ŞEKİLLER DİZİNİ	xiv
GİRİŞ	1
1.BÖLÜM: ŞİDDET VE LİNÇ	6
1.1. ŞİDDET	6
1.2. BİR MEŞRU ŞİDDET PRATİĞİ OLARAK LİNÇ	10
1.2.1.Meşru Şiddetin Nesnesi: Homo Sacer	15
1.2.2. Kolektif Şiddetin Nesnesi: Günah Keçisi	17
1.3. KİTLELERİN RUHU	19
1.4. CEZASIZLIK	23
2. BÖLÜM: MEDYA VE ŞİDDET	30
2.1. MEDYADA ŞİDDETİN SERÜVENİ	32
2.2. MEDYADA ŞİDDETE İLİŞKİN YAKLAŞIMLAR	35

2.2.1. Medyada Şiddeti Açıklamaya Yönelik Psikoloji Kuramları	35
2.2.1.1. Katharsis Teorisi.....	35
2.2.1.2. Duyarsızlaşma Teorisi	36
2.2.2. Medyada Şiddeti Açıklamaya Yönelik İletişim Kuramları	37
2.2.2.1. Liberal Kuramda Medyada Şiddet.....	38
2.2.2.1.1. Ekme Kuramı ve “Acımasız Dünya Sendromu”	39
2.2.2.1.2. Kullanımlar ve Doyumlar Kuramı.....	40
2.2.2.2. Eleştirel Kuramda Medyada Şiddet	41
2.3. MEDYADA ŞİDDETİN TEMSİLİ VE KÜLTÜREL ŞİDDET	44
2.4. MEDYADA SÖYLEMSEL ŞİDDET	47
2.5. MEDYA VE LİNÇ SALDIRILARI	51
3.BÖLÜM: LİNÇ HABERLERİNİN ANALİZİ	55
3.1. HABER.....	55
3.2. YÖNTEM.....	60
3.3. RUTH WODAK’IN ELEŞTİREL SÖYLEM ANALİZİ	62
3.4. 2009-2019 YILLARI ARASINDA GAZETELERDE YER ALAN LİNÇ VAKALARININ SAYISAL ANALİZİ	67
3.4.1. 2009-2019 Yılları Arasında Gazetelerde Yer Alan Linç Vakalarının Toplam Sayısı	67
3.4.2. Gazetelerdeki Linç Vakalarının Yıllara Göre Sayısal Dağılımı ...	68
3.4.3. Gazetelerde Yer Alan Linç Vakalarının Kategorileştirilmesi.....	70
3.4.4. Gazeteler Linç Faillerini Nasıl Tanımlanmaktadır?	74
3.4.5. Gazeteler Linç Mağdurunu Nasıl Tanımlanmaktadır?	76
3.4.6. Gazetelerde Yer Alan Linç Vakalarının Haber Kaynağı Kimdir?.78	
3.4.7. Gazetelere Göre Linç Vakalarına Nasıl Müdahale Edilmiştir?.....	81
3.4.9. Gazetelere Göre Linç Vakaları Sonrasında Yerinden Edilen Toplumsal Gruplar Kimlerdir?	84
3.5. ÖRNEK OLAYLARIN ELEŞTİREL SÖYLEM ÇÖZÜMLEMESİ....	86
3.5.1. Örnek Olay 1: Sanatçılara yapılan Linç Saldırısına İlişkin Bağlam ve Arka Plan Bilgisi	87
3.5.1.1 Hürriyet Gazetesinde Olayın Temsili	90
3.5.1.2. Yeni Şafak Gazetesinde Olayın Temsili	94

3.5.1.3. Cumhuriyet Gazetesinde Olayın Temsili.....	97
3.5.2 Örnek Olay 2: Kürtlere Yapılan Linç Saldırısının Bağlam ve Arka Plan Bilgisi	101
3.5.2.1. Hürriyet Gazetesinde Olayın Temsili	106
3.5.2.2. Yeni Şafak Gazetesinde Olayın Temsili	110
3.5.2.3. Cumhuriyet Gazetesinde Olayın Temsili.....	114
3.5.3. Örnek Olay 3: Suriyelilere Yapılan Linç Saldırısının Bağlam ve Arka Plan Bilgisi.....	116
3.5.3.1. Hürriyet Gazetesinde Olayın Temsili	121
3.5.3.2. Yeni Şafak Gazetesinde Olayın Temsili	123
3.5.3.3. Cumhuriyet Gazetesinde Olayın Temsili.....	125
3.5.4. Örnek Olay 4: Alevilere Yapılan Linç Saldırısının Bağlam ve Arka Plan Bilgisi	126
3.5.4.1. Hürriyet Gazetesinde Olayın Temsili	131
3.5.4.2. Yeni Şafak Gazetesinde Olayın Temsili	134
3.5.4.3. Cumhuriyet Gazetesinde Olayın Temsili.....	136
SONUÇ.....	139
KAYNAKÇA.....	148
EK 1. GRAFİKLER.....	155
EK 2. ORJİNALLİK RAPORU.....	168
EK 3. ETİK KURUL MUAFİYET FORMU	169

KISALTMALAR DİZİNİ

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

AFAD: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı

AKP: Adalet ve Kalkınma Partisi

Bkz.: Bakınız

BBP: Büyük Birlik Partisi

BDP: Barış ve Demokrasi Partisi

Çev.: Çeviren

Der.: Derleyen

DEV-GENÇ: Devrimci Gençlik

DHKP-C: Devrimci Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi

DTP: Demokratik Toplum Partisi

Ed.: Editör

HAMAS: Harakat al-Muqawama al-İslamiya (İslami Direniş Hareketi)

HDP: Halkların Demokratik Partisi

HDV: Hrant Dink Vakfı

İHD: İnsan Hakları Derneği

İYİP: İyi Parti

KHK: Kanun Hükmünde Kararname

MHP: Milliyetçi Hareket Partisi

NAACP: National Association for the Advancement of Colored People

OHAL: Olağanüstü Hal

PKK: Partiya Karkerên Kurdistan (Kürdistan İşçi Partisi)

PSAKD: Pir Sultan Abdal Kültür Derneği

s.: sayfa

STK: Sivil Toplum Kuruluşu

TCK: Türk Ceza Kanunu

TDK: Türk Dil Kurumu

TESEV: Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı

TİHV: Türkiye İnsan Hakları Vakfı

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. Söylem Tarihsel Yaklaşımının Söylem Stratejileri.....	65
Tablo 2: Linç Haberlerinin Yıllara ve Gazetelere Göre Dağılımı	68
Tablo 3: Gazetelere Göre Linç Kategorilerinin Haber Sayıları.....	73
Tablo 4: Linç Vakalarında Gazetelerin Faili Tanımlama Dağılımı.....	75
Tablo 5: Gazetelere Göre Linç Vakalarının Mağdurları Tanımlama	77
Tablo 6: Gazetelerin Haber Kaynağı	78
Tablo 7: Lince Müdahale Biçimleri.....	82
Tablo 8: Lincin Hukuki Yaptırımları.....	83
Tablo 9: Yerinden Edilen Toplumsal Gruplar	85

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1: 2009-2019 Yılları Arasında Gazetelerde Yer Alan Linç Vakalarının Toplam Sayısı.....	67
Şekil 2: Yıllara Göre Gazetelerdeki Linç Vakalarının Sayısı	69
Şekil 3: Linç Vakalarıyla İlgili Siyasi ve İdari Yetkililerin Açıklamalarının Teması	80
Şekil 4: Cumhuriyet Gazetesinde Yer Alan Linç Vakalarının Kategorisi	159
Şekil 5: Yeni Şafak Gazetesinde Yer Alan Linç Vakalarının Kategorisi	159
Şekil 6: Hürriyet Gazetesinde Yer Alan Linç Vakalarının Kategorisi	159
Şekil 7: Cumhuriyet Gazetesine Göre Linç Faillerinin Kimliği.....	160
Şekil 8: Yeni Şafak Gazetesine Göre Linç Faillerinin Nitelikleri	161
Şekil 9: Hürriyet Gazetesine Göre Linç Faillerinin Nitelikleri	161
Şekil 10: Cumhuriyet Gazetesine Göre Linç Mağdurlarının Kimliği.....	162
Şekil 11: Yeni Şafak Gazetesine Göre Linç Mağdurlarının Kimliği.....	162
Şekil 12: Hürriyet Gazetesine Göre Linç Mağdurlarının Kimliği.....	163
Şekil 13: Cumhuriyet Gazetesinin Verilerine Göre Lince Müdahale Biçimleri	163
Şekil 14: Yeni Şafak Gazetesinin Verilerine Göre Lince Müdahale Biçimleri	164
Şekil 15: Hürriyet Gazetesinin Verilerine Göre Lince Müdahale Biçimleri.....	164
Şekil 16: Cumhuriyet Gazetesinin Verilerine Göre Lincin Hukuksal Sonuçları	165
Şekil 17: Yeni Şafak Gazetesinin Verilerine Göre Lincin Hukuksal Sonuçları.....	165
Şekil 18: Hürriyet Gazetesinin Verilerine Göre Lincin Hukuki Sonuçları	166
Şekil 19: Cumhuriyet Gazetesinin Verilerine Göre Lincin Sosyal Sonuçları:	166
Şekil 20: Yeni Şafak Gazetesinin Verilerine Göre Lincin Sosyal Sonuçları.....	167

GİRİŞ

Linç, son zamanlarda en yaygın kullanılan kavramlardan biri haline gelmiştir. Sosyal medyada, yazılı ve görsel basında, gündelik konuşma içerisinde linç, linç kültürü, linç kampanyası kavramlarına sıkça başvurulmaktadır. Lincin, birçok edimin yerine geçen bir kavram olarak alelade kullanılması, anlam yükünün hafifletilmesine sebep olmaktadır. Esasında linç, kalabalık içinde kişiyi öldürme veya ağır yaralama teşebbüsüne işaret eden ve birçok kez ölümlerle sonuçlanan son derece vahim bir şiddet biçimidir.

Linç kavramının -çoğu kez gerçek anlamından kopuk olsa da- gündelik dile yerleşmesi Türkiye’de lincin sıklıkla başvurulan şiddet pratiği olmasıyla birlikte düşünülebilir. İftira, hakaret, tehdit gibi sözel saldırılar ya da öldürme, yaralama gibi fiziksel saldırılar Türkiye’de hâkim bir ‘linç kültürü’ olduğu konusu gündeme getirmektedir. Ancak lincin nasıl bir kültür olduğu ve nasıl oluştuğu açık biçimde tanımlanmadığı için popüler bir kavram haline gelmiş kestirme teşhis olduğu düşünülmektedir (Gölbaşı, 2007, s. 373). Lincin bir kültür olarak kanıksanması, çözüm yolunda hamle yapılmasını engellemekte ve rutin gündelik yaşamın bir parçası olarak değerlendirilmesine yol açmaktadır. Bundan dolayı bu çalışma, linci bir kültür olarak değerlendiren genel kabulün aksine, toplumdaki egemen değerleri besleyen siyasal, toplumsal ve hukuki mekanizmalarla ilişkili olmasından dolayı politik bir sorun olarak tanımlamaktadır.

Linç, halkın adaleti kendi eline alma motivasyonu ile ortaya çıkan bir cezalandırma eylemidir. Modern hukuk devletinde suçluların cezalandırılması devletin tekelindedir. Fakat lincin failleri, mahkemenin uygulaması gereken cezalandırmayı kendi ellerine alarak hukuku etkisizleştirmektedir. Buradan ortaya çıkan iki sonuç dikkate değerdir. Biri, kitlenin hukuka güvenmemesi yani suçlulara yeterli cezanın verilmeyeceği düşüncesi diğeri ise Tanıl Bora’nın belirttiği gibi (2018, s. 12) suçlunun hukuku hak etmeyecek kadar aşağılık görülmesidir. Toplumun birçok kesimi tarafından suçlu görülen kişilerin hukuki anlamda tatmin edici bir cezayı almayacağına ilişkin kanı toplumsal şiddet eğilimini körüklemekte ve kaos ortamını beraberinde getirmektedir. Öte yandan suçlunun hukuku hak etmeyeceği inancı da tehlikeli bir ‘toplumsal adalet’ anlayışını doğurmaktadır ve bu durum da yine hukukun etkisiz kılınmasıyla sonuçlanmaktadır.

Modern hukukun olmadığı ilkel topluluklarda da linç olgusu görülebilmektedir. Örneğin, Eskimolar birden fazla öldürme ve yalan söyleme durumlarında topluluğun bütününe zarar gördüğü ya da zarar göreceğine inandıkları için kişiyi linç etmektedirler (Özcan, 1998, s. 252). Tupinambalar da savaş mahkumlarını önce kabile içine alır, kabile üyeleriyle evlenmelerine izin verir ancak daha sonra önceden belirlenmiş biçimde bu kişilerin normu ihlal etmesini sağlayarak linç etmektedir (Girard, 2019). Burada söz konusu olan linç saldırılarının toplumsal yapıyı tesis eden kimi normların ihlal edildiği durumlarda gerçekleştirilmesidir. Normun ihlal edilmesi, belirli kişi veya grupları değil topluluğun tümünü etkilediği için, topluluğu zarara uğratacağı düşüncesiyle suçlu bulunan kişiler kimi zaman sürgüne yollanır kimi zaman ise lince maruz bırakılırdı (Özcan, 1998). Normun ihlali durumunda açığa çıkan kolektif şiddet biçiminin geçmişten günümüze sürdüğünü iddia eden bu çalışma açısından iki kavramsallaştırmanın zihin açıcı olduğu düşünülmektedir. Bunlardan ilki işlediği bir suçtan dolayı hukuktan dışlanarak halk tarafından yargılanan ve öldürülmesi cinayet sayılmayan homo sacer figürüne ilişkin olup, Giorgio Agamben (2017) tarafından oluşturulan kavramsal çerçevedir. İkincisi ise, topluluk içinde şiddet birikiminin yatıştırılmasına aracı olan ve toplumsal düzeni tesis etme işlevi gören ikame kurban ve günah keçisi figürlerine ilişkin Rene Girard'ın (2019) oluşturduğu kavramsal çerçevedir. Agamben ve Girard'ın sunduğu bu çerçeve geçmişten bugüne kimlerin hangi durumlarda meşru şiddetin nesnesi haline getirildiğini açıklamaya yardımcı olmaktadır.

Günümüzde ise, bir toplumdaki linç girişimlerini anlamının yolu devletin söylem ve pratiklerini incelemekten geçmektedir (Gambetti, 2007). Türkiye özelinde kimlerin meşru hedef haline getirildiğinin net bir ayrımı olmamakla birlikte, egemen değerleri benimseyen ve sürdüren “biz” kategorisinin dışında kalan gruplar hâkim söylem ve pratiklerle toplumun periferine itilmektedir. Bizi içerleyen grup ülkenin içinde bulunduğu siyasi, toplumsal konjonktüre göre değişmektedir. Dolayısıyla Türkiye özelinde kimlerin linç nesnesine dönüşerek şiddete açık hale geldiği ve şiddet yoluyla bertaraf edildiği de dönemin politik ve toplumsal iklimiyle ilişkilidir.

Dönemin iklimiyle ilişkili olarak, hâkim değerlerin ve normların toplumsal bir sınır olarak ortaya çıkmasında medyanın anahtar bir rolü bulunmaktadır. Medya, toplumsal ve siyasal değerlerin yayılmasında, aktarılmasında ve dağıtılmasında etkili bir araçtır. Bunu yaparken birtakım kodlar üzerinden anlam üretmektir böylece toplumun anlamlandırma

pratiklerinde etkili olmaktadır. Anlamlandırma pratikleri toplumsal siyasal, kültürel ve ekonomik koşullarla doğrudan ilintilidir ve bu yapının içerisinde medyanın da ideolojik olması kaçınılmazdır. Medyada kurulan anlatılar normal/kaos, içeri/dışarı tanımları ve bu tanımlar aracılığıyla oluşturulan biz ve onlar ikiliğiyle de toplumsal anlamı inşa etmektedir (Yıldız Tahincioğlu, 2016, s. 180). Bizden olmayanlara ilişkin kurulan anlamlar söylemsel şiddeti içerisinde barındırmaktadır. Medya söylemsel şiddeti kullanarak öfke ve nefret duygularını üretilmesine neden olurken birtakım sorunların da toplumun sınırlarını tehdit eden gruplardan çıktığına işaret etmektedir. Dolayısıyla toplumsal pratiklerin belirleyicisi olan toplumsal söylemin şiddet içeren bir biçim alması beraberinde toplumsal pratiklerin de şiddet içermesine neden olmaktadır (Çoban, 2009, s. 9).

Konusunun linç saldırılarının medyada temsil edilme biçiminin oluşturduğu bu tez çalışmasının amacı, lincin süreklilik kazanmasında medyanın rolünü araştırmaktır. Lincin hedefi, nedenleri ve meşrulaştırılması gibi aşamaları içeren linç sürecinin işletilmesinde medyanın üstlendiği işlevlerin ortaya koyulması ve tartışılması hedeflenmektedir. Bu işlevleri tartışırken Kültürel Çalışmaların haber metinlerinin içine gömülü olan ima ve anlamların egemen ideoloji lehine oluşturulduğuna ilişkin yaklaşımlara yaslanılacaktır. Bu yaklaşımlar aynı zamanda, medya aracılığıyla egemen ideolojinin toplumsal anlamı oluşturmadaki etkisi ve bu yolla öznenin inşa edilmesine yönelik vurgusu linç saldırıları ile medya arasında kurulacak olan ilişkiye olanak tanımaktadır.

Bu bağlamda çalışma için şu sorulara yanıt aranacaktır:

1. Gazetelerde yer alan haberlere göre, Türkiye’de linçe maruz kalan gruplar kimlerdir?
2. Linç saldırılarının süreklilik kazanmasında medyanın rolü nedir?
3. Gazeteler linç saldırılarını hangi bağlamlarla ilişkilendirerek ele almaktadır?
4. Bürokrat ve siyasetçilerin linç saldırılarına ilişkin tutumu nedir?
5. Linç saldırılarının cezasızlıkla sonuçlanmasına neden olan etken nedir?

Yazılı basında linç saldırılarının *Cumhuriyet*, *Hürriyet* ve *Yeni Şafak* gazetelerinde temsil edilme biçimlerinin analiz edildiği bu çalışmanın evreni olarak 2009-2019 arasındaki

yıllar seçilmiştir. Çünkü 2009-2019 yılları Türkiye’de birçok olumlu ve olumsuz gelişmelerin yaşandığı kritik bir süreçtir. Lincin toplumsal kriz ve çatışma, siyasi istikrarsızlık dönemlerinde artış gösteren bir olgu olması (Berg, 2017; Bora, 2018; Parker, 2014) özellikle bu tarihlerin seçilmesinde etkili olmuştur. 2009-2019 arasındaki yıllar hem demokrasi adına yeni hamlelerin yapıldığı hem de bu hamlelerin başarısız olduğu kitlesel protesto, darbe girişimleri gibi birçok sarsıcı olayların olduğu çalkantılı bir dönemdir. Bu açıdan çalışma, güncel bir çerçeve sunması açısından önemli bir yerde konumlanmaktadır. Çalışmanın önemini oluşturan bir diğer unsur da faydalanılan kuramsal yaklaşımlardır. Azınlıklara ya da göçmenlere yönelik linçlerin konu edildiği akademik çalışmalar milliyetçilik ya da nefret söylemi çerçevesinde ele alınmaktadır. Ancak adi suçlulara yönelik linç saldırıları bu kuramların sunduğu kavram setleriyle açıklanamamaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada, lincin bir cezalandırma olarak ortaya çıktığı farklı nedenler, egemen değer ve normların ihlaliyle ilişkilendirilerek ortaya koyulması hedeflenmiştir. Egemen değerlerin ve normların üretilmesinde bir araç olarak kabul edilen eleştirel paradigmadan yola çıkılarak farklı görüşleri temsilen üç gazete seçilmiştir. Bunlar: laik-Kemalist basını temsilen Cumhuriyet, ana akım basını temsilen Hürriyet ve İslami-muhafazakâr basını temsilen Yeni Şafak gazeteleridir. Bu gazetelerin 2009-2019 yılları arasında linç saldırılarına ilişkin haber dokümanları önce sayısal verilere dökülmüş ardından örnek olay olarak seçilen dört linç haberi eleştirel söylem analizine tabi tutulmuştur.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde bir şiddet türü olan linci açıklamak için önce şiddet kavramı ardından linç kavramına bakılmıştır. Lincin toplumsal olarak onaylanan bir kolektif şiddet eylemi olması ve bu onayı mümkün kılan ve kitleyi harekete geçiren toplumsal siyasal ve hukuki mekanizmalar homo sacer ve günah keçisi figürleri aracılığıyla tartışılmıştır. Meşru şiddet bağlamında ele alınan bu kavramlar tarih içinde kimi grupların hukuktan dışlanarak şiddetin nesnesi haline gelmesi ile günümüzdeki linç saldırılarının cezasızlıkla sonuçlanmasının ardında yatan meşruluk mekanizmaları arasında bağlantı kurulmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde medyanın şiddetle ilişkisini konu eden çalışmalara ilişkin bir tartışma yapılmıştır. Bu bağlamda medyaya ilişkin farklı kuramsal yaklaşımlar ele alınarak, medya aracılığıyla lince ilişkin anlamlandırmanın nasıl gerçekleştirildiği

anlamaya çalışılmıştır. Bu bölümde, tezin dayandığı linç ve medya ilişkisinin dayandırıldığı kuramsal arka plan medya, ideoloji, egemen iktidar kavramları çerçevesinde açıklanmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümü analiz kısmına odaklanmaktadır. Bu bölümde ilk olarak 2009-2019 yılları arasında *Cumhuriyet Hürriyet* ve *Yeni Şafak* gazetelerinde yer alan linç saldırılarının sayısal verilerin dökümü yapılmıştır. Gazetelerin ideolojik konumuna göre, hangi linç vakalarına yer verdiği ya da görmezden geldiği, linç vakalarının hangi yıllara göre artış gösterdiği, gazetelerin linç saldırılarını hangi bağlamlarda ele aldığı, failin ve mağdurun nasıl tanımlandığı, kimlerin haber kaynağı olarak kullanıldığı, linç saldırılarına nasıl müdahale edildiği, hukuki yaptırımlarının ne olduğu ve yerinden edilen toplumsal grupların kimler olduğu tespit edilmiştir. Daha sonra sayısal verilerden elde edilen bulgulara göre dört tane örnek olay seçilerek Eleştirel Söylem Analizine tabi tutulacaktır. Ruth Wodak'ın Eleştirel Söylem Analizi linç saldırılarının arka planı ve olayın gerçekleştiği bağlama ilişkin tarihsel bir izlek sunması açısından faydalı görülmektedir. Wodak'ın söylem tarihsel yaklaşımıyla, çalışmanın yalnızca sayısal veriler ve gazetelerin söylem analiziyle sınırlı kalmayacağı, tarihsel bir bağlam aracılığıyla linç zemin hazırlayan sebeplerin ortaya çıkarıldığı düşünülmektedir. Bununla birlikte linç saldırıları sonrasında bürokrat ve siyasi yetkililerin yaptığı açıklamalar da Wodak'ın söylem stratejilerinden faydalanılarak analiz edilmiştir. Zira lincin meşrulaştırılmasına odaklanan bu çalışmada siyasi ve idari yetkililerin linç saldırısına ilişkin açıklamaları oldukça önemli bir yerde konumlanmaktadır.

1.BÖLÜM: ŞİDDET VE LİNÇ

1.1. ŞİDDET

Lincin, kalabalık bir grubun kendilerinden daha az kişilere uyguladığı bir şiddet türü olmasından dolayı öncelikle şiddetin tanımlanması ve tartışılması gerekli görülmektedir. Şiddet, bin bir sureti olan, insanlık tarihi boyunca farklı biçimlerde ortaya çıkmış bir olgudur. Şiddeti ortaya çıkmasına sebep olan birçok unsur olabilir. Buna paralel olarak şiddete ilişkin farklı yaklaşımlar da bulunmaktadır. Şiddetin insan doğasına içkin bir güdü olduğundan, toplumsal koşullara bağlı olarak ortaya çıktığını öne süren yaklaşımlara kadar psikanaliz, psikoloji, sosyoloji, antropoloji felsefe ve siyaset bilimi disiplinlerinde birçok bağlamda ele alınmıştır.

Şiddetin bu kadar geniş bir yelpazede farklı disiplinler tarafından ele alınması şiddetin tanımını zenginleştirmekle birlikte mutlak bir şiddet tanımını da zorlaştırmaktadır. Toplumların değer yargıları, dünyayı kavrayış biçimi ve içine doğduğu kültürel kodlar şiddeti tanımlama biçimini etkilemektedir. Örneğin İspanya'daki Boğa Güreşi Anglo-Sakson kültür tarafından vahşice ve barbarca bir şiddet edimi olarak tanımlanırken, İspanyollar açısından kültürel bir miras olarak görülmekte ve Ulusal Şenlik olarak anılmaktadır. İspanyol şair Federico Garcia Lorca'nın boğa güreşini "bir sanat türü ve en medeni seyir" olarak tanımlaması bu durumun bir göstergesidir (Marvin, 1989, s. 149). Toplumların şiddeti nasıl tanımladığı, kültürel kodlarla ve ideolojik perspektifle yakın ilişkilidir. Bu sebeple, şiddetin farklı dillerdeki kelime kökenlerine değinmek şiddetin nasıl anlamlandırıldığına ilişkin bilgi sağlamaktadır.

Şiddet dilimize, Arapçadan geçmiştir. Kamus-1 Turki'de şiddet, sertlik, kaba davranış ve kaba kuvvet kullanımı olarak tanımlanmıştır (Ünsal, 2017, s. 29). Latince kökenli violentia ise şiddet, sert ya da acımasız kişilik, güç demektir (Michaud, 1991, s. 5-6) Güç, erk, yetke, şiddet, bedensel güç kullanımı anlamında olan vis ile bağlantılıdır (Michaud, 1991, s. 5-6)." Oxford English Dictionary¹ şiddeti "birine ya da bir şeye zarar vermek

¹ <https://www.oed.com/oed2/00277885#:~:text=1.-,a.,forcibly%20interfering%20with%20personal%20freedom.>

için fiziksel güç kullanımı, bedensel yaralanmaya neden olma ya da kişisel özgürlüğe zorla müdahalede etme eğilimi olarak tanımlanmaktadır.

“Çağdaş Fransızca sözlükler, şiddeti; a) Bir kişiye, güç veya baskı uygulayarak isteği dışında bir şey yapmak veya yaptırmak; b) Şiddet uygulama eylemi; c) Duyguların kabaca ifade edilmesine doğal eğilim; d) Bir şeyin karşı konulamaz gücü; e) Bir eylemin hoyrat yapısı olarak tanımlanmaktadır” (Michaud, 1991, s. 5).

‘Violencia’ terimi İspanyolcada İngilizce ‘violence’ terimine kıyasla nadir olarak kullanılmakla birlikte, İspanyollar fiziksel şiddet kullanımının Öteki’nin statüsüne ve edimin gerçekleştiği şartlara göre kabul edilebilir veya kabul edilemez olarak ayırmaktadır (Marvin, 1989, s. 166). Şiddetin farklı dillerdeki kelime kökeni, her toplumun kendi mantığı içinde şiddeti anlamlandırma biçimine ilişkin önemli ipuçları sağlamaktadır. Bu tanımlara bakıldığında fiziksel kuvvet ve güçle ilişkilendirildiği ortaya çıkmaktadır. Öte yandan şiddetin içerdiği anlam da kimi düşünürlere göre farklılaşmaktadır. Arendt, şiddetin; güç, kuvvet, iktidar ve otorite kavramlarının yerine kullanılmasına karşı çıkarak her birinin farklı gerçekliğe tekabül ettiği noktada uyarıda bulunmaktadır. Arendt’e göre ‘güç’, yalnızca fiziksel ve toplumsal hareketlerin açığa çıkarttığı enerjiyi belirtmek için kullanılmalıyken, şiddet sayılara ya da görüşlere göre değil kullanılan araçlara dayalıdır. Dolayısıyla şiddet araçsal niteliğiyle diğer kavramlardan ayrılır (Arendt, 1997, s. 52). Michaud da güç kavramıyla şiddet arasındaki ilişkiye yönelik gücün canlı veya cansız bir nesnede de bulunabileceğine fakat gücün şiddet olarak tanımlanabilmesi için belirli bir ölçünün üzerine çıkması gerektiğini vurgulamaktadır (Michaud, 1991, s. 6). Michaud karşılıklı ilişkiler ortamında bedensel, ahlaki, moral ve manevi bütünlüğüne mallarına ya da simgesel kültürel değerlerine zarar veriyorsa orada şiddet olduğunu ifade etmekte dolayısıyla şiddetin anlamını genişletmektedir (1991, s. 8)

John Keane ise şiddet, çizik, çürük, vurma ve yaralama olarak belirti gösteren kaba ve sert fiziksel hasar biçimi olarak ele almaktadır (1998, s. 68). Keane’e göre şiddet, sosyal adaletsizlik, yabancılaştırma gibi kavramların şiddet yerine kullanılmaması aksi takdirde tüm bu kavramların iç içe geçtiğini ve birbirinden ayrılmaz hale getirdiğini belirtmektedir. Keane’in bu eleştirisi fiziksel hasar dışındaki olumsuzlukları da şiddet olarak kabul eden Galtung’un yapısal ve kültürel şiddet çözümlerine yöneliktir.

Galtung insanların bedensel ve ruhsal koşullarının potansiyel imkanlarından daha gerideyse orada şiddet olduğunu vurgulamaktadır (1996, s. 169-170). Galtung'un şiddet tanımı, Keane'in ifade ettiği gibi şiddetin anlamını genişletse de doğrudan, yapısal ve kültürel şiddet ayrımlarıyla, fiziksel şiddete zemin hazırlayan sebepleri açıklar niteliktedir.

Şiddet, özne nesne ve eylem ilişkisiyle birlikte ele alınmaktadır ancak failin olmadığı ya da fiziksel şiddette olduğu kadar görünür olmadığı şiddet türleri bulunmaktadır (Galtung, 1996, s. 168; Zizek, 2018, s. 14, Bourdieu ve Eagleton, 2013, s. 404-405). Fiziksel şiddet gibi şiddetin görünür biçimlerinin varlığı, iktidar düzenine içkin fakat doğrudan görünmeyen yapılara bağlıdır (Han, 2015, s. 83). Kuşkusuz fiziksel hasarı açıklamaya girişen şiddet tanımlamaları, şiddetin yalnızca görünen boyutuyla ilgilenmektedir. Zizek (2018) görünür şiddetin yani failin icra ettiği kolayca teşhis edilebilir olan şiddetin 'büyüleyici cazibesine' kapılmamak gerektiği konusunda uyarılmaktadır. Örneğin linç gibi 'akıl dışı' şiddet patlamalarına anlam verebilmek için önce şiddetin beslendiği 'görünmez' kaynaklara inmek ve bunları açığa çıkarmak gerekmektedir.

Bu çalışmada, teşhis edilebilen fiziksel hasarın şiddetin yalnızca bir boyutu olduğu kabul edilmektedir. Bununla birlikte görünmez şiddet biçimlerini dışsallaştıran tartışmaların hem fiziksel hasarı ortaya çıkaran sebeplerin anlaşılmasını zorlaştırdığı hem de farklı şiddet türlerine karşı körleşmeye yol açtığı düşünülmektedir. Şiddet birçok katman ve boyutu olan toplumsal bir olgudur. Şiddetin belirgin bir gösterge olarak ortaya çıkması, soyut gibi görünen fakat esasında somut gerçekliğe dayanan kodlardan ve yapılardan kaynaklanmaktadır. Bu doğrultuda, Galtung'un şiddete ilişkin iki kavramı çalışma açısından önemli görülmektedir. Bunlardan biri ekonomik eşitsizlik sebebiyle kişilerin potansiyellerinin gerçekleştirilmesini engelleyen yapısal şiddet kavramı iken diğeri fiziksel ve yapısal şiddeti meşrulaştıran kültürel şiddet kavramıdır.

Galtung, yapısal şiddeti gelir dağılımındaki eşitsizlikten kaynaklı bir sosyal adaletsizlik olarak tanımlamaktadır. (1969, s. 169). Kapitalist sistemdeki gelir kaynakları eşitsiz olarak dağıtılması bir toplumsal grubun bir başka toplumsal gruptan daha avantajlı olmasına sebep olmaktadır. Ekonomik, sosyal, eğitim düzeyinde dezavantajlı olan

grupların bu alanlardaki olanaksızlıkları, bireylerin kendi potansiyellerini gerçekleştirmesini engellemektedir. Şiddet, bu yapının içinde halihazırda bulunmaktadır dolayısıyla buradaki şiddet, eşit olmayan yaşam koşulları olarak ortaya çıkmaktadır (Galtung, 1969, s. 171). Yapısal şiddetin anında teşhis edilememesi, bu şiddetin sisteme entegre olmasından kaynaklanmaktadır. Yapısal şiddet, fiziksel şiddet gibi doğrudan görünür olmadığı için kolayca fark edilemeyebilir. Oysa nesnesi açısından şiddet görünür ve ortada olmasına rağmen bunu hiç algılamayabilir ya da Galtung'un ifadeleriyle "algılamamaya ikna edilebilir" (1969, s. 173). Bu ikna etme süreci de yine yapılar ve kurumlar tarafından mevcut gerçekliğin çarpıtılması yoluyla sürdürülür. Dolayısıyla yapısal şiddeti tehlikeli kılan tam da bu görünmez yapısıdır. Galtung'un yapısal şiddet tanımlamasına paralel olarak Zizek de sistemik şiddet² tanımını kullanmaktadır. Sistemik şiddet, ekonomik ve politik sistemlerin işleyişinin olumsuz sonuçlarına işaret eden sisteme içkin bir şiddet türüdür (Zizek, 2018, s. 14). Zizek' göre, öznel şiddet, şiddetin gözle görünür özelliklerini içinde barındırırken, nesnel şiddet tam tersi biçimde görünür olmayan ama uzun vadede daha yıkıcı sonuçlar içeren şiddettir (Zizek; 2018, s. 14).

Yapısal şiddet ve doğrudan şiddet, kültürün bazı yönleri işe koşularak görünmez kılınmaktadır. Galtung'un kültürel şiddet kavramı bu bağlamda devreye girmektedir. Galtung'a göre (1990, s. 292), varlığımızın sembolik alanı olan kültürün bazı yönleri aracılığıyla (din ve ideoloji, dil ve sanat, deneysel ve biçimsel bilim) doğrudan ve yapısal şiddet meşrulaştırılmakta ve toplumda kabul edilebilir hale getirilmektedir. Örneğin, bireysel olarak birine şiddet uygulamak yanlışken, devlet ve millet adına şiddet uygulandığında, şiddetin yanlışlığının sorgulanmaması kültürel kodlara yerleşik olan milliyetçi ideolojilerle meşrulaştırılmasından kaynaklanmaktadır (Galtung, 1990, s. 298-299).

Aktarılan tartışmalarda şiddetin, kültürel kodlarla ve yapısal unsurlarla toplumların dokusuna yerleştiği gerçeği açığa çıkmaktadır. Bu bağlamda yapısal ve kültürel şiddetin 'görünmez' karakterinin, fiziksel şiddetin zeminini döşeyen taşlar olduğunu söylemek mümkündür.

² Zizek şiddeti, öznel şiddet ve nesnel şiddet olarak ikiye ayırmaktadır. Bununla birlikte, nesnel şiddeti de kendi içinde Heidegger'in "varlığımızın evi" dediği sembolik şiddet ile ekonomik ve politik sistemlerin yıkıcı sonuçlarını içeren sistemik şiddet olarak ayırmaktadır.

Günümüz modern toplumların ulus-devlet temelli yönetim pratiği kültürel şiddetin önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Bu yönetim şeklinin milliyetçi ideolojisi “biz” kategorisini yüceltirken biz’in dışında kalan kesimi de insanlıktan çıkaran sıfatlarla ötekileştirmektedir. Galtung (1990) Hitlerin, Yahudiler için ‘haşarat’ ve ‘bakteri’ sıfatlarını kullandığını hatırlatmaktadır. Benzer biçimde Arendt de Yahudiler için kullanılan ‘haşarat’ teriminin “insanlık tarihindeki, toplu katliamların şifresini çözenin anahtarlarından biri” olduğunu belirtmektedir (2014, s. 278). Haşarat, bakteri gibi sıfatlar, insanın insanlığını azaltabildiği ve değerini düşürebildiği dolayısıyla daha kolay bir ‘iğrenme nesnesine’ dönüştürebildiği için iktidarın başvurduğu “muazzam bir meşruiyet aracı”dır (Arendt, 2014, s. 278). İktidar, ötekini, bu tür sıfatlarla sadece söylem yoluyla ‘insanlığını azaltmakla’ kalmayıp aynı zamanda insani haklardan mahrum bırakarak başarılı bir ‘o’ ya dönüştürür böylece “sahne her türden doğrudan şiddet için hazırlanır ve bundan sonra suç mağdura yüklenir” (Galtung; 1990, s. 296).

Mağdurun suçlandığı, suçlunun ise haklı bulunduğu kültürel şiddetin bu yapısı, toplumdaki kutsal değerler öne sürülerek gerekçelendirilen şiddetin meşruluğu üzerine varılmış toplumsal bir uzlaşımın ürünüdür (Yıldız-Tahincioğlu, 2016, s. 172). Bu doğrultuda, linç saldırılarının meşru şiddetle ilişkisi üzerinde durulması gereken bir konu olarak ortaya çıkmaktadır.

1.2. BİR MEŞRU ŞİDDET PRATİĞİ OLARAK LİNÇ

Meşru şiddete ilişkin yapılan birçok değerlendirmede Sosyolog Max Weber’e başvurulmaktadır. Weber’e göre modern devlet, meşru şiddet tekeli elinde bulundurmaktadır (2006, s. 27). Bu açıdan devlet, şiddet kullanma hakkının tek kaynağı konumundadır. Devletin güvenlik güçleri tarafından gerçekleştirilen kaba kuvvet ve zor kullanımı yasal düzenlemeyle belirlenmiştir. Bununla birlikte, güvenlik güçlerinin eylemlerinin ‘şiddet’ olarak görülmemesinin sebebi hukuki ve siyasal sistem içinde meşru bir zemine dayanmasıdır. Devletin, şiddeti bireylerin refahını ve güvenliğini sağlamak iddiasıyla tekelinde bulundurması, şiddetin meşruluğuna dayanak oluşturmaktadır

(Akkanat, 2011, s. 110). Modern devletin meşru şiddet tekeli elinde bulundurması yalnızca devletin kolluk kuvvetlerinin ‘gerektiği yerde ve zamanda’ şiddet uygulama hakkı olarak görülmesine değil aynı zamanda devlet ve toplum adına uygulanan şiddetin de meşru görülmesine yol açmaktadır. Bu anlamda milletin ve devletin kutsalları gerekçelendirilerek ortaya çıkan linç saldırıları ile meşru şiddet arasındaki ilişkiye odaklanan yaklaşımlara değinmeden evvel lincin tanımını ve literatürdeki yaklaşımlarını aktarmak gerekli görülmektedir.

Lincin TDK’daki tanımı “birden çok kimsenin kendilerince suçlu olan bir davranıştan ötürü birini yasadışı ve yargılamaksızın öldürmesidir”.³ Britannica sözlükte ise “linç; bir çetenin yargılanmadan adaleti sağlama bahanesiyle, genellikle işkence ve bedensel sakatlama yaptıktan sonra suçlu varsaydığı kişileri infaz ettiği bir şiddet biçimi” olarak tanımlanmıştır.⁴ Lince karşı çıkan akademisyenler ve aktivistler, lincin tanımını belirleme konusunda tartışmalar yürütmüşler fakat nihayetinde Amerikan Devrimi sırasında toplumun çoğunluğunun iradesini temsil eden ve cezadan muaf olacağını düşünen bir grup insanın hukuk dışı cezalandırma ediminden kaynaklandığı konusunda mutabakata varmışlardır (Berg, 2017, s. 118).

Linç ilk olarak 1849’da Anglosakson sözlüklerde “yargı soruşturması olmaksızın bir çete tarafından cezalandırmak anlamına gelen bir Amerikan kelimesi” olarak tanımlanmıştır (Cutler, 1905, s. 17). Amerikan gündelik dile 19.yüzyılın başlarında giren kelimenin kökenine ilişkin Lynch soy isimli dört kişiden söz edilmektedir⁵. Ancak Amerikan

³ <https://sozluk.gov.tr/linc>

⁴ <https://www.britannica.com/topic/lynching>

⁵ Bu kişilerden ilki, cinayet zanlısı oğlunu yargıladıktan sonra idam eden belediye başkanı ve infaz memuru James Lynch’tir (Ross, 1983, s. 15. Cutler, 1905, s. 14). Cutler, James Lynch’in oğlunu adil bir şekilde yargılayıp idam kararı vermesinin linç hukukuyla örtüşmediğini, dolayısıyla linç kavramıyla Lynch’im yaptığı yargılama arasında bir ilişki kurulamayacağını belirtir (1905, s. 15). Lincin kelime kökeninin geldiği düşünülen başka isim de İngiliz ajanı Lynch’tir. 1687’de korsanlığı engellemek için İngiltere’den Amerika’ya getirilen ajan Lynch, yakaladığı her korsanı ‘vahşice’ idam etmesiyle tanınmaktadır (Ross, 1983, s. 15). Ancak Lynch’in korsanlığı engellemek için kullandığı yöntemler ile linç hukukunun bağlantısı yoktur (Cutler, 1905, s. 16). Bir diğer Lynch ise, Pittsilvanya’da çiftçilikle uğraşan, kanun kaçakçılarının, sahtecilikle uğraşan suçluların sivil mahkemede yetersiz yargılandıklarını düşünerek silahlı güçler oluşturan William Lynch’tir. Linç hukukunun kendi eylemlerinden kaynaklandığını belirten William Lynch, isim hakkının kendisinde olmasını talep etmiştir. 1780 tarihli Pittsilvania Sözleşmesinde kendisinin ve arkadaşlarının ‘linç hukuku’ kavramını kullandığını ifade etmiştir. Bununla birlikte Lynch’in bahsettiği sözleşme, American National Biography’ye göre muğlak ve belirsiz olmasının yanı sıra Charles Lynch’in eylemlerinin yanında oldukça küçük bir iz bırakmıştır. Waldrep, Charles Lynch’in aksine William Lynch’in

literatüründeki temel kaynaklar Charles Lynch dışındaki kişilerin ‘linç hukuku’ tanımına uymadığını belirtmektedir (Cutler, 1905; Waldrep, 2000; Berg, 2017; Perloff 2000). Charles Lynch ve üç komşusu, Amerikan Devrimi sırasında Amerikalılar için son derece önem atfedilen atları çalarak İngilizlere satanları ya da İngilizlerden yana taraf olan grupları işkenceyle cezalandırmıştır. (Perloff, 2000, s. 315). Virginia yasama organı Charles Lynch tarafından uygulanan cezalandırma biçimini onaylayarak, Lynch ve arkadaşlarına hukuk davalarına karşı dokunulmazlık kazandırmıştır. Böylece Linç Hukuku resmen yürürlüğe konmuştur (Dwight, 1995, s. 8-15).

Kuşkusuz linç kavramının ilk olarak Amerika’da tanımlanması lincin Amerika’da yaygın bir şiddet türü olmasından kaynaklanmaktadır. Cutler, lincin “ABD’ye özgü ulusal bir suç uygulaması” olduğunu belirtirken (1905, s. 1), Frank Shay ‘bugün linç, elmalı turta kadar Amerikalıdır’ ifadesini kullanmıştır (Aktaran: Yılmaz, 2012, s. 6). Afrika kökenli Amerikalı gazeteci Ida Wells, ise dünyada başka hiçbir medeni ulusun bu kadar alışılmadık seviyede millileşmiş bir suç dizisiyle hüküm giymediğini belirtmiştir (Wells’ten 1997’den aktaran Berg, 2017, s. 118).

Linç eylemlerinin Amerika’da yaygın hale gelmesinin ekonomik, politik ve sosyal sebepleri bulunmaktadır. En önemli sebeplerden biri, Amerika’daki Kuzey ve Güney bölgelerindeki çıkar çatışmalarından kaynaklı İç Savaş’ın sorumluları olarak, köle olan siyahiler olarak görülmesidir. Kölelik sisteminin kaldırılmasıyla birlikte değişen ekonomik dengeler, beyaz elitlerin siyahilere karşı duyduğu hıncın artmasına yol açmıştır (Gölbaşı, 366-371). Ku Klux Klan gibi ırkçı örgütler siyah beyaz eşitliğine ve siyahilerin kazandığı haklara karşı çıkmak amacıyla bu dönemde kurulmuş ve siyahilere yönelik şiddet eylemleri gerçekleştirmişlerdir. Amerika İç Savaşı öncesindeki linçler büyük çoğunlukla Afrikalı Amerikalılara yöneliktir (Gibson, 1979, s. 2). Siyahiler, çoğunlukla ırk dışında bir sebep olmaksızın linç edilmekteyken bazı durumlarda ise Beyazların, Siyahileri sadece tecavüz ve hırsızlık gerekçeleriyle linç ettiği bilinmektedir (Gibson, 1979, s. 2). Achille Mbembe’ye göre, linç; “ırkçı acımasızlığın en gösterişçi en grotesk ve teşhirci şeklini temsil eder” ve “linç ritüeli ırkçı iktidar tekniği olarak kurbanlarına korku salmayı ve beyaz üstünlüğünün temelini oluşturan ölümcül içgüdüyü canlandırmayı”

ilçesinde liderlik rolünün olmadığını, milislerde önemli bir rol oynadığına dair hiçbir kanıtın bulunmadığını ifade etmektedir (2002, s. 19).

hedefler (2020, s. 31). Cutler, ABD’deki insanların kanunu kendi ellerine almaya başka ülkelerde bulunmayan bir hazırlığı olduğunu ve linç edenlerin cezadan muaf tutulmasının, Amerikalı grupları lince açık hale getirdiğini belirtmektedir (Cutler, 1905, s. 2).

Linç üzerine çalışmalar yapan sosyolog ve akademisyenler lincin uluslararası boyutlarıyla ilgilenmiştir.⁶ Bu çalışmalar sonucunda lincin ABD’ye özgü bir olgu olmadığını, farklı ülkelerde de linç benzeri uygulamaların olduğu tespitinde bulunmuşlardır. Berg ve Wendt, dünyanın farklı yerlerinde görülen linç uygulamalarında ortak görülen şey “halk adaleti” ideolojisi olduğunu belirtmektedir (2011, s. 3-4). Berg ve Wendt’e göre linç eylemlerini savunanlar, devletin güvenlik güçlerinin ve resmi makamların görevlerini layıkıyla yerine getirememesi durumunda “halkın kanunu kendi ellerine alma ve uygun gördükleri şekilde cezalandırma hakkı olduğu konusunda ısrarcı davranmaktadır” (Berg ve Wendt, 2011, s. 4). Başka bir ifadeyle linç eylemleri, toplumun suç karşısında öz savunma yöntemi kullanmasıdır.

Linç üzerine ilk büyük bilimsel çalışmayı yapan James E. Cutler, (Ross, 1983, s. 8) bir lincin ardında az ya da çok toplumun onayı olduğunu ifade etmektedir Cutler, linci cinayet, suikast ve ayaklanmadan ayıran unsurun popüler gerekçelendirme olduğunu, popüler gerekçelendirmenin de linç eyleminin olmazsa olmazı olduğunu belirtmektedir (Waldrep, 2000, s. 77). Popüler gerekçelendirme, toplumun çoğunluğu tarafından benimsenmeyen gruplara ilişkin basmakalıp suçlamalardır. Berg, linçlerin Güney Amerika’da özellikle siyahilere uygulanan bir ceza yöntemi olduğunu bunun sebebinin ise, toplumda “vahşi-siyah-tecavüzcü” söyleminin yaygın olduğunu belirtmektedir (2017, s. 119). Jessie Daniel Ames ise, lincin ortaya çıkmasında bireysel suçluları yani faileri değil, lincin rutin bir cezalandırma yöntemi olarak normalleştirilmesinin beyazların zihninde meşrulaşmasına, kanıksanmasına yol açtığı için basmakalıp yargıları, sosyal ortamı ve şartları sorumlu tutmuştur (Waldrep, 2000, s. 77). Dolayısıyla Ames, lincin bireysel bir suç olmasından ziyade toplumun geneli tarafından kabul gördüğü için çoğunluğun şiddete iştirak ettiği bir zihniyet meselesi olduğuna işaret etmektedir. Linç eylemlerinin istatistik kayıtlarını tutan NAACP de, linci cinayetten ayıran unsurun toplum desteği olduğunu belirtmektedir (Waldrep, 2000, s. 80). Waldrep’in aktardığına

⁶ (Carrigan ve Waldrep, 2013), (Thurston, 2011), (Berg ve Wendt, 2011).

göre, 1901 Alabama Anayasa Kongresi delegeleri, linç etmeyi “bir topluluğun ahlaki duyarlılığından” kaynaklandığını, dolayısıyla “toplumun linçlere karşı çıktığı takdirde linç saldırılarının fiilen sona ereceğini” ileri sürmüşlerdir (2000, s. 79).

Linç üzerine yapılan bu tartışmaların kesişim noktası toplumsal onay mekanizmasıdır. Başka bir deyişle toplum nezdinde lincin meşru görülmesidir. Nitekim linç karşıtlarının açıklamaları, linci şiddetten, meşru şiddete dönüştüren unsurun toplumsal onay olduğuna işaret etmektedir. Toplumsal onay mekanizmasının devreye girdiği bir şiddet edimi toplumun çoğunluğu tarafından ‘cinayet’ ya da ‘şiddet’ olarak görülmemektedir. Bir dizi siyasal, toplumsal, ahlaki gerekçelendirmeyle meşrulaştırılan şiddet, bir anlamda suçlunun linci hak ettiği düşüncesine yol açmaktadır. Bu anlamda, linç saldırıları ile meşru şiddet arasında ilişkiye odaklanan yaklaşımlara yer vermek gerekli görülmektedir.

Zeynep Gambetti linç saldırılarını, devletin meşru şiddet tekelinin topluma devredilmesi olarak açıklamaktadır (2007, s. 15). Gambetti’ye göre, toplumun her köşesine nüfuz edemeyen devlet, sivil halkı askerleştirerek kendi savunma yöntemlerine başvurmaktadır (2007, s. 8). Murat Paker’e göre ise, toplumsal denetim devlet tarafından “sivil topluma” havale edilmiştir (2014, s. 203). Benzer bir yaklaşımla Zeynep Koçak da linç saldırılarının şiddet tekeli elinde bulundurma iddiasındaki devletin yönetim ve sosyal düzen aracı haline geldiğini ifade etmektedir (2017, s. 148-149). Manfred Berg, linci küresel bir bakış açısı ile anlamının yolunun, modern devletin meşru şiddet tekelinin merkezi önemine vurgu yapmaktan geçtiğini belirtmektedir. (2017, s. 129). Berg’e göre yasal kurumların yeterince katı ve sert olduğuna inanmayan linç faileri devletin meşru şiddet tekeline karşı çıkarak esas ıslah edici olarak kabul ettikleri halk adaletine başvurmaktadır (2017, s. 122). Berg’in iddiası, devletin bu tekeli icra etmeye muktedir olması halinde linç vakalarının sonunun geleceğidir. Hatta Berg, idam cezasının linci sona erdirecek kilit önemde olduğunu vurgulamaktadır (2017, s. 129). Tanıl Bora ise, lincin bir rejim olarak, devlet tarafından kriz idaresinin siyasi yöntemi olarak kullanıldığını ve devletin, şiddet tekeli bir süre askıya alarak millete devredebileceğini ima ettiğini belirtmektedir. (2018, s. 36).

Bu çalışmada Tanıl Bora’nın yaklaşımına yakın bir yerde konumlanarak hukukun kimi durumlarda askıya alındığı kabul edilmekle birlikte, şiddet tekelinin millete devredilmesinden ziyade linç failerinin de egemen birer aktör olduğu iddia edilmektedir.

Bu bağlamda Agamben'in *Kutsal İnsan* çalışmasından yola çıkarak normun ihlali durumunda şiddete açık hale gelenler ile bu şiddeti uygulayanlar egemen (kişi) iktidar çerçevesinde anlaşılmalı çalışılacaktır.

1.2.1.Meşru Şiddetin Nesnesi: Homo Sacer

Roma'da "Özgür bir insanı kasten öldüren kişi katil sayılmaktadır" ancak "bir şeyi emreden ya da yasaklayan her kuralda, normal koşullarda kuralın kendisinin ihlali anlamına gelen saf ve yaptırım olmayan bir istisnai durum mutlaka vardır" (Agamben, 2017, s. 101). Agamben'in 'kuralın istisnası' olarak işaret ettiği durum, kent sınırlarının iptal edildiği durumlarda açığa çıkmaktadır. Sınırların iptali anlamına gelen kurucu nomos'un çiğnenmesi durumunda kişi homo sacer ilan edilmektedir. "Homo sacer, işlediği bir suçtan dolayı halk tarafından yargılanan kişidir" (Agamben, 2017, s. 90). Oğlun babaya itaatsizlik etmesi, avukatın müvekkilini dolandırması durumunda kişilerin öldürülmesi cinayet sayılmazken aynı zamanda karısını, kızını zina yaparken yakalayan baba veya kocanın öldürme yetkisi bulunmaktadır. Bu yasakların çiğnenmesi, "sonradan cezalandırılacak olan bir kural ihlali niteliği taşıyor, bunun yerine insan hayatının mutlak ve koşulsuz bir öldürülme durumuna maruz bırakılmışlığıyla siyasal düzene dahil edildiği orijinal istisna durumu oluşturuyordu" (Agamben, 2017, s. 106).

Roma Hukukunda homo sacer ilan edilen kişilerin hukuktan dışlanmasına benzer olarak linç edenler de egemen iktidar (kişi) mantığıyla 'suçluyu' hukuktan dışlayarak diğer bir deyişle kişiyi çıplak hayata indirgeyerek meşru şiddetin nesnesine dönüştürmektedir. Suçlu görülen kişinin halk tarafından yargılanması ve öldürülmesinin cinayet sayılmamasından dolayı linç mağdurları, Roma'nın homo sacer figürüyle örtüşmektedir. Linç saldırıları da egemen iktidarın belirlediği siyasal ve toplumsal "sınırların iptali" veya "sınırların yadsınması" halinde ortaya çıkmaktadır. Öte yandan hukuktan dışlanarak varlığı çıplak hayata indirgenmiş bedenler dışlama yoluyla siyasal alana dahil edilmektedir. Bu bağlamda egemenliğin özünü oluşturan şey içleyici bir dışlama mekanizmasıdır. Agamben'in ifadeleriyle "egemen iktidarın ortaya koyduğu ilk etkinlik biyosiyasal bir beden yaratmaktır" (Agamben, 2017, 15). Dolayısıyla homo sacer üzerinden tesis edilen egemenlik alanı, içeri ve dışarı ayırımının arasında işlerlik

kazanmaktadır. Başka bir ifadeyle, egemen, kişinin varlığını çıplak hayata indirgeyerek içeri ve dışarı arasında bir eşik sınırdaki tutmakta, böylece dışlama yoluyla içeridekileri denetlemekte ve içeridekilere örtük bir biçimde ‘belirlediğim alandan çıkma’ uyarısında bulunmaktadır.

Linç saldırıları da bir dizi kültürel, toplumsal, siyasal değerlerin çiğnenmesi ve kutsalın ihlal edilmesi durumunda toplumda bir grubun cezalandırma yoluyla açığa çıkan şiddet biçimidir. Bu anlamda içeridekiler ve dışarıdakiler arasındaki eşik sınırın muğlak olması toplumda bir grubu mağdur konumunda şiddete açık hale getirebildiği gibi, egemen konumunda şiddetin uygulayıcısı haline de getirebilmektedir. Agamben’e göre, günümüzde belirgin bir kutsal insan figürünün olmayışının sebebi, hepimizin homo sacer olma potansiyeli taşımasından kaynaklanmaktadır (201, s. 140). Agamben’in ifadesinin tersten okumasını yaparak, hepimizin egemen olma potansiyelini de taşıdığını söylemek mümkündür. Benzer bir yaklaşımla Girard da (2018, s. 62) hepimizin meşru düşmanlıkları olduğunu, herkes kendine günah keçisi ilişkisinin neresinde olduğunu sorgulaması gerektiğini ifade etmektedir.

Egemenliğin alanı, klasik anlamda yönetenler ve yönetilenler ayrımındaki yönetenlere işaret etmemektedir. Egemenliğin alanı, karısını ya da kızını zina yaptığında öldürme yetkisi olan babanın da sınırların yadsındığı durumunda açığa çıkan şiddeti meşrulaştıran ve homo sacer’i öldürme hakkı olan kişinin de alanıdır. Dolayısıyla bu tez açısından egemen (kişi) yalnızca kurumsal iktidara sahip olanları değil, aynı zamanda toplumu oluşturan çoğunluğun ortak paylaştığı değerler ve normları benimseyen ve içselleştiren başka bir deyişle hem kültürel hem ideolojik anlam ortaklığı kuran kişiler olarak kabul edilmektedir. Söz konusu anlam ortaklığı ‘biz’ ve ‘bizden olmayanlar’ ayrımını yaratmakta içeri/dışarı arasındaki sınırı çizmektedir. Bu bakış açısının, linç saldırılarını, kutsalın sınırlarını çizen ortak değerlerin ve normların çiğnendiği durumda açığa çıkan bir şiddet biçimi olarak anlaşılır kılacağı düşünülmektedir.

Halktan bir grubun gerçekleştirdiği kolektif şiddet eylemi olan linç saldırıları da sırtını çoğunluğun uzlaştığı ve kutsal saydığı değerlere, normlara yaslanmaktadır. Jessie Daniel Ames, linç edenlerin, kendi topluluklarının üstü kapalı onayıyla hareket ettiklerini belirtmektedir (Aktaran: Waldrep, 2000, s. 77). Kuşkusuz bu onayın, toplumun çoğu tarafından uzlaşılmış kutsal sayılan değerlerle ve bu değerleri söylem yoluyla

sürekli üreten kurumlarla birlikte düşünülmesi gerekmektedir. Böyle bir zeminde toplumun çoğunluğunun, yargının, medyanın, idari ve siyasi yetkililerin iştirak ettiği ortak bir sınırı oluşturan egemen zihniyet bulunmaktadır. Örneğin, birçok linç girişimi sonrasında saldırının cezasız kalması, resmi yetkililerin linç faillerini sahiplenmesi ya da anlayışla karşılaması, linç mağdurlarını da huzur bozduğu, tahrikçi olduğu gerekçesiyle suçlaması bu durumun bir göstergesidir (Paker, 2014, s. 200; Bora, 2018, s. 47).

Linç saldırılarının hedefi olan kişilerin işlediği bir suçtan dolayı halk tarafından yargılanan homo sacer figürüne denk düştüğünü dolayısıyla meşru şiddetin nesnesi olduğunu ileri süren bu tez çalışmasında linç saldırıları da bir meşru şiddet pratiği olarak değerlendirilmiştir. Şiddetin meşru sayılması için toplumda yerleşik olan kolektif değerlere saldırılması ya da saldırıldığının sanılması gerekmektedir. Çünkü linç saldırıları kolektif değerlerden aldığı güçten dolayı “bireysel bir suç olmaktan ziyade topluma karşı işlenmiş suç sayılmaktadır” (Yıldız-Tahincioğlu, 2016, s. 164). Dolayısıyla bu kişilere yönelik meşru olan şiddet, kolektif biçimde gerçekleştirilmektedir.

1.2.2. Kolektif Şiddetin Nesnesi: Günah Keçisi

Kolektif şiddet eylemleri, tarihin ilk dönemlerinden beri çeşitli sebeplerden dolayı ortaya çıkmaktadır. Elias Canetti, kolektif şiddet eylemlerinin, en ilkel topluluk olan avcı sürülerine kadar uzandığından söz etmektedir. Canetti, bu eylemleri gerçekleştiren grubu ‘mütecaviz kitleler’ olarak sınıflandırmaktadır.

Mütecaviz kitleler, öncesinde belirlenmiş bir hedefe yönelik öldürme amacı taşımaktadır. Öldürülecek olan hedef beyan edilir ve kitle kararlılıkla hedefe yönelir. Kurbanı yönelik gerçekleştirilen kolektif eylemde herkes yer almak ister, kişinin kendisi darbe vuramasa da başkasının darbe vurduğunu görmek ister bu amaçla kitle içindeki kişiler kurbanı yaklaşmak için birbirlerini iterler. Mütecaviz kitle sayısal olarak çoktur ve kurban bu kalabalık karşısında savunmazdır. Karşılık vermeye gücü yetmeyeceği için ya yalnızca kendini korur ya da kaçmaya çalışır. Mütecaviz kitlenin sayısal üstünlüğünden dolayı

kendisine karşı hiçbir risk bulunmamaktadır. Bu şiddet gösterisi, kitle açısından son derece coşkulu ve heyecan vericidir (Canetti, 2006, s. 50).

Canetti, kolektif şiddet eylemlerinin ilk örneklerini aktardığı çalışmasında, kitlenin hangi gerekçelerle bu eyleme giriştiğinden söz etmemektedir. Yalnızca kendilerinden zayıf kişi veya gruba yönelik şiddet eylemlerinin, kitlenin ölüm korkusunu ters çeviren psikolojik işlevi bulunduğu tespitini yapmaktadır. İlkel toplulukların şiddetle ilişkisini ele alan Girard, Canetti'nin işaret ettiği (2006, s. 51) kolektif öldürme eylemlerinin arkasında yatan mekanizmalara ilişkin kuramsal açıklamalar ileri sürmüştür. Girard'a göre, oybirliğiyle belirlenmiş bir kurbanı karşı kolektif öldürme eyleminin gerçekleştirilmesi topluluklara yayılan iç şiddetten arındırarak yatıştırıcı bir işlevi yerine getirmektedir (2019, s. 25).

Girard, ilkel topluluklarda kurbanın el birliğiyle öldürülmesinden sonra yine hep birlikte mezarının çiğnenmesinin zorunlu tutulduğunu belirtmektedir. Başka bir örnekte de idam ayinlerine katılanların kurban ölünceye kadar vurma zorunluluğu olduğunu vurgulanmaktadır. Yani esas olan, toplulukta meşru görülen şiddet eyleminin kolektif şekilde gerçekleştirilmesidir (Girard, 2019, s. 144-145). Kurbanın temel işlevi; topluluğun içerisine yayılan şiddet eğilimini karşılıklı şiddete dönüşmeden eş deyişle topluluğun kendisine bulaşmadan kurban üzerinde toplayarak, topluluk mensupları arasında doygunluk ve dinginlik sağlamaktır (Girard, 2019, s. 25). Böylece, kurbanın katledilmesiyle, şiddet birikimi boşaltılır, şiddet döngüsü durdurulur ya da yayılması önlenir. Kolektif biçimde gerçekleştirilen şiddet eylemleri topluluk üyeleri arasında birlik duygusunu güçlendirerek düzeni sağlamaktadır. Bundan dolayı "kolektif öldürme, her türlü bereketin kaynağı olarak" görülmektedir (Girard, 2019 s. 132). Freud (1922) kolektif edimde bulunan sürü davranışının altında, sürü üyeleri arasındaki aidiyet hissini ve birlik duygusunu pekiştirme ihtiyacı bulunduğunu belirtmektedir (Aktaran: Paker, 2014, s. 199).

İlkel topluluklarda görülen kurbanı yönelik kolektif şiddet eylemlerinin günümüzde de sürdüğünü söylemek mümkündür. Cemal Bali Akal ilkel toplumla modern toplum arasındaki fark ne olursa olsun ikisinin de farklı biçimlerde kurban veren toplumlar

olduğunu ifade etmektedir (1998, s. 21-22). Benzer bir yaklaşımla Girard da ilkel toplumlar gibi günümüz modern toplumların da günah keçisi avına çıktığını, linç, pogrom gibi kolektif şiddet eylemleri gerçekleştirdiği ifade etmektedir.

Kolektif şiddet eylemleri, gücünü kolektif değerlerden almaktadır. Toplumun, üzerinde uzlaşma sağladığı ortak değerlerin ve normların ihlal edildiği başka bir ifadeyle şiddetin meşru olduğu durumlarda topluluk kolayca hedefe karşı birlik oluşturabilmektedir. Dolayısıyla toplumu bir arada tuttuğu düşünülen değerlerin ve normların ihlal edilmesi, kolektif şiddetin toplumun geri kalanı nezdinde onaylanmasına yol açmaktadır. Lincin kolektif bir şiddet eylemi olması, lince ilişkin kitle kavramının açıklanmasını gerekli kılmaktadır.

1.3. KİTLELERİN RUHU

Kalabalık ve kitle kavramı TDK'da birbirleriyle neredeyse paralel anlama gelecek bir şekilde açıklanmıştır. TDK'ya göre kitlenin anlamı; "Bir yerde toplanmış, bir araya gelmiş insan topluluğu, kütle"dir. Kitle, herhangi bir yerde bulunan insan topluluklarına işaret eder. Ancak, sosyal bilimler için kitle kavramının önemi büyüktür. Sosyal bilimler, bir arada bulunan insan topluluklarının yani kitlenin taşıdığı potansiyelle ilgilenmektedir.

Erol Mutlu (1994) iletişim sözlüğünde kitle kavramının toplumsal düşüncede hem çok olumsuz hem de olumlu anlamları bulunduğunu belirtmektedir: "Olumsuz anlamları 'kuru kalabalığı' ya da 'güruh'u dile getirecek şekilde kullanılmasından kaynaklanırken, olumlu anlamları ise, özellikle sosyalist gelenek içinde, ortaklaşa amaçlar için bir araya gelerek örgütlenmiş sıradan işçi sınıfının dayanışmasını ve gücünü dile getirmektedir" (Mutlu, 1994, s. 129).

Kitle kavramını olumsuz bir perspektiften ele alan Le Bon, kitlenin basit ve sıradan anlamını şöyle tanımlamaktadır: "Kalabalık, yığın anlamındaki kitle kelimesi, ırkları, meslekleri, cinsiyetleri ve kendilerini bir arada toplayan tesadüf ne olursa olsun, rastgele bir bireyler topluluğunu ifade eder" (Le Bon, 1997, s. 19). Öte yandan kitlenin psikolojik

anlamı, sıradan anlamından büsbütün farklılaşmaktadır. Le Bon'a göre, farklı karaktere sahip bireyler, bir arada toplanan insan topluluğu arasında yeni bir karaktere dönüşmektedir (1997, s. 19). Le Bon, belirli bir yerde toplanmış bir kalabalığın psikolojik bir kitle olmayacağını, psikolojik kitle olması için belirli uyarıların bulunması gerektiğini belirtmektedir.

Le Bon, psikolojik kitleyi oluşturan insanların, bireysel karakterlerinden feragat ederek tek bir beden olarak ve ortak bir yere yönelerek hareket ettiğini ifade etmektedir. Böylece tek bir varlık haline gelen kitle, "kitlelerdeki zihnin tekleşmesi kanununa" uymaktadır (Le Bon, 1997, s. 20). Le Bon'a göre (1997) normal şartlarda yumuşak mizaçlı, erdemli olan bireyler, gaddarca eylemlerde bulunan kitleler içerisinde ortak bir zihniyete göre hareket etmektedir. Burada, psikolojik kitlenin en belirgin özelliği açığa çıkmaktadır: "kitleyi meydana getiren bireyler kimler olursa olsun; yaşama biçimleri, işleri güçleri, karakterleri yahut zekâları ister benzer ister ayrı olsun, kalabalık haline gelmiş olmaları onlara bir nevi kolektif ruh aşılamaştır" (Le Bon, 1997, s. 23).

Le Bon, kitlelerin oluşumunda üç temel sebepten bahsetmektedir: birincisi, kitlenin içerisinde bulunan bireylerin kendi karakter özelliklerinden feragat ederek ortak bir ruhla hareket etmesidir. Bireyler, tek başınayken yapmaktan çekineceği ve içgüdülerini frenleyeceği edimleri kalabalıktan aldığı güçle gerçekleştirebilmektedir. Dolayısıyla bireyler, kalabalık içerisinde sorumluluk duygularından uzaklaşmakta ve kendilerini kolektif içgüdülere daha kolay bırakmaktadırlar. İkinci sebep, kitlelerin ortak zihninin, bireylere sirayet etmesidir. Kitle içindeki her duygu ve edim bireyler arasında bulaşıcıdır. Bir toplulukta her duygu ve her hareket öylesine bulaşıcıdır ki, Le Bon, insan tabiatına aykırı olsa bile kitle içinde bulunan bireylerin kendi çıkarlarını, topluluğun çıkarlarına feda ettiğini ifade etmektedir. Üçüncü sebep ise, kitlelerin etki altına girme eğilimidir. Le Bon kitlenin büyüme etkisi altına girmiş bireyleri, hipnoz etkisiyle uyutulmuş kimselere benzetmektedir. Uyutulan kişide de bilinç faaliyetinde olmadığı gibi uyutucunun tesiri altında hareket etmektedir. Dolayısıyla kitle içindeki bireyler ortak bilinçaltıyla hareket ettiren unsurlar, bilinçli kişiliğin kaybolması, duyguların ve eylemlerin bulaşıcılığı ve telkin eğilimi olmaktadır (Le Bon, 1997, s. 26).

Le Bon, kitle içinde bireylerin kimliğini yitirerek normal durumda yapmayacağı davranışları kalabalık içinde yapmaktan çekinmeyeceğini belirtmektedir. Le Bon'un telkin etkisinde bulaşma olarak tanımladığı tutumda, bireyler kendi davranışlarının sonucunda ortaya çıkan sorumluluk duygusunu grubun diğer üyeleriyle paylaşmaktadır. Bu durum kontrol sisteminin yitirilmesine ve saldırgan eğilimlerin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Bireyselliğin yitirilmesinde en önemli etken kalabalık içinde bireylerin kimliklerinin tanınmayacağı düşüncesidir. Anonimleşme halinde bireyler kalabalık içinde kendi kimliklerinin belirgin olmadığını düşündüğü için, kitle içindeki davranışlardan dolayı kendini sorumlu hissetmemektedir (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2014, s. 268).

Gabriel Tarde, kitlenin ruhunu anlamaya çalışan bir diğer önemli düşünürdür. Tarde'in taklit kuramı, Le Bon'un kitlelere ilişkin açıklamalarıyla paralellik göstermektedir. Le Bon'un yaklaşımında kitlelerin 'etki altına girmesi' Tarde'in yaklaşımında taklikçilik olarak tanımlanmaktadır (Freud, 1975, s. 26). Le Bon ve Tarde kitleleri harekete geçirmek için liderin kurucu rolleri olduğunu ve kalabalıkların iç dinamiklerinin kendine özgü bir doğası olduğunu belirtmektedir. (Borch: 2017, s. 76-77). Kitleleri olumsuz bir perspektiften açıklayan Le Bon ve Tarde onları rasyonellikten yoksun, vasat insanlar olarak görmektedir. Benzer biçimde kitleleri olumsuz tanımlayan bir başka düşünür de Ortega y Gasset'dir. Gasset'e göre, toplum her zaman iki kutuptan oluşmaktadır: Azınlık ve kitle. Azınlıklar nitelikli kişilerin toplamıyken, kitle niteliksiz, toplumsal olarak yontulmamış, diğer insanlardan ayırt edici bir niteliği olmayan, "benliğinde bir basmakalıp tipi canlandıran" eş deyişle vasat insan yığındır (2010, s. 67). Gasset kitlenin, kendinden olmayan her şeye karşı ölümüne nefret beslediğini ifade etmektedir (2010, s. 134).

Elias Canetti ise, kitleyi olumlu bir perspektiften değerlendirerek kitle içinde tek ve aynı bedenmiş gibi hareket eden insanların, toplumsal hiyerarşiyi oluşturan ekonomik ve sosyal farklılıklardan kurtularak, herkesin içerisinde eşit hissetmesine yol açtığını belirtmektedir. Kitle içinde, farklılıkların bir kenara atılmasını ve bir anlığına herkesle eşit hissetmesini "deşarj anı" olarak ifade eder (2006, s. 19). İnsanlar, kimsenin kimseden

daha üstün ya da daha iyi hissetmediği bu anı bir tek kitle içinde yakalayabilmektedir (Canetti, 2006, s. 19).

Kitlenin içinde taşıdığı potansiyel, olaylara ve durumlara göre farklılık göstermektedir. Linç kalabalıkları düşünüldüğünde, Le Bon'un kitlenin ortak bir ruhla hareket etmesi ve kalabalık içerisinde anonimleşmesi yaklaşımı saldırıların psikolojik eğilimini ortaya çıkarmaktadır. John Ross (1983) ise, tüm kitleleri kapsayacak genel tanım olmadığını vurgulamakta, bu kitleleri büyüklüğüne, organize olma biçimlerine ve güdülerine göre üç grup içerisinde sınıflandırmaktadır. Bunlar: örgütlü ve planlı kitleler, örgütsüz ama planlı kitleler ve örgütsüz ve plansız kitleler. Ross'un (1983) sınıflandırdığı kitlelerden 'örgütsüz ve plansız kitleler' linç kalabalıklarına denk düşmektedir. Bu kitlenin iki türü bulunmaktadır bunlar feryat kitleleri (hue and cry) ile yığınlardır (mass mobs).

Feryat kitleleri ismi, orta çağdaki bir suçlunun peşinden gitmesi için komşuların çığlık atmasından türetilmiştir. Bir suç ortaya çıktığında tanıklar ve komşular suçlunun peşinden koşar yakaladığında ise suçlunun toplu bir şekilde linç edilerek öldürülürdü. Bu kitle, kişiyi linç etme amacıyla toplanmayıp yalnızca spontane biçimde birinin peşine takıldığı sırada organize olmaktadır. Türkiye'de bir sebepten dolayı tetiklenmiş bir gruba yönelik "yakın o evi" "bunlara kim dur diyecek" "vurun şerefsize, ne duruyorsunuz" çığlıklarının kitleyi harekete geçiren bir unsur olduğunu söylemek mümkündür. Bu çığlıklar ve bunun ardından gelen saldırılar feryat kitlesinin karakteristik özelliğini oluşturmaktadır. Ross feryat kitlelerinin şiddetinin başlangıçtaki hedefe benzeyen ancak aniden ortaya çıkan başka insanlara da yönelebildiğini bu sebeple kitleler arasındaki en tehlikelisi olduğunu ifade etmektedir (1983, s. 221-222).

Bir diğer örgütsüz plansız kitle de yığınlardır. Bir şüphelinin yakalandığını öğrenen kalabalık kendiliğinden karakol ya da mahkeme önünde toplanmaktadır. Burada amaç feryat kitlelerinden farklı olarak şüpheliyi takip etmek değil halihazırda yakalanmış olan birini linç etmektir. Çoğu durumda etraftaki gruplar fiilen katılsa da bu tür bir eylem herkes dahil olabilmektedir (Ross, 1983, s. 226). Ross, en yaygın linç saldırılarını yığınların gerçekleştirdiğini ve linç araştırmacıları tarafından en çok incelenen şiddet türü olduğunu ifade etmektedir. Gerçekten de Türkiye'de örneğine sıkça rastlanan linç

saldırılarından biri budur. Suçlu görülen kişi mahkeme ya da karakol önünde toplanarak “onları bize verin” sloganları eşliğinde şüphelinin kendilerine verilmesini istemektedir. Mahkemelerin veya karakolların önünde toplanan kitle çoğu zaman havaya ateş açılarak ya da biber gazı, tazyikli su sıkılarak dağıtılmaktadır. Örneğin⁷ 2016 yılında Kütahya’nın Tavşanlı ilçesinde Kürt inşaat işçilerinin Türk Bayrağını yaktığı iddiası ilçede hızla yayılmış, gözaltına alınan işçilerin bulunduğu karakol binası basılmıştır. Sayısı gittikçe artan kalabalık, işçilerin kendilerine verilmesi için ortalığı deyim yerindeyse savaş alanına çevirmiştir. Bu olayda polis ekipleri yetersiz kalmış ve çevre illerden ekip gönderilmiş biber gazı ve tazyikli su müdahalesiyle güçlkle önlenmeye çalışılmıştır.

Sosyal psikolojik açıdan bakıldığında, normal şartlarda sıradan, kendi halinde belki de birine karşı fiziksel zarar vermeyi düşünmeyecek insanlar kalabalık içerisinde anonimleşme ve sorumluluğun dağılmasından kaynaklı olarak (Paker, 2017, s. 197) kolayca linç saldırılarına katılabilmektedir. Ancak kitleyi harekete geçirerek ‘Linç Hukuku’nu devreye sokan bu zihniyetin ardındaki ‘hukuksuzluk’ mekanizmasının nasıl işlediğini anlayabilmek için bakışımızı kanunlara, kanunlarda suç olarak tanımlanmayan linç olgusuna çevirmek gerekmektedir. Kuşkusuz bu perspektif, kitle içinde gürulaşan linç faillerinin, yalnızca sosyal psikolojik açıdan ‘anonimleşmesinin’ etkisiyle değil aynı zamanda hukuken cezasız kalmasının etkisiyle kolektif linç saldırısına yöneldiğini anlaşılır kılacaktır.

1.4. CEZASIZLIK

Linç, ‘bazı’ insanların hukuktan istisna edildiği (Bora, 2018, s. 13) bir cezalandırma yöntemidir. Lincin, işlediği veya işlediği sanıldığı bir suçtan dolayı “toplumun çoğunluğunu temsil ettiği iddiasıyla”⁸ (Yılmaz, 2012, s. 24) gerçekleştirdiği bir cezalandırma yöntemi olarak ortaya çıkması “devlet ideolojisi ile toplumun üzerinde uzlaştığı değerlerin birbirine paralel olduğu” (Yıldız Tahincioğlu, 2016) cezasızlık sorunundan kaynaklanmaktadır. Linç ve cezasızlık arasındaki ilişkiyi mercek altına alan

⁷ <https://www.evrensel.net/haber/281446/tavsanlida-bayrak-yakildi-iddiasıyla-linc-girisimi>

⁸ Yılmaz, 2010 yılında Heidelberg Üniversitesi ile Heidelberg Amerika Araştırma Enstitüsü’nün “Lincin Uluslararası Tarihine Doğru” konferans raporunun başlığında bu ifadenin yer aldığını belirtmektedir.

bu başlıkta önce klasik cezasızlık tanımları, ardından linci kapsadığı kabul edilen ancak cezasızlıkla sonuçlanan TCK maddeleri incelenecektir.

Uluslararası Af Örgütü'nün tanımına göre “cezasızlık, fiili veya yasal olarak bir hak ihlalinin faillerinin var olan veya olması gereken yargı süreçlerine tabi tutulmaması veya uygun şekilde cezalandırılmaması ve mağdur edilenlerin onarım hakkına erişememesidir.”⁹ Cezasızlık yetersiz adli ve idari sorunlardan kaynaklanabildiği gibi, yargılama sürecindeki her türlü kusur ve ihmaller sonucunda da ortaya çıkabilmektedir (Işık ve Atılğan, 2011, s. 12). Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu cezasızlığı şöyle tanımlamaktadır:

“Devletlerin: ihlalleri soruşturma yükümlülüklerini yerine getirme; özellikle adalet konusunda, cezai sorumluluğu olduğu düşünülen kişilerin aleyhinde dava açılmasını, yargılanmalarını ve usulüne uygun olarak cezalandırılmalarını sağlayarak faillerle ilgili uygun önlemleri alma; mağdurlara etkin çözümler sağlama ve uğradıkları zararları tazmin edebilmelerini teminat altına alma; ihlallerden haberdar olma hakkını teminat altına alma; ve ihlallerin tekrarlanmasını önleyecek diğer önlemleri alma noktasındaki yetersizlikleridir” (BM İnsan Hakları Komisyonu, 2005'ten aktaran Işık ve Atılğan, 2011, s. 11).

Dolayısıyla devletler, uluslararası anlaşmalarda ve anayasada belirlendiği gibi, suç teşkil eden bir edimi soruşturmak ve gerektiği takdirde usulüne uygun bir biçimde yargılama sürecine tabii tutmakla yükümlüdür. Fakat söz konusu yükümlülüklerin yerine getirilmesi sırasında birtakım sorunlarla karşılaşıldığı insan hakları derneklerinin ve TESEV'in raporlarında açıklanmıştır.¹⁰

Türkiye'de cezasızlık sorunu özellikle halkın güvenliğini sağlamakla yükümlü olan kolluk kuvvetlerinin hak ihlallerinin cezadan muaf tutulmasıyla gündeme gelmektedir. Güvenlik güçlerinin hak ihlalleri davalarının çoğunun soruşturma aşamasında bekletilmesi, yargılama aşamasına geçilememesi, takipsizlik veya zamanaşımı ile sonuçlanması cezasızlıkla ilişkilidir (Kurt, 2014, s. 21).

⁹ <https://www.amnesty.org.tr/icerik/cezasizlik>

¹⁰ Cezasızlık ve hak ihlallerine ilişkin ayrıntılı rapor için bkz: (Atılğan ve Işık; 2011).

Bu tez çalışması açısından, devletin ve milletin kutsalları adına suç işleyen vatandaşların işlediği suçların da cezasız kaldığı savına dayanmaktadır. Türk Ceza Kanunu'nda lincin müstakil suç olarak tanımlanmaması, faillerin suçlarının cezasız kalmasına ortam hazırlamaktadır. Linç eylemleri müstakil suç olarak tanımlanmadığı için Türk Ceza Kanunu'nun 76. 77. 81. 87. 151. 170. 214. ve 216. maddeleri açısından değerlendirilmektedir (Karakış, 2020, s. 33). TCK'nın bahsi geçen maddeleri: soykırım suçu, insanlığa karşı suç, kasten öldürme, kasten yaralama, mala zarar verme, genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması suçlarıdır.

76. maddede belirlenen soykırım suçu, “Bir planın icrası suretiyle, milli, etnik, ırki veya dini bir grubun tamamen veya kısmen yok edilmesi amacıyla, bu grupların üyelerine karşı şu fiillerden birinin işlenmesi, soykırım suçunu oluşturur: Kasten öldürme, kişilerin bedensel veya ruhsal bütünlüklerine ağır zarar verme, grubun tamamen veya kısmen yok edilmesi sonucunu doğuracak koşullarda yaşamaya zorlanması, grup içinde doğumlara engel olmaya yönelik tedbirlerin alınması, gruba ait çocukların bir başka gruba zorla nakledilmesidir.” Soykırım suçu olarak belirlenen madde, linç saldırıları sonrasında uygulanabilmektedir.

Ancak soykırım suçunun tanımı geniş ve kapsamlıdır (Karakış, 2020, s. 33-34; Yılmaz, 2012, s. 54-55). Linç saldırılarının bir kısmı soykırım suçuna dahil edilebilse de tüm saldırıları soykırım suçu çerçevesinde değerlendirmek mümkün değildir. Linç saldırıları etnik ve dini toplumsal bir kesime yönelik saldırılar olabildiği gibi adi sebeplerle gerçekleştirilen linç saldırıları da vardır. Adi sebeplerle gerçekleştirilen saldırılar bu kapsama girmemektedir.

İnsanlığa Karşı Suçlar kapsamında 77. maddede “siyasal, felsefi, ırki veya dini saiklerle toplumun bir kesimine karşı bir plan doğrultusunda sistemli olarak şu fiillerin işlenmesi, insanlığa karşı suç oluşturur: kasten öldürme ve yaralama, işkence ve eziyet, kişiyi hürriyetinden yoksun bırakma, bilimsel deneylere tabii kılma, cinsel saldırıda bulunma, cinsel istismar, tecavüz ve fuhuşa zorlama.” Söz konusu suçlar linç eylemleri açısından değerlendirilebilir ancak bir önceki maddenin açıklamasında belirtildiği gibi linç eylemleri “plan doğrultusunda” ve “sistemli” bir biçimde meydana gelmemektedir. 2010

yılında Selahattin Demirtaş 77. maddenin değiştirilmesi ve bu maddeye linç suçunun eklenmesi konusunda kanun değişikliği teklifi vermiştir. Demirtaş'ın sunduğu teklifte linç suçu “Bir grubun, bir kişi veya topluluğu siyasi görüşü, etnik kimliği, dini inancı, cinsiyet kimliği, felsefi görüşü ve benzeri nedenlerle ölümlerle cezalandırmaya kalkması, canına veya malına zarar vermesi, yaşadığı bölgeden göçe zorlaması, yaşama alanına tecavüz ve bununla birlikte bu tür davranışları haklı gösteren, destekleyen ve hatta teşvik eden eylem ve söylemleri” olarak tanımlanmıştır.¹¹

Türk Ceza Kanunu'nun Hayata Karşı Suçlar kapsamında 81.maddede ‘kasten öldürme suçu’ 82. maddedeki nitelikli hallerle açıklanmıştır. Bu nitelikli haller: “kişinin tasarlanarak öldürülmesi, kişinin canavarca hisle veya eziyet çektirerek öldürülmesi, Yangın, su baskını, tahrip, batırma veya bombalama ya da nükleer, biyolojik veya kimyasal silah kullanmak suretiyle öldürülmesi.” Nitelikli hal olarak belirlenen suçlarda linç eylemlerinin toplu bir halde işlenmesinin tehlikesi göz önünde bulundurulmamış, kamu güvenliği ve kamu düzeninin zedelenmesi hesaba katılmamıştır (Yılmaz, 2012, s. 55-56; Karakış, 2020, s. 34-35, Düzgün ve Özkan, 2017, s. 51-52). Toplu olarak işlenen suç, yargılama aşamasındaki bir iştirak hükmüdür ve ağırlaştırıcı neden olarak nitelikli suç kapsamında değerlendirilmesi gerekir (Yılmaz, 2012, s. 56). Dolayısıyla toplu olarak gerçekleştirilen öldürme veya yaralama edimi ile bireysel olarak uygulanan öldürme ya da yaralama edimi arasında yargılama dışında fark bulunmamaktadır (Yılmaz, 2012, s. 56). Benzer biçimde 86. ve 87. maddelerde kasten yaralamaya ilişkin ağırlaştırılmış haller belirtilmiş olsa da bu haller toplu eylem veya bireysel eylem arasındaki farkı yok saymaktadır. 170. Maddede belirtilen “genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması” bağlamında ele alınan suçlar da toplu eyleme değil bireysel eyleme işaret etmektedir. Dolayısıyla ilgili maddede belirtilen suçlar da linç eylemlerini kapsamamaktadır (Karakış, 2020, s. 35-36). Lincin suç kapsamında değerlendirilmesi kamu düzeni ile vücut dokunulmazlığı veya yaşam hakkının korunmasına fayda sağlamaktadır. Hukuk sisteminin kendi içinde tutarlı olabilmesi ancak ilke seviyesine çıkmış bu kuralların hesaba katılmasıyla mümkün olmaktadır (Yılmaz, 2012, s. 56).

Türk Ceza Kanunu'nun 214.maddesindeki “suç işlemeye tahrik” ve 216.maddesindeki “halkı kin ve düşmanlığa tahrik veya aşağılama” suçu linç saldırıları açısından

¹¹ <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/demirtastan-linc-icin-kanun-teklifi-112852>

değerlendirilebilir. Fakat suç işlemeye tahrik, halktan bir grubun, başka bir gruba karşı “silahlandırılması” vurgusu linç eylemleri açısından belirsizliğe yol açmaktadır. Suç işlemeye tahrik, silahlı eylemlere ve ayaklanmalara işaret etmekte, dolayısıyla linç eylemlerine denk düşmemektedir. Benzer biçimde 216. maddedeki “halkı kin ve düşmanlığa tahrik veya aşağılama suçu” da linç eylemleri açısından kıyas yapma olanağı sağlamakla birlikte linci tamamen kapsamamaktadır (Yılmaz, 2012, s. 56).

Linç eylemleri, toplu halde bir grubun kişi ya da gruba yönelik fiziksel zarara uğratmasının yanı sıra, saldırı uğrayan kişi ya grubun evine, iş yerine zararından ötürü 151. maddedeki “mal varlığına karşı suçlar” bağlamında da değerlendirilebilmektedir. Linç saldırıları kalabalık bir grup tarafından uygulandığı için çoğunlukla mala zarar veren kişinin tespiti zorlaşır. Yakma, tahrip etme biçiminde uygulanan saldırılar doğrudan kamu düzenini bozmaya yönelik eylemlerdir ve kamu düzenini bozan söz konusu eylemler kanuna göre, ‘şikâyet edildiği takdirde’ cezalandırılır. Oysa kanun koyucu kamu düzenini tehdit eden hiçbir suçu şikâyete bağlı tutmamaktadır (Yılmaz, 2012, s. 56-57).

Linç saldırıları ile cezasızlık arasındaki ilişkiyi incelerken güncel bir meseleye değinmek önemli görülmektedir. 24 Aralık 2017’de ilan edilen 696. sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 121.maddesi hukukçular ve akademisyenler tarafından linç saldırılarını cezasız bırakılarak önünü açtığı yönünde değerlendirilmiştir. 121. Madde şöyledir:

“Resmi bir sırat taşıyıp taşımadıklarına veya resmi bir görevi yerine getirip getirilmediğine bakılmaksızın 15/07/2016 tarihinde gerçekleştirilen darbe teşebbüsü ve terör eylemleri ile bunların devamı niteliğindeki eylemlerin bastırılması kapsamında hareket eden kişiler hakkında da birinci fıkra hükümleri uygulanır”

Bahsi geçen birinci fıkrada ise “KHK kapsamında karar alan ve görevleri yerine getiren kişilerin bu karar, görev ve fiilleri nedeniyle hukuki, idari, mali ve cezai sorumluluğu doğmaz” ifadeleri bulunmaktadır. Kerem Altıparmak bu maddenin “15 Temmuz’daki linç olayları ya da başka olayları kapsadığını ancak ‘diğer terör olayları’ kavramının tehlikeli bir belirsizliğe” yol açtığını ve sivil linç saldırılarının tamamen ceza hukuku kapsamından çıkarılma ve meşrulaştırma riski barındırdığını ifade etmektedir.¹² KHK kapsamındaki bu maddeyle linç saldırıları ‘terör eylemini bastırma’ gerekçesiyle

¹² <https://t24.com.tr/haber/khk-ile-cezasizlik-duzenlemesi-hukukcular-ne-dusunuyor,519955>

aklanabilme tehlikesi barındırmaktadır. Nitekim eski Cumhurbaşkanı Abdullah Gül bu tehlikeyi göz önünde bulundurarak şu ifadeleri kullanmıştır: “15 Temmuz hain darbe teşebbüsüne karşı arkasına bakmadan sokağa çıkıp direnen kahraman vatandaşlarımızı koruma amacıyla çıkartıldığını düşündüğüm 696 sayılı KHK’nın yazımındaki hukuk diliyle bağdaşmayan muğlaklık, hukuk devleti açısından kaygı vericidir” (Bora, 2018, s. 8).

OHAL kapsamında sivil halkın devlet adına yaptığı eylemlerin cezasız kalacağıın beyanı olan bu maddenin linç saldırılarının önünü açacağı bir gerçektir. Bununla birlikte halktan bir grubun yasa dışı bir şekilde başka bir kişi veya gruba karşı uyguladığı şiddet eylemleri kanunda “linç suçu” olarak görülmemesi, linç suçu yerine farklı suçlarla tanımlanması cezasızlığı beslemekte ve şiddet eylemlerinin kanıksanmasına sebep olmaktadır. Linç eylemleri hukuku kendi ellerine alan insanların gerçekleştirdiği bir uygulama olmasından dolayı, başta kişinin yaşam hakkına ve vücut bütünlüğüne zarar vermesi bakımından hem insan haklarını tahrip etmekte hem de hukukun kendi mekanizmasını inkâr ederek etkisizleştirmektedir. Devletin, vatandaşlarının birbirine şiddet uygulamasının önüne geçmek için kendi eline aldığı şiddet tekeli, linç gibi saldırılar söz konusu olduğunda vatandaşların şiddete açık hale gelmesine ve korumasız kalmasına sebep olmaktadır. TCK’da belirtilen maddelerin linç eylemlerini kapsamaması devlet, hukuk ve vatandaş açısından tehlikeli bir duruma işaret eder. Halktan bir grubun, başka bir gruba uyguladığı şiddetin “devlet otoritesini zaafa uğratması” bakımından devletin aleyhinedir (Bora, 2018, s. 47). Öte yandan hukuk sisteminin linç eylemlerini cezasızla sonuçlandırması da adaleti kendi ellerine alan kişilerin hukuku yok saymasını neredeyse onaylar niteliktedir.

Linç eylemleri birçok ülkede yaygın bir şekilde cezalandırma yöntemi olarak uygulanmıştır.¹³ İngiltere, Kuzey İrlanda, Galler, İskoçya, Hindistan ve ABD’de linç eylemleri müstakil bir suç olarak kabul etmiştir (Karakış, 2020, s. 28). İngiltere ve Galler linç eylemlerini ayaklanma başlığı altında tanımlayarak on iki ve daha fazla kişinin ortak bir amaç uğruna yasadışı şiddet kullandığı ve kişinin kişisel güvenliğinden korkmasına sebep olduğu durumlarda ayaklanma suçu işlediği belirtilmiştir.¹⁴ ABD’de de 1955

¹³ <https://en.wikipedia.org/wiki/Lynching>

¹⁴ <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1986/64/section/1>

yılında bir kadına laf attığı iddiasıyla (kadın daha sonra Till'e iftira attığını itiraf etmiştir) kadının kardeşi ve kocası tarafından linç edilerek öldürülen 14 yaşındaki Emmett Till'in adını alan Emmet Till Anti-linç yasası, olaydan 65 yıl sonra onaylanmış ve Trump'ın imzasıyla yasallaştırılmıştır (Karakış, 2020, s. 31). İlk olarak Amerika'da tanımlanan ve yaygın bir şiddet biçimi olan linç saldırılarının 2020 yılında anti-linç yasasını onaylaması geç kalınmış bir düzenleme olmakla birlikte oldukça önemli bir gelişmedir.

Lincin kanunlar tarafından suç olarak belirtilmesi kadar önemli olan bir diğer konu da linci meşrulaştırılan, haklı kılan söylemlerin dolayında olmasıdır. Lincin toplum ve devlet nezdinde meşruluk zemininde buluşturana en önemli aygıt da medya metinleri olarak ortaya çıkmaktadır.

2. BÖLÜM: MEDYA VE ŞİDDET

Gündelik hayatta sıkça karşılaşılan ve maruz kalınan şiddet olgusu, medya içeriklerine de yansımıştır. Çizgi filmlerden sinema filmlerine, bilgisayar oyunlarından gündüz kuşağı programlarına kadar kitle iletişim araçlarında sıkça şiddet unsurlarına rastlanmaktadır. Özellikle şiddet sahnelerinin ya da betimlemelerinin doğruyu ve yanlışını henüz ayırt edemeyecek yaştaki çocukların şiddet eğilimini arttırdığına yönelik kaygı, ebeveynlerin, politikacıların ve akademisyenlerin konuyu gündemde tutmasına sebep olmuştur.

Medyada şiddet anlatıları oldukça yaygındır. Bu durumun sebebinin insanların şiddete ve şiddete dair anlatılara iştah duyduğuna dair bir görüş bulunmaktadır. David Trend'e göre, şiddet, insanların görmek istediği ve sırf bunun için para vermeye hazır oldukları bir şeydir (2008, s. 156). Hatta 1833'te ABD'de halkın şiddet açlığını gidermek için ilk kez The National Police Gazette'si (Ulusal Polis Gazetesi) yayınlanmıştır (Trend, 2008, s. 23). Gerbner (1996) şiddetin en çok satış yapan konu olduğunu belirtmiştir. Şiddetten sonra cinsellik gelmektedir ancak şiddet kadar satış popülarlığı taşımamakta, taşıdığı kabul edilse bile her toplum, televizyonda cinselliği serbestçe kullanamamaktadır (Aktaran: Özer, 2017, s. 5-6).

Şiddet anlatılarına duyulan ihtiyacın kökeninde ne olduğuna dair farklı yaklaşımlar da bulunmaktadır. Örneğin, "Roland Barthes, insanın acılarının şok edici görüntülerinin bize dehşetin çoktan olduğu ve geçtiği mesajını verdiğine inanıyordu. Harekete çoktan geçilmiştir ve biz hiçbir şeye karışmamışızdır" (Trend, 2008, s. 157-158). Barthes'ın ifade ettiği düşünce endişeyle karışık bir güven duygusuna işaret etmektedir. Televizyon ya da gazetede şiddet içerikleri sunulurken evde, güvende bir konumda olduğumuz duygusu pekişmektedir. Şiddetin bizden çok uzak bir yerde gerçekleşmiş olması, belki de hiçbir zaman başımıza bu tür olayların gelmeyeceği düşüncesi kısmen de olsa rahatlatıcıdır. Keane (1996), insanların normal şartlarda çılglık çılgınlığa kaçabileceği şiddet olaylarının medyada coşkununla izlenmesini ilk bakışta Freud'un tekinsizlik savını doğrular nitelikte olduğunu belirtmektedir. Bu sava göre, ölüm ancak başkalarının başına gelen bir şey olarak düşünülebilirse uzak

tutulabilir (Keane, 1996, s. 113). Fakat Keane, Freud'un tekinsizliğin evrensel bir deneyimi olduğu fikrine karşı çıkararak yeniden formüle edilmesi gerektiğini düşünmektedir. Keane'e göre (1996), günümüzde şiddet, çağdaş medenileşme süreciyle birlikte düşünülmelidir. Bu süreçte, toplumda şiddetin birçok biçimi görünür bir şekilde azalmış olsa da medyada simüle edilmiş sanal şiddet biçimleri daha da görünür hale gelmiştir (Keane, 1996, s. 114). Baudrillard, Simülasyon Kuramında şiddetin kendisi sıcak bir olay olmasına karşın, aracılanmış bir medya kanalı üzerinden yayılması, şiddeti gerçek olayın soğuk bir gösterimine dönüştürdüğünü belirtmektedir (Aktaran: Yumrukuz, 2017, s. 36). 11 Eylül saldırısından sonra şiddet içerikli yapımların daha çok tüketildiğinin fark edilmiştir. Şiddet, uzak ülkelerde deneyimlenmemiş bir unsur olmaktan çıkıp, dünyanın en güçlü korunan ülkesinde çarpıcı biçimde meydana gelmiştir. Trend'in terör saldırıları konulu filmlerin başarısından çıkardığı sonuç, halkın savaş ve kıyamet hikayelerini ister hale gelmiş olmasıdır. Benzer biçimde dünyanın birçok yerinde popüler olan terörist ve anti terörist rol seçenekli bilgisayar oyunlarının artması da 11 Eylül saldırısıyla ilişkilendirilmektedir (Trend, 2008, s. 18).

Medyada şiddet konusu birçok anlamda sorun ve çelişkiyi beraberinde getirmektedir. Bu açıdan medyada neler şiddet olarak görülür ya da medyada şiddeti tehlikeli kılan nedir sorusu önemlidir. Medyada şiddet, şiddetin betimlendiği, abartılı şiddet sahnelerinin gösterildiği için mi sorundur? Eğer öyleyse bu yalnızca şiddet içerikli gazete, televizyon ve sinema öğelerini kapsamaz aynı zamanda tarih kitaplarında ya da belgesel filmlerinde şiddet üzerine inşa edilmiş savaş ve zafer anlatılarının da sorun olduğu anlamına gelir. Trend (2008) "izleyiciler için haklı gösterilen şiddet, diğer şiddet türlerinden daha mı iyidir?" sorusunu sormaktadır. Hangi tutumların şiddet sayıldığı ve ne dereceye kadar tehlikeli ya da tehlikesiz olduğunun mutlak bir cevabı bulunmamaktadır. Çünkü sorunun bir kısmı şiddet betimlemelerinin kültürümüze yerleşik olmasından kaynaklanmaktadır.

Kültüre yerleşik olan şiddet betimlemeleri hangi şiddetin meşru ya da gayrimeşru olduğuna ilişkin bir anlama işaret etmektedir. Bu durumu Galtung'un kültürel şiddet kavramıyla birlikte düşünmek mümkündür. Kültürel şiddet, fiziksel ya da yapısal

şiddeti meşrulaştırmak için kullanılan “kültürel görünümüdür” (Galtung, 1990, s. 291). Medya da kültüre içkin olan birtakım şiddet türlerini örtük imalarla tehlikeli ya da haklı olarak sunmaktadır. Ancak medyanın kendisini doğruluk ilkesine bağlı olarak objektif bir yerde konumlandırması, hâkim değerlerin üretilmesi ve pekiştirilmesindeki işlevini gizlemektedir. Eleştirel paradigma, medyayı ve haber söylemlerini eleştirel bir perspektiften ele alarak medyanın ideolojik yönünü açığa çıkarmaktadır. Medya, egemen değerlerin yeniden üretilmesinde ve toplumda bu değerlerin kanıksanmasında kilit rodedir. Medya hâkim değerleri yaygınlaştırırken ‘biz ve onlar’ arasındaki ayrımı yeniden inşa ederek toplumda yer alan kimi grupların da dışlanmasına sebep olmaktadır. Bu sebeple aslında medyanın kimi gruplara yönelik söylemsel bir şiddet ürettiğini söylemek mümkündür. Söylemin toplumsal pratiği belirleyen bir yönü olması, medya ve şiddet arasında kurulan ilişkide önemli bir yerde konumlanmaktadır.

Bu bölümde öncelikle gösteri haline gelen şiddetin tarihsel arka planına değinilecek ardından psikoloji ve iletişim bilimleri perspektifinde medya ve şiddet arasındaki ilişkiye yer verilecektir. Ancak tez çalışması açısından esas önemli görülen konu, medya ve şiddet arasındaki ilişkinin davranışsal bir değişikliğe yol açıp açmadığı ya da ampirik verilere dayanılarak ‘ne kadar etkilediği’ sorusundan ziyade medyada şiddetin nasıl temsil edildiği ve toplum nezdinde ne tür bir anlamlandırmaya yol açtığı başka bir ifadeyle kimi gerekçeleri öne sürerek medyanın nasıl kültürel şiddetin mecrası haline geldiğidir. Bu doğrultuda medyada şiddete ilişkin iletişim bilimlerinde yer alan liberal yaklaşımlara değinmek gerekli olmakla birlikte, çalışma açısından önemli görülen soruların yanıtları eleştirel kuramların sunduğu kuramsal çerçeveye anlaşılmaya çalışılacaktır.

2.1. MEDYADA ŞİDDETİN SERÜVENİ

Şiddet, insan birbiriyle olan ilişkisinden önce, doğayla etkileşiminde görülmektedir (Oskay, 2018, s. 185). Şiddetin varlığı, mağarada yaşayan insanların mağara duvarlarındaki avcılık pratiklerinin ve araçlarının tasvirleri kadar eskiye dayanmaktadır (Erdal, 2012, s. 48). Medya araçlarındaki şiddet unsurlarının

yaygınlaşmasıyla birlikte toplumdaki endişe artmış olsa da aslında şiddet, hikâye anlatımının temel unsurlarından biridir. Tarihsel süreç içinde halkların şiddet hikayelerinin izini süren Trend, eski toplulukların şiddet serüvenini şöyle sıralamaktadır:

“Mısır, Sümer, Minos ve Babil halklarının tümü şiddet olaylarını resmetmiştir. Bu eski Mısır’ın 3000 yıl önce yazılan klasik eserlerinde de aynıdır. Hepsini anlatımlarını geliştirmek için şiddete güvenir. Homeros’un İlyada’sı (M.Ö. 760 civarı) askeri anlaşmazlık, suikast, katliam, cinsel saldırı ve doğal afetleri acımasızca anlatır. Bu Odysseia (M.Ö. 680 civarı), Hesiodos’un Teogonya (M.Ö.700 civarı) Aiskylos’un Orestia (M.Ö. 458 civarı), Sofokles’in Kral Oidipus (M.Ö. 428 civarı) ve Thukidides’in Peloponnesia Savaşı’nın Tarihi (M.Ö. 424-404) eserleri için de geçerlidir. Aynı dönemde yazılan Eski Ahit kitapları da soykırım, savaş, insan kurban etme ve tabii ki çeşitli felaket hikayeleriyle doludur” (Trend, 2008, s. 21-22).

Edebiyatın ilk türlerinden biri olan Gılgamış Destanının en eski parçaları M.Ö 2000 yılına kadar uzanmaktadır. Gılgamış, cinsellik ve şiddet içerikli temalarda dolu en çok bilinen ilk Sümer Efsanelerinden biri kabul edilmektedir. Kahramanlık, macera, şiddet, seks, tecavüz ve zulüm temaları diğer Sümer hikayeleri arasında sık rastlanılmaktadır (Ferguson, 2013, s. 17) Şiddet, insanlık tarihinin başlangıcından beri anlatılara yansımış bir olgudur. Söz gelimi kurucu mitlerin çoğunda ‘başlangıç’ kurucu bir cinayetten sonra başlar. Tevrat’ta kültürün başlangıcı Habil ve Kabil kardeşler arasındaki öldürme hikayesi kabul edilmektedir (Tuğrul, 2016, s. 21).

Orta çağda da benzer bir tablo bulunmaktadır. Orta çağ edebi eserleri şiddet ve ölüm tasvirleriyle doludur. Dante’nin Cehennem’i (1302) Chaucer’in Centerburg Hikayeleri (1386-1400) şiddet unsurlarını ayrıntılı olarak betimlemektedir. Trend (2008, s. 22) Shakespear’in şiddet dolu ünlü oyunlarının (Hamlet, Julius Ceaser, Macbeth, Othello, Romeo ve Juliet gibi) günümüzdeki popüler dizi ve filmlerle kültürel olarak eşdeğer olduğunu vurgulamaktadır.

Matbaanın icadı ve baskı teknolojisinin gelişmesi yazılı eserlerin daha fazla insana ulaşmasını sağlamıştır. Ferguson, yazılı eserlerin yaygınlaşması ve kolay ulaşılması sonucunda yüksek bir edebi değer hedeflenmesinden ziyade okurların cinsellik ve şiddete olan ilgisini çekmeye çalışıldığını ifade etmektedir (2013, s. 20-21). Edebi türlerin yanı sıra bu dönemde halka açık şiddet gösterileri de ilgi çekmektedir.

Örneğin, mahkumlarının idamı, halka açık bir yerde gerçekleştirilmektedir. Neron dönemindeki oyunlarda da mahkumlar oyunda ölen karakterlerin rolünü iyi oynayabilmesi için gerçekten öldürülmektedir. (Coleman'dan akt. Ferguson, 2013, s. 17-18). Roma'da gladyatör dövüşlerindeki seyirlik şiddet, gerçek bir sahnede esir veya savaşçıların öldürmesiyle sonuçlanmaktadır. Kolezyum gibi alanların günümüzde medyada izlenen şiddete benzer olarak seyirlik bir gösterinin aracısız sunumu olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu gösterilerin, dönemin kamusal eğlencesi olarak gören Ferguson, Roma oyunlarındaki kanın vahşice dökülmesi ve karakterlerin gerçekten öldürülmesini, seyirlik şiddetin tarihindeki ilk izler olarak görmektedir (2013, s. 18). Yazılı ve görsel medyanın ilk ürünlerinin de şiddet içerikli olmasını buradan hareketle düşünmek mümkündür. Örneğin, ilk kısa film olarak kabul edilen 1895'te Thomas Edison'un yapımcısı olduğu 18 saniyelik Kinetoskopi filmi İskoç Kraliçesi Mary'nin İnfazı'dır. Bu kısa film Mary'nin idam masasına getirilip boynunun kesilmesi sahnesinden ibarettir.

Günümüzde teknolojinin geldiği son aşamada televizyon, film, kitap, dergi gibi kitle iletişim araçlarının yanı sıra cep telefonlarında taşınabilen internetin yaygın kullanımı şiddet içeriklerine daha fazla maruz kalınmasına yol açmıştır. Sosyal medya araçlarının kullanımı, geleneksel medya araçlarından alınan bilgi ve görsel unsurlarının dışında alternatif bilgi akışı sağlamakla birlikte çoğunlukla filtreden geçirilmeksizin çarpıcı şiddet görselleriyle karşı karşıya bırakmaktadır. Şiddet içeriklerine maruz bırakan en tartışmalı mecralardan biri diğeri de çevirim içi ya da çevirim dışı bilgisayar ve video oyunlarıdır. Söz konusu oyunlar, genellikle öldürme, yaralama ve kan içeriklidir ve her yaş grubundan insana hitap etmektedir. Özellikle ailelerin bu konudaki endişeleri endüstriyi konuya ilişkin çözüm aramaya itmiştir. Cybersitter ve Net Nanny gibi ticari aile kontrol uygulamaları, şiddet içerikli erişimlere karşı sınırlamalar getirmiştir (Trend, 2008, s. 154)

İnsanlık tarihi boyunca, şiddet tasvirleri mitolojiye, dinlere, tiyatroya, anlatılara, eğlence olgularına dolayısıyla yaşam biçimine yansımıştır. Böylesi kültüre içkin olan bir olgunun, medya içeriklerinde yer bulması kaçınılmazdır.

2.2. MEDYADA ŞİDDETE İLİŞKİN YAKLAŞIMLAR

Medyada sunulan şiddete yönelik çeşitli teorik tartışmalar bulunmaktadır. Söz konusu teoriler iletişim bilimleri ve psikoloji bilimi içerisinden çıkmaktadır. Bu başlık altında medya ve şiddet ilişkisine yönelik tartışmalar incelenecektir.

2.2.1. Medyada Şiddeti Açıklamaya Yönelik Psikoloji Kuramları

Medyada şiddetin insan psikolojisinde ne tür bir etkisi olduğunu incelemeye yönelik psikolojik kuramlar ortaya çıkarılmıştır. Birbirinden farklı savları ileri süren bu kuramlar kimi zaman medyadaki şiddetin arındırıcı bir işlev görmesinden dolayı olumlu olarak değerlendirilmesine yol açarken kimi zaman da şiddet eğilimini arttırması ya da şiddete karşı duyarsızlaşılmasından dolayı olumsuz olarak değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda, Katharhis, Duyarsızlaşma, Uyarma ve Kısıtsızlaştırma teorisine değinmek gerekli görülmektedir.

2.2.1.1. Katharsis Teorisi

Katharsis teorisinin kökeni, tragedyaaların arındırıcı bir etkide bulunduğunu ileri süren Aristoteles'e kadar uzanmaktadır. Aristoteles, tragedyanın görevinin uyandırdığı acıma ve korku duygularıyla ruhu tutkularından arındırmak olduğunu belirtmektedir (1987, s. 22). Katharsis teorisine göre, şiddetin temsili yoluyla kişideki agresif duygular giderilir, temsil ile birey özdeşerek gergin duygular boşaltılır. Medyadaki şiddet içerikleri ise, katharsis teorisinin modern yorumuna olanak sağlamaktadır. Modern katarsis teorisine göre (Feshbach 1961'dak akt. Kunczik ve Zipfel, 2008, s. 1-2), medyada şiddetin izlenmesi, kişinin agresif duygularından arınarak daha az saldırgan eğilim gösterecektir. Katharsis teorisinin doğruluğu ispatlanmamış olmasına rağmen hala popüler bir argüman olarak ileri sürülmeye devam edilmektedir.

2.2.1.2. Duyarsızlaşma Teorisi

Duyarsızlaşma teorisi medyada gösterilen şiddet içeriklerine maruz kalmanın alımlayıcıları hissizleştirdiğini ileri sürmektedir. Duyarsızlaşma sürecini inceleyen Fanti, Vanman, Henrich ve Avraamides (2009) gibi teorisyenler duyarsızlaşmayı, şiddet görsellerine maruz kaldıkça uyarana karşı duygusal tepkinin azalması olarak tanımlamışlardır (Aktaran: Yumrukuz, 2017, s. 92). Televizyon ve sinema filmleri üzerinden yapılan çalışmalar şiddet sahnelerini izleyenlerin önce fiziksel tepkide bulunduğunu, ancak şiddet sahneleri devam ettikçe izleyenlerin daha az tepki gösterdiğini açığa çıkarmıştır. Konuyla ilgili araştırmalar, şiddet içeriklerinin empati yoksunluğuna ve ahlaki bozulmaya yol açtığı sonucuna varmaktadır.

Bu çalışmalar, medyadaki şiddete verilen fiziksel reaksiyonlar üzerine ilerletilmiş olsa da bazı çalışmalar (Carnagey, Anderson ve Bushman, 2007; Cline, Croft ve Courier, 1973) şiddet unsurlarının mağduriyetle ilgili inanç değişikliğine yol açmadığını ortaya koymuştur (Aktaran: Ferguson, 2013, s. 42). Kurgusal şiddet içeriklerine karşı reaksiyonun azalması gerçek hayatta doğrudan tanık olunan şiddet olaylarına karşı tepkisizliğe neden olmadığını ileri sürülmüştür. Bu yaklaşıma göre, medyadaki şiddet sahnelerine duyarlılık azalsa dahi doğrudan tanık olunan yaralama ve öldürme olayları kişide korku dehşet ve travmatik hasarlara neden olabilmektedir (Ferguson, 2013, s. 42).

2.2.1.3. Uyarma ve Kısıtsızlaştırma Kuramı

Takviyeli Saldırganlık Kuramı olarak da bilinen Uyarma Kuramının önde gelen savunucularından Tannenbaum, televizyonda şiddet görüntülerine maruz kalan bireylerde agresif davranışların arttığını ileri sürmektedir (akt. Kurşun, 2016, s. 51). Halihazırda saldırgan davranışlara eğilim gösteren bireyler, televizyondaki şiddet görüntülerini gerçek hayatta da uygulayabileceği bir deneyim olarak görmektedir. Uyarma kuramına göre, televizyondaki şiddet görüntüleri izleyiciyi uyarmakta ve heyecanlandırmakta, şiddet unsurlarıyla izleyiciye aşırı yüklem yaparak, hiper-aktif hale getirmektedir (Tannenbaum, 1975'ten aktaran Dilber, 2014, s. 61).

Televizyondaki şiddetin insanın gündelik hayatındaki şiddet eğilimini körüklediğine yönelik bir diğer yaklaşım da Kısıtsızlaştırma Kuramıdır. Kısıtsızlaştırma Yaklaşımına göre, insanlar televizyonda gördükleri toplumsal ahlaki ve normatif değerlere karşı saldırganca bir tutumun benzerini sosyal yaşamda gördüklerinde şiddete yönelmektedir. Dolayısıyla televizyonda sunulan şiddetin kabul edilebilir gerekçelere bağlanması, insanların diğerleriyle kurduğu ilişkide şiddete yönelmesinde etkili olmaktadır. Burada önemli olan, belirli durumlarda televizyonda şiddetin nasıl temsil edildiği ve şiddetin nasıl ödüllendirildiğidir. Televizyonda şiddetin onaylanması izleyicinin şiddet eğilimini körüklemektedir. Sosyal yaşam içinde kişiler arasındaki ilişkiler televizyondaki şiddetin temsiliyle bağlantılı olarak artmaktadır (Mutlu 2005'ten aktaran Dilber, 2014, s. 62).

2.2.2. Medyada Şiddeti Açıklamaya Yönelik İletişim Kuramları

İletişim araştırmacıların kuramsal ilgilerinden biri kitle iletişim araçlarının insanlar üzerinde etkisidir. McQuail ve Windahl (1997) kitle iletişim araştırmalarının 20. yüzyılın başında önce basının etkileri, daha sonra ise film ve radyonun ahlaksal ve toplumsal sonuçlarına duyulan ilgiye dayanmakta olduğunu ifade etmektedir (Özçetin, 2018, s. 86). Örneğin, 1920'lerdeki Payne Fonu Çalışmaları sinema filmlerinin çocuklar üzerinde etkilerini araştırmış ve bu filmler çocuklar için 'önemli bir taklit kaynağı' olarak görülmüştür (Trend, 2008, s. 26). Bu araştırmanın, iletişim çalışmalarının ciddi bir bilimsel alan olarak kabul görmesinde oldukça önemli bir rolü bulunmaktadır (Özçetin, 2018, s. 85).

McQuail (1985) iletişim araçlarının etkilerine dair tarihsel bir sınıflandırma yapmaktadır. Buna göre:

“19.yüzyılın sonundan 1930'lara kadar süren birinci aşamada iletişim araçları Avrupa ve Kuzey Amerika'da; görüş, inanç ve davranışları etkileyen, hatta siyasal sistemleri bile belirleyebilen önemli bir güç olarak görülüyordu. 1940'lardan 1960'ların başlarına kadar uzanan ikinci aşamada Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan ampirik araştırmalar kitle iletişim araçlarının doğrudan etkilerinin az olduğu ve hatta olmadığına ortaya konduğu bir

dönemi içermektedir. 1960'ların sonlarından itibaren girilen üçüncü aşama ise, kitle iletişim araçlarının etkili oldukları sonucuna varılıyor” (Aktaran: Yıldız Tahincioğlu, 2002, s. 18).

McQuail'in sınıflandırmasından görüleceği üzere, ana akım iletişim çalışmaları; güçlü etkiler, sınırlı etkiler ve güçlü etkilere geri dönüş olmak üzere üç farklı kuramsal hat üzerinden ilerlemiştir. 20. Yüzyılın ilk yarısında Amerikan davranışçı gelenekte medyanın güçlü etkileri olduğu yönündeki yaklaşım 'kitle toplumu' hipotezinden hareket etmektedir. Buna göre kitle; önceki bölümde kitlelerin ruhu başlığında açıklandığı gibi, vasat zevklere kapılan, sürü zihniyetiyle yönetilen kalabalık gruplar iken, seçkinler; eğitilmiş, zeki küçük gruplardır. Seçkin küçük bir grubun, dağınık, zayıf ve etkiye açık büyük bir grubu kitle iletişim araçları aracılığıyla yönlendirdiği düşüncesi hakimdir. Bu görüş doğrultusunda ileri sürülen iletişim kuramları da sihirli mermi ya da derialtı şırınga modeliyle açıklanmaktadır.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında ise medyanın güçlü etkileri olduğuna ilişkin kanı zayıflamış ve sınırlı etkileri olduğu yönünde yeni kuramsal yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. Birey, edilgen ve etkiye açık bir konumdan etkin ve seçici bir konuma yerleştirilmiştir. Bu yaklaşımlar, insanların hangi içeriği seçecekleri, hangi mesajlara odaklanacakları ya da mesajların ne kadarını hatırlayıp, unutacakları da kişilere göre farklılık gösterdiğinden yola çıkmaktadır. Kitle iletişim araçlarının güçlü etkilerinden sınırlı etkilere doğru kaymasında Kullanımlar ve Doyumlar Kuramı kilit bir yerde konumlanmaktadır. Etki araştırmalarının medyanın insanları nasıl veya ne kadar etkilediği sorusu bu yaklaşımla birlikte tersyüz edilmiş ve “insanların medya ile ne yaptıkları” sorusu sorulmuştur. Bu soru, kitle iletişim araştırmaları çerçevesinde dikkatleri üreticiden ziyade alıcıya çekmiştir (Özçetin, 2018, s. 113).

2.2.2.1. Liberal Kuramda Medyada Şiddet

Medyanın güçlü ya da sınırlı etkileri olduğu üzerine odaklanan ana akım iletişim çalışmaları açısından şiddet konusu spesifik olarak pek üstünde durulmamıştır. Ancak bireylerin şiddet içeriklerini tercih etme sebebi ya da şiddetin içeriklerinin bireyler

üzerindeki etkisine yönelik bir çerçeve çizmek konusunda iki kuramsal çalışma konuyla ilgili değerlendirme olanağı sağlamaktadır. Bunlardan biri Ekme Kuramı diğeri ise Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımıdır. Gerbner'in Ekme Kuramı uzun süre şiddet içeriklerine maruz kalan insanları bir süre sonra hissizleştirdiğini ileri sürmektedir. Bu anlamda psikoloji bilimindeki duyarsızlaşma yaklaşımıyla benzerlik taşısa da Gerbner, özellikle televizyonun kültürel etkilerine vurgu yapmaktadır. Gerbner, medyanın güçlü bir etkisi olduğunu ancak bu etkinin uzun vadede bireylerin gerçekliği algılama biçimlerini şekillendirdiğini ve dünyaya karşı olumsuz bir perspektif kazandırdığını belirtmektedir. Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı ise şiddet içeriklerin tüketilmesi ile insanlar üzerindeki etkisi açısından doğrudan bir nedensellik kurmamaktadır. Ancak bu kuramın sunduğu olanaklar çerçevesinde, şiddet içeriklerinin niçin 'kullanıldığı' ve nasıl bir 'doyum sağladığı' sorusu cevaplanabilmektedir (Özer, 2010).

2.2.2.1.1. Ekme Kuramı ve “Acımasız Dünya Sendromu”

Gerbner tarafından geliştirilen Ekme Kuramı diğeri ismiyle Yetiştirme Kuramı, İngilizcesi 'cultivation' olan kültürün kelime kökeniyle aynı anlama sahiptir. 'Cultivation' toprağı işlemek, ekmek, yetiştirmek anlamındadır. Gerbner'in televizyon üzerine yaptığı çalışmada bu ifadeye başvurmasının sebebi, medyanın insanların inanç, tutum ve davranışlarını uzun vadede değiştirmesi diğeri bir ifadeyle zihinlerine 'ekmesidir'. Televizyonun insanlar üzerindeki etkisi anlık, gözlemlenebilir davranış değişikliği değildir. Ekme kuramı, televizyon izlemenin izleyicinin sosyal gerçekliğini değiştirdiğini ve kaygı duygusunu tetiklediğini ileri sürmektedir. Televizyon karşısında fazla zaman geçiren insanlar, daha az vakit geçiren insanlara göre gerçek dünyayı televizyonun sunduğu mesajlar aracılığıyla algılamaktadır (Özçetin, 2018, s. 132). Gerbner bu aşamada, televizyon ve şiddet arasındaki ilişkiyi televizyon analizinin merkezine koymaktadır. Tekrar eden şiddet görüntüleri, televizyon karşısında daha fazla zaman geçiren insanlarda tehlike algısını tetikleyerek tedirginlik duygusu ekmektedir. Bu durum, izleyicilerde tehlikeli bir dünyada yaşadığını düşündürmesinden dolayı ve Gerbner tarafından “Acımasız

Dünya Sendromu” olarak adlandırılmaktadır. Gerbner ve Gross ekme kuramı bağlamında şiddeti şöyle tanımlamaktadır:

“Fiziksel gücün silahlı ya da silah kullanmadan, kişinin kendisine ya da başkalarına karşı, kurbanın kendi rızası dışında, acı verecek şekilde incitilmesi, öldürülmesi ya da olayın bir parçası olarak kurban olacak derecede tehdit edilmesi unsurlarının çok açık ifadesidir” (Aktaran: Özer ve Gerasimova, 2010, s. 328).

Televizyonda gösterilen şiddet içeriklerinde kurban eden ve kurban edilen rolleri temsil edilmektedir. Kurban edenler “yaşamlarının en verimli döneminde olan egemen beyaz erkekler” olurken, “yaşlı, genç, azınlık ırkın kadınları ve genç oğlanlar vahşi çatışmalarda kurban olanlardır” (Erdoğan, 1998, s. 149). Bu durum, kimileri için güce işaret ederken, kimileri için de kırılabilirliği tetiklemekte, kırılabilir gruplara karşı şiddete ve kurban etmeyi davet etmektedir (Hamelink 1997’ten aktaran Erdoğan, 1998, s. 150).

2.2.2.1.2. Kullanımlar ve Doyumlar Kuramı

Kullanımlar ve Doyumlar Kuramı, Ekme Kuramının aksine izleyicinin aktif bir rolde olduğunu ileri sürmektedir. Bu kuramda izleyicinin ne tür gereksinimlerle medya araçlarını ve kanalları tercih ettiği üzerinde durulmaktadır. Katz’ın 1940’larda geliştirdiği fakat 1960’lı yıllarda popülerleştiği kuram, geleneksel etki araştırmaları açısından farklı bir yerde konumlanmaktadır. Geleneksel iletişim çalışmalarında kitle iletişim araçlarının ikna, propaganda ve etki üzerine yaptığı çalışmalarda temel soru “medya insanlara ne yapıyor” iken, Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımındaki temel soru, “insanlar medya ile ne yapıyor” olmuştur (Perry 2002’den aktaran Özer ve Birsen 2010, s. 352). Bu kuram bağlamında insanların medyayı kullanma pratiklerindeki ‘doyuma’ odaklanılmaktadır.

Kullanımlar ve Doyumlar Kuramı alıcıyı analizin merkezine koymakta, medya etkileri konusunda bireysel tercihlere vurgu yapmaktadır (Özer ve Birsen, 2010, s. 356). Bu yaklaşım Ekme Kuramı gibi, medya ve şiddet konusunu mercek altına

almasa da ‘medyadaki şiddet içeriklerinin kullanılmasıyla insanların nasıl bir doyum sağladığı’ sorusunu cevaplamaya olanak sağlamaktadır.

2.2.2.2. Eleştirel Kuramda Medyada Şiddet

Bu tez çalışması açısından asıl üzerinde durulmak istenen konu, medyada şiddetin temsil edilme ve şiddete ilişkin kültürel anlamın üretilme biçimidir. Medyada yer alan şiddetin kimin gerçekleştirdiği, hedefinin kim olduğu, şiddetin nasıl kodlandığı başka bir ifadeyle nasıl anlamlandırıldığı soruları çalışma açısından önem teşkil etmektedir. İnal’ın ifadeleriyle “Şiddet temalarının haberde hangi sıklıkla yer aldığı sorusundan çok, şiddetin kimin tarafından uygulandığında ‘doğru’ ve ‘yasal’ olduğunun metin içinde kurulma biçimi önemlidir” (1996, s. 100-101). Medyada yer alan şiddet haberlerin anlamlandırma sürecinde oynadığı rolün anlaşılabilmesi için, medyanın ideolojik işlevini tartışmaya açmak gerekmektedir.

Medyanın ideolojik bir işlevi olduğuna ilişkin kuramsal yaklaşımlar eleştirel medya çalışmalarının ilgi alanını oluşturmaktadır. Shoemaker ve Reese (2002), eleştirel medya kuramları içerisinde ekonomi politik veya kültürel çalışmalar yaklaşımında “ideolojik etkilerin gizlice gerçekleşen şeyler” olmadığını ifade etmektedir (Aktaran: Yanıkkaya, 2009, s. 20). Bu anlamda önce ideolojinin tanımını vermek ardından eleştirel medya kuramları açısından ideolojinin yerini belirtmek gerekli görülmektedir. Çünkü yukarıda sıralanan şiddete ilişkin anlamlandırmanın nasıl gerçekleştiği sorularının cevapları medya ve ideoloji ilişkisinde açığa çıkmaktadır.

İdeoloji kavramı çoğunlukla siyasi veya toplumsal karşıtlıklarla ilişkilendirilmiş, gerçek dışı ya da çarpık bir anlayış olduğu varsayılmıştır. Kavram ilk önce 18. yüzyılda Fransa’da Destutt de Tracy tarafından “düşünceler bilimi” anlamında kullanılmıştır. İdeoloji kavramının sosyal bilimlerden önemini ise Marks ve Engels’in kapitalist toplum eleştirisinin anahtar kavramlarından biri olmasıdır. Marks ve Engels Alman İdeolojisi (2013) çalışmasında, insanların maddi koşulları tersine çevrilmiş biçimde görmesine yol açan şeyin ideoloji olduğunu ileri sürmektedir. Böylece insanlar yanlış bir bilinçle kendi çıkarlarını gerçekte olduklarının karşıtı gibi

görmektedir (Barret, 1996, s. 13). Filozofların yaklaşımına göre, egemen fikirler hâkim sınıfın çıkarlarıyla ilişkilidir (van Dijk, 2019, s. 15-16).

Marksist geleneğin ilerleyen dönemlerindeki tartışmalarda ideolojinin ekonomik indirgemeci yönü tartışmaya açılmıştır. Özellikle Gramsci'yle birlikte ideoloji ve toplum arasındaki ilişkilerin açıklanmasında hegemonya kavramsallaştırması önemli bir yerde konumlanmıştır. Gramsci devletin zora başvurmadan toplumsal rızayı örgütleyerek yönetebilmesini hegemonya kavramıyla açıklamaktadır. “Hegemonya hâkim sınıfın baskın ideolojilerini doğrudan empoze etmek yerine toplumsal düzenle ilgili ikna edici bir fikir birliği oluşturmak gibi yöntemlerle vatandaşların zihnini yönlendirmesi” olarak tanımlanmıştır (van Dijk, 2019, s. 16). Başka bir ifadeyle hegemonya “bağımlı bilinç biçimlerinin şiddet ya da zora başvurmadan inşa edildiği süreçtir” (Barret, 1996, s. 65).

Althusser de indirgemeci olmayan bir Marksizm anlayışı ortaya koymaktadır. Althusser'in ideoloji tanımı Marks'ın yanlış bilinç tanımının ileri bir aşamasıdır çünkü ona göre ideoloji yanlış bilinçten öte büyük ölçüde bilinçdışıdır ve kurumsaldır (Eagleton 1996'dan aktaran İnal,1996, s. 60) başka bir ifadeyle insanların içerisinde buldukları somut koşulları “yorumlamalarını, anlamalarını, deneyimlemelerini ve yaşamalarını mümkün kılan kavramsal bir çerçevedir” (Hall'den akt. Turner, 2016, s. 35). Althusser ideolojinin kurumsal ve maddiliğine vurgu yaparken bu kurumları devletin ideolojik aygıtları ve baskı aygıtları olarak ayırmaktadır. Devletin baskı aygıtları (ordu, polis, hapishane, mahkeme) zor kullanırken, ideolojik aygıtları (okul, aile, kilise, medya) ideolojiyi kullanmaktadır.

Gramsci'nin ‘hegemonya’, Althusser'in ‘devletin ideolojik aygıtları’ eleştirel medya çalışmalarının içerisinde yer alan Kültürel Çalışmaların temel kavramlarıdır. Kültürel Çalışmaların öne çıkan isimlerinden Stuart Hall, Gramsci ve Althusser etkisiyle “medyadaki ideolojik mesajların, çoğunlukla gerçekliğin yanlış bir imgesini yaratarak işlediği savunur” (Smith, 2007, s. 213). Kültürel Çalışmalarda ideolojinin çözümlenmesinde medya merkezi bir kategori olarak ön plana çıkmaktadır. Medya metinlerinin incelenmesiyle bunların hegemonyayı ve ideolojiyi yeniden üretmeye

yönelik işlevini ortaya çıkarmaya çalışmaktadır. Kültürel Çalışmalar yaklaşımında medya metinleri belirli güç ilişkilerinin yeniden üretimi için toplumsal anlamların inşa edildiğini vurgulamaktadır. Hall'un ifadesiyle medya, iktidarını "olayların belli bir yönde anlamlandırılmakta" kullanmaktadır (1982, s. 69). Thompson'a göre, "ideolojiyi incelemek, anlamın (anlamlandırmanın) hakimiyet ilişkilerini sürdürmeye nasıl hizmet ettiğini incelemek" olduğunu belirtmiştir (Aktaran: Barrett, 1996, s. 40).

Kültürel Çalışmaların kuramsal izleği doğrultusunda medyanın, egemen iktidardan yana anlam üreten ve hegemonyayı tesis eden bir mecra olduğunu söylemek mümkündür. Ancak medyanın söz konusu anlamları üretirken doğrudan siyasi tarafgirlik yaptığı sonucu çıkarılmamalıdır. Medya, toplumsal ve siyasal değerler çerçevesinin dışına çıktığı takdirde meşruluğunu kaybeder. Dolayısıyla medyanın hem sırtını yasladığı egemen iktidar hem de hizmet verdiği toplumsal çoğunlukla normatif değerler bağlamında uyumlu olması gerekmektedir. Bu anlamda iktidar ve toplumsal çoğunluğun aynı hizaya getirilmesini medyanın inşa ettiği oydaşmayla mümkündür. Stuart Hall'e göre oydaşma, güçlünün çıkarlarıyla çoğunluğun genel çıkarlarının birbirine uygun kılınabilmesidir (1982, s. 117). Oydaşmanın inşa edilmesi, egemen iktidar nezdinde toplumun gönüllü olarak toplumsal, ekonomik ve siyasal yapıların kurallarının buyruğu altına girmek demektir.

Eagleton (1996), egemen iktidarın, kendisine yakın fikirlerin, inançların ve değerleri ön plana çıkararak söz konusu inançları kendinden menkul ve kaçınılmaz doğrular olarak doğallaştırdığını fakat kendisine meydan okumaya çalışan düşünceleri de hedef göstererek, çamur atarak sistemli bir biçimde dışladığını vurgulamaktadır. Egemen iktidarın bir aracı olan medyanın temel işlevlerinden biri ise "kültürdeki sınırları korumak" ve "toplumsal çıkarları bütünleştirebilmek için bazı görüş ve değerleri kabul edilebilirlik sınırında tutmaktır" (Shoemaker ve Reese, 2002'den Aktaran: Yanıkkaya, 2009, s. 20). Toplumsal yapının sınırlarının çizildiği söz konusu ayırım ve bu ayırmadan doğan dışlayıcı mekanizma medya metinlerinde kaçınılmaz bir hakikat olarak sunulmakta başka bir ifadeyle doğallaştırılmaktadır (Yıldız Tahincioğlu, 2016, s. 180). Dolayısıyla medya, bu sınırların dışında kalan

görüşleri ve değerleri ya da ötekileri ve azınlıkları ‘meşru olmayan biçimde’ tanımlanmaktadır. Toplumda meşru görülmeyen görüşler ya da gruplar medya aracılığıyla sürekli dışlanmaya ve hedef gösterilmeye maruz bırakılmaktadır. İnceoğlu ve Çoban (2014), Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan bu yana “Türk ve Sünni” çoğunluğun dışında kalan grupları sistemli bir dışlamaya maruz bıraktığını ifade ederek Hrant Dink’in medya tarafından hedef gösterilerek katledildiğine vurgu yapmaktadır. Yani, medya kasıtlı olarak veya olmayarak hâkim söylemin içinden konuşmaktadır. Bu söylem aracılığıyla ‘biz’ vurgusu yüceltilirken ‘onlar’ kimi zaman söylemsel kimi zaman fiziksel şiddetin nesnesi haline gelmektedir. Medyanın bu yapısı eleştirel kuramcılarının ileri sürdüğü gibi hem ideolojik bir aygıt olmasından hem de hegemonyayı tesis eden bir araç olmasından kaynaklanmaktadır (İnceoğlu ve Çoban, 2014, s. 9).

Bu tez çalışması, hâkim söylemin medyada güç iktidar ilişkileri çerçevesinde yeniden üretildiğini ileri süren Kültürel Çalışmalar yaklaşımına yaslanmaktadır. Kültürel Çalışmalar tam bu güç ilişkilerinin ve buradan doğan dışlayıcı mekanizmaların medya metinlerinde örülme süreçlerini bağlamından koparmadan incelemeye çalışmaktadır. Bu sebeple, hâkim ideolojik söylemi üreten medya metinleri de söylem olarak kabul edilmektedir. Medya metinlerini söylem olarak kabul eden bu çalışma, medyada şiddet konusunu temsil ve anlamlandırma sorunu olarak ele almaktadır.

2.3. MEDYADA ŞİDDETİN TEMSİLİ VE KÜLTÜREL ŞİDDET

Medyada şiddetin sayısal fazlalığı, sıklığı ve yoğunluğu kadar irdelenmesi gereken önemli bir konu da şiddetin medya araçlarında temsil edilme biçimidir. Şiddete ilişkin temsillerin hem dil hem söylem hem de anlamlandırmayla olan ilişkisi bu bağlamda açığa çıkmaktadır.

Öncelikle, temsil kavramına bakmak gereklidir. TDK’daki anlamıyla temsil, “birinin veya bir topluluğun adına davranma” ve “belirgin özellikleriyle yansıtma, simgeleme” olarak tanımlanmaktadır. Shorter Oxford English Dictionary temsil kelimesini “Bir şeyi temsil etmek, onu tanımlamak ya da tarif etmek, betimlemek,

resmetmek ya da hayal gücü yoluyla onu zihnimize ya da duylara onun bir suretini yerleştirmek” ikinci olarak da “simgelemek, kastetmek, örnek oluşturmak ve yerini tutmak” anlamına geldiğini belirtmektedir (Aktaran: Hall, 2017, s. 24). Öyleyse temsil, nesnenin kendisi değil, nesnenin ‘belirgin özellikleri’ diğer bir ifadeyle nesnenin bir kısmının sembolüdür.

Stuart Hall’a göre, temsil “anlamın üretildiği ve bir kültürün üyeleri arasında değiş tokuş edildiği sürecin temel parçasıdır” (2017, s. 23). Hall’un bahsettiği süreç Kültürel Çalışmalar ekolünde yer alan kültürün tanımına işaret etmektedir. Kültür de esasında toplum üyeleri arasındaki anlamın üretilmesi, değiş tokuş edilmesi yani anlamın alınıp verilmesiyle ilgilidir (Hall, 2017, s. 9). Bu doğrultuda, kültürün, bir toplumda yaşayan insanların paylaştığı ortak anlamlar ve anlamlandırma pratikleri olduğunu söylemek mümkündür. Toplum üyelerinin ortak anlama ve anlamlandırma pratiklerinde yer alan temel araç ise dildir. Dil, bir toplumda yaşayan üyelerin duygularını, düşüncelerini, inançlarını anlamlandırmasını, ortak bir zihin dünyasının paylaşılmasını sağlayan temsili bir sistemdir. Dilin tam da bu niteliği, anlamın inşa edildiği, dolaşıma sokulduğu, aktarıldığı bir kültürel faaliyet alanına işaret etmektedir. Bu faaliyet alanında toplum üyeleri anlamlandırma pratikleri anlamı bir şekilde sabitlemek durumundadır.

Bir toplum üyeleri tarafından ortak anlamın üretilebilmesi ve anlam alışverişi sağlanması için sabitlenen anlamlar üzerinde aynı kodu paylaşması gerekmektedir. Sözelimi KALEM ya da FİL kelimeleri simgeledikleri nesneyle herhangi bir benzerlik taşımamaktadır. Dizinsel yazılışlar veya seslenişler nesneyle tamamen rastlantısal bir bağ oluşturur ve aynı dili konuşan topluluk üyelerinin zihninde aynı işarete karşılık gelir. Hall, bu durumda, anlamın nesnede, kişide ya da kelimenin içinde olmadığını, kelimeyi kodlayarak ‘gerçek’ anlamlarının somutlaştırıp sabitleştiren unsurun insan olduğunu belirtmektedir. Yani, doğada bulunan nesnelere bir anlamı yoktur. Kalem yerine aynı nesneye bardak denilse bile doğa nezdinde bunun karşılığı bulunmaz. Temsili bir sistem içerisinde şeylere anlam yükleyen, anlamı inşa eden biziz (Hall, 2017, s. 36). Dolayısıyla sosyal, kültürel ve geleneklerin

bir sonucu olarak ortaya çıkan anlam, bu koşullara bağlı olarak değiştiği için sabitlenmesi mümkün değildir.

İşaretlere, nesnelere anlam yükleyerek ortak bir zihinde paylaşılması kodlama yoluyla gerçekleşir. Kodlama, içine doğduğumuz dünyaya ilişkin anlamları zihnimize işlemektedir. Öyle ki, bu kodlar yaşamla kurulan ilişkiyi belirleyecek ölçüde güçlüdür ancak bir o kadar da gizli görünmektedir. Hall'e göre kodlama işlemi, olayın bir iletişim unsuru haline gelmeden önce hikâye unsuru haline gelmesidir. Kodlanma işlemindeki hikâye bir başka ifadeyle anlam, egemen değerleri yeniden üreterek ve paylaşarak belirli çıkar ve ittifak kümelerinde sabitlenmektedir (Smith, 2007, s. 2015). Bu süreç, medya mesajlarında verilen hikâyenin düz anlamın yanı sıra yan anlamında bulunmaktadır. Yan anlamlar, düz anlam gibi anlamı oturmuş ve tam kapanma göstermiş yapılar değildir bu yüzden yan anlamsal gönderi alanı Barthes tarafından ideolojinin dil sistemine sızdığı alan olarak belirlenmektedir (Çoban, 2009).

Yan anlamsal kodlar toplumların kültürel, siyasal dünyasının sınıflandırılmalarını dayatarak, baskın kültürel düzeni inşa etmektedir (Yanikkaya, 2009, s 15). Örneğin, işçiler ve yönetim arasındaki çatışma medya mesajlarında “aç gözlü işçiler ulusal istikrarı tehdit ediyor” biçiminde temsil edilmekte, grevin ‘ulusal düzeni bozan ve tehdit eden bir unsur’ olarak mesajın içeriğine örtük biçimde gömülmektedir (Smith, 2007, s. 214). Benzer bir biçimde linç saldırılarına ilişkin bir haber verilirken “bayrağı yakan Kürt işçiler saldırıya uğradı” denilmektedir. Haberin saldırı olayını doğrudan vermektedir ancak olayın örüldüğü imalar bayrağın kutsallığını, dokunulmazlığını ön plana çıkarılmaktadır.

Medya mesajları olayı hikâyeleştirirken, egemen değerleri, yani toplumun üzerinde uzlaştığı ortak değerler ve normları pekiştirmektedir. Toplumun uzlaştığı normlar özellikle kutsal sayılan kimi kategorileri ön plana çıkarmaktadır. Bayrak yakma örneğinde, mesajın imaları bayrak yakanın saldırısını meşrulaştırırken bir anlamda bayrağa ilişkin anlamın yeniden üretilmesine yol açmaktadır. Medya mesajları kutsal sayılan değerlere saldırı olduğu takdirde şiddetin ortaya çıkacağını örtük bir biçimde

ima etmektedir. Bu mecralarda kurulan anlatılar toplumun çoğunluğu tarafından paylaşılmaktadır. Sözelimi mesajlarda kurulan imalar toplumda halihazırda var olan “Bayrağı yakan eller kırılınsın” anlayışıyla örtüşmektedir.

Kutsal sayılan ya da toplumda hâkim olan değer ve normların ihlal edildiği durumlarda açığa çıkan şiddetin haklı kılınması, daha önce belirtildiği gibi Galtung’un (1990) kültürel şiddet tanımına denk düşmektedir. Kültürel şiddet, doğrudan ve yapısal şiddet gibi belirgin bir şiddet biçimi değildir ancak yapısal ve fiziksel şiddeti meşrulaştırdığı için bu şiddet biçimlerinin sürdürülmesinin ve kalıcı olmasının zeminini oluşturmaktadır. Kültürel şiddet, fiziksel ve yapısal şiddetin baskın kültürel düzene göre kodlayarak gerekçelendirir. Medya hâkim değerlerin yeniden üretilmesini ve yayılmasını sağlayarak kültürel şiddetin mecrası haline gelmektedir.

Grev yapan işçilere ilişkin verilen örnek, haberlerde greve ve işçilere yönelik olumsuz bir anlam üretilmesi aslında yapısal şiddetin, başka bir ifadeyle yönetimin işçilerin haklarını sömürmesinin kültürel şiddet yoluyla haklı gösterilmesidir. Medya mesajlarının içeriği kapitalist düzenin ve yapısal eşitsizlerin sorgulamasına yönelik anlayıştan yoksundur. Benzer biçimde doğrudan şiddet unsurları da olayın ardındaki ırkçı, ön yargılı fikirleri gizleyerek, değer ve normlara ilişkin her ihlalin kaçınılmaz olarak şiddete yol açacağına ilişkin anlayışla sunulmaktadır. Tam da bu sebeple, medyada şiddetin nasıl temsil edildiği önem kazanmaktadır. Çünkü medya mesajlarında temsil edilen şiddet, kültürel şiddetin hem sebebi hem de sonucudur. Kültürel şiddet bağlamında ele alınabilecek ırkçı, ayrımcı ve ön yargılı fikirler hem halihazırda toplumun –aile, eğitim, iş dini ve milli kurumsal tüm toplumsal süreçlerde üretildiği için- bilinçdışında yer almakta hem de medya aracılığıyla yeniden üretilerek pekiştirilmektedir.

2.4. MEDYADA SÖYLEMSEL ŞİDDET

Dilin, sosyal düzen içerisinde bir anlamlandırma pratiği olması, aynı zamanda anlamlandırmanın yapıldığı yani bilginin üretildiği yapının irdelenmesini beraberinde

getirmektedir. Çünkü anlamlandırma pratikleri olguya ilişkin bilginin hangi yönde yorumlanacağına ya da kimden yana anlamlandırılacağına ilişkin güç ilişkilerini de içerisinde barındırmaktadır. Bu açıdan Foucault'nun iktidar ve bilgi ilişkileriyle birlikte ele aldığı söylem kavramı önem kazanmaktadır.

“Söylemle Foucault’un kastettiği şey şudur: “Söylem, belirli bir tarihsel anda belirli bir konu hakkında -ilgili bilgiyi temsil etmenin bir şekli- konuşmak için bir dil sunan bir ifade grubudur. Söylem, dil yoluyla bilgi üretmekle ilgilidir. Ama bütün sosyal pratikler anlam gerektirdiğinden ve anlamlar yaptığımız şeyi -davranışlarımızı- şekillendiril etkilediğinden bütün pratikler bir söylem özelliğine sahiptir” (Hall 1992’den akt. Hall, 2017, s. 59).

Van Dijk (1988) da benzer bir yaklaşımla, söylem meselesinde en dikkat edilmesi gereken konunun, toplum içindeki güç dengeleri olduğunu ifade etmektedir. Toplum içerisinde diğerlerine oranla “az güçlü olan” gruplar, “az güçsüz” olan gruplar üzerinde fikirlerin, yaklaşımların ve davranışların kontrol edilmesinde söz sahibi olmaktadır (Aktaran: Arslan, 2004, s. 157). Söylem dil yoluyla üretilen bilgi olarak tanımlayan düşünürler, esasında bilginin de toplumsal ilişkileri yeniden kuran ve toplum için belirli bir anlamlandırmayı inşa eden ideolojik yönüne işaret etmektedir. Eagleton, ideolojiyi bir dil meselesinden ziyade söylem olarak ele almakta, ideolojinin belirli somut söylemsel etkiler yarattığını ifade eder (1996, s. 307). Bu anlamda görünürde topluma bilgi verme işlevini yerine getiren medya da egemen iktidarın toplumsal ve siyasal söylemi üreten bir mecrası olarak işe koşulmaktadır.

Medya, toplumun sınırlarını çizen normların, değerlerin ve ideolojinin toplumda yerleşmesine aracılık eden en güçlü mekanizmalardan biri olarak ön plana çıkmaktadır. Medya, egemen grupların çıkarlarına yönelik söylem üretirken aynı zamanda egemen ideolojinin tanımladığı normal/anormal, içeri/dışarı, biz/onlar ayrımını yeniden üretmektedir. Bu ayrımlar, egemen iktidarın toplumu denetlemesinin ve toplumu kendi düşünsel çerçevesinde hizaya sokmasının bir yoludur. Dyer, egemen grupların toplumun bütününe “kendi dünya görüşüne, değerler sistemine, hassasiyetlerine ve ideolojilerine göre şekillendirmeye çalışmasının” bir özelliği olarak ‘normal’ olanın topluma yerleştirme çabası olduğunu belirtmektedir (Aktaran: Hall, 2017, s. 330-335).

Toplumda normal olarak tanımlanan gruplar, normun içinde kalan çoğunluktur. Normalin dışında kalan toplumsal gruplar marjinalleştirilerek toplumun sınırlarının dışına itilir. Hall, egemenlerin hegemonyalarını oluşturmak amacıyla toplumu normlara göre sınıflandırdığını belirtir. Bu anlamda “normal ve kabul edilebilir olanı, anormal ve kabul edilemez olandan” ayırarak bu kalıplara uymayanları dışlar (Hall, 2017, s. 333). Her toplumun kendi siyasi, dini, ahlaki olarak belirlediği normları vardır. Foucault’ya göre, “toplumun toplum olarak işleyebilmesi için bazı bireyleri, bazı tavırları, bazı davranışları bazı sözleri, bazı durumları, bazı karakterleri kendi alanı ve sistemi dışında bırakan bir dizi zorunluluk parçasına ayrılması koşuldur” (Aktaran: İnceoğlu ve Çoban, 2014, s. 56). Benzer biçimde Rosenberg de “toplumsal yapının düşmanlıklar ve çatışmalar bağlamında” örgütlendiğini ileri sürmektedir. Egemen olan tam da bu işlerliği sağlayabilmek için içeridekiler ve dışarıdakiler arasındaki ayrımı diri tutmaktadır. Agamben’den referansla, egemen olan kendi siyasal yapısını içleme ve dışlama arasındaki eşikte kurmaktadır. Dışlanan kişi, dışlanmışlığıyla siyasal yapıya dahil edilir. Başka bir ifadeyle dışlama ilişkisi aynı zamanda bir içleme ilişkisidir. Bu bağlamda dışlama pratiğine maruz kalan toplumsal gruplar egemenin iktidarını tesis ettiği bir eşik sınır olarak ortaya çıkmaktadır.

Medyanın egemen iktidarın bir aracı olması, söz konusu dışlama pratiklerini yeniden üretmesine yol açmaktadır. Medyada “biz” tanımı üzerinden toplumsal birliğe vurgu yapılırken “onlar” da birliği bozan, tehdit eden unsurlar olarak sınıflandırılır. Derrida (1972) biz/onlar ikiliklerinin barışçıl şekilde bir arada yaşamayı değil, iki terimden birinin diğerine üstünlüğü ile kurulan şiddetli bir hiyerarşiyi yansıttığını belirtir (Aktaran: Hall, 2017, s. 334). Biz ve onlar zıtlığındaki “onlar”, toplumdaki ötekilere işaret etmektedir. Öteki, en basit haliyle bizden olmayandır. Her toplumun kökeninde mutlaka etnik, dini, ahlaki ya da normun dışında konumlanan bir “öteki” bulunmaktadır (İnceoğlu ve Çoban, 2014, s. 55). Egemen iktidar, “öteki”ni hizaya sokmak ve kendi toplumsal denetim mekanizmasını kurmak için kimi durumlarda şiddet kullanır. Toplumun sınırlarının belirlendiği normların diğer bir ifadeyle nomosun ihlali durumunda açığa çıkan şiddet,

yine nomos'un ihlali gerekçesiyle haklılaştırılmaktadır. Agamben'in ifadesiyle "Nomos, şiddeti bile haklı kılan en güçlü merciidir" (2017, s. 43).

Toplumun sınırlarının ihlali durumunda açığa çıkan şiddet, fiziksel olabildiği gibi söylemsel de olabilmektedir. Sze (2010), söylemsel şiddeti, "insan değerini yok etme niyetiyle iletilen sözler, söylemsel davranışlar tarafından oluşturulan veya bunlar yoluyla gerçekleştirilen şiddet" olarak tanımlamıştır (Aktaran: Mishra, 2018, s. 9). Tirrell, "hedeflenen kişiye sosyal veya psikolojik zarar oluşturacak ve ayrıca saldırı ve ölüm de dahil olmak üzere fiziksel hasara izin veren konuşma eylemleri" olarak tanımlar. (2013, s. 157). Jiwani (2009)'de "ifade özgürlüğünün ihlalinin ve mağduru suçlamının" söylemsel şiddetin bir parçası olduğunu belirtmektedir. Söylemsel şiddet, toplumdaki bir gruba karşı klişeleştirme, doğallaştırma, kurbanlaştırma ya da suçlama yoluyla açığa çıkmaktadır ancak bu tür söylemlerin dolayında olduğu bir yerde bu gruplara yönelik fiziksel şiddetin gerçekleştirilmesi olasıdır.

Egemen ideolojiyi yaygınlaştıran bir araç olarak medya bu anlamda söylemsel şiddeti yoğun olarak kullanır ve tehdit olarak gördüğü kimi grupları toplumsal sorunun nihai sebebi olarak işaretler (Çoban, 2009, s. 9). Söylemsel şiddet özellikle toplumun çoğunluğunun etnik, dini ve ahlaki normlarının dışında kalan gruplara yöneliktir. Milli, dini ve ahlaki değerlerin çiğnendiği durumlarda medya, söylemsel şiddeti üreterek toplumu kışkırtmaktadır. Medya aracılığıyla dışarıda tutulan kimi toplumsal gruplar ilk fırsatta linç benzeri fiziksel şiddet türüne maruz kalmaktadır.

2.5. MEDYA VE LİNÇ SALDIRILARI

Medya ve linç saldırıları arasında oldukça derin bir ilişki olduğunu ileri sürmek için güçlü sebepler vardır. Medya kimi zaman toplumdaki bazı gruplara yönelik dışlayıcı bir söylem üreterek lince zemin hazırlarken kimi zaman da linci teşvik eden ve meşrulaştıran bir tutum sergilemektedir. Türkiye’de en vahim linç saldırısı olarak tarihte iz bırakan 6-7 Eylül olayları, Devlet Radyosunun ve İstanbul Ekspres gazetesinin Atatürk’ün Selanik’teki evine bomba atıldığı iddiasıyla patlak vermiştir. İstanbul’u savaş alanına çeviren bu haberden sonra gayrimüslimlerin evleri ve iş yerleri tahrip edilmiş, kesinleşmeyen bilgilere göre de 11 kişi hayatını kaybetmiş ve 60 kadına tecavüz edilmiştir (Güven 2006’dan aktaran Bora, 2018, s. 23). Başbakan Menderes’in bu vahim olayı “milli hislerin şevkiyle nezih gösteriler” olarak tanımlaması medyanın kışkırttığı linç vakasını onaylar niteliktedir.

Amerika’daki linç vakaları için de benzer bir tablo söz konusudur. Siyahilere ilişkin suçlamaların yaygınlaşmasında ve pekiştirilmesinde ise beyaz basının büyük bir payı bulunmaktadır. Güney Amerikalı gazeteciler ve editörler, genel olarak linç saldırılarını “bir topluluğun yerleşik değerlerine karşı işlenen iğrenç suçlara karşı uygun tepkisi” olarak tanımlamışlardır (Waldrep, 2000, s. 76). Waldrep’e göre, lince karşı çıkan bazı gazeteciler bile siyahilerin suçlu olduklarına inanmış, böylece yaptıkları haberlerde ve söylemlerinde farkında olmadan linci teşvik etmişlerdir (2000, s. 76). Ida Wells, 1892’de beyaz basının gazetecilerin, hakikati çarpıtmasına ve siyahilere iftira atmasına karşı çıkarak ‘siyahi erkeklerin, beyaz kadınlara tecavüz eden eski ve içi boş yalanını durdurma’ çağrısında bulunmuştur (Waldrep, 2000, s. 76).

Farklı toplumlarda kimi gruplara yönelik klişeler yerleşik olsa da medya bu klişeleri pekiştirerek güçlendirmektedir (Wasserman, 1998, s. 68-69). Bu klişeler ırkçı, milliyetçi, cinsiyetçi ve ahlakçı söylemlerden türetilmekte ve birbirine eklemlenmektedir. “Balibar’a (2000) göre, dini, ırkçı ve cinsiyetçi söylemler, milliyetçi söylemler arasındaki bölünmeyi taklit ederek kendi içinde ayrışabilmekte

ve yine kendi hiyerarşileştirici ve sınıflayıcı kategorilerini ve kavramlarını analogi yoluyla milliyetçi söylemlere aktarabilmektedir” (Aktaran: Eryılmaz, 2010, s.180).

Milliyetçilik, toplumsal anlamda bütünlüğü sağlamak amacıyla, gücü elinde bulunduran egemenlerin ‘etnik ve dinsel’ grubun belirlediği bir yapılanım içerisinde azınlıkları asimile ederek tektipleşmesini sağlamaktadır (Çoban, 2009, s. 47). Kriz ve çatışma dönemlerinde nefret söylemleri ötekilere karşı yöneltilerek linç saldırılarına ortam hazırlamaktadır (İnceoğlu, 2002’den aktaran İnceoğlu ve Çoban, 2014, s. 66). Arthur Rosenberg 1905 Ekim Rusya’sında sosyalistlere ve Yahudilere yönelik pogromları ‘halkın öfkesinin uyandırılması’ ve ‘milli duyguların imal edilmesi’ bağlamında açıklamaktadır. Rosenberg’in çalışması milliyetçi saiklerle uygulanan linç saldırılarını andırmaktadır:

“Hükümetler ve egemen kesimler, muhalefete karşı, alışılmış, olağan devlet gücünü seferber etmezler, halkın arasından gönüllü toplulukları kullanırlar. Bunlar, sevimsizleşmiş bütün insanlara saldırır, bir vahşet ve dehşet dalgası yayarlar. Amaç, muhalefeti bu dalgaların içinde boğmaktır. Bu vurucu güçlerin eylemleri, ülkenin yürürlükteki yasalarına kesinlikle aykırıdır. Öyle ki, aslında, yürürlükteki hukuka göre, hücum kıtalarının mahkemede yargılanmaları ve cezaevine gönderilmeleri gerekir. Oysa başlarına hiçbir şey gelmez bunların. Hüküm giydiklerinde, bu hüküm sadece göstermelik kalır ya hiç cezalarını çekmezler ya da hemen affedilirler. Egemen sınıf da bu kahramanlara sempatisini ve minnettarlığını her fırsatta gösterir” (Rosenberg, 1999, s. 82).

Milliyetçilik kendisine üstünlüğünü kanıtlayabileceği, intikam duygularını yönlendirebileceği bir kurban aramaktadır. Amerika’nın güney eyaletlerinde yoksul beyaz, kara derili zencilerden; Osmanlı’da Türkler, Ermenilerden nefret etse de aynı zamanda onlara muhtaçtır çünkü nefretini yönelteceği bir grup olmazsa içgüdülerini bastıramaz (Rosenberg, 1999, s. 72). Bahsi geçen öteki nefreti, Girard’ın (2019) ilkel topluluklardaki kurban mantığıyla birlikte düşünülebilir: topluluğun birbirine karşı duyduğu kin ve nefret tek bir kişi üzerinde toplanacak, kurban öldürüldüğünde ise toplum tekrar huzura kavuşacaktır. Ancak bu huzur hiçbir zaman istikrarlı olmadığı için topluluk her daim kendisine bir kurban arayacaktır.

Günümüzde milliyetçilik ideolojisinde kristalize olan şey esasında kökleri ilkel dönemlere kadar uzanan bir işleme/dışlama pratiği, topluluğun kendisini bir ‘öteki’ üzerinden kurgulaması olarak tarif edilebilir. Agamben’in egemenlik ilişkisinin bir

içleme dışlama ilişkisi olduğu, egemen iktidarın varlığı homo sacer'in bedeninin varlığına bağlı olduğu yaklaşımdan hareketle, bugün ötekileştirme ve dışlama pratiklerinin ardında milliyetçi ideolojilerin olduğu ancak ayrıştırma, topluluk dışına atma, profan ve dini alandan dışlayarak kişileri şiddete açık hale getirme anlayışının kökenlerinin oldukça eski olduğunu belirtmek gereklidir. Günümüzde içlenerek dışlanan, toplumun hem içinde hem dışında sayılan, bu sınırdaki hayatı şiddete açık hale gelen homo sacer ve günah keçisi figürü lincin hedefi olan kişilerdir. Agamben'in, homo saceri "karşısında bütün insanların egemen kesildiği kişi" olarak tanımlamasından yola çıkarak linç saldırılarının faillerinin de egemen kişi (iktidar) olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Türkiye özelinde milliyetçi, cinsiyetçi, mezhepsel, sınıfsal ve normatif ideolojinin birbirine eklemlenmiş yapısı medya aracılığıyla yeniden üretilmektedir. Medya, egemen söylemlerin yeniden üretildiği bir mecra olarak 'biz' kategorisini yüceltirken 'biz'in dışında kalan toplumsal kesimlere karşı da nefret söylemi üretmektedir. Örneğin, 'Türkiye Türklerindir' söylemi toplumda egemen milliyetçi ideolojinin bir yansımasıdır. Türkiye'nin amiral gemisi kabul edilen Hürriyet gazetesinin logosunda da bu ifade yer almaktadır. Bu örnek, üniter devlet anlayışındaki teklik vurgusunun medya aracılığıyla temsil edildiğinin ve toplumdaki egemen söyleme dahil edildiğinin bir göstergesidir.

Linç saldırıları haberde yer aldığı kadar başka iletişim araçlarında da yer almaktadır. Televizyon dizilerinde ya da filmlerde bazen kahramanlar "adaletin sağlayıcısı" olarak linç eylemlerinde bulunmaktadır. Örneğin¹⁵, Kurtlar Vadisi dizisinde Çakır karakteri koğuştaki televizyon izlerken tecavüz haberlerine denk gelir. Mahkeme salonunda mağdurun ailesi "adalet istiyorum" diye bağırırken Çakır karakteri "adalet orada değil burada" diyerek tecavüz suçlusunu yanına getirir. Suçlu koğuştaki getirildikten sonra "...bu millet çok bozuldu; ama o kadar da değil. Her şeye eyvallah. Hırlyya eyvallah, hırsıza eyvallah; ama namussuza dur!" diyerek suçlunun cezasını kendi elleriyle verir; suçlunun kafası taşla ezildikten sonra suç aletinin (suçlunun

¹⁵ Bu örnek, Düzgün ve Özkan'ın Toplumsal Şiddet Eylemi Olarak Linç isimli makalesinden alınmıştır. Makalede Kurtlar Vadisi örneğinin youtube linki de yer almaktadır. Sahnenin linki için Bknz: <https://www.youtube.com/watch?v=siKgOrPjzjk>

cinsel organının) kesilerek ağızına verilmesini söyler. Bu sırada diğer mahkumlar da hiçbir tepki vermeyerek bu eyleme ortak olurlar (Düzgün ve Özkan, 2017, s. 53).

Medyada toplumun sınırlarının ihlal edildiği veya ihlal edildiği sanıldığı bir durum karşısında yerleşik olan ahlaki, milli ve dini unsurlar öne sürülerek gerekçelendirilmekte, üstü kapalı bir şekilde linç saldırıları onaylanmaktadır. Başka bir ifadeyle linç saldırılarının dayanağı olan toplumsal onay, medya aracılığıyla yeniden kurulmaktadır.

3.BÖLÜM: LİNÇ HABERLERİNİN ANALİZİ

3.1. HABER

Haberin üzerinde uzlaşmış bir tanımı yoktur. Kuşkusuz her haber tanımı, habere yüklenen misyonla ilişkili olduğu için farklı epistemolojik konumlardan hareket etmiştir. Bu bağlamda önce haberin tanımlarına, ardından habere ilişkin farklı paradigma bakmak ve çalışma doğrultusunda haberin yaslanacağı kuramsal zemini açıklamak gerekli görülmektedir.

Oya Tokgöz, ilk haber tanımlarını “olan her şey haberdir”, “insanların üzerinde konuştukları haberdir”, “haber okuyucuların öğrenmek istedikleridir” şeklinde sıralamaktadır (2010, s. 208). Tokgöz, ilk gazetecilik eğitim programlarında da haberin çeşitli tanımlarını örneklendirmiştir: “haber zamana uygun her şeydir”, “zamana uygun rapor haberdir”, “haber bir olayın raporudur” “haber yarının tarihidir” (2010, s. 213). Öte yandan haberi yapan kişinin gazeteci olmasından dolayı (Gieber’den akt. Schudson, 1994, s. 307) gazeteci ile haberi ilişkilendirerek yapılan tanımlar da mevcuttur. Örneğin Fishmann (1980) haberin, haber çalışanlarının kullandıkları metotlar sonucu ortaya çıktığını ifade ederken, Cohen ve Young (1973) haberin gazeteciler tarafından üretilen bir şey olduğunu belirtmektedir (Aktaran: Schudson, 1994, s. 307).

Haberin ne olduğunu kavramak, haberin hangi anlayışlar çerçevesinde ortaya çıktığını incelemeyi gerektirmektedir. Liberal basın anlayışının temel öncüllerinden ifade özgürlüğünün kökeni toplum sözleşmesi kuramlarına dayanmaktadır. Basın özgürlüğüne yol açan ifade özgürlüğü liberal siyasal düşünceyle birlikte gelişmiştir. Orta çağ Hristiyan felsefesinin yıkılmasıyla birlikte ‘birey’ ön plana çıkmıştır. John Locke tarafından ‘basının davranışlarının bireyin haklarına uygun olması’ fikri ortaya atılmış basın özgürlüğüne giden yol açılmıştır (Keane, 1992, s. 30). Locke toplum sözleşmesinin amacının mülkiyetin korunması olduğunu ifade etmektedir. Ona göre, kimse başkasının mülkiyetine, özgürlüğüne, yaşamına zarar verme hakkına sahip değildir. Locke bu fikirleriyle klasik liberalizmin kurucusu kabul edilmektedir.

Adam Smith'in, Locke'un etkisiyle yazdığı *Ulusların Zenginliği* kitabı "bırakınız yapınlar"cı liberal ekonomi sisteminin temelini atmıştır. Böylece Smith'in düşünceleriyle Locke'un düşünceleriyle birleşmiş ve basın özgürlüğünün yeniden tanımlanmasına yol açmıştır (İnal, 1996, s. 13). Faydacılık kuramcıları ise "kamuoyu üzerindeki devlet sansürünü istibdata verilmiş bir açık kart olarak görüyor ve yönetilenlerin mutluluğunun en üst düzeye çıkarılması ilkesine aykırı buluyordu" (Keane, 1992, s. 31).

Faydacılık kuramcılarında Jeremy Bentham "en iyi hükümetin en iyi yasaların en fazla insan için en fazla mutluluk sağlayanlar olduğunu" savunmaktadır (Keane, 1992, s. 32). Bu nedenle iyi bir siyasal sistemin inşa edilmesi ve mutluluğu üst düzeye çıkaracak yasaların uygulanması gereklidir. Zira Bentham, insanın doğası gereği iktidar eline geçtiğinde türlü despotluklar yapabildiğini ve yöneticilerin kişisel çıkarlarının etkisi altında olduğuna inanmaktadır. Bu yüzden yöneticinin kamudan çekinmesi gerektiğini bu tür çekincenin seçimler aracılığıyla sağlanabildiğine inanmaktadır. Bununla birlikte Bentham, basının özgür olmadığı bir yerde düzenli olarak yapılan seçimleri, "çoban köpeklerinin yılda sekiz ay süreyle hapis tutulduğu ve bu sırada koyunların, kurtların korumasına bırakıldığı çiftliklerden farksız" olduğunu belirtmektedir (Aktaran: Keane, 1992, s. 32-33). Koyunların kurda emanet edildiği bir siyasal sistemi betimleyen Bentham, bu ifadeyle basının, koyunları koruyan 'bekçi köpeği' rolüne işaret etmektedir. Diğer bir ifadeyle temsiliyetin, seçim zamanlarıyla sınırlı kalmaksızın, denetimin sürekli hale gelmesi, basına atfedilen 'bekçi köpeği' rolüyle mümkündür. Liberal çoğulcu yaklaşım bu anlamda yasama, yürütme, yargı erklerinin yanında 'dördüncü kuvvet' olarak belirlemektedir. McQuail (1988), liberal kuramın belirttiği medya sisteminde bulunması gereken ilkeleri şöyle sıralamaktadır:

1. Medya her türlü sansürden özgür olmalıdır.
2. Yayın yapma ve dağıtım için önceden izin alınmasına gerek yoktur.
3. Hükümetlere, yöneticilere ve siyasal partilere yapılan sözlü saldırılar, yayın sonrasında bile cezalandırılmamalıdır. (Kişilere yapılan saldırılar ile güvenlik bozucu yayınlar istisnadır.)
4. Herhangi bir haberi yayımlamak için baskı yapılamaz.
5. Fikirler bağlamında doğrular kadar yanlışlar da medyada yer alabilir.

6. Ulusal sınırların ötesindeki iletişi alışverişleri sınırlandırılmaz. (Aktaran: İrvan, 1994, s. 218).

Klasik liberal kuram, basına toplumun çıkarlarını korumak ve hükümeti denetlemek rollerini atfetmektedir. Basının bu rolü layıkıyla yerine getirmesinin ön koşulu da profesyonel habercilik anlayışıyla çerçevenmekte, belirli ilkeleri doğrultusunda basının toplumsal rolüne vurgu yapmaktadır. Profesyonel gazeteciliğin yükselişe geçmesindeki adımlar, 20. yüzyılın başlarında atılmıştır (Cangöz, 2015, s. 186). Gazetecilikte profesyonelleşme çerçevesinde haber, doğruluk, dengelilik, nesnellik ve tarafsızlık ilkelerine bağlı olmak durumundadır. Haberde nesnellik ilkesi, gazetecinin değer yargılarından arındığı/arınması gerektiğini ön kabulünden hareket etmektedir. Başka bir ifadeyle gazeteci kendi dünya görüşünü gizlemeli, belli etmemelidir (İnal, 1995, s. 21). Hackett (1983) haberdeki dengelilik ilkesinin nesnel ve tarafsız haberciliğin bir garantörü olduğunu belirtmektedir (Aktaran: İnal, 1995, s. 21). Profesyonel haber ilkeleri doğrultusunda olayı haberleştiren kişi, yorumdan kaçınarak haberi sunmalı, olanı olduğu gibi yansıtmalı ve olaya ilişkin farklı görüşleri dengeli bir biçimde yani eşit ölçüde vermelidir.

Gazeteci, olaya ilişkin görsel, yazılı, sözlü bilgileri toplayarak özet halinde haber formatına dönüştürmektedir. Ancak, her zaman olayı doğrudan gözlemlene olanağına da sahip değildir. Bu sebeple, gazeteci olaydan sonraki gözlemleri ve topladığı verileri bağlamla ilişkili olmak kaydıyla bir çerçeveye oturtmakta, bunu yaparken kendi birikim ve deneyimine göre haberi oluşturmaktadır. Bu bağlamda haberin gerçeklikle ilişkisi ortaya çıkmaktadır. Tokgöz'ün ifadesiyle (2010) “olaylar, haberin hammaddesini oluşturur” ancak haber olayla özdeş olmadığı gibi haberin gerçekliği de değişkendir. Walter Lippmann, söz konusu ilişkiyi şöyle değerlendirmektedir:

“Haber ile gerçek aynı şey değildir. Haberin işlevi bir olayı iletmektir, gerçeğin işlevi ise, saklı kalmış olguları gün ışığına çıkararak, bunların birbirleri arasındaki bağlantıyı kurarak, insanoğlunun iletişimine olanak tanımak için gerçeğin resmini yapabilmektedir” (Aktaran: Tokgöz, 2010, s. 211).

Gazeteler, haber bültenleri, açık oturumlar haberciliğin evrensel ilkelerinden hareketle “En doğru haberciliği”, “Tarafsız, gerçek, objektif haberciliği” yaptıklarını belirten

ifadeleri sık sık kullanmaktadır. Haber medyası, “Gerçekleri izlediniz¹⁶”, “Canlı bağlantı yapıyoruz” “Sizin de gördüğünüz gibi sayın seyirciler”¹⁷ ifadeleriyle de hem izleyici veya okuyucuyu olayın kendisine dahil ederek nesnellliğini kanıtlama eğilimi göstermekte hem de gerçeği, doğruyu olduğu gibi aktardığına ilişkin algıyı pekiştirmektedir.

Nesnellik ilkesiyle haber üretimini gerçekleştirdiğini savunan haber kuruluşları gerçeği tıpkı bir ayna gibi yansıttığını iddia etmektedir. Liberal yaklaşımı benimseyen iletişim kuramcılarını ile Ortodoks Marksist iletişim kuramcılarını kitle iletişim araçlarının rolünü vurgularken ayna metaforunu referans almışlardır. Ayna metaforu liberal kuramcılar için toplumsal gerçekliğin bir yansıması iken, Marksistler için kapitalist sınıf çıkarlarının yansımasıdır (İnal, 1995, s. 114). Oysa dil, cam şeffaflığıyla anlamı aktaramaz, İnal’ın ifadeleriyle; tıpkı bir prizmadan ışığın geçmesi gibi, üzerinde haber yazılan olayları kırar, diğer bir deyişle yeniden kurar (İnal, 1995, s. 114). Dünyaya ilişkin her ifade, her söz dilin dolayımını gerektirdiği için, esasında tarafsız ve nesnel bir haber aktarımı olanaksızdır. Bu anlayış, liberal yaklaşımın karşısında konumlanan eleştirel yaklaşımın içerisinden çıkmaktadır.

Haber metinlerinde “gerçekliğin inşası” konusu özellikle eleştirel medya kuramcılarını açısından sıkça başvurulan önermelerden biridir (Dursun, 2004, s. 37). Bu önerme, liberal medya kuramlarının haberin gerçekliği olduğu gibi yansıttığı savını tartışmaya açmaktadır. Gaye Tuchman (1978), gündelik hayatta karşılaşılan her şeyi “doğal bir tavırla kabul edildiği için” hayata ilişkin bilgileri sunan haberlerin de verili olarak kabul edildiğini ifade eder ancak aslında olan, habercilerin eylemleri, kurumların işleyişleriyle gerçekliğin inşa edilmesidir (Aktaran: Dursun, 2004, s. 41). Tuchman bu süreci şöyle açıklamaktadır: “Haber kuruluşlarının işleyiş özellikleri, haber çerçevelerinin oluşumunu belirlemekte; uzlaşıyla oluşturulan bu çerçeveler ise toplumsal anlamın dolaşımını sınırlamakta ve nihayetinde de sınırlandırılmış anlamlar toplumsal gerçekliğin inşasına yol açmaktadır” (Dursun, 2004, s. 43).

¹⁶ Tırnak içindeki ifade Ayşe İnal’ın “Yazılı Basın Haberlerinde Yapısal Yanlılık Sorunu” isimli makalesinden alınmıştır. İnal, yazılı basının profesyonel gazetecilik ilkelerine sadakatlerini belirtmek için bu ifadeye yer verdiklerini belirtmektedir.

¹⁷ Tırnak içindeki ifade Berrin Yanıkkaya’nın “Gündelik Hayatın Suretinde: Öteki Korkusu, Görsel Şiddet ve Medya” isimli makalesinden alınmıştır. Yanıkkaya söz konusu örnekleri haber medyasının izler kitleye geçmesini istediği hissin gerçekliği ve anlamlandırma pratiklerini yönlendirdiği konusunda vermiştir.

Haberin gerçekliği inşa ettiği savı haberlere konu olan unsurların kurgusal olarak üretildiği anlamına gelmemektedir. Medya, haber verme işlevini yerine getirirken olayın kendisini yorumlayarak aktarır. Yorumlama esnasında hangi unsurların ön plana çıkarılacağı, nelerin göz ardı edileceğine ilişkin seçimler medyanın ideolojik bir aygıt olmasından kaynaklanmaktadır. Shomaker ve Reese, haberlerin yalnızca iktidar hakkında olmadığını ancak haberlerin yapılandırılma biçimlerinden dolayı olayların iktidar lehine yorumlandığını belirtmektedir (Aktaran: Yanıkkaya, 2009, s. 20).

Glasgow Üniversitesi Medya Grubu ile Çağdaş Kültürel Çalışmalar Merkezi haberde nesnellik sorununu siyasal tarafsızlıktan ziyade daha geniş ve bütünsel bir yaklaşım içinde yapısal yanlılık bağlamında ele almıştır. Hackett'in (1985) belirttiği üzere, 1970'li yıllardan sonra artan eleştirel haber çalışmalarında dikkat çeken unsur olarak haberde yanlılığın siyasal bir görüşü savunmanın ötesinde, farklı yayın politikalarına sahip medya kuruluşlarının ortak paydada birleştiği ve bu ortak paydanın da haberde yapısal yanlılık olduğu üzerindedir (Aktaran: İnal, 1995, s. 113). Haberde yapısal yanlılık, tüm haber kuruluşların iktidar/güç sahibi olan kurum ve kuruluşların durum tanımlamalarını yeniden kurmalarıdır. İngiliz Kültürel Çalışmalarının öncü isimlerinden Stuart Hall ve diğerlerinin (1978) *Krizlerin Politikleştirilmesi* isimli çalışması, birincil durum tanımlayıcısının, (yani askeri, siyasi veya ekonomik güce sahip kurum ve kurumsal aktörlerin) haber kaynağı olarak gördüğü itibar nedeniyle haber söylemine dahil edilmesine odaklanmaktadır. Yapısal yanlılığın kristalize olduğu nokta tam da haber basın kuruluşlarının toplumun güçlü kesimleriyle kurduğu yapısal ilişkidir. Gazeteciler toplumdaki güçlü kesimlerin durum tanımlarını haber metnine taşıyarak ve bu bağlamda haberi üreterek ikincil durum tanımlayıcısı konumundadırlar.

Hall ve diğerlerinin, öne sürdüğü yaklaşım ne haberlerin basitçe 'yaratıldığı' ne de komple teorilerine andıran bir biçimde yönetici sınıfın ideolojisini doğrudan aktardığıdır. Eleştiri noktası, basın kuruluşlarının çoğu kez haberleri güç olarak ayrıcalıklı konumdakilerin tanımlarını yeniden üreterek birincil tanımlayıcılara yapılandırılmış bir tabiiyet konumunun olmasıdır (Hall vd, 1978, s. 59). Yani, haber daha en başından iktidarın erişimine dahil olduğu ve iktidarın söylemiyle biçimlendiği için ideolojiktir.

Haberin ideolojik rolüne ilişkin ihmal edilen konu medya ve güçlü kaynakları arasındaki ilişkiler oluşturmaktadır. Bu açıdan basın, güvenilir kaynak olarak birincil durum tanımlayıcılardan aldığı bilgiyi, egemen iktidarın tanımladığı biçimde yeniden üretmektedir. Hall, akredite kaynakların, durum tanımlarını halkın sesine dönüştüren şeyin ikincil durum tanımlayıcıları olduğunu ifade etmektedir (Aktaran, İnal, 1995, s. 115-116). Haber tam da bu sebeplerden dolayı Kültürel Çalışmalar içerisinde söylem olarak kabul edilmektedir. Haberi söylem olarak kavramak haberin ne yönde anlamlandırıldığına ilişkin analizi mümkün kılmaktadır. Çünkü haber nesnesi olan bir konu söylem aracılığıyla çerçevenmektedir.

Bu tez çalışması, haberi söylem olarak kabul eden Kültürel Çalışmalar perspektifinden yola çıkmaktadır. Haberi söylem olarak kabul eden bu çalışmada, haberin gerçekliği yansıtan değil, gerçekliğe ilişkin anlamları kuran yönünü açığa çıkarma amacıdadır. Bu bağlamda birincil durum tanımlayıcıları olan idari ve siyasi yetkililerin açıklamalarıyla biçimlendirilen linç haberlerinin ideolojik yönü incelenecektir. Öte yandan haberi söylem olarak incelemenin hem birincil hem de ikincil tanımlayıcılar aracılığıyla toplumsal oydaşmayı mümkün hale getirmesi başka bir ifadeyle halkın sözüne dönüştürülmesi tartışılacaktır. Böylece linç vakalarının siyasal söylemler aracılığıyla nasıl yaygınlaştığı, söylem içinde kuşatılmış öznelerin hangi durumlarda ‘tetiklendiği’ siyasal ve toplumsal uzlaşımın linç saldırılarında nasıl keşiştiğinin anlaşılacağı düşünülmektedir.

3.2. YÖNTEM

Bu tez çalışmasının amacı, lincin meşrulaştırılarak sıradanlaştırılmasında medyanın rolünü araştırmaktır. Bu doğrultuda kapsamlı bir inceleme yapma amacıyla 2009-2019 yılları arasındaki linç saldırıları incelenmiştir. Söz konusu tarih aralıkları araştırma evrenini oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme olarak ise laik-Kemalist görüşü temsilen *Cumhuriyet*, popüler-ana akım görüşü temsilen *Hürriyet* ve İslami-muhafazakâr görüşü temsilen *Yeni Şafak* gazeteleri seçilmiştir.

Bu çalışmada linç haberleri iki yöntem doğrultusunda analiz edilmiştir. Yöntemlerden biri linç vakalarının sayısal olarak inceleme imkânı tanıyan içerik çözümlemesi, diğeri ise eleştirel söylem analizidir. Berelson (1954) niceliksel içerik çözümlemesini, “iletişimin içeriğinin nesnel sistematik ve nicel tanımlamasına yönelik bir araştırma

tekniki” olarak tanımlamaktadır (Aktaran: İnal, 1996, s. 80). McQuail (1983) ise niceliksel analizin temel özellikleri şöyle sıralanmaktadır.

1. İçerik çözümlerinin bilimsel bir geçerlilik iddiası vardır.
2. İçerik çözümlerinde özellikle üzerinde durulan yinelenen özelliklerdir. Özgünlükler ve biricik özellikler genellikle göz ardı edilir.
3. İçerik çözümlerinde değer yargılarından ve sanatsal değerlendirmelerden kaçınılmaya çalışılır.
4. İçerik için söylenenler işlevsellik ön planda tutularak söylenen şeylerdir (Aktaran: İnal, 1996, s. 77).

Niceliksel içerik analizi doğrultusunda linç haberleri kategorilere ayrılmıştır. Üç farklı gazetede yer alan linç haberlerinin kategorileri, lincin haberlerin içeriğine göre oluşturulmuştur. Kategorilerin birbiriyle kesişmemesi için haberin ağırlıklı olarak hangi temalardan oluşturulduğuna dikkat edilmiştir. Dolayısıyla haberler tek bir kategoriye girecek şekilde sınıflandırılmıştır. Bu bağlamda 2009-2019 yılları arasında gazetelerdeki linç haberlerinin içerik analizi yapılırken şu sorulara yanıt aranmıştır:

1. Gazetelerde yer alan linç vakalarının sayısı kaçtır?
2. Linç failleri ve mağdurları nasıl tanımlanmıştır?
3. Linç vakalarının haber kaynağı kimler ve hangi kurumlardır?
4. Siyasi ve İdari yetkililerin açıklamaları ne yönde olmuştur?
5. Linç saldırılarına nasıl müdahale edilmiştir?
6. Linç vakaları sonrasında hukuki yaptırımlar nedir?
7. Linç vakalarının sosyal sonuçları nedir?

Bu sorular doğrultusunda gazete taraması yapılarak elde edilen veriler tablo ve grafiklere dönüştürülmüştür. İçerik analizi yönteminin kullanılmasının sebebi, araştırma evreninin genişliğinden kaynaklı olarak kişisel değer yargıların dahil edilmesinin ve genelleme yapılmasının önlenmesi ile sayısal veriler doğrultusunda linç saldırılarının analizinin yapılmasıdır. Türkiye’de on yıl içinde gazetelerde yer alan linç saldırılarının sayısal değerleri; gazetelerin hangi linç vakalarını haberleştirdiği, kimlere uygulanan linçlere daha fazla veya daha az yer verdiği ve bu vakaların, adli, hukuki ve sosyal sonuçlarının sayısal bir haritasını çıkarmak açısından önem teşkil etmektedir.

Linç vakalarının haberde temsil edilme biçimini inceleyen bu tez çalışmasında, niceliksel dökümün yanı sıra niteliksel olarak da dört vakanın eleştirel söylem analizi yapılmıştır.

Böylece linç vakalarının egemen iktidar, ideoloji ve temsil kavramları çerçevesinde ürettiği anlamlar incelenmiş, haber söylemleri ile linç saldırıları arasındaki ilişki açığa çıkarılmaya çalışılmıştır. Eleştirel söylem analizi yöntemi içerisinde, ortaya çıkan olayların, durumların ve kavramların tarihsel bağlamda inşasını analiz eden Ruth Wodak'ın tarihsel yaklaşımına yaslanmıştır. Söylem tarihsel yaklaşımı, arka plan ve bağlam bilgisini analize dahil ederek “etkileşimsel ve iletişimsel yapıları sosyal ve politik ilişkiler, süreçler ve koşullar çerçevesine yerleştirmektedir” (Wodak, 2001, s. 65). Bu bağlamda söylem tarihsel yaklaşımından hareketle linç saldırılarını meydana getiren sosyal ve politik süreçlere ve toplumsal koşullara odaklanılmıştır. Wodak'ın analizinin tercih edilmesinin sebebi hem tarihsel bağlam içerisinde olayın daha derinlikli biçimde incelenmesine hem de linç saldırılarına ilişkin haber metninin ve idari ve siyasi yetkililerin açıklamalarının söylem stratejileriyle analiz edilmesine olanak sağlamasıdır.

Eleştirel söylem analizi yapılırken linç haberlerine ilişkin şu sorulara yanıt aranmıştır:

1. Saldırıların arka plan ve bağlam bilgisi nasıl aktarılmıştır?
2. Linç vakalarının haberleştirilmesinde başlıca temalar nedir?
3. Linç vakasının etnik/mezhpsel/siyasi yönü nasıl tanımlanmıştır?
4. İdari ve siyasi yetkililerin açıklamaları nedir?

Bu tez çalışmasında niceliksel ve niteliksel yöntem kullanılarak linç saldırıları ve medya arasındaki ilişkinin açığa çıkarılması planlanmaktadır. Linç saldırılarının süreklilik kazanmasında medyanın kritik bir rol oynadığı varsayımı bu yöntemler aracılığıyla sınanacaktır. Bununla birlikte çalışma, siyasi ve idari yetkililerin açıklamalarından ve medyada linç haberlerinin temsil biçiminden yola çıkarak lincin politik bir sorun olduğunu iddia etmektedir. Türkiye’de linç olgusu önemli bir toplumsal sorun olmasına rağmen akademik ilgiden yoksundur. Bu bağlamda bu tez çalışması hem kapsamı hem vakanın tarihsel bağlamıyla ilişkilendirilmesi hem de tüm linç saldırılarını içine alacak biçimde kuramsal arka plana dayandırılması bakımından literatürde önemli bir katkı sağlayacaktır.

3.3. RUTH WODAK'IN ELEŞTİREL SÖYLEM ANALİZİ

Eleştirel Söylem Çalışmalarının temel ilkeleri 1991’de başta Gunther Kress, Teun van Dijk, Norman Fairclough ve Ruth Wodak olmak üzere birçok akademisyenin Amsterdam Üniversitesinde bir araya gelmesiyle belirlenmiştir. En basit haliyle, söylemde toplumsal olguların ve ideolojilerin açığa çıkarılması eleştirel söylem çalışmalarının çerçevesini oluşturmaktadır. Eleştirel Söylem Analizi dil, özne ve iktidar/güç arasındaki ilişkiye odaklanarak metnin içerisindeki egemen söylemin hangi şekillerde kurulduğunu incelemektedir. Bu yaklaşımın teorisyenleri Habermas’ın (1977) dilin “aynı zamanda bir tahakküm ve toplumsal güç aracı” olduğu görüşünden hareketle, dilin, örgütlü güç ilişkilerini meşrulaştırmaya hizmet ettiğini dolayısıyla dilin de ideolojik olduğu düşüncesini onaylamaktadır (Wodak, 2001, s. 2).

Fairclough ve Wodak (1997) eleştirel söylem analizinin temel ilkelerini şöyle sıralamaktadır:

1. Eleştirel Söylem Çözümlemesi toplumsal sorunları ele alır.
2. Güç ilişkileri söylemde yansır.
3. Söylem, toplumu ve kültürü yapılandırır.
4. Söylem ideolojik bir işleve sahiptir.
5. Söylem tarihsel bir sürecin ürünüdür.
6. Metinle toplum arasındaki ilişki aracılardırılmış bir ilişkidir.
7. Söylem çözümlemesi yorumlayıcı ve açıklayıcıdır.
8. Söylem, bir toplumsal eylem biçimidir (Büyükkantarıcıoğlu, 2006, s. 99).

Eleştirel söylem analizinin tek bir metodolojisi ve araştırma konusu yoktur. Toplumsal cinsiyet, ırkçılık, antisemitizm, kimlik ve medya söylemleri gibi birbirinden farklı konuları inceleme olanağına sahiptir. Bunun yanı sıra saha çalışması, etnografik araştırmalar, nitel vaka çalışmaları gibi çeşitli metodolojik yöntemler kullanılmaktadır (Wodak, 2001). Eleştirel Söylem Çalışmalarının tek bir metodolojisi olmadığı gibi kendi içerisinde farklı yaklaşımlar da vardır. Fairclough’un diyalektik-ilişkisel, an Dijk’ın söylem-bilişsel, Wodak’ın söylem tarihsel olmak üzere üç temel yaklaşım bulunmaktadır. Medya söylemlerinin analiz edilmesinde van Dijk ve Wodak’ın çalışmaları uygun görülmektedir. Bu tez çalışmasında ise, Wodak’ın söylem tarihsel yaklaşımı kullanılacaktır.

Wodak, (2001, s. 69-70) söylem tarihsel yaklaşımının özelliklerini şu şekilde sıralamaktadır:

- 1-Yaklaşım, disiplinlerarasıdır.
- 2-Disiplinlerarasılık, teoride, işin kendisinde, ekiplerde ve pratikte olmak üzere birkaç düzeyde bulunur.
- 3-Yaklaşım belirli dilsel öğelerden ziyade problem odaklıdır.
- 4-Teori kadar metodoloji de eklektiktir; yani, araştırılan nesneyi anlamaya ve açıklamaya yardımcı olan teoriler ve yöntemler entegre edilmiştir.
- 5-Çalışma, ileri analiz ve teorileştirme için bir ön koşul olarak her zaman saha çalışmalarını ve etnografiyi içermektedir.
- 6- Teori ve ampirik veriler arasında sürekli bir ilişkilendirme gereklidir.
- 7-Birçok tür ve kamusal alan incelenerek metinlerarası ve söylemler arası ilişkiler araştırılır.
- 8- Tarihsel bağlam her zaman analiz edilir ve söylemlerin ve metinlerin yorumlanmasına entegre edilir.
- 9-Analiz için oluşturulan kategoriler tüm bu adımlara ve prosedürlere ve araştırılan spesifik probleme göre tanımlanır.
- 10- Spesifik analizde, orta ölçekli teoriler analitik amaçlara daha iyi hizmet ederken, büyük ölçekli teoriler temel oluşturur.
- 11-Alıştırma hedefidir. Sonuçlar farklı alanlardaki uzmanlara sunulmalı ve ikinci bir adım olarak belirli söylemsel ve sosyal pratikleri değiştirmek amacıyla uygulanmalıdır.

Bu yaklaşıma göre, söylem, “belirli bir toplumsal pratiğin, belirli bir alanını, belirli bir perspektiften göstermenin yoludur” (Fairchough’tan aktaran Wodak, 2001, s. 4). Wodak (2001), söylem ile durumlar, kurumsal çerçeveler ve sosyal yapılar arasında diyalektik bir ilişki olduğunu varsayarak bunların söylemleri şekillendirdiğini, etkilediğini aynı zamanda söylemsel ve söylemsel olmayan sosyal ve politik süreçlerden de etkilendiğini belirtmektedir. Başka bir ifadeyle söylem, toplumsal olarak kurucu bir özelliğe sahiptir ancak bilginin amaçlarını, durumları ve bireylerin toplumla olan ilişkisini inşa ettiği için toplum tarafından da koşullandırılmaktadır (Wodak 2014’ten aktaran Danış ve Ercan, 2019, s. 540). Bu tespitle, eleştirel söylem analizi, yalnızca dilbilimsel bir çözümlemenin ötesinde, söylemin içinde yerleşik olan iktidar, ideoloji, hegemonya ve tahakküm kavramlarının toplumsal ve siyasal bağlamda çözümlenmesine ve pratik dönüşüme alan açmaktadır. Wodak toplumsal eşitsizliğin ve güç ilişkilerinin söyleme gömülü olduğunu ve eleştirel söylem analiziyle söylemin örtük yönlerini açığa çıkardığını vurgulamaktadır. Yani söylem analiziyle aynı zamanda tahakküm, ayrımcılık ve güç ilişkilerinin yapısal analizi yapılmakta dolayısıyla dil aracılığıyla meşrulaştırılan toplumsal eşitsizlik eleştirel olarak incelenmektedir (Weiss ve Wodak, 2003, s. 15).

Birçok akademik çalışma¹⁸ güç ve iktidar sahibi kişi ve grupların haber metinlerinde olumlu biçimde sunulduğunu, toplumda yer alan dezavantajlı grupların ise olumsuz konumlarının pekiştirildiğini açığa çıkarmıştır. Wodak'ın yaklaşımı “pozitif biz ve negatif öteki” inşasını oluşturan söylemsel stratejilerin analizine odaklanmaktadır. Wodak, beş farklı söylem stratejisinin tespitini yapmıştır. Bunlar: adlandırma stratejileri, yükleme stratejileri, kanıtlama stratejileri, bakış açısını yansıtmaya stratejileri ve güçlendirme/hafifletirme stratejileridir. Stratejiden kastedilen, belirli sosyal, politik, psikolojik ve dilsel amaca ulaşmak için benimsenen söylemsel uygulamalardır (Wodak, 2001, s. 72-73). Wodak (2001) “pozitif biz” ve “negatif onlar”ın söylemsel inşasını çözümlmek için şu soruları sormaktadır:

1-Kişiler dilsel olarak nasıl adlandırılır ve nasıl anılır? (Adlandırma stratejisi)

2-Onlara hangi karakteristik nitelikler ve özellikler atfedilir? (Yükleme stratejisi)

3-Belirli kişiler veya sosyal gruplar, hangi argümanlar ve argümantasyon şemaları aracılığıyla başkalarının dışlanmasını, ayrımcılığını, bastırılmasını ve sömürülmesini haklı çıkarmaya ve meşrulaştırmaya çalışıyor? (Argümantasyon/Kanıtlama stratejisi)

4-Bu etiketler, atıflar ve argümanlar hangi perspektiften veya bakış açısından ifade ediliyor? (Bakış açısını yansıtmaya stratejisi)

5-İlgili ifadeler açıkça ifade edilmiş mi? Yoğunlaştırılmış mı yoksa hafifletilmiş mi? (Güçlendirme/hafifletirme stratejisi)

Tablo 1. Söylem Tarihsel Yaklaşımının Söylem Stratejileri

Strateji	Amaçlar	Araçlar
Adlandırma	İç ve dış grupların inşası	• Üyelik sınıflandırması

¹⁸ Ayşe İnal, (1996:133) Fowler (1991), Fang (1994), Rakow ve Kranich (1991) çalışmalarını örnekendirerek dört çalışma üzerinden Biz/Onlar ikiliğinin haber metinlerinde kuruluş biçimlerini açıklamaktadır.

Yükleme	Sosyal aktörleri olumlu veya olumsuz küçümseyici ya da takdir edici bir şekilde etiketlemek	<ul style="list-style-type: none"> • Biyolojik, doğallaştırma, kişiliksizleştirme • Metaforlar ve metonomiler • Kapsam • Basmakalıp, yargılayıcı olumlu olumsuz nitelikler • Açık ve örtük eylemler
Kanıtlama	Olumlu ya da olumsuz niteliklerin gerekçesi	<ul style="list-style-type: none"> • Siyasi işleme ve dışlama, ayrımcılığı haklı çıkarmak için kullanılan toposlar (konu alanları)
Bakış açısını yansıtma/ Çerçeveleme ya da söylemin temsili	Konuşmacının bakış açısını konumlandırma	<ul style="list-style-type: none"> • (Ayrımcı) olay ya da söylemlerin açıklanması ve alıntılanması
Güçlendirme/Hafifletme	Bir önermenin epistemolojik statüsünü değiştirmek	<ul style="list-style-type: none"> • (Ayrımcı) söylemlerin edimsel gücünü yoğunlaştırmak ya da hafifletmek

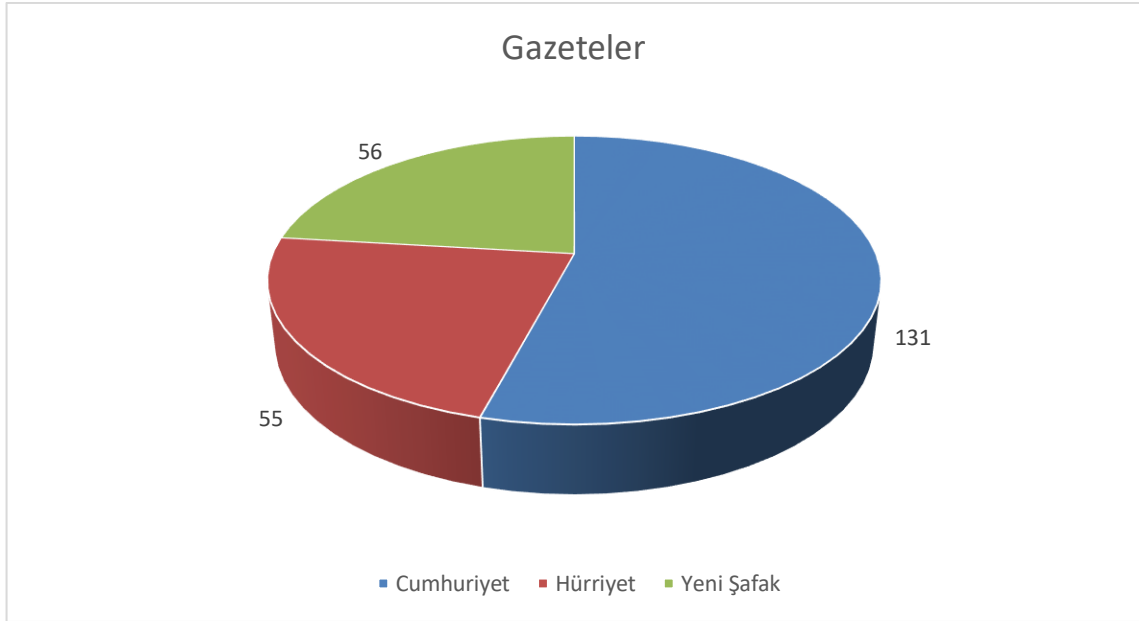
(Wodak ve Meyer, 2001, s. 73).

Wodak, yukarıdaki tabloda söylem stratejilerinin amaçlarını ve bu amaçlar doğrultusunda kullanılan dilbilimsel araçları sıralamaktadır. Bu tez çalışmasında haber söylemlerinin eleştirel analizi yapılırken yukarıda sıralanan stratejilerden faydalanılacaktır. Bununla birlikte argümantasyon/kanıtlama stratejisine denk düşen söylemlerin işaret ettiği toposlar (konu alanları) analiz içinde açıklanacaktır.

3.4. 2009-2019 YILLARI ARASINDA GAZETELERDE YER ALAN LİNÇ VAKALARININ SAYISAL ANALİZİ

3.4.1. 2009-2019 Yılları Arasında Gazetelerde Yer Alan Linç Vakalarının Toplam Sayısı

Şekil 1: 2009-2019 Yılları Arasında Gazetelerde Yer Alan Linç Vakalarının Toplam Sayısı

2009-2019 yılları arasında en fazla linç vakasına yer veren gazete Cumhuriyet Gazetesidir. Cumhuriyet Gazetesi toplamda 131 linç vakasına yer vermiştir. Yeni Şafak Gazetesi 2009-2019 yılları arasında toplamda 56 linç haberine yer verirken, 55 haber ile en az Hürriyet gazetesi linç vakasına yer vermiştir. Ancak Yeni Şafak Gazetesi ve Hürriyet Gazetesinin toplam linç vakası, Cumhuriyet Gazetesinde yer alan linç vakalarından daha azdır. Hürriyet ve Yeni Şafak gazetelerinde yer alan linç vakaları birbirine yakın sayılarda iken, Cumhuriyet Gazetesinde bu sayı oldukça fazladır. Bu doğrultuda, linç vakalarının Cumhuriyet gazetesi nezdinde daha çok haber değeri taşıdığı, Hürriyet ve Yeni Şafak gazetelerinin ise birçok linç saldırısını görmediği gerçeği açığa çıkmaktadır.

3.4.2. Gazetelerdeki Linç Vakalarının Yıllara Göre Sayısal Dağılımı

Tablo 2: Linç Haberlerinin Yıllara ve Gazetelere Göre Dağılımı

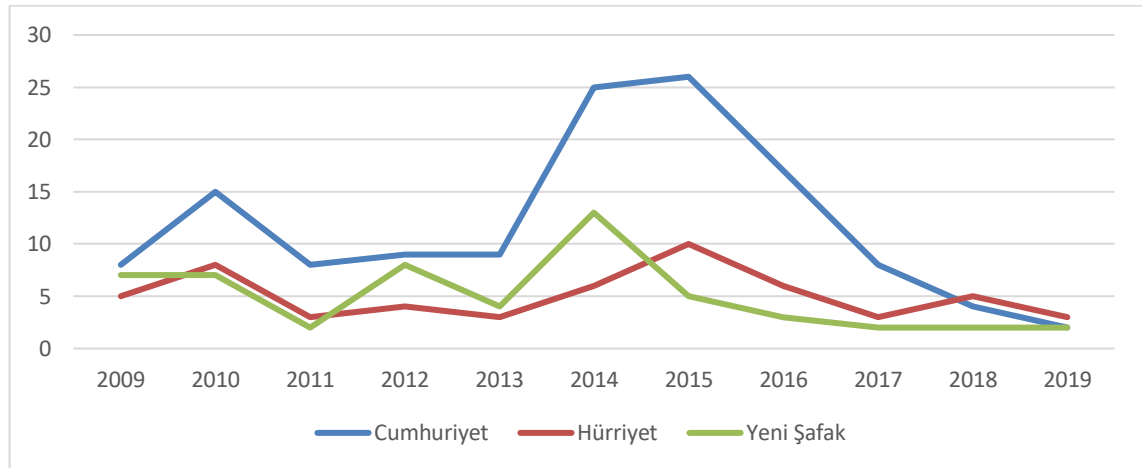
Gazetenin adı	Yayın Yılı ve Haber Sayıları										
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Cumhuriyet	8	15	8	9	9	25	26	17	8	4	2
Yeni Şafak	7	7	2	8	4	13	5	3	2	2	2
Hürriyet	5	8	3	4	3	6	10	6	3	5	3
Toplam	20	30	13	21	16	44	41	26	13	11	7

Tablo 2’de Cumhuriyet, Hürriyet ve Yeni Şafak gazetelerinde yer alan linç vakalarının yıllara göre dağılımı bulunmaktadır. Bu verilere göre, Cumhuriyet gazetesi en fazla 2015 yılında 26 linç vakasını, Yeni Şafak gazetesi 2014 yılında 13 linç vakasını, Hürriyet gazetesi ise 2015 yılında 10 linç vakasını haberleştirmiştir. Verilere göre, en az linç vakası Cumhuriyet gazetesinde 2019 yılında 2 tane, Yeni Şafak gazetesinde 2011, 2017, 2018 ve 2019 yıllarında 2 tane, Hürriyet gazetesinde ise, 2013 yılında 2 tane linç vakası haberleştirilmiştir. Cumhuriyet ve Hürriyet Gazetesine göre en fazla linç vakası 2015 yılında gerçekleşmiştir. Yeni Şafak ise en fazla linç vakasına 2014 yılında haberleştirmiştir.

Her ne kadar linç vakalarının sayıları gazeteden gazeteye farklılık gösterse de linç vakalarının 2014’te artışa geçtiğini söylemek mümkündür. 2014 ve 2015 yılları linç saldırılarının en fazla olduğu yıllardır. 2014 ve 2015 yılındaki toplumsal gelişmeler, Türkiye’de bir kriz iklimi olduğunu göstermektedir. Kriz dönemleri ve linç saldırıları arasındaki ilişkiyi anlayabilmek için bu dönemdeki toplumsal gelişmelere ve lincin ortaya çıktığı protesto gösterilerine kısaca değinmek gerekmektedir. Bilindiği gibi 2014 yılında ilk defa halkın doğrudan katılımı ile cumhurbaşkanlığı seçimi gerçekleştirilmiştir. Bu seçim Türk siyasi tarihinde oldukça kritik bir gelişmeye işaret etmektedir. Çünkü halkın desteği ile cumhurbaşkanı yetkileri genişlemesi ve gücünün artması “parlamentar sistemin tarafsız ve yetkisiz cumhurbaşkanı tanımı ile örtüşmemektedir” (Topuz, 2020, s.

62). 2014 yılı aynı zamanda Türkiye'nin dünyada en fazla mültecilere ev sahipliği yaptığı tarih olmuştur (Erdoğan, 2019, s. 2). 2014'ten sonra Türkiye'de mülteci sayısı giderek artmış bu durum birçok toplumsal sorunu da beraberinde getirmiştir. 2014 yılındaki bir diğer önemli olay da kuşkusuz Soma maden faciasıdır. "Cumhuriyet tarihinin en büyük maden faciası" olarak anılan¹⁹ bu olayda 301 kişi hayatını kaybetmiş bu olay sonrasında Türkiye'nin birçok yerinde kapsamlı protesto gösterileri düzenlenmiştir.²⁰ 2014 yılındaki bir diğer protesto gösterisi ise, HDP'nin Kobane eylemlerini protesto amaçlı sokağa çıkma çağrısında bulunması üzerine meydana gelmiştir. 6-8 Ekim olayları olarak anılan bu süreçte ülke çapında protesto gösterileri gerçekleşmiş²¹ bu olaylarda 50'den fazla kişinin hayatını kaybetmiştir (Coşkun, 2015, s. 2). Çözüm sürecinin henüz gündemde olduğu bu olay, süreci krize sokmuştur. 2015 yılında çözüm sürecinin sonlanmasının bu dönemdeki en kritik toplumsal gelişmelerden biri olduğunu söylemek mümkündür. Bu gelişmeler, linç saldırılarının siyasi kriz ve istikrarsızlık döneminde artış gösterdiği savını²² destekler niteliktedir.

Şekil 2: Yıllara Göre Gazetelerdeki Linç Vakalarının Sayısı

¹⁹ <https://tr.euronews.com/2020/05/13/soma-dunyada-son-50-yilin-en-olumcul-2-maden-kazasi>

²⁰ <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/maden-faciasi-protesto-edildi/159368>

²¹ Bu süreçte İŞİD'in Suriye'nin kuzeyindeki Kürt bölgesi olan Kobane'ye saldırıları yoğunlaşması üzerine HDP Genel Başkanı ve Eş Genel Başkanının Türkiye hükümetinin Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimine destek amaçlı bir koridor açılması talep etmiş ancak hükümet tarafından reddedilmiştir. Bunun üzerine HDP Genel Merkezi Kobane'ye destek amaçlı sokağa çıkma çağrısında bulunmuş protesto gösterilerinde çıkan çatışmalarda Güneydoğu ve Doğu bölgesindeki kentler savaş alanına dönmüştür.

²²Konuyla ilgili Dr. Besim Can Zırh, Dr. Sezgi Durgun ve Dr. Nagehan Tokdoğan DW gazetesine açıklama yapmıştır. Akademisyenler linç saldırıları ile siyasi kriz dönemleri arasında ilişki kurmuştur. Söz konusu haber için bkz: <https://www.dw.com/tr/türkiyede-linç-kültürü-yumruk-atan-eller-öpülüyor/a-48541928>

3.4.3. Gazetelerde Yer Alan Linç Vakalarının Kategorileştirilmesi

Çalışma doğrultusunda haber taraması yapılırken üç ayrı gazetenin aynı linç vakasını, ideolojik konumuna göre farklı gerekçelerle yer verdiğine dikkat edilmiştir. Nitekim, Cumhuriyet gazetesinde yer alan bazı linç vakaları Yeni Şafak Gazetesinde yer almamakta ya da Hürriyet Gazetesinde yer alan linç vakası diğer gazetelerde farklı haber söylemiyle tanımlanmaktadır. Bu sebeple, çalışma kapsamında her gazete için ortaklaşan ve farklılaşan linç vakaları haberlerin içeriklerine göre ayrı ayrı kategorize edilmiştir.

Cumhuriyet gazetesinde yer alan linç vakaları 12 kategoride kodlanmıştır. Bu kategoriler: Etnisite, gösteri/protesto/muhalefet, adi vaka, sol muhalif görüş, sağ muhalif görüş, terörle ilişkilendirilen faaliyet/görüş, mülteci/sığınmacı, gazetecilik faaliyeti, ahlaki, mezhep/dini inanç, provokasyon ve toplumsal cinsiyettir.

Hürriyet Gazetesindeki linç haberleri toplam 11 kategoride kodlanmıştır. Bu kategoriler: Adi vaka, ahlaki, etnisite, gazetecilik faaliyeti, gösteri/protesto/muhalefet, sağ muhalif görüş, sol muhalif görüş, mezhep/dini inanç, mülteci/sığınmacı, provokasyon ve terörle ilişkilendirilen faaliyet/görüşdür.

Yeni Şafak Gazetesinde yer alan linç vakaları toplam 11 kategoride kodlanmıştır. Bu kategoriler: Adi vaka, AKP karşıtı, etnisite, futbol taraftarlığı, gösteri/protesto/muhalefet, mezhep/dini inanç, mülteci/sığınmacı, provokasyon, sağ muhalif görüş, sol muhalif görüş ve terörle ilişkilendirilen faaliyet/görüşdür.

Cumhuriyet, Yeni Şafak ve Hürriyet gazetelerinde ortak kategoriler dışında, Cumhuriyet gazetesinde haber söylemine göre toplumsal cinsiyete işaret eden vakalar toplumsal cinsiyet kategorisinde kodlanırken, Yeni Şafak gazetesinde ise AKP karşıtı ve futbol taraftarlığı gerekçesiyle meydana gelen linç saldırıları bu kategoride kodlanmıştır. Kategorizasyon yapılırken, Cumhuriyet ve Hürriyet gazetesinde yer alan ancak Yeni Şafakta yer almayan linç saldırıları ahlaki gerekçeli saldırılardır. Toparlamak gerekirse, toplumsal cinsiyet kategorisi yalnızca Cumhuriyet gazetesinin kategorizasyonunda kodlanırken, AKP Karşıtı ve futbol taraftarlığı yalnızca Yeni Şafak gazetesinin

kategorizasyonunda kodlanmıştır. Cumhuriyet ve Hürriyet gazetesinde kodlanan ancak Yeni Şafak'ta kodlanmayan saldırı gerekçesi ise ahlaki kategorisidir.

Gazetelerde yer alan linç vakalarının nasıl kategorileştirildiğini açıklamak gerekirse; adi vaka, taciz, tecavüz, cinayet, hırsızlık, sataşma konularını kapsamaktadır. Bu linç vakalarında hırsızlık, taciz, cinayet iddiasıyla bir grubun, kişi ya da kişilere yönelttiği linç saldırıları yer almaktadır.

Etnisite kategorisi, etnik kimliğinden dolayı bir gruba yönelik linç saldırılarını içermektedir. Cumhuriyet gazetesinde Etnisite kategorisinde Romanlara ve Kürtlere yapılan saldırılar, Yeni Şafak gazetesinde Türklere ve Romanlara yapılan saldırılar, Hürriyet gazetesinde ise, Türklere, Kürtlere ve Romanlara yapılan linç saldırıları yer almaktadır. Bununla birlikte Cumhuriyet gazetesi etnik gerekçeleri ön plana çıkarılarak haberleştirirken diğer gazeteler etnik unsurunu göz ardı ederek adi bir vaka olarak haberleştirme eğilimi göstermiştir.

Cumhuriyet ve Hürriyet gazetesinde yer alan ancak Yeni Şafak gazetesinde yer almayan ahlaki kategorisi ise, yaşam tarzına işaret eden bir duruma karşı saldırıları içermektedir. Söz gelimi, sokakta alkol ya da sigara içilmesi, açık giyinilmesi ya da boşanmış kadınların çocuklarını almak istemesine karşılık ahlaki gerekçelerim öne sürülerek linç edilmesi gibi sebepler oluşturmaktadır.

Gazetecilik faaliyeti kategorisi, gazetecilerin kendi ideolojik konumuna göre yaptıkları haberlerden ötürü öfke nesnesi haline gelip linç girişimine maruz kaldığı vakaları içermektedir.

Gösteri/Protesto/Muhalefet kategorisi, izinsiz yürüyüş, protesto gösterileri sırasında karşıt görüşlü grupların göstericilere ya da göstericilerin karşıt görüşlü kişi ve gruplara yönelik linç girişimini içermektedir.

Mezhep/Dini inanç kategorisi, tüm gazetelerde Alevilere yönelik linç saldırılarını içerirken, Yeni Şafak gazetesinde hem Alevilere hem de başörtülü ve çarşafly kadınlara yapılan linç saldırılarını içermektedir.

Mülteci/Sığınmacı kategorisinde yalnızca Suriyeli sığınmacılara yapılan linç saldırıları bulunmaktadır. Detaylı gazete incelemelerinde Türkiye’de yaşayan başka sığınmacılara yönelik linç saldırılarına denk gelinmemiştir.

Terörle İlişkilendirilen Görüş/Faaliyet kategorisinde, DHKP-C, DEV-GENÇ gibi sol örgüt üyelerine yönelik linç saldırıları ile PKK ile ilişkilendirilen görüşlere yönelik linç saldırıları yer almaktadır. Bu saldırıların, özellikle sol muhalif kategoride yer almamasının sebebi lincin gerekçelendirilmesinin, linç hedefi olan kişi ya da grupları doğrudan terörist ya da vatan haini olmakla suçlamasından kaynaklanmaktadır. Bu kategoride bayrak yakma ya da Atatürk posterine veya büstüne zarar verme gerekçesiyle yapılan saldırılar da dahil olmaktadır.

Provokasyon kategorisi, her gazetede farklı linç vakaları için kullanılmıştır. Hürriyet ve Cumhuriyet gazetesi daha çok bürokrat ve siyasetçilere yönelik saldırılar ile linçe maruz kalan kişilerin mağduriyetinden çıkarı olan kimselere işaret etmek için kullanırken, Yeni Şafak Gazetesi Alevilere, Suriyelilere, Kürtlere yapılan linç saldırılarını, mağdurların etnik kimliğiyle ilişkilendirmeye mesafeli durarak bunun “kardeşliği bozan”, “büyük bir oyunun parçası” olduğu iddiasıyla provokasyon olarak tanımladığına dikkat edilmiştir. Yeni Şafak gazetesi özellikle diğer gazetelerde Kürtlere yapılan linç girişimlerini etnik sebeple ilişkilendirmeden hatta çoğunlukla öznenin Kürt kimliğini bile belirtmeden provokasyon olarak tanımladığına dikkat edilmiştir. Tam da bu sebeple, linç vakalarını en çok provokasyon olarak tanımlayan gazete Yeni Şafak gazetesi olmuştur.

Öte yandan üç gazetede de ortak olarak yer almayan diğer linç kategorilerine bakıldığında, Cumhuriyet gazetesinde yer alan ve diğer iki gazetede yer almayan kategori toplumsal cinsiyet kategorisidir. Bu kategoride transseksüellere yönelik linç girişimleri yer almaktadır. Yeni Şafak gazetesinde yer alan diğer iki gazetede yer almayan iki kategori ise AKP Karşıtı ve Futbol Taraftarlığı kategorisidir. AKP karşıtı kategorisinde,

karşıt görüşlü kişilerin AKP’li siyasetçilere veya AKP seçmenine yönelik saldırıları yer almaktadır. Futbol taraftarlığı kategorisinde ise, futbol taraftarlarının karşıt takımın taraftarlarına yönelik linç saldırıları yer almaktadır

Üç gazetede de toplamda 242 haber kategorileştirilmiştir. Linç vakalarının hem farklı nedenselliklere bağlı olarak ortaya çıkması hem de farklı söylemlerle aktarılması bu kategorilerin detaylandırılmasını zorunlu kılmıştır. Bununla birlikte her gazetenin kendi yayın politikasına bağlı olarak gerçekliğe ilişkin farklı anlamlar kurması, çalışma açısından aynı olayın farklı kategorilerde değerlendirilmesine yol açmıştır. Bu sebeple her gazetenin linç saldırılarına ilişkin sunduğu verilerin detaylı incelemesine geçilmeden evvel genel bir tabloya dikkat çekmekte fayda görülmektedir.

Aşağıda yer alan tabloda görüldüğü üzere, Cumhuriyet gazetesinde en fazla etnik Hürriyet gazetesi en fazla adi ve Yeni Şafak en fazla provokasyon gerekçeli haberlere yer verilmiştir. Bu durum, aynı olayın farklı yönlerine vurgu yapılarak haberleştirilmesinden kaynaklanmaktadır. Söz gelimi Cumhuriyet gazetesi bir linç vakasında mağdurun Kürt kimliğini ön plana çıkararak saldırının etnik yönüne vurgu yaparken, Hürriyet gazetesi aynı vakanın kavga ya da sürtüşme sonucu çıktığı vurgusunu yapmakta, Yeni Şafak gazetesi ise dışarıdan gelen provokatörlerin kışkırtması sonucu gerçekleştiği yönünde gerekçelendirme yapmaktadır. Bu durum haberin arka planına ve bağlamına ilişkin farklı gazetelerin gerçekliği ne yöne doğru yeniden kurduğunun bir göstergesi olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 3: Gazetelere Göre Linç Kategorilerinin Haber Sayıları

Linç Kategorisi	Gazeteler					
	Cumhuriyet		Hürriyet		Yeni Şafak	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Toplumsal Cinsiyet	1	%0,76	0	%0	0	%0
Provokasyon	3	%2,29	4	%7,27	12	%21,42
Mezhep/Dini İnanç	5	%3,81	2	%3,63	2	%3,57
Ahlaki	5	%3,81	2	%3,63	0	%0

Gazetecilik Faaliyeti	5	%3,81	2	%3,63	2	%3,57
Sağ Muhalif Görüş	3	%2,29	5	%9,09	3	%5,35
Sol Muhalif Görüş	18	%13,74	2	%3,63	1	%1,78
Mülteci/Sığınmacı	6	%4,58	1	%1,81	8	%14,28
Terörle İlişkilendirilen Faaliyet/Görüş	15	%11,45	6	%10,90	7	%12,49
Adi Vaka	19	%14,50	16	%29,09	7	%12,49
Etnisite	27	%20,61	6	%10,90	3	%5,35
Gösteri/Protesto/Muhalefet	24	%18,32	9	%16,36	8	%14,28
AKP Karşıtı	0	%0	0	%0	2	%3,57
Futbol Taraftarlığı	0	%0	0	%0	1	%1,78
TOPLAM	131	%100	55	%100	56	%100

3.4.4. Gazeteler Linç Faillerini Nasıl Tanımlanmaktadır?

Gazetelerin, linç faillerini en çok “öfkeli kalabalık, kalabalık bir grup, mahalleli, çevredekiler” olarak tanımladığına dikkat edilmiştir. Bu tanım, üç gazete için de ortaktır. Lincin karakteristik özelliklerinden biri olan güruhu içerisinde kişilerin anonimleşmesi, yazılı basın tarafından da pekiştirilmektedir. İnal, kalabalıkların kolayca yönlendirilebileceğine ilişkin kanının yalnızca Türk basınında değil Batı basınında da haber çerçevesinde sıkça kullanılan bir dayanak olduğuna işaret etmektedir. Bu kanının haber diline yerleşmesinde haber kaynaklarının durum tanımlarına başvurulduğu ancak daha sonra söyleme yerleşerek süreklilik kazandığı vurgulamaktadır (İnal, 1995, s. 112). Bu savı destekleyen aşağıdaki tabloda söz konusu öfkeli kalabalık, çevredekiler gibi tanımlamalarına en çok başvuran %60 oranında Hürriyet, %51 oranında Cumhuriyet ve %41 oranında Yeni Şafak gazetesidir.

Tablo 4: Linç Vakalarında Gazetelerin Faili Tanımlama Dağılımı

Failin Kimliği	Gazeteler					
	Cumhuriyet		Hürriyet		Yeni Şafak	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
AKP'li bir grup	15	%11,45	1	%1,81	0	%0
AKP'li Siyasetçi	6	%4,58	1	%1,81	0	%0
BDP/DTP/HDP'li bir grup	4	%3,05	1	%1,81	2	%3,57
Esnaf	7	%5,34	2	%3,63	0	%0
Göstericiler	5	%3,81	2	%3,63	4	%7,14
Güvenlik Güçleri	4	%3,05	1	%1,81	1	%1,78
Mağdur Yakını	2	%1,52	1	%1,81	1	%1,78
Müslüman Dernekler	2	%1,52	1	%1,81	0	%0
Öfkeli Kalabalık/ Bir grup/Mahalleli/Çevredekiler	67	%51,14	33	%60,0	23	%41,07
PKK Yandaşları	2	%1,52	2	%3,63	4	%7,14
Saldırganlar	5	%3,81	1	%1,81	7	%12,49
Ülkücü bir grup	11	%8,39	2	%3,63	1	%1,78
Alevi	0	%0	0	%0	1	%1,78
Cemaatçiler	0	%0	0	%0	1	%1,78
STK Üyeleri	0	%0	0	%0	1	%1,78
CHP'li bir grup	0	%0	1	%1,81	2	%3,57
Rum Sporcu	0	%0	1	%1,81	1	%1,78
HDP'li Siyasetçiler	0	%0	0	%0	1	%1,78
Provokatör	0	%0	0	%0	2	%3,57
Sol Örgüt Üyeleri	0	%0	1	%1,81	0	%0
Diğer	1	%0,76	4	%7,27	4	%7,14
Toplam	131	%100	55	%100	56	%100

3.4.5. Gazeteler Linç Mağdurunu Nasıl Tanımlanmaktadır?

Linç mağdurlarının haberde nasıl tanımlandığı, fail tanımından farklı olarak gazetelere göre değişkenlik göstermektedir. Buna göre, Cumhuriyet gazetesinde yer alan linç saldırılarının hedefinde en fazla Kürtler bulunmaktadır. Kürtlere yönelik linç saldırıları Cumhuriyet gazetesinin toplam linç haberi sayısının %20'sini oluşturmaktadır. Başka bir ifadeyle, Cumhuriyet gazetesinin verilerine göre lince en çok maruz kalan grup Kürtlerdir.

Gazetede aynı haber içerisinde kimi zaman Güneydoğulu vatandaşlar, doğulu vatandaşlar, kimi zaman ise Kürt yurttaşlar tanımı kullanıldığına dikkat edilmiş, bu tanımlar Kürt kategorisinde kodlanmıştır. Bununla birlikte HDP'lilere, BDP'lilere ve DTP'lilere yönelik linç saldırıları Kürt kategorisinde kodlanmamıştır. Bunun sebebi hem daha ayrıntılı biçimde kategorileştirmek hem de gazetede ki ifadelere bağlı kalınmak istenmesidir. Ancak Konda'nın 2017'deki araştırmasına göre, HDP'ye oy veren kesimin %89'unu Kürt ve Zazaların oluşturduğu dikkate alınırsa, BDP/HDP/DTP'lilere yönelik linç saldırılarının da etnik kimliğe göre dahil edildiğinde eldeki verilerden çıkan sonuç; on yılda Kürtlere yönelik %27 oranında linç saldırılarının gerçekleştiğidir. Ancak tez çalışması doğrultusunda, lince maruz kalan grupları mümkün olduğunca gazete verilerine göre kategorileştirildiği için bu durumun yalnızca şerhini düşmekle yeterli görülmektedir.

Hürriyet gazetesinde ise lincin mağdurunun %18 oranında en fazla öznesi belirsiz bir kişi/bir grup olarak tanımlandığı görülmektedir. Haber içeriklerinde mağdurun kimliğinin tanımlanma biçiminin kasıtlı olarak eksik bilgiyle verme ihtimali göz önünde bulundurulmalıdır. Daha önce belirtildiği gibi, Hürriyet gazetesi etnik ya da siyasi motivasyonlu eylemleri adi vaka olarak görme eğilimi bulunmaktadır. Haberin bu şekilde tanımlanma biçimi özellikle bürokrat ve siyasetçilerin olayın adi bir vaka olduğunu vurgulamasından kaynaklanmaktadır. Buna müteakip adi vaka olarak sunulan haberde mağdurların kimliğinin çoğu zaman görmezden gelindiğini ve sıklıkla 'bir grup' olarak tanımlandığını ifade etmek mümkündür.

Yeni Şafak gazetesinin verilerine bakıldığında %14, 28 oranında (en fazla) Suriyelilerin linç saldırılarına yer vermiştir. Gazetenin özellikle Suriyelilere yönelik yapılan saldırıları görmesi hükümeti destekleyen yayın politikasından kaynaklanmaktadır. Suriyelilere yönelik linç saldırısının söylem analizi yapılırken özellikle üstünde durulacak olan bu durum, gazetenin Suriyelilere ‘insancıl’ ve ‘barışçıl’ bir yerden yaklaştığı ve sığınmacılara yönelik nefretin karşısında durduğu bir göstergesidir. Ancak aynı ‘insancıl’ yönelimin diğer etnik ya da mezhepsel gruplara karşı gösterilmemesi de yine siyasi iktidara yakın yayın politikasıyla açıklanabilir. Örneğin, Tablo 5’te görüldüğü üzere gazetede Kürtlere ve Romanlara yapılan saldırılar %1,78 oranında yer bulurken, Alevilere yapılan saldırılar %3,57 oranındadır.

Tablo 5: Gazetelere Göre Linç Vakalarının Mağdurları Tanımlama

Mağdurun Kimliği	Gazeteler					
	Cumhuriyet		Hürriyet		Yeni Şafak	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Kürt	27	%20,61	4	%7,40	1	%1,78
Sol/Muhafif Görüşlü	22	%16,79	2	%3,70	3	%5,35
BDP/DTP/BDP’li	10	%7,63	0	%0	0	%0
Bir kişi/grup	8	%6,10	10	%18,51	7	%12,49
Suriyeli	7	%5,34	1	%1,85	8	%14,28
CHP’li Siyasetçi	6	%4,58	3	%5,55	2	%3,57
Gazeteci	5	%3,81	3	%5,55	1	%1,78
Güvenlik Güçleri	5	%3,81	4	%7,40	5	%8,92
Saldırgan	5	%3,81	1	%1,58	1	%1,78
Tacizci	5	%3,81	5	%9,25	0	%0
Alevi	5	%3,81	2	%3,70	2	%3,57
Katil Zanlısı	5	%3,81	3	%5,55	3	%5,35
Roman	4	%3,05	1	%1,58	1	%1,78
Şoför	3	%2,29	4	%7,40	2	%3,57
Milli Sembollere Zarar Veren Kişi	3	%2,29	1	%1,58	0	%0

Bürokrat	2	%1,52	2	%3,70	2	%3,57
BDP/DTP/HDP'li Siyasetçi	2	%1,52	1	%1,58	2	%3,57
Hırsız/Dilenci/Fidyeci	2	%1,52	1	%1,58	2	%3,57
Sanatçı/Sanatsever	1	%0,76	1	%1,58	1	%1,78
Ülkücü	1	%0,76	0	%0	0	%0
Yeni Parti'li	1	%0,76	0	%0	0	%0
Transeksüel	1	%0,76	0	%0	0	%0
AKP'li Siyasetçi	1	%0,76	0	%0	2	%3,57
Başörtülü/Çarşafli Kadın	0	%0	0	%0	2	%3,57
STK Üyeleri	0	%0	0	%0	2	%3,57
AKP'li bir grup	0	%0	0	%0	1	%1,78
PKK Yandaşı	0	%0	0	%0	1	%1,78
Türk Sporcu	0	%0	1	%1,58	1	%1,78
Saadet Parti'li	0	%0	1	%1,58	0	%0
Terör Şüphelisi	0	%0	2	%3,70	4	%7,14
Toplam	131	%100	55	%100	56	%100

3.4.6. Gazetelerde Yer Alan Linç Vakalarının Haber Kaynağı Kimdir?

Linç vakalarına ilişkin haber kaynağı olarak üç gazetede de en çok Hükümet yetkilisi ve AKP'li siyasi yetkililerin, CHP'li ve BDP/DTP/HDP'li siyasi yetkililerin ve bürokratların açıklamalarına yer verilmiştir. Haber kaynağı olarak en çok Hürriyet gazetesi %25 oranında Hükümet yetkilisi/AKP'li siyasi yetkili açıklamasına yer verirken bu oran Yeni Şafak gazetesinde %22,64, Cumhuriyet gazetesinde %20'dir. Haber kaynağı olarak bürokratların açıklamalarına, Cumhuriyet Gazetesinde %15 oranında, Hürriyet Gazetesinde %8,33 oranında, Yeni Şafak gazetesinde %18,86 oranında yer verilmiştir.

Tablo 6: Gazetelerin Haber Kaynağı

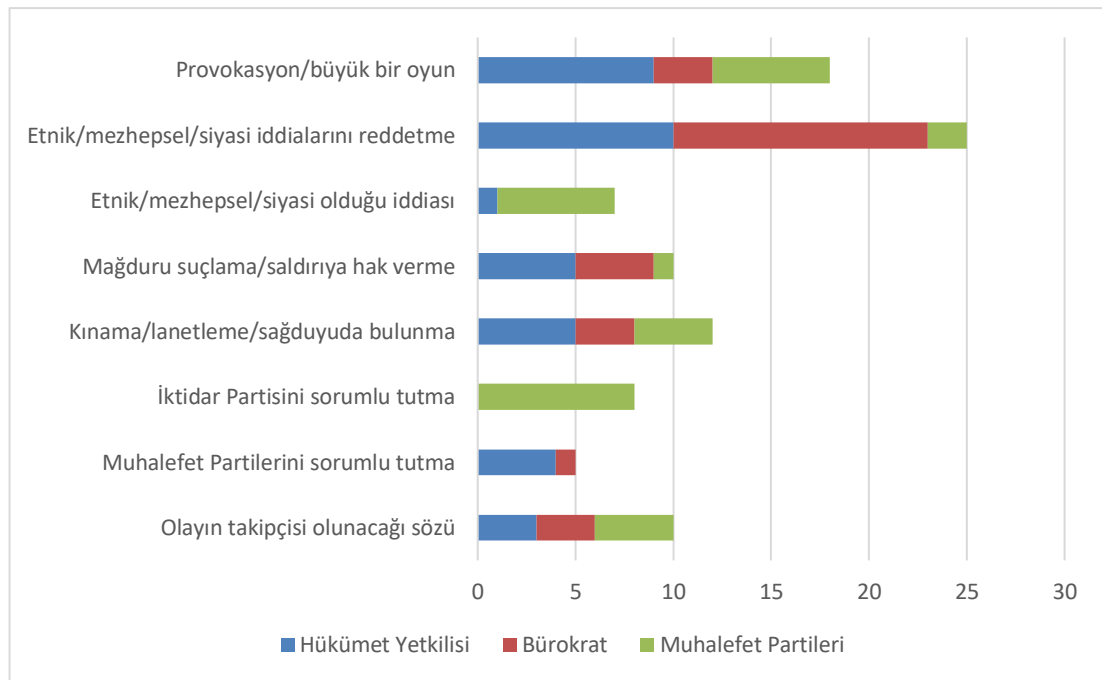
	Gazeteler		
	Cumhuriyet	Hürriyet	Yeni Şafak

Haber Kaynağı	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Hükümet Yetkilisi/AKP'li Siyasi Yetkili	24	%20	15	%25	12	%22,64
Bürokrat	18	%15	5	%8,33	10	%18,86
CHP'li Siyasi Yetkili	20	%16,66	9	%15	4	%7,54
BDP/DTP/HDP'li Siyasi Yetkili	19	%15,83	7	%11,66	2	%3,77
MHP'li Siyasi Yetkili	3	%2,50	4	%6,66	2	%3,77
BBP'li Siyasi Yetkili	0	%0	1	%1,66	0	%0
İYİP'li Siyasi Yetkili	1	%0,83	2	%3,33	1	%1,88
SP'li Siyasi Yetkili	1	%0,83	1	%1,66	1	%1,88
EDP'li Siyasi Yetkili	1	%0,83	0	%0	0	0
Hürriyet Gazetesi Yöneticisi	1	%0,83	2	%3,33	1	%1,88
KKTC Hükümet Yetkilisi	2	%1,66	2	%3,33	1	%1,88
Mağdur/Mağdur Yakını	18	%15	6	%10	9	%16,98
Fail	1	%0,83	2	%3,33	1	%1,88
Sivil Toplum Kuruluşları	9	%7,50	2	%3,33	6	%11,32
Görgü Tanığı	3	%2,50	2	%3,33	3	%5,66
Toplam	120	%100	60	%100	53	%100

Gazetelerdeki haber kaynaklarının sayısı ve oranı yukarıdaki tabloda detaylıca verilmiştir. Ancak esas önemli olan siyasi ve idari yetkililerin yaptıkları açıklamaların ne yönde olduğudur. Gazeteciler akredite kaynaklardan edindikleri bilgiler doğrultusunda haberi oluştururlar. Haber kaynağından edinilen bilgi haber söylemini de etkilemektedir. Bu bağlamda, siyasi ve idari aktörlerin durum tanımları, olaya ilişkin gerçekliği yeniden kurmaktadır. Akredite kaynaklardan edinilen bilgiler doğrultusunda haberin oluşturulma süreci yapısal yanlılık olarak tanımlanmaktadır. İnal'a göre, yapısal yanlılık siyasi bir tarafgirlikten ziyade, farklı yayın politikasını benimsemiş muhtelif basın kuruluşlarının güç/iktidar sahibi kurum ve kuruluşların durum tanımlamalarına göre haberi

oluşturmasıdır (1995, s. 113). Daha önce bahsedildiği gibi birincil durum tanımlayıcıların konuya ilişkin ifadelerinin yer aldığı basın kuruluşları gerçekliğin yeniden üretilmesine, halkın sesi ve sözüne dönüşmesine sebep olmaktadır. Haber metinlerinde yer alan siyasal, ekonomik, askeri ve sembolik seçkinlerin söylemleri mevcut toplumsal yapıya yönelik rızanın oluşmasında etkili olmaktadır (İnal, 1995, s. 113). Dolayısıyla birincil durum tanımlayıcıların olay veya olguya ilişkin ne yönde bir açıklama yaptığı hem rızanın oluşmasında hem de olayların meşrulaştırılmasında önemli bir hale gelmektedir.

Şekil 3: Linç Vakalarıyla İlgili Siyasi ve İdari Yetkililerin Açıklamalarının Teması

Yukarıdaki grafikte linç vakalarına ilişkin idari ve siyasi yetkililerin açıklamalarının yönüne yer verilmiştir. Bununla birlikte linç saldırıları sonrasında açıklama yapan yetkililerin birbirinin içine geçen söylemleri olduğunu belirtmek gereklidir. Örneğin, saldırının provokasyon olduğu yönündeki bir açıklama aynı zamanda sağduyu çağrısıyla sonlandırılabilir. Bu grafik, söylemin ağırlıklı olarak vurgulandığı bağlama göre oluşturulmuştur. Şunu da belirtmek gerekir ki, kınama ve lanetleme, sağduyu çağrısı ve olayın takipçisi olunacağı sözü çoğunlukla saldırıyla ilgili soruşturmanın sürdüğü, saldırının nedeninin yetkililer nezdinde henüz bilinmediği durumlarda ifade edilmektedir.

Yukarıdaki grafiğe göre, linç saldırısı ardından hükümet yetkililerinin, muhalefet partilerinin ve bürokratların açıklamaları en çok saldırının etnik, mezhepsel ve siyasi

olduğu iddiasını reddetme yönündedir. Örnek olayların söylem analizinde de detaylıca inceleneceği üzere, saldırıların basit bir tartışma, sataşma yüzünden çıktığı lokal bir olay olduğu bazen de saldırganların alkollü olduğu üzerinde durulmaktadır. Başka bir ifadeyle etnik mezhepsel ve siyasi yönü olan olaylar, basit bir adi vaka gibi sunulmaktadır. Bu ‘basitleştirici’ söylemler toplumsal çatışmanın üstünü kapatmaya ve yerleşik olan öteki nefretini bir inkârına yönelik hamlelerdir. Öte yandan tıpkı söylem stratejilerinde ‘biz’in olumlu yönlerinin, ötekinin ise olumsuz yönlerinin ön plana çıkarılmasına benzer bir şekilde, olumlu gelişmelerin abartılarak büyütülmesinin, olumsuz olayların ise basitleştirilip önemsizleştirilmesinin bir siyasi iletişim stratejisi olduğunu söylemek mümkündür. Yetkililer saldırıların etnik, mezhepsel ve siyasi bir vaka olduğu iddialarını onaylaması halinde toplumda yerleşik olan öteki nefreti meşrulaşarak kamuoyunda gündem olacaktır. Meselelerin üstünü kapatmak kısa vadede geçici bir çözüm olarak görülse de uzun vadede olumsuz sonuçlar doğuracağı açıktır.

Linç saldırıları ardından en çok kullanılan argümanlardan birisi de olayın provokasyon olduğu yönündedir. İnal’ın (1995) belirttiği gibi, provokasyon, sonuçlarından korkulan olayları belirli bir çerçeveye oturtmak amacıyla sıkça kullanılan kavramlardan biridir. Provokasyon TDK’ya göre, “birini, bir topluluğu suç sayılacak bir eyleme itmek için tahrik etmek” anlamına gelmektedir. Dolayısıyla bu kavram ‘bizi birbirimize düşürmek isteyen’ kimselerin kışkırtması sonucunda ortaya çıkan eylemler olarak görülmekte ve ifade edilmektedir. Özellikle etnik, mezhepsel ve siyasi saldırılar sonrasında yetkililerin saldırıyı provokasyon olarak ifade etmesi hem olayı mistifikasyona uğratmakta hem de toplumdaki ırksal, mezhepsel ve siyasi çatışmaları örtük biçimde reddetmektedir. Fowler (1991), öznesi muğlak ‘karanlık kimselerin’ eylemlerine işaret etmek için başvurulan bu kavramın sıradan insanı, marjinal bir dış grup içinde terörize edilen mağdurlar konumunda yerleştirdiğine dikkat çekmektedir (Fowler, 1991’den aktaran İnal, 1995, s. 111). Dolayısıyla provokasyon kavramı, kalabalıkların -kışkırtıcı dış gruplar aracılığıyla- galeyana geldiği imasını barındırmaktadır. Nitekim linç saldırılarıyla patlak veren kimi toplumsal kriz durumlarında siyasi ve idari yetkililerin ‘oyuna gelmeyin, sağduyulu olun’ çağrısının da bu durumla ilişkili olduğunu söylemek mümkündür.

3.4.7. Gazetelere Göre Linç Vakalarına Nasıl Müdahale Edilmiştir?

Gazetelerde yer alan linç saldırılarına müdahale biçimi her üç gazetede de %29 oranında belirsizdir. Haberlerde, linç saldırılarına büyük oranda (Cumhuriyet %43,51, Hürriyet %41,81, Yeni Şafak %42,10) polisin ve jandarmanın müdahale ettiği belirtilmiştir. Cumhuriyet Gazetesi %8,39 oranında polisin linç saldırısına müdahale etmediğine yönelik iddialara yer verirken bu oran Hürriyet gazetesinde %1,81'dir. Yeni Şafak gazetesi ise polisin saldırıya müdahale etmediğine ilişkin iddialara yer vermemekte yalnızca polisin saldırıyı önlemede yetersiz kaldığını belirtmektedir.

Tablo 7: Lince müdahale biçimleri

Müdahale Biçimleri	Gazeteler					
	Cumhuriyet		Hürriyet		Yeni Şafak	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Belirsiz	38	%29	16	%29,09	17	%29,52
Polis müdahale etti	57	%43,51	23	%41,81	24	%42,10
Polis müdahale etmedi	11	%8,39	1	%1,81	0	%0
Polis önlemede yetersiz kaldı	0	%0	0	%0	4	%7,01
Jandarma Birlikleri müdahale etti	10	%7,63	3	%5,45	3	%5,26
Korumalar engelledi	5	%3,81	3	%5,45	0	%0
Çevredekiler engelledi	10	%7,63	9	%16,36	9	%15,78
Toplam	131	%100	55	%100	57	%100

3.4.8. Gazetelere Göre Linç Vakalarının Hukuki Yaptırımları Nelerdir?

Linç haberlerine yer veren üç gazetede hukuki olarak belirsiz olan vakalar en yüksek orandadır. Faillerin gözaltına alınma oranları ile tutuklanma oranları arasında Cumhuriyet ve Hürriyet gazetelerinde belirgin bir fark bulunmaktadır. Bu durum gözaltına alınan failerin çok az bir kısmının tutuklandığını göstermektedir. Yeni Şafak gazetesinde ise failin gözaltına alınma oranı ile tutuklanma oranı arasındaki fark azdır. Linç saldırılarının sayıları ile saldırganlara yönelik hukuki yaptırımlar birlikte düşünüldüğünde saldırganların büyük oranda cezasız kaldığı gerçeği açığa çıkmaktadır. Linç saldırılarının cezasız kalması, şiddet eylemini gerçekleştiren insanları cesaretlendirerek bu suçların tekrarlamasına neden olmaktadır.²³

Aşağıdaki bilgiler doğrultusunda mağdurun da gözaltına alındığı bilgisine yer verilmiştir. Buna göre, Cumhuriyet gazetesinde mağdur %9,92, Hürriyet gazetesinde 12,78 Yeni Şafak gazetesinde ise %5,26 oranında mağdur gözaltına alınırken, tutuklanan mağdurların oranı Cumhuriyet gazetesinde %1,52 Hürriyet gazetesinde %3,63'tür. Yeni Şafak gazetesinde mağdurun tutuklandığına ilişkin bilgi bulunmamaktadır.

Tablo 8: Lincin Hukuki Yaptırımları

Hukuki Yaptırım	Gazeteler					
	Cumhuriyet		Hürriyet		Yeni Şafak	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Belirsiz	91	%69,46	31	%56,36	32	%56,14
Fail gözaltına alındı	15	%11,45	9	%16,36	8	%15,78
Fail tutuklandı	4	%3,05	4	%7,27	7	%12,28
Mağdur şikayetçi oldu	4	%3,05	1	%1,81	4	%7,01

²³ Bu ifade, Tunca Öğreten'in "Türkiye'de Cezasızlık Tartışmaları" söyleşisinde Türk Psikologlar Derneği İstanbul Şube Başkanı Dr. Serap Alptekin'e aittir.
<https://www.dw.com/tr/t%C3%BCrkiyede-cezas%C4%B1z%C4%B1k-tart%C4%B1%C5%9Fmas%C4%B1/a-48820930>

Mağdur gözüaltına alındı	13	%9,92	7	%12,72	3	%5,26
Mağdur tutuklandı	2	%1,52	2	%3,63	0	%0
Dava devam ediyor	2	%1,52	1	%1,81	2	%3,50
Toplam	131	%100	55	%100	57	%100

3.4.9. Gazetelere Göre Linç Vakaları Sonrasında Yerinden Edilen Toplumsal Gruplar Kimlerdir?

Linç vakaları ‘olmuş ve bitmiş’ şiddet eylemleri olarak gözüke de mağdur açısından uzun vadede kalıcı sonuçları bulunmaktadır. Lincin hedefi olan kişi veya gruplara karşı şiddet eylemleri göçe zorlanmayla, yerinden edilmeye sonuçlanmaktadır. Öte yandan kitlesel linç eylemlerine maruz kalan kimi toplumsal gruplar Kaymakamın veya Belediye Başkanının aracılığıyla ‘huzurun sağlanması amacıyla’ zorla yerinden edilmiştir. Aşağıdaki tabloda yerinden edilen, göçe zorlanan kişi ve gruplar verilmiştir.

Cumhuriyet gazetesinin taraması yapılırken linç saldırıları sonrasında 12 tane yerinden etme/göçe zorlama haberi tespit edilmiştir. Cumhuriyet gazetesinin verilerine göre, yerinden edilen ve göçe zorlanan en geniş kesim Kürtlerdir. Toplam 12 haberin 6’sında Kürtlerin yerinden edildiği bilgisine yer verilmiştir. Özellikle mevsimlik tarım işçileri ve Batı illerinde ikamet eden Kürt esnaflar linç sonrasında da kendilerine yönelik tehditten kaçınmak amacıyla buldukları yerden ayrılmak zorunda bırakılmıştır. Cumhuriyet gazetesindeki verilere göre toplam 12 haberden 2’si Romanların 2’si Suriyelilerin 1’i Alevilerin 1’i de tacizcinin ailesinin yerinden edilmiştir. Tacizci olmakla suçlanan kişinin ailesi mahallede istenmemesi sebebiyle göçe zorlanmıştır.

Yeni Şafak gazetesinde toplam 5 tane yerinden etme göçe zorlama haberi tespit edilmiştir. Yeni Şafak gazetesinin verilerine göre yerinden edilen göçe zorlanan en geniş kesim Suriyelilerdir. Toplam 5 haberden 3’ü Suriyelilerin yerinden edilmesi bilgisi içermekteyken, diğer iki haberden biri Kürtler diğeri Romanların yerinden edilmesi

bilgisi içermektedir. Hürriyet gazetesinde ise yalnızca 1 tane yerinden etme göçe zorlama haberi tespit edilmiştir. Hürriyet gazetesinde yerinden etme bilgisinin verildiği tek toplumsal grup Romanlardır.

Tablo 9: Yerinden Edilen Toplumsal Gruplar

Yerinden Edilen Grubun Kimliği	Gazeteler					
	Cumhuriyet		Hürriyet		Yeni Şafak	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Kürt	6	%50	0	%0	1	%20
Roman	2	%16,66	1	%100	1	%20
Suriyeli	2	%16,66	0	%0	3	%60
Alevi	1	%8,33	0	%0	0	%0
Tacizci	1	%8,33	0	%0	0	%0
Toplam	12	%100	0	1	5	%100

3.5. ÖRNEK OLAYLARIN ELEŞTİREL SÖYLEM ÇÖZÜMLEMESİ

Türkiye’de 2009-2019 yılları arasında haberleştirilen linç vakalarının sayısal analizleri sonucunda Cumhuriyet gazetesinde en fazla linç vakası etnisite kategorisinde, Yeni Şafak gazetesinde provokasyon ve mülteci/sığınmacı kategorisinde, Hürriyet gazetesinde ise adi vaka kategorisinde kodlanmıştır. Bu kategorilere örnek teşkil edecek dört linç vakası seçilmiştir. Ancak daha önce belirtildiği gibi kodlanan haberlerin kategori farklılığı, gazetelerin haber söylemlerinden kaynaklanmaktadır (bkz: Tablo 2).

İlk olarak seçilen örnek olay, sanatçı ve sanatseverlere yönelik ahlaki gerekçeler öne sürülerek gerçekleştirilen linç girişimidir. İkinci örnek olay Kürtlere, üçüncü örnek olay ise Suriyelilere yönelik milli gerekçeler öne sürülerek gerçekleştirilen linç girişimidir. Dördüncü örnek olay ise, Alevilere yönelik dini gerekçelerle gerçekleştirilmiş linç girişimidir. Alevilere yönelik linç girişimi gazetelerde, sayısal olarak fazla bir orana işaret etmese de saldırının kapsamı, yoğunluğu ve derinliği bu olayın örnek olarak seçilmesini zorunlu kılmıştır.

Lincin, toplumun milli, dini ve ahlaki değerlerin ve normların ihlal edildiği veya ihlal edildiği sanıldığı durumunda açığa çıkan bir cezalandırma yöntemi olduğunu ileri süren bu tez çalışmasında, seçilen örnek olaylarda hangi normların ve değerlerin ihlal edildiği anlaşılmasına çalışılacaktır. Haber söylemlerinin işaret ettiği ihlaller “egemen iktidarın koyduğu sınırı korumakta ve gerektiği zamanlarda yeniden inşa etmekte diğer taraftan da sözü edilen sınırların ihlali ile suçlanan bireyleri etiketleyerek toplumsal değerleri yeniden üretmektedir” (Yıldız Tahincioğlu, 2016, s. 180).

Linç saldırılarının toplumun onayı olmadan gerçekleştirilemeyeceği, lincin mutlaka halk desteğine sahip olması gerektiği savı Amerikan literatüründe sıklıkla vurgulanmaktadır (Berg, 2017; Cutler, 1905; Gorup, 2020; Waldrep, 2002). Bu tez çalışmasında, Türkiye’de toplumda yerleşik olan hâkim değerlerin haber metinleri aracılığıyla nasıl üretildiği ve toplumda nasıl onaylandığı, hangi gerekçelerle şiddetin meşrulaştırıldığı eleştirel söylem analizi yöntemiyle incelenecektir. Eleştirel söylem analizi ile biz ve onlar ayrımının kurulma biçimlerine, onların ‘bizim’ milli dini ve ahlaki değerlerimizi çiğneyen kişiler olarak nasıl toplumun periferine itildiğine odaklanılacaktır. Bu bağlamda çalışmada kullanılan Wodak’ın (2001) söylem tarihsel yaklaşımıyla ‘olumlu biz’ ve

'olumsuz onlar'ın haber metinlerinde örülme biçimi söylem stratejileri aracılığıyla açığa çıkarılacaktır. Wodak'ın söylem tarihsel yaklaşımı, olayın arka plan ve bağlam bilgisini de analize dahil etmektedir. Böylece yalnızca öznelerin haber metinlerindeki söylemleriyle nasıl işaretlendiğinin değil aynı zamanda öznelerin tarihsel süreç içinde nasıl kurulduğunun anlaşılmasına olanak sağlamaktadır. Bu yaklaşımla, normun ihlali durumunda meşru şiddetin nesnesi olan homo sacer ve günah keçisi figürlerinin Türkiye özelinde kimlere denk düştüğü ve haber metinleri boyunca bu figürlere uygulanan şiddetin nasıl meşru bir zemine oturtulduğu tartışılacaktır.

3.5.1. Örnek Olay 1: Sanatçılara yapılan Linç Saldırısına İlişkin Bağlam ve Arka Plan Bilgisi

Olay: 22 Eylül 2010'da İstanbul Tophane'de bir sergi açılışında sanatsever ve sanatçılara linç girişiminde bulunuldu.

İstanbul'un tarihi mahallelerinden birinde gerçekleştirilen linç saldırısına zemin hazırlayan nedenlere bakıldığında birçok unsurun bir arada olduğu dikkat çekmektedir. Galeride içki içilmesi ve gürültü yapılmasından dolayı gerçekleştirilen linç saldırılarının altında sosyal, politik ve ekonomik sebepler bulunmaktadır. Öncelikle Tophane'nin tarihi bir yer olarak kentsel dönüşüm projelerinin ve soylulaştırma sürecinin bir parçası olması bu olay açısından kritik bir noktadadır.

1980 yılında İstanbul'un çeşitli bölgelerinde başlayan soylulaştırma dalgaları 2000'li yıllara gelindiğinde Tarlabası, Sulukule, Süleymaniye ve Tophane gibi semtlerde devam etmiştir. Devletin neoliberal kent politikaları doğrultusunda hazırlanan kentsel dönüşüm projeleri tarihi yerleri rantı yüksek yatırımlar haline getirmiştir (Dalgıçer, 2011, s. 46). Bu doğrultuda Galataport projesi, İstanbul Modern ve özel müzeler gündeme gelmiş, bölgenin çehresi değişime uğramıştır. Tüm bu değişimlerden kaçınılmaz olarak emlak ve konut fiyatları da etkilenmiştir. Cumhuriyet gazetesinin haberine göre²⁴ 2011'de Beyoğlu'nda emlak vergileri %150, kimi mahallelerde ise %300 oranında artmıştır.

²⁴ <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/beyoglunda-10-yillik-savas-437974>

Ekonomik ve sosyal değişimlerle birlikte kira fiyatlarının artışı, sanat galerileri, atölyeler ve stüdyoların bu semtlerde yoğunlaşmasından dolayı geleneksel mahalle kültürünün değişimi, mahalle yerlileri ile ‘dışarıdan gelenler’ arasında kültürel ve sınıfsal bir gerilime yol açmıştır. Bu gerilim ise galeriye yönelik linç saldırısıyla patlak vermiştir. İstanbul’un Kültür ve Avrupa Başkenti seçildiği 2010 yılında kültürel faaliyet alanı olan sanat galerisine yapılan saldırı, İstanbul’un yaratılmak istenen imajı ve bunun toplumsal sonuçları arasındaki çelişkiyle birlikte düşünülmesi gerekmektedir.

Beyoğlu’ndaki soylulaştırma dalgaları üzerine tez çalışması yapan Dalgıçer (2011) Tophane’deki sanat galerisine yapılan saldırının esasında mahallenin soylulaştırılmasına bir tepki olduğunu belirtmiştir. Dalgıçer’e göre, “saldırıyı gerçekleştirenler her ne kadar konu hakkında bilinçli olmasalar da içgüdüsel olarak soylulaştırmaya ya da mahallelerinin kendilerine yabancılaşmasına tepki göstermişlerdir” (2011, s. 55-56).

Benzer bir yaklaşımla Besime Şen de (2010), esas soylulaştırmanın, “galeri sahiplerinin Tophane’yi uygun bir yer olarak görmenin kendisi” olduğunu ifade etmiştir. “Orası bir işçi semti ile küçük üretimlerin yapıldığı atölyeler ve ticarethanelerden oluşan bir yer iken üst politik kararlarla Tophane’nin başka türlü bir yer olma kararı alınmıştır.”²⁵ Besime Şen, sanatçıların iyi veya kötü niyetinden bağımsız olarak buraya taleplerin soylulaştırma için yeterli olduğunu ifade etmektedir.

Soylulaştırma sürecinin ‘toplumsal öfke birikimine’ yol açtığı, söz konusu ekonomik ve sosyal dönüşümlerin linç saldırılarında somutlaştığı kabul edilmekle birlikte, mağduru suçlayan ve saldırıyı haklı kılan eğilimlere mesafeli durmak gerektiği düşünülmektedir. Linç saldırılarının öfkenin asıl kaynağından ziyade çoğunlukla bir günah keçisine yöneldiği hatırlandığında, galeride bulunanlar ve sanatçılar soylulaştırmanın müsebbibi değil, ancak günah keçisi olduğu tespitini yapmak mümkündür. Beyoğlu’nun bu dönüşümü, üst düzey sermaye grupları ile egemen iktidarın çıkarları doğrultusunda gerçekleşmiştir. Bu denklemde orta sınıf galeri sanatçıların ve sanatseverlerin kendilerine yer bulması pek mümkün görünmemektedir. Nitekim galeri kurucularından ve olayın

²⁵ https://www.academia.edu/26309774/Tophanede_Kimi_Dövsek

mağdurlarından Nuran Terzioğlu²⁶, kendilerinin Galataport projesinin bir parçası olarak görüldüğünü ancak eğer Galataport gerçekleşirse onların da bu durumdan -kiraların artışından- nasibinin alacağını diğer bir deyişle mağduru olacağını belirtmiştir.

Öte yandan arka planda ekonomik, sosyal ve kültürel dönüşümler yaşanırken, örnekteki saldırının ‘içki içtikleri ve gürültü yaptıkları’ gerekçesiyle patlak vermesi hem siyasi iktidarda hem toplum tabanında işleyen muhafazakâr eğilimlerle ilişkilidir. 2002’den bu yana tek başına iktidar olan AKP’nin ‘muhafazakâr demokrat’ kimliğinin, Türkiye’nin İslami değişim ve dönüşümünde etkisi olması, mütedeyyin çevrelerin mahallede içki içilmesini ‘öfkesinin taşması için’ yeterli bir gerekçe olarak görmelerine yol açtığı söylenebilir. AKP’nin ideolojik konumundan dolayı ahlakın bir sınır kavramı olarak ön plana çıkması tabanda da karşılık bulmaktadır. Nitekim olaydan üç yıl sonra AKP’nin siyasi yetkilileri tarafından içkiye yönelik olumsuz söylemler üretilmeye başlanmış, bir süre sonra içki yasakları uygulamaya konulmuştur. Yaşam tarzına ilişkin tartışmalar da bu süreçle birlikte başlamıştır.

Tophane’deki linç saldırısının tetikleyici unsurlardan biri de linç saldırılarının cezasız kalmasıdır. Galeri kurucuları, kendilerine yönelik sözlü saldırıların ve tehdidin daha önce de yapıldığını ve Emniyet’e şikâyetle bulduklarını belirtmiştir. Bu saldırıdan sonra da 7 kişi gözaltına alınmış ve serbest bırakılmıştır. Tophane’deki saldırılar, önceki saldırılara hukuki bir işlem yapılmamasının bir sonucu, bundan sonraki saldırıların da tetikleyicisi olacaktır.

²⁶ Terzioğlu’nun açıklamasına Cumhuriyet gazetesi yer vermiştir. Açıklamanın yer aldığı haber, gazetelerin söylem analizleri yapılırken verilecektir.

3.5.1.1 Hürriyet Gazetesinde Olayın Temsili

Sanat Kanat kavgası mı ahlak kavgası mı

İstanbul Tophane'deki Boğazkesen Caddesi'nde önceki gece 5 sanat galerisine yapılan saldırıdan 7 kişi yaralanarak göz altına alındı. Sonra savcılığa serbest bırakıldı. Galeri sahipleri grubun 'örgütü' olduğunu, buradan gitmeleri için daha önce de tehdit alırlarını söyleyen saldırıyı gerçekleştirenler ise gündüz içki içtilerine ve görüntü yaymasını gerekçe olarak gösterdi.

Barın AFKATIL
TOPHANE'de galeriist bulunan Derya Demir, Sincan Yorük, Nazım Hikmet Richard Dikbaş, Yeğen Turanlı, Nusan Feriçoğlu, Sıvra Kawalı ve Ama Turunçoğlu dön bir basın toplantısı düzenledi. Arın sanatçıların bu üniversite Öğretim Üyesi olan Nazım Hikmet Richard Dikbaş'ın okuduğu bildirildi. Tophane'de gerçekleştirilen galeri açıklamasında 40-50 kişilik bir grubun 'örgütü' hi saldırı yaptığı, sergi açılışlarına katılanları tahakkuklu ifade edildi. 'Saldırıda biber gazı, bıçak, kırık pipiler, demir spatula ve diğer araçlar kullanıldı'

Galeri Odası'nın sahibi Ama Turunçoğlu ise 'Tophane'de Kiralanan araziye, hürriyetin serbest bırakıldığı bildirildi. Bu arazi dairesinde bulunan sanatçıların bu araziye serbest bırakıldığı bildirildi. Bu olaylar mahalle başkanının yapıldığını söyledi. 'Bu olaylar mahalle başkanının yapıldığını söyledi. 'Bu olaylar mahalle başkanının yapıldığını söyledi. 'Bu olaylar mahalle başkanının yapıldığını söyledi.

Tartışma yolu, saldırı var
Nazım Hikmet Richard Dikbaş daha sonra gazetecilere gelen soruların balıcağına karşılık 'bu planın etkisiz kalması istendi' dedi. 'Bu saldırı, sanatçıların buldukları bir grup tarafından yapıldığı' dedi. 'Bu saldırı, sanatçıların buldukları bir grup tarafından yapıldığı' dedi.

Serbest bırakıldılar
Gözaltına alınan 7 kişi poliste, ki işlemlerinin ardından Beyoğlu Adliyesi'ne sevk edildi. Ramazan Çiğdem, Osman Kaya, Ferhat İnci, Mehmet Cemil Bozok, Adem Karabag, Fatih Sağlık ve Eyüp Güzel, savcılığın raporuna dayanarak serbest bırakıldı.

Kanat ATKAYA

Tophane'de yok bir durum; kedidir, kedi durdurulmuştur

Tophane'de sanat galerilerinin bulunduğu bölgede geçen gece yaşanan saldırı, sanatçıları şok etmişti. Saldırıda 7 kişi yaralanmıştı ve grup gözaltına alınmıştı. Saldırının yapıldığı bölge, sanatçıların yaşadığı Tophane mahallesi olarak bilinmektedir. Saldırının ardından bölge, polis tarafından kapatılmış ve güvenlik önlemleri alınmıştır.

Alınanlara yetimlikleride... Saldırıda yaralanan sanatçıların sağlık durumları iyi. Yaralıları tedavi altına aldıkları hastanelere sevdik. Yaralıların aileleri de olayın ardından basın toplantısı düzenledi.

Tartışma yol darlığından saldırı spontane

İSTANBUL Valisi Hüseyin Avni Mutlu, saldırının spontane geliştiğini belirtti. 'Tartışma tartışma grup mekânında darlığı yüzünden tahli olarak sökağa taşınması ve yaya yolu darlığına sebep olmuştur. Bu yaya trafiğinin akışına yavaşlık getirmiştir. Saldırı bu süreçte meydana gelmiştir.'

Tophane'de sancılı değişim

İYİP SANKİLERİ "burada böyle şeyler olmaz" dediler. Biber gazı, sopa ve demir silahlarla saldırı yapıldı. Galeriistleri boğazkesen caddesinde nüfus ekipleri tarafından gözaltına alındı. Saldırının yapıldığı bölge, sanatçıların yaşadığı Tophane mahallesi olarak bilinmektedir.

İnanması zor, ödemesi kolay.

Ford Options, standart krediyi göre çok daha düşük taksitlerle aracınızı en geç 3 yılda bir yenileme olanığı sunar.

Ödeme Planı	Ford Options	Standart Kredi
Araç Fiyatı	20.850 TL	28.850 TL
Prijant tutan	8.950 TL	8.950 TL
Vade süresi	36 ay	36 ay
Son ödeme tutarı	10.45 TL	100 TL
Faiz oranı	10,00%	16,00%
Aylık ödenen tutar	492 TL (kab. Ay)	630 TL (kab. Ay)

Toplam tutarın en az %30'unu peşin veriyorsunuz, %35'inin düşük taksitlerle ödiyorsunuz.

Kalanı mı?
Aracınızın her yeni kalmasını... Aracınızın ödemesi için başka araçlar verilebilir. Aracınızın ödemesi için başka araçlar verilebilir.

Mahalleli tepkili

BOĞAZKESEN'in sakinleri saldırıya tepkili. 'Saldırının yapıldığı bölge, sanatçıların yaşadığı Tophane mahallesi olarak bilinmektedir. Saldırının ardından bölge, polis tarafından kapatılmış ve güvenlik önlemleri alınmıştır.'

İnşaatçıların sınırsız inisiyatifleri

İnşaatçıların sınırsız inisiyatifleri... İnşaatçıların sınırsız inisiyatifleri... İnşaatçıların sınırsız inisiyatifleri...

Olayla ilgili Hürriyet gazetesi 1. Sayfada saldırıda yaralanan bir kişinin Tophane'de kendilerine yapılan saldırının 'organize ve planlı' olduğunu ifade etmesini dolaylı 'Organize işler' başlığıyla vermiştir. Haberin detaylandırıldığı 9.sayfa ise sanat sayfasıdır. Kuşkusuz biber gazı, demir sopa ve çubuklarla yapılan bir çok insanın yaralandığı saldırının sanat haberiyle örtünen bir yanı yoktur. Haberin bu sayfada yer verilmesi olayın Hürriyet gazetesi nezdinde önemsiğ görüldüğünün göstergesidir.

Gazete, haberi “rant kavgası mı ahlak kaygısı mı” başlığıyla vermiştir. Bu sorunun retorik bir soru olduğu haberin devamındaki söylemlerden anlaşılmaktadır. Haber bir sütunda boydan boya verilmiştir. Haberi sunuluş biçimine bakıldığında üç ayrı kısım göze çarpmaktadır. İlk kısımda “Tartışma yok saldırı var”, “Daha önce de tehdit edildik”, “Serbest bırakıldılar” ara başlıklarında yalnızca saldırı mağdurlarının ifadelerine yer verilmiştir. İkinci kısımda Vali Hüseyin Avni Mutlu’nun açıklamaları bulunmaktadır. “Tartışma yol darlığından saldırı spontane” başlığında Vali Mutlu’nun şu ifadeleri yer almaktadır:

“Etkinliğe katılan grup mekânın darlığı yüzünden haklı olarak sokağa taşmış ve yaya yolu trafiğini aksatmıştır. Bu yaya trafiğinin aksamasıyla birlikte, gelen geçenler arasında bir tartışma oluşuyor. Şu an 7 kişi gözaltında ama bunların hepsi bizzat olaya karışmış değil. Sayı öyle 30 kişilik bir grubun hadisesi değil. Birkaç kişi taraf olmuş”

Vali Mutlu, olayın gelen geçenler arasında bir tartışmadan kaynaklandığını belirtmiştir. Vali’nin açıklamaları olayın bir saldırı olduğu yönünde değildir. Öte yandan Vali, 40-50 kişilik bir grubun saldırıyı gerçekleştirdiği iddiasını reddetmekte, birkaç kişinin ‘tartışmada’ taraf olması üzerinden açıklamaktadır. Görüldüğü üzere, Vali Mutlu’nun açıklamaları basit bir adi vaka olduğu yönündedir. Güçlendirme/hafifletme stratejilerinden hafifletme stratejisine örnek teşkil eden bu açıklamada olayın boyutu azımsanmış ve basit bir trafik tartışması şeklinde ifade edilmiştir.

Üçüncü kısım ise olaya ilişkin anlamlandırmanın haber söylemiyle örüldüğü ve saldırının gerekçelendirildiği yerdir. Haberin ilk iki kısmında doğrudan aktarım yapılmışken son kısımda dolaylı aktarım yapılmıştır. Dolaylı aktarım, anlamın yönünü etkilemektedir. İnal’ın sözünü ettiği üzere, “alıntılanan konuşmanın tırnak işaretlerinden atılıp dolaylı alıntıya dönüştüğü cümle biçimlerinde gazetecinin yorumu, metnin ‘kendi sesi’ aracılığıyla devreye girer” (1996, s. 112) Başka bir ifadeyle dolaylı aktarım yapılırken, gazeteci yorumu habere söylemine yerleştirmekte, bu örnekte olduğu gibi dolaylı alıntılarla haberin yorumu desteklenmektedir.

Dolaylı aktarımın yapıldığı alt başlık ‘Tophane’de sancılı değişim’dir. Bu başlıkta “Tophanelilere ‘burada böyle şeyler olmazdı’ dedirten biber gazlı, sopalı saldırının

temelinde değişim yatıyor” ifadesi bulunmaktadır. Burada değişimin ne olduğuna yönelik bilgiye haberde yer verilmeyerek eksik bilgilendirme yapılmıştır. Haber metinlerinde, olayın arka planına ve bağlamına ilişkin bilgilerin yetersiz oluşu “Hall’un ‘bağlamsız güncellik’ (actuality without context) olarak tanımladığı, haber medyasının sunum biçiminin bir sonucudur ve izleyici ile olay arasında bir boşluk, gedik bırakmaktadır” (İnal, 1995, s. 150). Haberin yetersiz bilgiyle sunulması okuyucu ve izleyici nezdinde söz konusu linç saldırılarının basit bir olay olarak görme eğilimini güçlendirmektedir. Haberde kastedilen ‘değişimin’ kentsel dönüşüm politikaları ve Galataport projesi olduğu düşünülmektedir. Başbakan’ın desteklediği bu projenin bölgede yol açtığı ekonomik, sosyal ve kültürel unsurlar haberde vurgulanmaktan kaçınılmış yalnızca değişimin sonuçlarına yer verilmiştir. Başlıkta, eski mahalle kültürünün değişerek, geleneksel mahalle bakkalları yerine lüks kafe ve galerilerinin açıldığını, emlak fiyatlarının da %200 oranında arttığını belirten ifadeler bulunmaktadır. Haber tüm bu dönüşümün sonucu olarak mahalledekilerin “Tophane yabancılaştı” cümlesiyle özetlediğini ifade etmektedir. Dolayısıyla biber gazlı ve sopalı saldırının, yerli halkın kendi mahallesinde yabancı hissetmesinden dolayı meydana geldiğini haber söylemi içerisinde ima edilmektedir.

Başka bir alt başlıkta ise, olayın gerçekleştiği caddenin, üç mahallenin kesişim noktasında olduğunu, bu mahallelerin ikisinin referandum seçimlerinde ezici bir çoğunlukla “evet” oyu aldığı bilgisi yer almaktadır. Galeriye 100 metre uzaklıkta bir duvarda ise “Hamis’a selam direniş devam” yazısının dikkat çektiği belirtilmiştir.

Kuşkusuz bu bilgiler olayın boyutunun ciddiyetinden çok olayın neden gerçekleştiğini gerekçelendirmeye yöneliktir. Başka bir ifadeyle geleneksel, mütedeyyin ve ekonomik olarak olumsuz etkilenmiş bir mahallede bu saldırıların olmasının kaçınılmaz olduğunu ima etmeye yöneliktir. Bununla birlikte gazetenin, yukarıda sıralanan gerekçelerle saldırının faillerini mağdur gösterme eğiliminde olduğunu söylemek mümkündür. Gerek yaşanan ekonomik sıkıntılar (kiralarda artması) gerek mahallenin kültürel olarak değiştiiğinin yer yer iması fiziksel olarak saldırıya uğrayan ve yaralanan kişilerden daha çok ön plana çıkarılmıştır. Argümantasyon stratejisine denk düşen bu söylemler, ekonomi ve kültür toposuna örnektir. Ekonomi toposu, ekonominin zararlarından bir grubu sorumlu tutarak ayrımcı söylemlerin yayılması, kültür toposu da bir grubun

davranışlarından dolayı kültürel ve ahlaki zararın ortaya çıktığı vurgusunu taşımaktadır. Dolayısıyla bu haberde, mahalledekilerin ifadelerinden anlaşılacağı üzere hem ekonomik zararın hem de mahalle kültürüne zararın sorumlusu galeri yöneticileri ve sanatçılar olarak görülmüştür.

“Mahalleli tepkili” başlıkta şu ifadeler bulunmaktadır:

“Eskiden burada esrar içenler, kahvede içerlerdi. Şimdi alkol, dört duvarın dışına çıktı diye tepkisini gösteriyor. O da tüm semt esnafı gibi, olayların kimin çıkardığını bilmiyor ama ‘keşke ben de orada olsaydım’ diyor. Caddede olayı değerlendirenler arasında ‘Bir iki yıldır burada sanat galerileri, hostel, apart oteller tarzında yerler açılmaya başlandı. Bunlar da bizim anlayışımıza ahlakımıza kültürümüze ters diyenler de var. Çevre sakinlerinin çoğu olayların çıkmasında galeriye gelenlerin uyarılara rağmen dışarıda içki içmelerinden kaynaklandığını belirtiyor.’”

Bu ifadede lince maruz kalan kişilerin esrar kullanmakla itham edilerek yükleme stratejisi kullanılmıştır. Haberde esrar kullanımıyla ilgili herhangi bir bilgi verilmemesine rağmen mahalle esnafının bu ifadesine haberde yer verilmesi, lincin hedefi olan kişilere bu niteliklerin atfedilmesine izin vermektedir. Mahalle esnafının ifadelerinde, galeride lincin hedefi olan kişilerin alkol içtiklerinin, esrar içtiklerinin, gürültü yaptıklarının ve ‘ahlaka ters’ bir yaşam sürdüğünü belirtmektedir. Söylem tarihsel yaklaşıma göre, argümantasyon stratejisine denk düşen bu söylemler, faydasızlık, dezavantaj toposuna örnektir. Yani bu örnekte olduğu gibi saldırıya maruz kalan kişilere yönelik olumsuz ifadeler ön plana çıkarılmaktadır. Dolayısıyla haberde çeşitli siyasal, sosyal ve ekonomik sonuçlara başvuru olarak linç saldırısının gerekçelendirildiğini söylemek mümkündür. En başa dönecek olursak başlıkta yer alan ‘rant kavgası mı ahlak kaygısı mı’ sorusunun niçin retorik bir soru olduğu açıklık kazanmaktadır. Çünkü haberde de benzer bir ima gerek mahalle esnafında gerek ise haber başlığında yer almaktadır.

Görgü tanığının ‘keşke ben de orada olsaydım’ ifadesi, linç saldırısının doğrudan faili olmasa bile olası bir saldırıda faillerden biri olabileceğinin en açık ifadesidir. Bunu belirtmekte çekince duymamasının sebebi ise linç saldırıların bu örnekte olduğu gibi çoğunlukla cezasız kalmasıdır. Bu olayda da gözaltına alınan yedi kişi savcılık sorgusunun ardından serbest bırakılmıştır.

3.5.1.2. Yeni Şafak Gazetesinde Olayın Temsili

Baykam olayın adını erken koydu!

■ Ressam Bedri Baykam, perde arkası aydınlatılmayan olayı 'Madımak'a benzetti. Baykam, "İstanbul Emniyet Müdürü, Valisi, İçişleri Bakanı, hatta Başbakan; böyle bir olay tekrarlanmadan, başımıza yeni Madımak tarzı olay gelmeden, sanata karşı, sanatçıya karşı bu olayın faillerini ortaya çıkarmaya mecburuz. Aksi takdirde yarı bu olayın çok daha beteri yaşanır. Bu olayın sorumlusu, bu olayı aydınlatmayanlar olacaktır" diye konuştu. Saldırının siyasi boyutu olduğunu ileri süren Baykam, "Türkiye'nin yaşadığı gerçelik, Türkiye'de özgürlüğe, demokrasiye, laikliğe, başka yaşam tarzlarına katılmayan insanların, sanata, sanatçıya yaptığı bir saldırdır bu" iddiasında bulundu.

Baskın değil, arbede

Beyoğlu'ndaki bir sanat galerisinde yaşanan arbedeyle ilgili yeni bilgiler, olayın planlı bir mahalle baskını olmadığını ortaya koydu. Mahalle sakinleri, sanat galerisi önünde sık sık içki içenlerin verdiği rahatsızlığı belediyeye şikayet ettiklerini söylerken, Vali Mutlu "Olayın spontane geliştiği görülüyor" dedi

■ **İSTİHBARAT SERVİSİ**

Beyoğlu'ndaki bir sanat galerisinde önceki gece düzenlenen resim sergisinin kokteylinde çıkan olayların planlı bir mahalle baskını olmadığını gösteren yeni bilgiler ortaya çıktı. Sanat galerisinin hemen karşısındaki kahvehane çalışan bir kişi, dışarıda içki içen iki gencin yoldan geçen çarşafı kadına, "AB'ye gireceğiz, hala bu çarşaf ne?" diye laf attığını öne sürdü. Mahalle sakinleri de sık sık galeri önünde toplanan kalabalığın, mahalle sakinlerini rahatsız ettiğini, durumu Beyoğlu Belediyesi'ne şikayet ettiklerini söylediler. Galeride yaşanan arbedenin laf atmaya gösterilen ani tepki olduğunu dile getiren mahalle sakinleri, ressam Bedri Baykam'ın ikinci Madımak benzetmesini de kanadı.

■ **BASIN GALERİ ÖNÜNDE KAMP KURDU**

Tophane Firuzpaşa Mahallesi Boğazkesen Caddesi Kadiriler Yokuşu'ndaki NON Stop Sanat Galerisi'nde "Jakup Ferri Çekirdek Instead Of Leblebi" adlı resim sergisinin önceki akşam açılış sırasında yaşanan arbedenin ardından gözaltına alınan ve geceyi Beyoğlu polis merkezinde geçiren 7 kişi ifadelerinin alınmasının ardından mahkemeye sevk edildi. Basın mensupları, bazı gazetelerin olayı 'içki içenlere saldırı' mahalleli içki içilen sergiyi bastı şeklinde verdiği olayın ardından Outlet Sanat Galerisi önünde dün adeta kamp kurdu.

Açılış sırasında darp edildiğini söyleyen Kağan Şimşekalp ise konuya farklı bir bakış açısından yaklaştı. Kendisinin biber gazı da kullanılan 10 kişilik bir grup tarafından tartaklandığını ve mahalle halkının, kendisini bu kişilerin elinden kurtardığını ifade eden Şimşekalp, "Mesele alkol meselesi değil, mesele ekonomik

bir mesele. İnsanlar orada çöplüğe yatıyor. Saldırını gerçekleştirenler kendilerini dışlanmış hissettikleri için böyle bir eyleme başvurular. Bu insanlar bizim okuduğumuz okullarda, bizim girdiğimiz ortamlara giremiyorlar. Bundan dolayı da kendilerini dışlanmış hissediyorlar" dedi.

■ **SALDIRI KABUL EDİLEMEZ**

İstanbul Valisi Hüseyin Avni Mutlu da davetilerle mahalle sakinleri arasında çıkan arbedeye ilgili, "Hiçbir işyerine bu şekilde bir saldırı kabul etmemiz mümkün değil" dedi. Mutlu, olayın ardından 7 kişinin gözaltında alındığını belirterek şöyle konuştu: "Olay spontane, beklenmedik bir olay şeklinde geliştiği görülüyor. Biber gazı maalesef çok rahat bulunabiliyor piyasada. Bunlar da suç tabii. Yeni yetkililerin haricinde bu tür şeyleri kim kullanırsa kullanırsa suç teşkil ediyor. Olayın hassasiyetle üzerinde duracağız, takip edeceğiz." Ancak olayın planlı bir baskın olmadığını yönünde iddialar da ortaya atıldı. Galerinin karşısındaki kahvehane çalışan Fatih Aras basın planlı baskın olarak verdiği arbedenin, çarşafı bir kadın yüzünden yaşandığını söyledi. Aras "Dün akşam buradan çarşafı bir kadın geçiyordu. Dışarıda içki içen iki genç, kadına 'AB'ye gireceğiz, hala bu çarşaf ne?' diye laf attı. Çarşafı kadın gitti. Sanırım o grup kadının yakınlarından oluşuyor. Gençlerin laf atmaya ortalık karşıtı. Galerilere zarar verdiler. Benim şahit olduğum silah veya gaz sıkma yok. Sadece grup camları kırdu. Dayak atma diye bir şey söz konusu değil. Kırılan camlar iki kişinin yaralanmasına sebep oldu" dedi. Aras ayrıca, mahalle sakinlerinin daha önce de galerilerin bulunduğu sokakta içki içildiği için belediyeye şikayette bulunduğunu ancak önlem alınmadığını söyledi. ■ İSTANBUL

Sanatçılar protesto etti

■ Sanatçılara da konuya ilişkin Galatasaray Cezaevi Salonu'nda bir basın toplantısı düzenledi. Toplantıda olayı protesto eden sanatçılar adına basın açıklamasını okuyan Biliği Üniversitesi öğretim üyesi ve çevirmen Nazım Dikbaş, saldırının örgütlü bir grup tarafından yapıldığını ve daha önce de internet üzerinden bu tip saldırılara maruz kaldıklarını ileri sürdü. Dikbaş "Bu saldırı, Tophane Mahallesi halkına mal edilmez. Bu saldırı örgütü bir yapıyla gerçekleştirilmiş bir saldırdır. İstanbul'un merkezinde yaşanmış bu olay göz ardı edilemez" dedi.

Yeni Şafak gazetesi, galeride meydana gelen linç saldırısını "Baskın değil, arbede" başlığıyla vermiştir. Haberin spotunda şu ifadeler yer almaktadır:

"Beyoğlu'nda bir sanat galerisinde yaşanan arbedeyle ilgili yeni bilgiler, olayın planlı bir mahalle baskını olmadığını ortaya koydu. Mahalle sakinleri, sanat galerisi önünde sık sık içki içenlerin verdiği rahatsızlığı belediyeye şikâyet ettiğini söylerken Vali Mutlu 'Olayın spontane geliştiği görülüyor' dedi"

Yeni Şafak gazetesi olayın planlı bir mahalle baskını olmadığını üzerinde durmuştur. Spotta, olayın mahalle sakinlerinin içki içilmesinden duyduğu rahatsızlıktan dolayı ortaya çıktığı gerekçesine yer verilmiştir. Haberde olayın adı "arbede" olarak konulmuştur. Arbede kelimesi TDK'ya göre; 'çatışma, patırtı' anlamına gelmektedir.²⁷ Karşılıklı bir

²⁷ <https://sozluk.gov.tr>

fiziksel etkileşime işaret eden bu kavramın kullanılması olayın tek taraflı bir baskın ya da fiziksel müdahale olmadığı vurgusunu taşımaktadır. Bu tanımlama, güçlendirme/hafifleştirme stratejilerinden hafifleştirme stratejisine örnek teşkil etmektedir. Güçlendirme hafifleştirme stratejisi ifadelerin anlamları üzerinde değişiklik yaparak ifadelerin edimsel gücünü güçlendirmeye ya da hafifleştirmeye çalışmaktadır. Bu tanımın kasıtlı olarak kullanılması, linç saldırısını basitleştirmeye ve önemsizleştirmeye yöneliktir. Haberin devamında ise, saldırının gerekçesi farklı boyutlara taşınmıştır:

“Sanat galerisinin hemen karşısındaki bir kahvehanede çalışan bir kişi, dışarıda içki içen iki gencin yoldan geçen çarşafly kadına “AB’ye gireceğiz, hala bu çarşaf ne” diye laf attığını öne sürdü. Mahalle sakinleri de sık sık galeri önünde toplanan kalabalığın, mahalle sakinlerini rahatsız ettiğini durumu Beyoğlu Belediye’sine şikâyet ettiklerini söylediler. Galeride yaşanan arbedenin laf atmaya gösterilen ani tepki olduğunu dile getiren mahalle sakinleri, ressam Bedri Baykam’ın ikinci madımak benzetmesini kınadı.”

Yeni Şafak gazetesi ‘galeride içki içenlerin çarşafly bir kadına laf atması yüzünden mahalle sakinlerinin ani tepki gösterdiğini’ belirtmiştir. Söz konusu ‘ani tepkinin’ gerekçelendirilmesi argümantasyon/kanıtlama stratejisine örnektir. Çarşafly kadının dini değerlerinden dolayı aşağılandığı öne sürülerek (“AB’ye gireceğiz hala bu çarşaf ne?”) linç saldırısı meşrulaştırılmakta ve haklı gösterilmektedir. Gazete, olayı mahalle sakininin söyledikleri doğrultusunda sunmuştur. Mahalle sakininin bir sonraki başlıkta yine çarşafly kadına laf atılmasından dolayı olayın ortaya çıktığını, saldırıyı gerçekleştirenlerin ise çarşafly kadının yakınları olduğunu ifade etmektedir. Mahalle sakini, dayak diye bir şeyin söz konusu olmadığını, yalnızca camların kırıldığını ve iki kişinin cam kırılmasından yaralandığını belirtmiştir. Mahalle sakininin söylediklerini referans alan Yeni Şafak gazetesi, olayın ifade edildiği perspektifi haber söylemi boyunca kurması, bakış açısını yansıtma stratejisi olarak açıklanabilir. Nitekim başlıkta ‘baskın değil arbede’ ifadesi doğrudan mahalle sakininin ifadelerine göre oluşturulmuştur. Çünkü Vali ve mağdurun ifadeleri, olayın farklı yönlerine vurgu yapmaktadır. Konuyla ilgili Vali’nin açıklamalarına “Saldırı kabul edilemez” başlığıyla yer verilmiştir.

Saldırının mağduru olan ve on kişi tarafından ‘tartaklanan’ Kağan Şimşekalp ise meselenin alkol değil ekonomik sıkıntılar olduğunu, saldırıyı gerçekleştirenler kendilerini dışlanmış hissettiği için böyle bir eyleme başvurduklarını ifade etmiştir. Saldırıya maruz kalan kişinin bu söylemleri neredeyse kendilerine yapılan linci haklılaştırmaktadır. Ancak Cumhuriyet gazetesinde Şimşekalp’in konuyla ilgili ifadeleri oldukça farklıdır. Cumhuriyet gazetesinin analizi yapıldığı sırada detaylıca bakılacak olan bu ifadelerden, Yeni Şafak gazetesinin açıklamayı çarpıttığını ifade etmek mümkündür.

Olayın mağdurlarından Bedri Baykam, galeriye yapılan saldırıyı Madımak katliamına benzetmiştir. Yeni Şafak gazetesi ise, söz konusu benzetmeye “Baykam olayın adını erken koydu!” ara başlığıyla cevap vermiştir. Ara başlıkta geçen “Ressam Bedri Baykam, perde arkası aydınlatılmayan olayı Madımak’a benzetti” ifadesi, gazeteye göre erken bir tanımlamadır. Yeni Şafak gazetesi ‘henüz perde arkası aydınlatılmayan’ olayın tanığı olan sanatçının Madımak’a benzetmesine karşı çıkarken, çarşafli kadına laf atılması yüzünden linç saldırısının gerçekleştiği iddiasına birkaç kez yer vermekte bu iddiayı öne sürerken perde arkasının aydınlatılmasına ihtiyaç duymamış gözükmektedir.

organize” başlığının spotunda saldırıyla ilgili şu cümle yazılmıştır: “galeri yöneticileri, eylemin internet üzerinden mahallede örgütlenen grup tarafından yapıldığını söyledi.”

Başlıkta ve spotta yer alan ifadeler bakış açısını yansıtma stratejisine denk düşmektedir. Yeni Şafak gazetesi saldırının faili olan mahalle esnafının bakış açısını yansıtırken, Cumhuriyet gazetesi mağdurun bakış açısını yansıtmaktadır. Bu perspektif farklılığı olaya ilişkin farklı anlamların üretilmesine yol açmaktadır. Öte yandan Cumhuriyet gazetesi de Hürriyet gazetesi gibi olayı Kültür sayfasında habere yer vermiştir. Cumhuriyet gazetesi her ne kadar neredeyse tam sayfa büyüklüğünde saldırıya yer verilmişse de olayın Kültür haberi olarak görülmesi lincin boyutunun azımsandığının bir göstergesidir. Cumhuriyet gazetesinin haber giriş cümlesi şöyledir:

“Tophane’de yer alan Galeri Non, Outlet Galeri, Galeri Elipsis ve Pi Artwoks sanat galerilerinin sergi açılışları sırasında **taş ve sopalarla topluluğa saldıran, biber gazı sıkarak, camları kırarak çevreye dehşet saçan ve birçok ziyaretçinin yaralanmasına yol açan saldırının** ardından sanat galerinin yöneticileri dün Cezayir Restoran’da bir basın açıklaması yaptı.”

Haber girişinde kalın puntoda (kalın punto yoğun ifadeleri belirtmek için kullanılmıştır) yer alan cümleden de anlaşılacağı üzere, saldırının güçlü bir biçimde betimlemesi yapılmıştır. Bu ifadeler güçlendirme/hafifleştirme stratejilerinden güçlendirme stratejisine örnektir. Cumhuriyet gazetesi saldırıdan üç gün sonra (25 Eylül 2010) Tayyip Erdoğan’ın yaptığı açıklamalara yer vermiştir. “Medya abartmasın” başlığında yer alan açıklamalara göre, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan şunları ifade etmiştir:

“Bu lokal olayları bir Türkiye manzarası gibi sunan ve üzerinden AKP hükümetini sorgulayanlar son derece bayat bir oyun içinde olduklarını aziz milletimiz çok iyi görüyor. Bakıyorsunuz bir tane kendini bilmez çıkıyor diyor ki “Bu evet’in sonucudur”. Bu kadar basit, bu kadar basiretsiz. Derdi fatura kesmek...
Bu lokal olayları manşet, sürmanşet atmak suretiyle, televizyonlarda şok şok, bunları böyle yayınlamak suretiyle sanki ülkenin her yeri bu hale gelmiş. Bunu yapan kimse “Ben Türkiye’yi seviyorum” diyemez. Bunları anormal olaylar olarak aşırı bir şekilde abartmanın hiçbir anlamı yok. Bakanım da gitti, gerekli açıklamaları yapmıştır. İş zaten emniyette yargıya da intikal etmiştir. Bundan sonra yapılacak bir şey yok. Söylenecik her tarafı bu konuda daha mutedil hareket etmeye, dikkatli hareket etmeye davet etmektir. Nedir bu çılgınlık, böyle abartılı bir şekilde...”

Başbakan Erdoğan, galeriye yapılan saldırıyı ‘lokal’ bir olay olarak tanımlayarak önemsizleştirmiştir. Erdoğan’ın söyleminde “**aziz milletimiz**” ifadesi adlandırma

stratejisine örnektir. Burada bayat bir oyun oynandığını gören kişiler olumlu biz (positive self) olarak içlenirken, “Bu lokal olayları **Türkiye manzarası gibi sunan ve üzerinden AKP hükümetini sorgulayanlar**” ifadesi ise olumsuz öteki (negative other) olarak dışlanmaktadır. Erdoğan, 2010 Anayasa Değişikliği Referandum seçimlerine referansla olayın AKP’nin referandum galibiyetiyle ilişkilendirilmesine karşı çıkmakta dolayısıyla konuyu dışsallaştırmaktadır. Öte yandan Cumhuriyet gazetesi örneğinde görüldüğü gibi saldırıyı manşet ve sürmanşetlere taşıyarak haberleştiren yazılı ve görsel basına yönelik “Bunu yapan kimse ben Türkiye’yi seviyorum diyemez” ifadesini kullanmıştır. Türkiye’yi sevmeyen kişiler vurgusunda örtük biçimde hain iması bulunmaktadır. Erdoğan bu konuda kimi basın organlarını olayları abarttığı ve anormal olarak sunmasını ‘çılgınlık’ olarak tanımlamaktadır. Bu ifade yüklemleme stratejisine örnektir. AKP’yi merkeze alarak saldırıyı eleştiren basına yönelik yüklenen bu nitelik basının akıl dışılığına vurgu yapmaktadır. AKP Genel Başkan Yardımcısı Hüseyin Çelik’in ifadesi de gazetede bulunmaktadır. Çelik şu ifadeleri kullanmıştır:

“Kim hangi yanlışı yaparsa yapsın o yaptığı yanlıştın yanına kâr kalmaması gerekiyor. Hukuk devletinde kim neden hoşlanmazsa hoşlanmasın, kendini mahkeme, polis, adliye yerine koyarak kendine hukuk icat edemez. İnfaz yapamaz, kendini polis, asker, jandarma yerine hâkim ve savcı yerine koyamaz. Hukuk devletinde böyle bir şeye müsamaha edilemez”

Hüseyin Çelik’in ifadeleri bir linç saldırısı ardından verilmesi beklenen en makul tepki olmakla birlikte, gözaltına alınan kişilerin serbest kalması bu sözlerin önemini ne yazık ki boşa düşürmektedir.

Cumhuriyet gazetesi, olayın mağdurlarından Kaan Şimşekalp’in açıklamalarına yer vermiştir ancak bu açıklamalar Yeni Şafak gazetesindeki Şimşekalp’in açıklamalarından oldukça farklıdır. Cumhuriyet gazetesine göre, Şimşekalp kendisine on kişinin saldırdığını ve en basit kavgada bile 4-5 tane polis gelmesine rağmen olay günü yalnızca iki tane polisin kendilerini dövenlerle konuştuğundan şikâyet etmiştir. Dolayısıyla bu örnekte, her gazetenin aynı olayı farklı bağlamlarda ele almasına benzer bir çıkarımla, aynı mağdur ifadelerinin farklı yönlerine yer verildiğini söylemek mümkündür.

Diğer iki gazeteyle karşılaştırıldığında Cumhuriyet gazetesinin saldırıya ölçek olarak daha büyük bir yer ayırdığını ifade etmek mümkündür. Üstelik sanatçı ve siyasetçilerin görüşleri ile saldırıyı kınayan açıklamalarına da yoğun biçimde yer vermiştir.

Cumhuriyet'in bu eğilimi Kemalist-sol yayın politikasından ve özellikle 2007 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinden sonra siyasi iktidara karşı daha net bir muhalif çizgiyi benimsemesinden kaynaklanmaktadır (Topuz, 2020, s. 46). Buna rağmen Cumhuriyet gazetesi, olaydan bir sonraki gün yapılan ilk haberde olayın adını linç girişimi olarak koymamış bunun yerine 'saldırı' kavramını tercih etmiştir.

Bu örnek olay üzerinden medya ve linç saldırılarıyla ilgili belirtilmesi gereken en önemli nokta ise, olayın karakterinin doğrudan linç girişimiyle örtüşmesine rağmen üç gazetenin de saldırı, arbede, tartışma kavramlarını kullanması, linç kavramını kullanmamasıdır. Ancak olaydan üç gün sonra (25 Eylül 2010) Cumhuriyet gazetesinde saldırının mağdurlarıyla söyleşi yapılmış mağdurun "linci adalet sayan anlayış" ifadesi başlığa taşınmıştır. Bu söyleşi de kültür sayfasında yer almıştır. Esasında son derece politik gerekçelere bağlı bu saldırının Hürriyet ve Cumhuriyet gazetesinde Kültür-Sanat haberi olarak sunulması, dahası saldırının isminin linç koyulmaması linç saldırılarının medya nezdinde yeterince önemsenmediğinin bir göstergesidir.

3.5.2 Örnek Olay 2: Kürtlere Yapılan Linç Saldırısının Bağlam ve Arka Plan Bilgisi

Olay: 26 Temmuz 2010 tarihinde bir grup, Kürt minibüs şoförüne saldırmıştır. Daha sonra Kürt şoförün yakınları, saldırganların olduğu kahvehaneye gitmiş, kahvehanedeki grup ile saldırıya uğrayan şoförün yakınları birbirine girmiştir. Olaydan sonra hastane ve karakol önünde toplanan yaklaşık bin kişi “Kahrolsun PKK, Şehitler ölmez” sloganlarıyla karakoldaki ve hastanedeki birçok aracı ateşe vermiştir.

Kürt meselesi, Türkiye tarihinin en kritik konularından biridir. Türkiye, ulus-devlet olarak örgütlenmeye başladığından beri etno-politik bir içeriğe sahip olan bu meseleyi ‘şark meselesi, doğu sorunu, terör sorunu’ gibi farklı isimlerle ortadan kaldırmayı ya da etkisini en az düzeye indirmeye çabalamıştır (Günel, 2019, s. 109). Kürt meselesi, kimi zaman terörle, kimi zaman kimlikle ilişkilendirilerek ön plana çıkarılmıştır. Ancak Hüseyin Yayman’ın da belirttiği gibi, meselenin nasıl isimlendirildiği, hangi perspektiften bakıldığıyla yakından ilişkilidir (2011, s. 29). Dolayısıyla isimlendirmeye bağlı olarak çözüm yöntemleri de farklılaşmaktadır.

Turgut Özal Cumhurbaşkanı olduğu dönemde Kürt sorunuyla ilgilenmeye başlamış, devlet ile PKK arasında aracılar vasıtasıyla gizli görüşmeler yapılmıştır. Özal’ın tutumu PKK ile Kürt sorununu ayrı tutma yönünde olmuştur. Süleyman Demirel ise Kürt Türk tartışmasının yanlış olduğunu, Anayasa vatandaşlığı ve anayasa vatanserverliği olmak üzere iki şey kurmak istediklerini belirtmiştir. Türkiye tarihinde AKP dönemine kadar olan süreçte Kürt meselesi farklı bağlamlarda ele alınmış ancak çözüme ilişkin bir yöntem ortaya konulmamıştır.

AKP’nin 2005’te Diyarbakır Mitinginde yaptığı konuşmayla aslında Kürt Açılımının ilk adımları atılmıştır. 1991 yılında Süleyman Demirel’in de Erdal İnönü ve kalabalık bir heyetle beraber yaptığı Güneydoğu gezisinde “Kürt realitesini tanıyoruz” söyleminden farklı olarak AKP, sosyal ve siyasi sorunların demokratik bir şekilde çözülmesi gerektiğinin altını çizmiştir. Yayman, AKP’nin daha önceki girişimlerinden farkını şu sözlerle belirtmiştir: “sorunun çözümünü geniş kapsamlı bir sürece yaymış, toplumsal ve siyasal bir tartışma sürecini başlatmış ve bu süreçte kurumsal ittifakı sivil siyasetten yana zorlayan bir tutum içinde olmuştur” (2011, s. 42)

Başbakan Erdoğan, Diyarbakır mitinginde “Büyük devlet hatalarıyla yüzleşebilen devlettir. Geçmişte siyasi ve idari hatalar yapılmıştır bunlar yok sayılamaz. Soruna illa bir isim koyalım diyorsanız Kürt sorunu, bu milletin bir parçasının değil hepsinin sorunudur; benim de sorunumdur!” diyerek daha çok demokrasi, vatandaşlık hakkı ve refahla sorunun çözüleceğini ifade etmiştir. Nitekim, AKP, iktidara gelmesinin akabinde bölgede uygulanan OHAL’i kaldırmıştır. Doğu ve Güneydoğu bölgesi, 1978 yılından 1987 yılına kadar sıkıyönetimle, 1987 yılından 2002’ye kadar OHAL uygulamasıyla yönetilmeye çalışılmıştı. Kuşkusuz, OHAL’in kaldırılması bölgedeki hukuk dışı uygulamaların önemli ölçüde azalmasına sebep olmuştur. Bununla birlikte “Devlet Güvenlik Mahkemelerinin kapatılması, Kürtçe dil kurslarının açılması, pozitif ayrımcılığa varan ciddi ekonomik açılımların yapılması, yaşayan diller enstitüsü kurulması” ve TRT 6’nın 24 saat Kürtçe yayına başlaması gibi yapısal düzenlemeler yapılmıştır (Yayman, 2011, s. 42).

Başbakan Erdoğan’ın, Kürt Açılımı adını verdiği proje daha sonra Demokratik Açılım: Milli Birlik ve Kardeşlik projesine dönüştürülmüştür. 2009 yılının temmuz ayında resmen başlatılan proje doğrultusunda Habur ve Kandilden gelen 34 militanın Türkiye’ye dönmesine izin verilmiştir. Bu gelişme toplumda huzursuzluk yaratmıştır. Açılımın ilk çatlağını oluşturan bu süreç Silvan’da 7 askerin şehit olmasıyla 2013’e kadar askıya alınmıştır. Bu durum, Türkiye siyasi ve toplumsal ikliminin henüz böyle bir gelişmeye hazır olmadığını göstergesidir. Her ne kadar AKP dönemi Kürt meselesine ilişkin radikal denilebilecek hamleler yapmış olsa da sorun tahmin edildiğinden de derin olduğu bir gerçektir.

Kürt meselesi bu çalışmanın sınırlarını aşacağı için özellikle İnegöl olayının gerçekleştiği döneme dair genel bir bağlam bilgisi verilmiştir. Çünkü İnegöl’de Kürtlere yapılan linç saldırısıyla başlayıp büyüyen olay tam da AKP’nin Demokratik Açılım Milli Birlik ve Kardeşlik projesinin açıklandığı zamandan birkaç ay sonra meydana gelmiştir. Bununla birlikte İnegöl’deki olaylardan bir gün sonra, Hatay Dört Yol’da da etnik nitelikli saldırılar olmuştur. Hatay Dört Yol’daki olayda polis aracına sahte plakalı bir kamyonetten ateş açılması sonucu 4 polis memuru hayatını kaybetmiştir. Bunun üzerine halk sokağa dökülmüş Şanlıurfa plakalı araç şoförlerine saldırmış ve BDP binaları ateşe vermiştir. Her iki olayda gerekçeler farklılık gösterse de kitlesel bir eyleme dönüşmüş “Şehitler Ölmez

Vatan Bölünmez” sloganları atılmış, BDP binalarına zarar verilmiş, ilçeler neredeyse yangın yerine dönmüştür.

Burada önemli bir durum açığa çıkmaktadır. O da Kürt kimliğinin terör saldırılarıyla ilişkilendirmek için yeterli bir sebep olarak görülmesidir. Kürt denilince akla terör ve silah gelmesi özellikle 90’lı yıllarda “terör örgütü ele başı”, “bebek katili” gibi Kürt etnisitesine yönelik resmi söylemin yerleşik hale getirilmesiyle ilişkilidir (Alğan, 2014, s. 125). Ana akım medyada ise, “Kürtlerin demokratik hak taleplerinden ziyade onların ‘geri kalmışlığı’ ön plana çıkararak” söylemler üretilmektedir (Yıldız Tahincioğlu, 2010, s. 239). Buradan hareketle, Dört Yol, İnegöl gibi olaylar, toplumun zihninde kök salmış bir ayrımın, radikal hamleler ve açılımlarla kolayca çözülemeyeceğinin bir göstergesi olarak da okunabilir.

Cumhuriyet gazetesinin verilerine göre 2009-2019 yılları arasında %28 oranında en fazla linç saldırısına uğrayan toplumsal kesim Kürtlerdir. Diğer gazetelerde farklılık gösteren bu oran, özellikle Kürtlere karşı gerçekleştirilen saldırılarda “Kürt” kimliğinin ya hiç geçmemesi ya da bu olayların hiç görülmemesiyle ilişkili olduğu düşünülmektedir. Öte yandan Cumhuriyet gazetesinin de Kürtlere karşı yapılan tüm linçleri haberleştirip haberleştirilmediği de belirsizlik olarak kalacaktır. Kürtlere karşı linç saldırılarının bu kadar yoğun olması tam da ‘içimizdeki düşman’ olarak kodlanmasından ileri geldiği düşünülmektedir. Nitekim 2005 yılının mart ayında Nevruz gösterilerinde Türk bayrağının çiğnenmesinin ardından Genelkurmay Başkanlığı Genel Sekreterliğinin kullandığı “sözde vatandaş” terimi Kürtlerin içlenerek dışlanan bir kimlik olarak görülmesinin en açık ifadesiydi. Vahap Çoşkun, bu söylemin, ülkedeki haklar ve sorumluluklar açısından eşitler arası bir ilişkinin bulunmadığını, bazı vatandaşların ‘daha vatandaş’ olduğunu deklare ettiğini belirtmiştir (Aktaran: Yeğen, 2012, s. 80). Bayrak kriziyle kristalize olan ama temelinde bayrak çiğnenmesine indirgenemeyecek olan bu söylem esasında Kürtlerin vatandaş/sözde vatandaş (içeri/dışarı) ikiliğiyle yasayı ihlal eden bir durumda nasıl dışarı atıldığını açıklar niteliktedir. Tıpkı homo sacer gibi, yasanın ihlal edildiği bir durumda dışarı atılan figürler Türkiye özelinde Kürtlere denk düşmektedir. Bu örnekteki gibi yasanın ihlal edilmesi de kişisel bir suç olarak tanımlanmamakta, Kürt kimliğine yönelik bir tutuma dönüşmektedir. Bu örnekte, -ve bunun gibi birçok örnekte- dikkat çeken bir diğer nokta, Kürtlere yönelik hıncın

büyükliğünün artık resmî kurumların ve bu kurumların temsil ettiği kişilerin ifadelerine de yansımalarıdır.

Türkiye’de Kürtlere yönelik ayrımcılığın ve nefretin boyutunun ne kadar derin olduğunun bir örneği de Aysel Tuğluk’un annesinin cenazesinde yaşananlardır. Tuğluk’un annesinin Ankara’da gömülmek istediği vasiyeti üzerine cenazenin yapıldığı sırada “Buraya terörist cenazesi gömdürmeyiz” denilerek Tuğluk ve diğer BDP milletvekillerine linç girişiminde bulunmuş bunun üzerine toprak tekrar açılarak cenaze Tunceli’ye gönderilmiştir. Bu olay Arendt’in (Aktaran: Tuğrul, 2014, s. 316) “bazılarının cesetlerinde hiç kimse insanın kutsallığını göremez” dediği durumla örtüşmektedir. Benzer bir şekilde Sırrı Sakık’ın oğlunun intiharının ardından Twitter’daki ‘oh olsun’lu paylaşımlar için de söylenebilmektedir²⁸.

2009-2019 yılları arasında İnegöl ve Dört Yol örneklerine benzer birçok vaka tespit edilmiştir. Özellikle 2015 yılında Kürt açılımının bittiği ve terör olaylarının en kızıştığı zamanlar Kürtlere yönelik saldırıların da en çok olduğu zamanlara denk düşmektedir. (bkz: tablo 2). İncelenecek örnek olay,

²⁸ Konuyla ilgili paylaşımların yer aldığı çalışma için bkz: (Alğan, 2014: 127-128)

Bu ifadenin gazetelerde çok yoğun olarak kullanıldığını belirtmekte yarar var. Doğu kökenli ifadesi, şehrin yerlisi olmadığı, sonradan geldiği alt metnini içermekte, olayın haber söylemiyle örülme şeklinden de çoğunlukla ‘huzuru kaçırdığı’ iması barındırmaktadır. Nitekim olayın devamı da haberde şöyle anlatılmaktadır:

“Olaylar Orhaniye Mahallesi’nde oturan bir gencin, doğu kökenli minibüs şoföründen alacağını istemesiyle patlak verdi. Yolu kesilen minibüs şoförü borçlu olduğu kişi ve arkadaşları tarafından dövüldü. Minibüs sürücüsü bir süre sonra kardeşlerini ve akrabalarını yanına alarak, minibüsüyle gelip kahvede oturan gençlere saldırdı.”

Burada da gencin Orhaniye Mahallesi’nin yerlisi olduğu belirtilmiş yine minibüs şoförünün doğu kökenli olmasına vurgu yapılmıştır. Wodak, söylem düzeyindeki ayrımcılığa dikkat çekerken, adlandırma stratejisinin amacının iç ve dış grupların inşası olduğunu belirtmektedir. Burada “Orhaniye Mahallesinde oturan gençler” iç gruba, “Doğu kökenli minibüs şoförü” de dış gruba işaret etmektedir.

“Referandumu kadar izin yok” başlığında İçişleri Bakanı Beşir Atalay’ın konuyla ilgili ifadelerine yer verilmiştir. Atalay’ın yaptığı açıklama şu şekildedir: “Hiçbir yerde bu tür istismarla, bu tür provokasyonlara müsaade etmeyeceğiz. Halk oylaması sürecinde bu tür şeylerin olabileceğini tahmin etmek zor değil.” Atalay, ilçeyi karıştıran olayları istismar ve provokasyon olarak tanımlamış ve söz konusu provokasyonların sebebinin de 12 Eylül’deki Anayasa değişikliği referandumu olduğunu belirtmiştir. Atalay’ın söylemleri argümantasyon/kanıtlama stratejisine örnek teşkil etmektedir. Referandum seçimleri öncesi bu tür olayların yaşanmasının kaçınılmaz olduğunu belirtmekte başka bir ifadeyle doğallaştırmaktadır. Atalay’ın sözlerinin devamında da saldırıyla ilgili bilgiler yer almaktadır:

“Kavga saat 23.00 sıralarında bir alım satım nedeniyle başladı. Akabinde biraz genişledi. Bursa Valisi ve oradaki arkadaşlarımız kısa sürede müdahil oldu. Üzücü bir olay ama kısa sürede çözümlendi. Bunları siyasi mecraya taşımamak lazım.”

İçişleri Bakanı, bu ifadelerinde olayın siyasi değil adi bir ‘kavga’ olduğunu belirtmektedir. Ancak “Bütün vatandaşlarımızın endişe ve korku duymadan sandığa gitmesini sağlayacağız” ifadelerinden olayın aslında siyasi bir mesele olduğu açığa çıkmaktadır.

Bursa Valisi, Şehabettin Harput da: “Olaylarda güvenlik güçleri yaralanmış, 15 civarında araç tahrip edilmiş, binaların camları dağılmış, binalar yakılmak istenmiştir. Şu anda

alınan kişiler arasında ilk olaya katılan, tahrik eden, yönlendirenler var. Alkollü ve bilinçsizce yapılan eylemler olduğunu söylemek istiyorum” açıklaması yapmıştır. Vali Harput olayın provokasyon ve alkollü eylemler olduğunu belirtmiştir. Ancak olayı kışkırtanlar, yönlendirenler mi alkollü yoksa katılanlar mı alkollü olduğu muğlaktır. Hem alkol hem provokasyon açıklaması kafa karıştırıcı olmakla birlikte iki gerekçe de olayın etnik bir çatışma olmadığı yönündedir.

Hürriyet gazetesi, İçişleri Bakanı Beşir Atalay ile Bursa Valisi Şehabettin Harput’un ifadelerini başlığa taşımış, haberin içeriği de Bakan ve Vali’nin durum tanımlarına göre oluşturulmuştur. Olay Bakan ve Vali’nin bakış açısından aktarıldığı için gazetenin haber söylemi bakış açısını yansıtır stratejisine örnektir.

Hürriyet gazetesinin haberine göre, olay alacak verecek meselesi yüzünden başlamıştır. “Karakolu taşıdılar” alt başlığında ise İnegöl’ü ‘savaş alanına çeviren’ detaylar verilmiştir. Buna göre, minibüs şoförünün yakınındakiler, kahvedeki gençleri dövmesinin ardından şüpheliler Emniyet Merkezi’ne götürülmüştür. Bunu duyan yaralı yakınları ve ilçedeki gruplar karakolu basmış, şüphelilerin kendisine verilmesini istemiştir. Yapılan uyarılara rağmen dağılmayan kalabalık “Şehitler ölmez vatan bölünmez” “Kahrolsun PKK” “Burası İnegöl buradan çıkış yok” sloganlarıyla karakolu taşlamıştır.

Olay gerçekten alacak verecek meselesiye politik sloganlar eşliğinde polis araçlarını yakma, karakola saldırma nasıl açıklanmalıdır? Öfke patlamasının hedefi Kürtler iken, şiddet nasıl oluyor da polisler ve polis araçlarına yönlendirilebilmiştir? Bunun bir sebebi, kalabalığın, Kürtlerin karakolda gözaltında tutulması dolayısıyla ‘güvenli bir yerde olmasına’ duyduğu tepki olarak açıklanabilir. Çünkü bu kişiler kalabalık nezdinde hukuku hak etmeyen kişilerdir ve cezaları kalabalık tarafından verilmelidir. Tıpkı homo sacer gibi hukuk alanından dışlanmalıdır. Lincin en belirgin özelliği de halktan kişilerin kendilerini hukuk yerine koyması ve yargı süreci olmaksızın doğrudan infaz etmesidir. Bir diğer sebep de gözaltına alındıktan sonra serbest bırakılacağı yani yeterli cezayı almayacağı düşünülmesi olabilir. Ancak şu bir gerçek ki, karakolda tutulan kişilere yönelik şiddet arzusu artık her yere dağılmıştır. Bu olayda kitleyi gürüha çeviren tıpkı bir sel felaketi gibi önüne geleni yıkıp geçiren bir esrime halini görmek mümkündür.

Gazete haberine göre, bu saldırılar sonucu biri panzer yedi polis aracı devrilip ateşe verilmiş, 21 polis yaralanmıştır. Kalabalığı önlemeye çabalarken hayatını kaybederse

‘şehit’ olacak olan polislerin, ‘Şehitler ölmez vatan bölünmez’ sloganlarıyla saldırılması çelişkili, tutarsız ya da anlamsız bir davranış olarak tanımlamak yetersiz olacaktır. Biraz daha uzaktan bakılırsa, aslında güvenlik güçlerine ve devletin kurumsal yapısına zarar verdiği için nefret nesnesi olan ‘terörist’ ile karakola zarar veren araçları deviren ve polise saldıran kişiler arasında farkı ayırt etmek zorlaşmaktadır. Kalabalık nezdinde, şüphelileri (Kürtleri) kendilerine vermedikleri için öfke duydukları polis ile öfkenin başlangıçtaki hedefi arasındaki fark da yok olmuş gibidir.

Kurban bunalımını andıran bu kaos halini, Euripides’in tragedya metni üzerinden okumak mümkün görünmektedir. Euripides’in Bakkalar (2016) tragedyasında farklılıkların yitimiyle açığa çıkan diyonizyak esrime hali işlenmektedir. Diyonizyak esrimede tanrı ile insan, insan ile hayvan arasındaki fark yok olmaktadır. Diyonisos ruhu ile, insanlar ve tanrılar, insanlar ve hayvanlar arasındaki zıtlıklar şiddet içinde birbirine geçmektedir. Hatta esrime anında hayvanları ve erkekleri elleriyle parçalayan kadınlardan Agave, kendinden geçip oğlunu yani Thebai Kralı Pantheus’u ‘genç bir aslan’ sanarak öldürmektedir. Tragedya örneği üzerinden söz konusu saldırı okunduğunda, Agave’nin düzen kurucu figür olan Kralı aslan sanarak öldürmesi ile, ‘kalabalığın’ polisi öfkenin başlangıçtaki hedefi yerine koyarak şiddeti performe etmesi birbiriyle benzerlik taşımaktadır. Polis, asker ve diğer güvenlik güçleri toplumsal düzeni işleten ve bu görev uğruna öldüğü takdirde şehit mertebesine ‘yükselen’ yani kendi içinde kutsallık atfedilen kişilerdir. Alttan alta kaynayan hınç dalgası nihayetinde kurumsal yapılara ve bu kurumun temsil ettiği kişilere yönelmiştir. Storr’un işaret ettiği gibi, “şiddet arzusunu yatıştırmak, böyle bir arzuyu uyandırmaktan daha zordur” (Aktaran: Girard, 2019, s. 9). Kürtlere duyulan şiddet arzusunun sebebi, kimliğinden ve kimliğine yüklenen tarihsel anlamdan ileri gelmektedir. Kürtlerin kolayca terörle ilişkilendirilebilen kimliği esasında varlığıyla düzeni tehdit etmesinden kaynaklanmaktadır. Ancak bu aşamada kalabalık, performe ettiği yıkıcılıkla düzeni tehdit edenin kendisidir.

3.5.2.2. Yeni Şafak Gazetesinde Olayın Temsili

Alacak kavgası yüzünden kahve basan gençler, 5 kişiyi yaraladı. 250 kadar yaralı yakını, Emniyet'i basarak zanlıları linç etmek istedi. Olayı 'etnik' unsumuş gibi gösteren provokatörlerin etkisiyle ilçe bir anda savaş alanına döndü.

BURSA

Bursa'nın Inegöl İlçesi'nde alacak verecek meselesi yüzünden çıkan kavgaya ilçeyle çehennemce çevirdi. İddiaya göre, Orhanlıca Mahallesi'nde bir gece, önceki akşam doğu kökenli arkadaşını minibüs sürücüsünden alacağını istedi. Çıkan tartışmada döven sürücü, bir süre sonra yanına bazı kişileri de alarak sopa ve bıçaklarla Cımlı Camii yanındaki kahveye girdi. Kahvede oturanlar ile sahibat arasında alevlenen kavgada, S.O., M.B., S.D. ile ismi öğrenilemeyen 2 kişi yaralandı. Olayın ardından 3 zanlı gözaltına alınırken, yaralıları tedavi altına alındı.

ONLARI BİZE VERİN

Inegöl Devlet Hastanesi bahesinde toplanan çok sayıda yaralı yakını, buradan zanlıların bulunduğu polis merkezi önüne geldi. Toplu, polislerden, içeride bulunan M.S.S., M.S. ve S.S'nin kendilerine verilmesini istedi. Taleplerinin kabul edilmediği üzerine çevrede bulunan ve zanlılara ait olduğu tahmin edilen araçları taşıyan grup, sakinleşmeyeceğine biber gazı sıkılarak durdurulmak istendi. Dağılmayan kalabalığı uzaklaştırmak için havaya uyarı atışı açan polis, tazyikli ekip istedi.

YAKILAR, YIKILAR

Tüm uyarılara rağmen ikna edilemeyen yaklaşık 250 kişilik grup, çevredeki araç ve binalara zarar vermeye başladı. Ambulanların camılarını indiren kalabalık, servis aracını ateşe verdiği bir alışveriş merkezine de girmeye

eye çalıştı. Kalabalığın öfkesinden polis ve zabıta araçları da nasibini aldı. Kalabalık daha sonra bir banka şahesinin camılarını kırdı. Olaylarda 20'den fazla güvenlik personeli de hafif şekilde yaralandı.

KAMERADAN ZANLI AVI

Elindeki fotoğraflar ve kamera görüntüleriyle olaya karışanları arayan polis ekipleri, 39 kişiyi gözaltına aldı. Çoğunluğunu 18 yaşından küçük çocukların oluşturduğu grup, Inegöl Emniyet Müdürlüğü'ndeki ilk sorgularının ardından özel bir otobüsle Bursa'ya gönderildi. Kiyafetlerinin kamli ve bazılarının basularının sorgulu olduğu görülen zanlıların, Emniyet'ten çıkarılırken elleri kelepçelendi. Bu arada, izinde olan Inegöl Kaymakamı Durmuş Gençer de izini keso-rekce ilçeye döndü.

HİÇ YASANMADI

Türkiye'nin dört bir yanından göç alan ilçede bugüne kadar böyle bir olayın hiç yaşanmadığına dikkat çeken Inegöl Belediye Başkanı Alınur Aktas, "Inegöl tabiri caizse çehennem yeri gibiydi. Huzurumuzu kimse bozamaz" diyerek "sağdıya" çağrısı yaptı.

Olaya karışan şüpheliler, polis tarafından kamera kayıtlarından bulunarak gözaltına alındı.

Oyuna gelme Inegöl

Bursa Valisi Şahinbeytin Harput'tan gıceneden beri devam eden olayların, saat 04.30 sıralarında sona erdiğini, bu süre zarfında olaylara karışan kişiler üzerinde genel tazyikli gaz kullanılarak, bazıları gözaltına alındığını, bazıları ise tahliye edildiğini belirtti. Olaylarda 15 civarında araçtan ağır tahribat olduğunu belirten Vali Harput, "Su an itibarıyla 39 kişi, zanlı olarak sorgulanmaktadır. İçlerinde olaya ik katılanlar, tahrik edenler, provokasyon edenler, bizzat yer alıp yönlendirenler var; ama kimin hangi polisyonunda olduğu konusunda soruşturma devam ediyor. Büyük bir çoğunluğu manifesatçı değil, bu, bilimselce yapılan uygulamalar türünden. Bizim asıl üzen, bir antik yanlı anlayışta bölgenin de yaşayan vatandaşların arasında 'normal adı bir asiyle olayın' bölgesele özellikli bir olay gibi algılayarak, bilirlirin de bunu provokasyon ederek, yani yasa dışı insanlarımızın karşı karşıya gelmelerini istememesidir" diye konuştu.

Başbakan

Asla müsaade etmeyeceğiz

İçişleri Bakanı Atalay, referandum öncesi Inegöl'de çatışma çıkartmaya çalışan çirkin tuzakla ilgili, "Hiçbir yerde bu tür istismarlara, provokasyonlara müsaade etmeyeceğiz" dedi.

Referandumun bazı mihraklarca halledilmek istenildiğine dikkat çeken Atalay, olayı tuzaklara karşı vatandaşları uyararak, "Özellikle bu halk oylaması sürecinde bu tür bazı şeylerin olabileceğini tahmin etmek zor değil. Tabii biz de o konular üzerinde hassasız. Vatandaşlarımızı şunu söylüyoruz; kaymakamlarımızın, valilerimizin, emniyet birimlerimizin hepsinin izinleri kal-

dırılmıdır. Bütün vatandaşlarımızın sandığı güvenli girmesini sağlayacağız" şeklinde konuştu.

2 MÜFETTİS ARASTIRACAK

"Demokratik açılım yolunda köklü adımların atıldığı bir dönemde, haklar ve özgürlükler bakımından önemli yenilikler getirecek Anayasa değişikliği referandumu öncesinde terör saldırılarının artması bir tehdit değildir" diyen Bakan Atalay şunları söyledi: "Birileri belki o yönde teşebbüsler içinde bulunuyor olabilir. Ben de bu sabah ortaya hem Mülkiye müfettişleri, hem Emniyet müfettişleri gönderdim. Geniş çaplı bir araştırma yapıp olayın sebepleri üzerine yeni bir rapor getirsinler diye istihbaratın da içinde olduğu ayrı bir ekip gönderdim. Kimler bu tür tahrikleri yaptılar, niçin oluyor, detaylarına ineceğiz. Bütün vatandaşlarımızın kardeşliğini sağlamada kararlıyız." ANKARA

Yeni Şafak gazetesi, olayı "Provokasyon gecesi" başlığıyla tam sayfada yer vermiştir.

Haberin spotu şöyledir:

"Alacak kavgası yüzünden kahve basan gençler, 5 kişiyi yaraladı. 250 kadar yaralı yakını, Emniyeti basarak zanlıları linç etmek istedi. Olayı 'etnik' unsumuş gibi gösteren provokatörlerin etkisiyle ilçe bir anda savaş alanına döndü."

Haberde olayın aktörleri 'kahve basan gençler' ile 'yaralı yakınları' olarak adlandırılmıştır. '250 kadar yaralı yakınımın' Emniyet'i basarak zanlıları linç etmek

istememesi tam da olayın kendisiyken, gazete farklı bir adlandırmaya başvurarak yaralı yakınları dışında başka ‘provokatörlerin’ devreye girdiğini ima etmiştir. Provokasyon olarak tanımlamasının gerekçesi de ‘olayı etnik bir unsurmuş gibi’ gösterilmesidir. Gazetenin bu ifadesinden anlaşılacağı gibi, olayın etnik bir yönü olmadığı vurgulanmaktadır.

Nitekim haberde de olayın öznelinin etnik kimliği belirtilmekten kaçınılmış, yalnızca bir defa haber girişinde ‘doğu kökenli’ ifadesi kullanılmıştır. Daha önce belirtildiği gibi haberlerde Kürt kimliği yerine coğrafi bölgeye atıfla kişilerin tanımlanması oldukça yaygındır. Burada da haberde yalnızca bir defa ‘doğu kökenli’ tanımının kullanılması, anlamın burada yoğunlaşmasına engel olmakta, böylece gazetenin öne sürdüğü gibi meselenin etnik olmadığı savıyla örtüşmektedir. Haber girişi şöyledir:

“İddiaya göre, Orhaniye Mahallesinde bir genç, doğu kökenli bir minibüs sürücüsü arkadaşından alacağını istedi. Çıkan tartışmada dövülen sürücü, bir süre sonra yanına bazı kişileri de alarak sopa ve bıçaklarla Çinili Camii yakınlarındaki kahveye girdi. Kahvede oturanlar ile şahıslar arasında alevlenen kavgada S.O, M.B, Ş.D ile ismi öğrenilemeyen iki kişi yaralandı.”

Yeni Şafak gazetesi de Hürriyet gazetesi gibi, olayın alacak verecek meselesinden çıktığını belirtmiştir. ‘Çıkan tartışmada dövülen sürücü’ ifadesiyle Kürt şoföre uygulanan linç girişimi yumuşatılırken, daha sonra aynı sürücünün ‘sopa ve bıçaklarla Çinili Camii yakınlarındaki kahveye girdi’ ifadesiyle hem şiddet araçlarını hem de kahvenin Camii yakınında olmasını belirtmesinden dolayı güçlendirilmiştir. Yeni Şafak gazetesi bir önceki örnek olayda olduğu gibi saldırıyı aktarırken dini simgeleri belirtmektedir (çarşafli kadına laf atılması). Yeni Şafak gazetesinin bu tutumu, İslami muhafazakâr görüşünden kaynaklanmaktadır. Fakat dini simgelerin kullanılmasının keyfi ve rastgele değil bilinci olarak mağdur ve faile ilişkin anlam üretilmesinden yana kullanıldığı düşünülmektedir.

Yeni Şafak gazetesi, “yaktılar yıktılar” ve “onları bize verin” ara başlıklarında yaralı yakınlarının zanlıları kendilerine verilmesini istediği ancak talepleri kabul edilmeyince zanlılara ait olduğu sanılan araçları yaktıkları daha sonra polis araçlarına ve polislere de zarar verdiklerini ifade etmiştir. Burada aslında ‘öfkeli kalabalık’ olarak tanımlanan kişilerin ‘yaralı yakını’ olduğu bilgisi mevcuttur. Ancak gazete, Bursa Valisi ve İçişleri Bakanı’nın olayı provokasyon olarak tanımlamasından dolayı haberi idari aktörlerin bakış açısından yansıtmaktadır. Bununla beraber, Yeni Şafak gazetesi Vali Harput’un

ifadelerine Hürriyet gazetesinden daha detaylı yer vermiştir. Bu açıklamalara göre “39 kişi zanlı olarak sorgulanmaktadır. İçlerinde olaya ilk katılanlar, tahrik edenler, provoke edenler, bizzat yer alıp yönlendirenler var, ama kimin hangi pozisyonda olduğu konusunda sorgulama devam ediyor.” Yani, olayı provoke edenler, tahrik edenlerin olduğu konusunda sorgulama devam ettiği için ve aslında Vali de sorgulamanın sonucunu bilmediği için mutlak ve kanıtlanmış bir bilgi söz konusu değildir. Valinin açıklamaları ise şu cümleyle son bulmaktadır: “Bizi asıl üzen, bir anlık yanlış anlamayla bölgemizdeki yaşayan vatandaşlar arasında ‘normal adi bir asayiş olayını’ bölgesel özellikli bir olay gibi algılayarak, birilerinin de bunu provoke ederek yan yana yaşayan insanlarımızın karşı karşıya getirilmek istenmesidir.”

Vali'nin son cümlesi, hafifletme/güçlendirme stratejisinden hafifletme stratejisine denk düşmektedir. Yeni Şafak gazetesinin söylemiyle ‘ilçeyi savaş alanına çeviren’ bir olayın, ‘normal adi bir asayiş’ olarak tanımlanması, meseleyi basitleştirmeye önemsizleştirmeye yönelik bir hamledir. ‘Bölgesel özellikli bir olay gibi algılayarak’ ifadesinden kastedilen ise Türkiye'nin Doğu-Batı bölgesi yani Kürt ve Türk çatışmasıdır. Vali Harput olayın bu noktaya gelmesinin bir yanlış anlama olduğunu ifade etmiştir.

Vali Harput'un ve İçişleri Bakanı Atalay'ın açıklamaları olayın etnik yönünü yok saymaya yöneliktir. Bunun bir sebebi de özellikle Beşir Atalay'ın AKP'nin Kürt Açılımı sürecinin koordinatörlüğünü yapması, hükümet adına açılım süreciyle ilgili açıklamalarda bulunması olduğu düşünülmektedir. 2009'da Demokratik Açılım ismiyle başlatılan süreç Kürt sorununu çözmeye yönelik radikal bir hamleydi. Dolayısıyla bu süreci sekteye uğratabilecek, tartışmaya açabilecek etnik saldırılar ya yok sayılmış ya da başka sebeplerle ilişkilendirilmiştir. Nitekim İnegöl olayından iki gün sonra İnegöl'de incelemelerde bulunan Beşir Atalay'ın açıklamalarına Yeni Şafak gazetesi büyük puntolarla yer vermiştir. Haberin başlığı şöyledir: “Siyasi değil çıkar çatışması”. Bu haberde Atalay'ın spota yer alan açıklamaları şunlardır: “İnegöl'de incelemelerde bulunan İçişleri Bakanı Beşir Atalay, “Bir defa bu olayda kesinlikle siyasi ve ideolojik bir müdahale yok. Bunun oluşması tamamen spontanedir. Önceden planlanmış bir olay değildir. Tamamen şoförlerle ilgili bir kavgadan yoğunlaşan bir olaydır” diye konuştu.” İlk açıklamasında olayın provokasyon ve tahrik olduğunu belirten Atalay, iki gün sonraki açıklamada ise planlanmamış ve spontane bir olay olduğunu belirtmiştir. Üstelik siyasi ve ideolojik bir müdahalede bulunulmadığının altını çizmiştir. İçişleri Bakanı, spor

amigolarının(taraftarların) insanların polis merkezinin önüne çekmede önemli bir rolü olduğunu, yalan yanlış sloganlarla insanları yönlendirdiğini ifade etmiştir. İnsanların belediye binasını taşlamasının sebebinin de ulaşım sistemiyle ilgili yapılan çalışmalar olduğunu belirtmiştir.

Görüldüğü üzere, linç saldırıları ulaşım sistemiyle, amigolarla, alkolle, provokasyonla ve alacak verecek meseleleriyle ilişkilendirilmiş ancak etnik bir saldırı olduğu iddiası tamamen reddedilmiştir. Hürriyet gazetesinde, olayın alacak verecek meselesi yani adi bir vaka olduğu, Yeni Şafak gazetesinde ise provokasyon olduğu yönünde bir anlamlandırma haber metni bulunmuştur.

3.5.2.3. Cumhuriyet Gazetesinde Olayın Temsili

Dörtyol'da düzenlenen saldırıda 4 polislin şehit olmasının ardından BDP ilçe binası ateşe veril

Hatay'da gerilim tırmandı

AKIN BODUR

Hatay'ın Dörtyol ilçesinde polis aracına sahne plaka, kapalı kasa bir kamyonetten ateş açılması sonucu 4 polis memuru şehit oldu. Olaydan kısa bir süre sonra Dörtyol Emniyet Müdürlüğü binasına da uzun namlulu silahlarla ateş açıldı. Saldırları protesto için emniyet müdürlüğü önünde toplanan yurttaşlar, saldırıyı gerçekleştiren terörist sandıkları, başka bir olayla ilgili gözaltına alınan 3 kişinin kendilerine verilmesini istedi. PKK aleyhine slogan atan grup, Şanlıurfa plakalı bir aracın içinde bulunanlara saldırmaya kalktı.

İlk olarak 18.00 sularında, TOKİ Konutları önünde görev devir teslimi yapan polis aracına, sahne plaka, kapalı kasa kamyonetten uzun namlulu silahlarla ateş açıldı. Saldırıda, araçtaki polisler Ali Hacı Arat, Hasan Aslan ve Emre Yalçın hayatını kaybederken, Fatih Yıldız ağır yaralandı. Yıldız'da hastanede yaşamını yitirdi. Teröristler aynı araçla kaçarak izlerini kaybettiler. Saldırının ardından operasyon başlatılan po-

Hatay Emniyet Müdürlüğü'nde güvenlik önlemleri artırıldı Hatay Emniyet Müdürlüğü'nde güvenlik önlemleri artırıldı. İlçe binası, Hatay Emniyet Müdürlüğü binasına, Dörtyol'da gerilim tırmandı. Hatay Emniyet Müdürlüğü binasına, Dörtyol'da gerilim tırmandı. Hatay Emniyet Müdürlüğü binasına, Dörtyol'da gerilim tırmandı.

lis, aracı terk edilmiş olarak buldu. Bu olaydan kısa bir süre sonra teröristler ist katında lojmanların da bulunduğu emniyet binasına uzun namlulu silahlarla ateş açtı. Kısa süreli bir çatışma yaşanırken olayda ölen ya da yaralanan olmadı.

BDP ilçe binası ateşe verildi

Saldırları protesto eden yaklaşık 300 kişilik grup, ilçe Emniyet Müdürlüğü önünde toplan-

maya başladı. Bu arada, başka olaylarla ilgili yakalanan 3 kişiyi, saldırıyı gerçekleştiren terörist sanan yurttaşlar, zanlıları linç etmeye kalktı. Bir başka grup ise önünü kestiği Şanlıurfa plakalı bir aracın içinde bulunanlara saldırmaya kalktı. Dörtyol'a gelen Hatay Emniyet Müdürlüğüne BDP ilçe binasının istinat duvarının üzerine çıkarak, yurttaşları sakinleştirmeye çalıştı. Bölgeye sevk edilen komando birimleri de grubu dağıtmak için

havaya ateş açtı. Ökeli kalabalık, daha son BDP ilçe teşkilatının bulunduğu binaya yöneldi. 4. katta bulunan BDP binasının kapısını kırarak içeri giren kalabalık, içeride bulunan eyaları dışarı atıp tahrip ederek binaya ateşe verdi. Sloganlar atarak ilçe merkezinde dolan kalabalık, Güneydoğu kökenli yurttaşların sahi olduğu işyerlerine de saldırarak ateşe verdi. İçeriden birçok noktasından alevler yükseldi. Hatay'da son iki ay içinde terörist saldırıları tırnak, 31 Mayıs'ta Iskenderun Deniz İkmal Komutanlığı'na düzenlenen roketli ve uzun namlulu silahla 7 asker şehit olmuştur, 6 asker yaralanmıştır. Saldırının ardından "155 Polis İhda telefonunu arayan kimliği belirsiz bir kişi "8 sa sızde" diyerek polisi tehdit etmiştir.

Lice'de mayın tuzağı: 6 asker yaralı

Diyarbakır'ın Lice ilçesinde, askeri aracın geçi sırasında, PKK'lılerce yola döşenen mayın patlatılması sonucu 6 asker yaralandı. Beklenen operasyon başlatıldı. Öte yandan PKK'da kaçan 2 teröristin teslim olduğu bildirildi.

Farklı etnik kökenli yurttaşlar arasında çıkan olaylarda çok sayıda kişi yaralandı

İnegöl'de tehlikeli çatışma

LEVENT GENÇELLİ

BURSA - Bursa'nın İnegöl ilçesinde önceki gece gençlerin Kürt minibüs şoförünü "Buradan bir daha geçme" diye tehdit etmesiyle başlayan olaylar dün sabaha kadar sürdü. Olaylarda çok sayıda kişi yaralandı, yaklaşık 44 kişi gözaltına alındı.

İnegöl'de Kürt minibüs şoförü Orhan İyem Mahalleli'nin gece yarısı bir minibüs şoförünü "Buradan bir daha geçme" diye tehdit ettiği, çıkan tartışmada taraklanan sürücü, saat 21.30 sıralarında arkadaşlarıyla tekrar mahalleye gitti. Bu kişiler, gençlerin ortadığı kavalhaneye girerek bıçak ve sopalarla saldırdı. Çıkan kavgada 5 genç bıçakla yaralandı. Yaralıları İnegöl Devlet Hastanesi'nde tedavisi alındı. Polis, üç şüpheli gözaltına aldı. Olay duyulunca hastane bahçesinde toplanan ve sayıları 1000'i aşan ilçe sakinleri, 3 kişinin gözaltında tutulduğu Merkez Karakolu'na giderek şüpheliye kendilerine verilmesini istedi. Ökeli kalabalık ile polis arasında arbede çıktı. Olaylarda 29 güvenlik görevlisi yaralandı. Anıladında polis araçlarının da bulunduğu 15 araç ateşe verildi, polis merkezinin camıları da kırıldı. Polis, havaya uyarı ateşi açıp, kalabalığı polis merkezinden uzaklaştırdı. Bursa'dan ilçeye takviye ekipler ve panzerler sevk edildi. Bursa Valisi Şahabettin Harput da ilçeye gitti. Olayların ardından İl Jandarma Alay Komutanlığı'na bağlı 100 kişilik ekip, bölgeye sevk edildi. Jandarma, polis merkezinin önünde geniş güvenlik önlemleri aldı. Sabah saatlerinde kadar süren olayların ardından gösteriler dağıldı.

Güvenlik güçleri, kamera kayıtlarından olaya karıştığı belirlenen yaklaşık 44 kişiyi gözaltına aldı. Gözaltı sayısının artabileceği bildirildi. Bursa Valisi Şahabettin Har-

Olaylar sırasında 29 güvenlik görevlisi yaralandı, 15 araç ateşe verildi. (Fotoğraf: AA)

put, "Bir alacak verecek meselesi provokasyonla büyüdü. Birlikte yaşayan insanlar arasında bir şey varmış gibi gösterildi. Olaylara karşınlar eylemlerinden toplanacak. Bizim asil üzen, bir anlık yanlış anlamayla bölgenizde yaşayan vatandaşların arasında normal adı bir asiye olayını bölgesel özellikli bir olay gibi algılayarak, birilerinin de bunları provokasyon ederken yan yana yaşayan insanların karşı karşıya getirilmek istenmesidir" diye konuştu. Olaya karşınların alkollü olduğunu ifade eden Harput, "Olaya karşınların büyük bir çoğunluğunun, maalesef alkollü

ve bilinçsizce yapılan eylemler türünden olduğunu özellikle belirtmek istiyorum" dedi. AKP Bursa Milletvekili Sedat Kızılcıklı da "Birkaç kişi arasında yaşanan bir olayın ardından tahrip ve alkollü eylemlerle ne yazık ki boş olmayan görüntüler ortaya çıktı" diye konuştu. AKP'li İnegöl Belediye Başkan Alınur Aktas ise ilçedeki polis sayısının yetersizliğini ortaya çıkardığını, kendisinin de yaklaşık 3 saat yüzlerce kişiyi birlikte İnegöl belediye binasında mahsur kaldığını açıkladı.

BDP 'heyet'ten vazgeçti

BDP'den komıyla ilgili yapılan

yazılı açıklamada, sıradan bir tartışma gibi başlayan olayın, "etnik bir kaygaya dönüştürüldüğü" iddia edilerek siyasetçilerin toplumu kışkırtan açıklamalarıyla uzak durması gerektiği vurgulandı. Sabah saatlerinde olayı araştırmak için bölgeye heyet gönderme kararı alan BDP, İçişleri Bakanlığı, vali ve kaymakamla yapılan temas sonrasında bu karardan vazgeçti. Toplantıda sağduyu çağrısı yapılırken, olayların etnik kaygıya dönüşmemesi için herkesin üzerine düşeni yapması istendi.

Yoğun göç alıyor

Yaklaşık 250 bin nüfusa sahip İnegöl, son yıllarda yoğun göç alıyor. İlçede daha önce dinci Hizbullah örgütüne yönelik çok sayıda operasyon düzenlendi. İlçenin kenar mahallelerinde yaşayan çok sayıda Kürt yurttaşın, genellikle kent içi ulaşım ve işçi olarak çalıştığı belirtildi.

Yetkililer, krizden en fazla etkilenen ilçelerden biri olan İnegöl'de, tarım topraklarının sağlıklılık sanayileşme ve kentleşmeye terk edilmesiyle tarımsal işgücünde büyük kıyım yaşandığına dikkat çekti.

ATALAY: ÜZERİNE ŞİDDETLİ GİDECEĞİZ

ANKARA (Cumhuriyet Bırosu) - İçişleri Bakanı Beşir Atalay, İnegöl'de yaşanan gerginliğe ilişkin, "Hiçbir yerde bu tür olaylara, bu tür provokasyonlara mısade etmeyeceğiz. Çok şiddetli gideceğiz üzerine. Özellikle bu halkoynaması sürecinde bu tür bazı şeylerin olabileceğini tahmin etmek zor değil" dedi. Reform İzleme Grubu 21. toplantısının ardından gazetecilerin sorularını yanıtlayan Atalay, "Kaymakamlarımızın, valilerimizin, emniyet birimlerimizin hepsinin izinleri kaldırılmıştır. (...) Bütün vatandaşlarımızın hiçbir endişe ve korku olmadan sandığına güvenmesini sağlayacağız" diye konuştu. Atalay, olaylarla ilgili hem mülkiye, hem emniyet milletveili gönderdiğini belirterek, "Ayrıca geniş çaplı bir araştırma yapıp olayın sebepleri üzerine yeni bir rapor getireceğiz diye istihbaratın da içinde olduğu ayrı bir ekip gönderdim" diye konuştu.

Çocuklar tahliye ediliyor

Yurt Haberleri Servisi - Taş atan çocuklarla ilgili yasanın yürürlüğe girmesiyle Mardin, Mersin ve Adana cezaevlerinde tutulmuş çocukların tahliye edildi.

Çeşitli tarihlerde katlihlıkları zinsiz gösterilerle polis tahtları gerekçesiyle tutulmuş çocukları da kapsayan 6008 sayılı Terörle Mücadele Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un Resmî Gazete'de yayımlanmasının ardından ilk tahliye Mardin Midyat Cezaevi'nde gerçekleştirildi. Midyat Cezaevi Savcılığı, hâkimlerince 4 yıl 2 ay ile 4 yıl 8 ay arasında hapis cezası bulunan ve cezaları Yargıtay tarafından onaylanan 15 il 18 yaş arasındaki 5 çocuğa ilgili dosyayı Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderdi. Dosyayı inceleyen Diyarbakır Nöbetçi Mahkemesi, H.K.E.E.F.K.L.J. ve H.U.'yu tahliye etti. Yaklaşık 8 ay önce Mersin'de gerçekleştirilen zinsiz gösteri katlihlıkları ve polis tahtları iddiasıyla tutulmuş Adana'nın Ceyhan ilçesi M. Tippi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'na gönderilen 8 çocuk da tahliye edildi.

Yaklaşık 1 ay önce merkez Seyhan ilçesinde düzenlenen zinsiz gösteriler katlihları polis tahtları iddiasıyla tutulmuş AH B. (15), Pozanta ilçesindeki cezaevinde tahliye edildi.

AL GÖZÜM SEYREYLE

İŞİL ÖZGENTÜRK

Vicdan Duygusu da Öğrenilir

■ Başararlı Arka Sayfada

Rus Ortodokslar mı, onlar da çoktan kendi yazılarının muhteşem romanlarını okumuş, kendi yönetimlerinin muhteşem fiimlerini seyretebilirler, şimdi llerde Rus mayası dünyaya hüküm olma harekâtına geçmiş durumda, kim takdir vicdan duygusunu.

Ama vicdan duygusu inatçıdır, tıpkı intikam, tıpkı iltidar duygusu gibi nesilden nesile geçebilir. Bütün pi paz kullu belerine, kilan namazlara rağmen, yaşamı herhangisi bir kimsede, herhangisi bir biçimde sürdürebil ve hiç unutulmaz bir zamanla ağıya çıkar.

Bir gün, Amerika topraklarında yaşayan bir annen sessizce yerleşir ve sessizce yataklarında uyuyan bazı ar neleri uyandırır. Çünkü o annenin oğlu, hiç bilmediği topraklarda, nedenini asla bilemediği bir savasta ölmüştür. Annenin sesi, haksızlığın sesidir ve usulca diğ-

Cumhuriyet gazetesi, arka plan ve bağlam bilgisinde açıkladığı üzere Hatay Dörtyol ve Bursa İnegöl olaylarına aynı sayfada yer vermiştir. Her iki olay da etnik temelli linç vakalarıdır. Dörtyol'da plakasız bir aracın ateş açması sonucunda 4 askerın şehit olması üzerine ilçe yerlileri terörist sandıkları başka bir kişiyi linç etmeye kalkışmış daha sonra da Şanlıurfa plakalı araç sahiplerine saldırıyı ve BDP binalarını ateşe vermiştir. Bursa İnegöl olayında da Kürtlere saldırıda bulunduğu için aynı sayfada art arda verilmiştir.

Cumhuriyet gazetesi, Hürriyet ve Yeni Şafak gazetelerinin aksine İnegöl'deki saldırıyı alacak verecek meselesi ya da provokasyon olarak gerekçelendirmemiştir.

“İnegöl'de tehlikeli çatışma” başlığının üstünde “farklı etnik kökenli yurttaşlar arasında çıkan olaylarda çok sayıda kişi yaralandı” cümlesi yer almaktadır. Haberde, ilk cümlesiyle olayın etnik yönünü ön plana çıkarılmıştır. Diğer iki gazetenin aksine kişiler ‘doğu kökenli’ değil ‘Kürt’ minibüs şoförü olarak tanımlanmıştır. Bununla birlikte olay alacak verecek meselesi üzerinden tanımlanmamış doğrudan etnik kimliğinden dolayı saldırının gerçekleştiği belirtilmiştir. Haberin giriş cümlesi şöyledir: “Bursa'nın İnegöl ilçesinde önceki gece gençlerin Kürt minibüs şoförünü **“Buradan bir daha geçme”** diye tehdit etmesiyle başlayan olaylar dün sabaha kadar sürdü (kalın puntolar gazeteye aittir).

Cumhuriyet gazetesindeki haberin devamında, olayla ilgili ayrıntılara yer verilmiştir. Habere göre, önce gençler Kürt minibüs şoförünü tehdit etmiş sonra şoför ve gençler arasında tartışma çıkmış ve minibüs şoförü ‘tartaklanmıştır’. Bunun üzerine şoför ve arkadaşları gençlerin bulunduğu kahveye gitmiş bıçak ve sopalarla saldırmıştır. Olay duyulunca sayıları 1000’i aşan kalabalık karakolun önünde toplanmış ve şüphelilerin kendisine verilmesini istemiştir. Polis müdahalesiyle ortalık ‘yangın yerine dönmüştür’.

Cumhuriyet gazetesi, BDP'nin konuyla ilgili yazılı açıklamasına yer vermiştir. Gazeteye göre, BDP'nin açıklamasında “sıradan bir tartışma gibi başlayan olayın ‘etnik bir kavgaya dönüştürüldüğü’ iddia edilerek siyasetçilerin toplumu kışkırtan açıklamalardan uzak durması gerektiği vurgulandı.” Gazetenin, Vali ve İçişleri Bakan'ın olayın etnik bir unsur taşımadığı vurgusunun aksine BDP'nin yazılı açıklamasını referans aldığı söylenebilir. Başka bir ifadeyle BDP'nin bakış açısı haberde yansıtılmıştır. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki, BDP açılım sürecinde iktidar partisiyle diyalog halinde olduğu için ve sürece zarar gelmemesi adına olayın ‘sıradan bir tartışma’dan dolayı çıktığı üzerinde durduğu düşünülmektedir. BDP, tam da bu sebeple, siyasetçilerin toplumu kışkırtan açıklamalardan uzak durması gerektiği uyarısında bulunmuştur.

İnegöl'deki olayı birbiri içine geçmiş linç girişimleri silsilesi olarak ifade etmek mümkündür. Cumhuriyet gazetesinin haberine göre, Kürt şoföre önce tehditte bulunmuş çıkan tartışma sonucu gençler tarafından şoför ‘tartaklanmıştır’. Bu ilk olay linç girişimi olarak tanımlanabilmektedir. Şoförün yakınlarını toplayarak kahvehanedeki gençlere sopa ve bıçaklarla saldırması da linç girişimi niteliğindedir. Bununla birlikte

yaralı yakınlarının ve ilçedeki yerlilerin karakolu basarak zanlıların kendilerine verilmesinin istenmesi, polisin karşı çıkışıyla karakolun taşlanması ve araçların ateşe verilmesi de linç saldırılarının karakteriyle örtüşmektedir. Buna rağmen Yeni Şafak gazetesi dışında hiçbir gazetede linç kavramı kullanılmamış saldırı, kavga ve tartaklama kavramlarıyla açıklanmıştır.

3.5.3. Örnek Olay 3: Suriyelilere Yapılan Linç Saldırısının Bağlam ve Arka Plan Bilgisi

Olay: 11 Temmuz 2016 tarihinde Konya'nın Beyşehir ilçesinde sokak köpeğine tekme attığı için çıkan kavgada biri Suriyeli biri Türk iki genç öldü. Kavgada yaralanan Suriyelilere linç girişiminde bulunuldu.

2011 yılında ekonomik ve politik nedenlerle başlayan protesto gösterilerinin Esad rejiminin protestoları şiddetle bastırması Suriye'nin iç karışıklığının artmasına yol açmıştır. Rejim güçleri ile muhalifler arasındaki gerilimin gittikçe artması ve Arap Baharının bölgedeki etkisiyle Suriye'de iç savaş başlamıştır. Birleşmiş Milletler, 2011 yılından beri Suriye'deki silahlı aktörlerin çoğalması, cephe hatlarının artması ve uluslararası kuruluşların zamanında yapıcı çözümler sunamaması gibi sebeplerle durumun daha karmaşık hale geldiğini belirtmiştir (Kuş, 2016, s. 103). Bu süreçte, hava bombardımanı, kasıtlı hastane saldırıları ve silahlı çatışmalar özellikle sivillerin yaşamına zarar vermektedir. Bunun sonucunda bölgede yaşayan insanlar silahlı çatışmalardan, şiddetten ve ekonomik krizden kaçmak için Irak, Ürdün, Mısır, Lübnan ve Türkiye gibi komşu ülkelere göç etmek zorunda kalmıştır.

Türkiye iç savaşın başlamasıyla birlikte "açık kapı" politikası izlemiştir. 29 Nisan 2011'de 300-400 kişilik ilk toplu nüfus kabul edilmiştir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğünde yer alan verilere göre, 2012 yılında 14.237, 2013 yılında 224. 655, 2014 yılında 1.519.286 2015 yılında 2.503.544, 2016 yılında 2.834.441, 2017 yılında 3.426.786, 2018 yılında 3.623.192, 2019 yılında 3.576.370, 2020 yılında ise 3.641.370 kişi Türkiye'ye girmiştir. Güncel verilere göre günümüzde yaklaşık 3,5 milyondan fazla Suriyeli Türkiye'de yaşamaktadır. Uluslararası Af Örgütü'nün 2016 yılındaki raporuna

göre²⁹, Türkiye en fazla Suriyeli mülteci ve sığınmacıya ev sahipliği yapan ülke olmuştur. Türkiye’deki Suriyelilere “geçici koruma” statüsüne alınmıştır. Bu statü üç temel esasa dayanmaktadır:

- 1) Açık sınır politikasıyla ülkeye topraklarına kabul,
- 2)Geri göndermeme ilkesi
- 3)Gelen kişilerin temel ve acil ihtiyaçların karşılanması (Efe, 2015, s. 14).

Türkiye’de on yıl kadar kısa bir süre içinde Suriyeli nüfusunun bu hareketliliği birçok sorunu ortaya çıkarmıştır. İlk başta AFAD’ın kontrolü altında kamplarda yaşamaya çalışan Suriyelilere sağlık hizmetleri ve gıda temini edilmekteyken, savaşın derinleşmesi ile giderek daha çok Suriyeli Türkiye’ye göç etmiş dolayısıyla mevcut kamplar yetersiz kalmıştır (Nurdoğan, Dur ve Öztürk, 2017, s. 229). Barınma ihtiyacından dolayı konutlara yoğun talep, kira fiyatlarını arttırmıştır. Ancak çalışma izni olmayan, kaçak yollardan çalışan Suriyeliler temel ihtiyaçlarını karşılayabilmek adına günlük yevmiyelerle ve düşük ücretlerle zorunda kalmıştır. Suriyeli işçilerin normal ücretten daha az ücrete razı olmaları işverenler açısından avantaj olarak görülmüş ve ucuz işgücü olarak çalıştırmak için Suriyeliler tercih edilmiştir. Bu durum bölgede yaşayan işçilerin işsiz kalmasına sebep olmuştur. Kira fiyatlarının artışı, bölge halkının işsiz kalması, Türkiye’ye sığınan ‘misafirlerin’ artık kalıcı olduğu düşüncesi, Suriyelilere yönelik ırkçı basmakalıp söylemlerin toplum nezdinde daha kolay karşılık bulması gibi unsurlar Suriyeli sığınmacılara yönelik nefreti körüklemiştir.

Murat Erdoğan’ın “Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum” isimli kamuoyu araştırması, toplumun ‘misafirperverliğinin’ nefrete ve düşmanlığa dönüşme potansiyelini açığa çıkaran önemli veriler sunmaktadır. Türkiye’de yaşayan insanların Suriyelilere yönelik algısında, Suriyelilerin Türkiye’ye gelişyle birlikte kira artışı, iş kaybetme riski ve kamu hizmetlerinde yaşanan aksaklıklar ön plandadır. Ekonomik kaygıların dışında Suriyelilerin suçla ilişkilendirilmesi de oldukça yaygındır. Suriyeliler tehdit ve tehlike yaratan ve huzuru kaçıran bir unsur olarak görme eğilimi oldukça

²⁹ <https://www.amnesty.org.tr/public/uploads/files/yillik-rapor286.pdf>

yüksektir (%62 oranında). Bununla birlikte yapılan araştırmalarda³⁰ Suriyelilerin suça karışma oranının ülke genelindeki suç oranının çok küçük bir kısmına denk düştüğü ortaya çıkmıştır. Erdoğan'ın araştırmasının en çarpıcı sonuçlarından biri Suriyelilere yönelik ırkçı saldırıların %47 oranında haklı görülmesi ve desteklenmesidir. Tepkileri haklı bulan ama saldırıları aşırı bulanların oranı ise %27'dir.

Kuşkusuz bu veriler Suriyelilere yapılan linç saldırılarının toplum nezdinde algılanış biçimini ortaya koyması açısından oldukça önemlidir. Lincin meşruluğunun 'toplumsal onay' ile sağlandığı hatırlanırsa, burada Suriyelilere yapılan saldırıların meşru görüldüğü gerçeği açığa çıkmaktadır. Her ne kadar hükümet yetkilileri, Suriyelilerin savaştan ve zulümden kaçıp Türkiye'ye sığınan mağdur insanlar olduğunu vurgulasa da toplumda bu algının pekişmediği düşünülmektedir. Castles ve Miller (1998) hükümetlerin politikaları ne yönde olursa olsun göçün nüfusun bazı kesimlerinde güçlü tepkilere yol açtığını ifade etmektedir. Yaşam koşulları önceden tahmin edilemez bir şekilde değişmekte olan insanların, yeni gelen insanları güvensizliğin nedeni olarak görmeleri yaygın bir kanıdır. Yeni gelen insanlar toplum nezdinde "işlerini elinden alan, konut fiyatlarını artıran ve sosyal hizmetlere aşırı yüklenen insan kitleleridir" (Castles ve Miller, 1998, s. 13). Türkiye'deki Suriyelilere karşı hoşnutsuzluk da tam da bu kabullere dayanmaktadır. Öyleyse göçün yarattığı toplumsal çalkantılar hükümet yetkililerin 'insancıl' tutumuyla değişmeyecek kadar derindir. Bununla birlikte, hükümet yetkililerinin Suriyelilere yönelik acıma duygusunu ön plana çıkararak mağdur ve misafir olarak görmesi, Suriyelilerin sorunlarının insan hakları ve uluslararası hukuk çerçevesinde değerlendirilmesini engellemektedir.

Öte yandan Türkiye'de halihazırda yerleşik olan azınlıklara ve etnik gruplara karşı öteki nefretinin, Suriyelilere de yönlendirildiğini söylemek mümkündür. Gündelik konuşmalarla hızla yayılan basmakalıp düşünceler ve ön yargılar Suriyelilere karşı nefreti körüklemektedir. Özellikle Türkiye'de yaşayan Suriyeli sığınmacıların ayrıcalıklı olduğuna ilişkin yalan bilgiler hızla yayılmakta ve nefretin gerekçesi olmaktadır. Suriyelilerin vergilerden muaf tutulduğu, sınavsız üniversiteye girebildiği, hastanelerde sıra beklemediği, devletten para aldığı, seçimlerde oy kullanacak olmaları gibi birçok

³⁰ Taştan, Haklı ve Osmanoğlu'nun Suriyeli Sığınmacılara Dair Nefret Algısı: Önyargılar ve Gerçekler isimli raporu https://www.pa.edu.tr/Upload/editor/files/2-SURIYELI%20SIGINMACILARA%20DAIR%20TEHDIT%20ALGISI_ALGILAR%20VE%20GERCEKLER.pdf

iddia³¹ yalan olduğu ortaya çıksa bile hızla yayılmakta ve inandırıcılığını sürdürmektedir. Van Dijk (2002) gündelik konuşmaların, etnik klişelerin ve önyargıların en hızlı yayıldığı popüler ırkçılığın doğal yerleri olduğunu ifade etmektedir (Aktaran: Çoban, 2009, s. 53). Dijk'a göre, gündelik hayattaki konuşmaların çoğu medyadaki söylemlerden esinlenmektedir. Toplumsal gruplara karşı medyada üretilen ayrımcı söylem, şiddet eylemlerine zemin hazırlamaktadır.

Mültecilerin ve sığınmacıların medyadaki temsilleriyle ilgili yapılan birçok çalışma, bu kişilerin maruz kaldığı hak ihlalleriyle değil ancak yasadışı olaylarla (şiddet, fuhuş, kaçak göçmen ve hırsızlık gibi) medyada konu olabildiğini ortaya çıkarmıştır (Friedman'dan aktaran Kolukırık, 2009, s. 7). Medyada çoğunlukla olumsuz bir şekilde temsil edilen Suriyeliler toplumda tehdit algısını pekiştirmektedir. Örnek olay olarak seçilen Suriyelilere yönelik linç saldırısı bu olumsuz temsillerden biridir. Bununla birlikte çoğu zaman Suriyelilere yönelik saldırılar basında yer almamaktadır. Van Dijk azınlıkların, göçmenlerin üçüncü dünya ülkelerindeki insanların ana akım medyada çok nadir yer aldıklarını belirtmektedir (Aktaran: Keneş ve Doğanay, 2016, s. 146). 2009-2019 yılları arasındaki niceliksel verilere bakıldığında Cumhuriyet gazetesinde yer alan linç saldırılarının %5,34'ü, Hürriyet gazetesinde ise %1,85'i Suriyelilere yöneliktir. Yeni Şafak gazetesi ise %14,28 oranında Suriyelilere yönelik linç saldırılarına yer vermiştir. Bu sayısal veriler, Hürriyet ve Cumhuriyet gazetesinin Suriyelilere yapılan saldırıları görme konusunda isteksizliği olarak değerlendirilebilir. Yeni Şafak gazetesi ise hükümet politikalarını desteklediği için Suriyelilere yapılan saldırıları insanlık, vicdan ve mağduriyet temalarıyla yer vermiştir.

Suriyelilere yönelik linç saldırılarına ilişkin seçilen örnek olay, Cumhurbaşkanı'nın vatandaşlık açıklamasından 9 gün sonra meydana gelmiştir. 2 Temmuz 2016 tarihinde Cumhurbaşkanı Erdoğan "Türkiye, Suriye'den gelenlerin de vatanıdır. Bu kardeşlerimiz içinde Türkiye vatandaşı olmak isteyen varsa, bu kardeşlerimize de vatandaşlık vereceğiz. Kurduğumuz bir ofis sayesinde bunu takip edeceğiz³²" demiştir. Murat Erdoğan Suriyelilerle ilgili yaptığı kamuoyu araştırmasında "Suriyelilere vatandaşlık verilmelidir"

³¹ Suriyeli mültecilerle ilgili iddialar Mülteciler Derneği'nin hazırladığı raporla yanlışlanmıştır. Raporun detayları için bkz: <https://multeciler.org.tr/suriyelilerle-iligili-dogru-bilinen-yanlislar/>

³² Haberin detayları için bkz: <http://www.aljazeera.com.tr/haber/erdogandan-suriyelilere-vatandaslik-aciklamasi>

önermesine hiçbir konuda olmadığı kadar kesin bir reddiyenin olduğunu ifade etmektedir. Araştırmaya göre, %81,7 oranında Suriyelilere vatandaşlık verilmesi önermesine karşı çıkmıştır. Bununla birlikte yine aynı araştırmada, “Suriyelilerin dinine, diline, etnik durumuna bakılmaksızın kabul edilmesi insanlık görevimizdir önermesi” %64,6 oranında desteklenmiştir. Öyleyse buradan çıkan sonuç, Türkiye toplumu, Suriyelileri insani ve vicdani olarak kabul etmekle birlikte vatandaşlık gibi yasal statü verilmesini istememektedir. Başka bir ifadeyle Suriyelilerin hayatı ‘çıplak hayat’ olarak içlenmektedir. Her ne kadar Suriyelilere mülteci kavramı kullanılsa da mülteciliğin yasal statüsü bulunmaktadır. Cenevre sözleşmesiyle Türkiye’nin yalnızca Avrupa’dan gelenleri mülteci olarak kabul etmesi, Suriyelilere yasal olarak mülteci haklarının verilmemesiyle sonuçlanmaktadır. Suriyeliler ‘geçici koruma’ statüsünde bulunduğu için yalnızca temel ve acil ihtiyaçları karşılanmaktadır. Dolayısıyla hükümet politikaları doğrultusunda da Suriyelilerin hayatının, çıplak hayata indirildiğini söylemek mümkündür.

3.5.3.1. Hürriyet Gazetesinde Olayın Temsili

Suriyeli gençlerle ² ÖLÜ can alan gerginlik

Beyşehir'de 'köpeğe atılan tekme' nedeniyle Türk ve Suriyeli gençler arasında çıkan kavga iki taraftan birer can aldı. Yaralı 3 Suriyeli gencin 'hastanede' linc edilmesini polis ve jandarma güçlükle engelledi.

MEHMET TOPRAĞA VERİLDİ

SURİYELİ grupla çıkan kavga bıcaklanarak öldürülen Mehmet Bayraktar, dün ilçe meydanındaki Camsi'nde öğle namazının ardından kılınan cenaze namazı sonrası Eğirler Mahallesi'nde geniş güvenlik önlemleri altında toprağa verildi. Köpek kavgasında ölen Suriyeli İbrahim el Ali'nin cenazesinin ise halen morgda olduğu belirtildi. Konya'daki hastanelere 'kaçırılan' diğer Suriyeli 3 yaralının tedavisi ise sürüyor. Konya Cinayet Büro Amirliği ekipleri, olaya karşıtı öne sürülen 81 Suriyeli 15 kişiyi gözaltına aldı.

İsmail AKKAYA/DHA

KONYA'nın Beyşehir ilçesinde, ülkelerindeki içsavaştan kaçıp Türkiye'ye sığınan mültecilerle yerel halk arasında ufak bir tartışmadan çıkan kavga, çok tehlikeli olabilecek bir toplu linçten son anda döndü. Olay, iddiaya göre, Mehmet Bayraktar (18) adlı gencin, bir sokak köpeğini tekmelerken gördüğü, Suriyeli 4 kişilik bir grubu uyarmasıyla patlak verdi. İki tarafın birbirine bıçakla saldırdığı kavgada Mehmet Bayraktar ile Suriyeli İbrahim el Ali (21), soyadı belirlenemeyen Kasım (20), Abdullah Muhammed (26) ve Ahmed Sadi (22) yaralandı. Mehmet Bayraktar kalbine aldığı bıçak darbesiyle can verirken, Suriyeli İbrahim el Ali de ameliyat sırasında kurtarılamadı.

ÇEVİK KUVVET, JANDARMA

Bu sırada olayı duyan Mehmet Bayraktar'ın yakınları, hastane önünde toplandı.

Hastaneye girip yaralı Suriyelilere saldırmak isteyen grubu, polis engelledi. Ancak öfkeli kalabalık giderek artınca, jandarma çağrıldı. Kalabalığın hastaneye girme ısrarı üzerine polis biber gazıyla müdahalede bulundu. Hastane önüne Konya merkezden çok sayıda polis ve çevik kuvvet ekibi takviye çağrılırken, polis ve jandarma hastane acil servisi önünde barikat kurdu.

Hastanede kalan Suriyeli iki yaralının can güvenliği nedeniyle Konya'ya sevk edilmesine karar verilse de öfkeli kalabalık buna engel oldu.

İki Suriyeli yaralı, hastane arka kapısından, sivil bir polis aracıyla çıkarıldı. Ancak durumu fark eden kalabalık, bu kez sivil polis aracına saldırdı. Polis yine gruba biber gazıyla müdahalede bulundu. Suriyeli 2 yaralı, ilçe merkezi dışında polis aracından ambulansa alınıp Konya'daki hastanelere sevk edildi. Beyşehir'deki olaylar dün sabah saatlerine kadar devam etti.

Hürriyet gazetesi olayı "Suriyeli gençlerle can alan gerginlik" başlığıyla vermiştir. Başlığın hemen üstünde ise '2 ölü' ifadesi yer almaktadır. Gazetenin iki kişinin ölümüyle sonuçlandığı bir olayı gerginlik olarak tanımlaması hafifleştirme stratejisine örnektir. Gerginlik TDK'da da belirtildiği gibi, 'gergin olma durumu' yani sınırların gerilmesi anlamına gelmektedir.

Haberin giriş cümlesi şöyledir: “Konya’nın Beyşehir ilçesinde, ülkelerindeki iç savaştan kaçıp Türkiye’ye sığınan mültecilerle yerel halk arasında ufak bir tartışmadan çıkan kavga çok tehlikeli olabilecek bir toplu linçten son anda döndü.” Haberde olayın aktörleri ülkelerindeki iç savaştan kaçıp Türkiye’ye sığınan mülteciler ile yerel halk olarak tanımlanmıştır. Sığınmacılara ilişkin kullanılan bu niteleme, yükleme stratejisine denk düşmektedir. Bu niteliksel özellikler Suriyelilerin mağdur imajını pekiştirmektedir. Suriyelilerin mağduriyetlerinden bahsedilmesi ilk etapta insani dolayısıyla olumlu bir yaklaşım olarak görülebilir. Ancak KhosraviNik (1999), göçmen ve azınlıklar meselelerindeki olumlu nitelendirmelerin de sorunlu olabileceği konusunda uyarılmaktadır. Zira insancılık, sorumluluk ve etik gibi olumlu görünen kavramlar olumsuz olmamakla birlikte ‘biz ve onlar’ ayrımını daimî kılmaktadır (Aktaran: Ataman, 2014, s. 104-105). Suriyelilerle ilgili dramatize edilerek kurulan haber söylemlerinin hak temelli bakış açısından yoksun olduğu (Ataman, 2014, s. 105) ancak gazetelerin kasıtlı olarak dramatize etmesinin de tiraj kaygısından kaynaklandığı (Kolukırık, 2009, s. 10) bir gerçektir. Kolukırık’ın mültecilerin ve sığınmacıların medya temsilleri üzerine yaptığı çalışmada sıradanlaştırma ve dramatize etme yöntemiyle yapılan haber içeriklerinin “kamuoyunu yönlendirmede ve etkileyici bir aktör olma vasfını yerine getiremediği” tespitinde bulunmuştur.

Biri Suriyeli biri Türk olan iki kişinin hayatını kaybetmesiyle sonuçlanan olayda bir tek Mehmet Bayraktar’ın fotoğrafı haberde kullanılmış ve ‘Mehmet toprağa verildi’ başlığında Bayraktar’ın cenazesıyla ilgili bilgiler yer almıştır. İbrahim El Ali’nin yalnızca morgda bulunduğu bilgisi bulunmaktadır. İki kişi hayatını kaybetmesine rağmen bir tek Bayraktar’ın fotoğrafının yer alması bile tek başına haberde üretilen ayrımcılığın bir göstergesidir. Öte yandan linç etmek isteyen kişilerin de yine bu haberde ‘öfkeli kalabalık’ olarak tanımlanarak anonimleştirildiği görülmektedir.

3.5.3.2. Yeni Şafak Gazetesinde Olayın Temsili

Bize sığındılar kapımızı açtık, vatandaşlık da vermeliyiz

İNSANLIK GÖREVİ

Türkiye’de uyum içerisinde yaşayan Suriyeli mülteciler, Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın “vatandaşlık” açıklamasından sonra birden hedef haline getirildi. Muhalefet liderleri ve bazı gazeteler nefret söylemiyle toplumsal çatışma peşinde. Mültecilerin evlerini, yurtlarını terk edip can havliyle ülkemize sığındıkları ise unutuluyor.

TAVSİYEM ONLARI TANIYIN

■ Apartmanında 80 mülteciye yer açan **emekli öğretmen Şerafettin Demir ders veriyor**: “Onlardan ne kötü söz, ne kötü davranış gördüm. Basında nefret dolu yorumlar okuyoruz. Tavsiyem onları tanımaya çalışmaları.” **Avukat Uğur Yıldırım** da “Mülteciler hükümeti eleştirmek için kullanılıyor, insani boyutu gözardı ediliyor” diyor.

ER YA DA GEÇ DÖNECEĞİZ

■ Sağduyu çağrısı da var. **Eski Türkmen Meclisi Başkanı Abdurrahman Mustafa**: Türkiye’nin istikbalini bozacak bir durum içinde olmayız, çok hassas davranıyoruz. **Suriyeli Dernekler Federasyonu Başkanı Mehdi Davut**: Türkiye destan yazdı. Vatandaşlık sevinci burada kalacaklar diye değerlendirilmemeli. Er ya da geç döneceğiz. **19**

Aybike Eroglu

Neslihan Onder

Konya Beyşehir’de köpeğe tekme atıldığı için başlayan kavgada 1’i Suriyeli 2 kişi hayatını kaybetti. Bazı gazeteler irkçilik boyutuna varan yayınlar yaparken sosyal medyada ise “Suriyeli ye ekme ve... satışı yok” yazılı fotoğraflar paylaşıldı.

Yeni Şafak gazetesi Konya Beyşehir’deki linç saldırısını olay odaklı değil durum odaklı haberleştirmiştir. Haberde saldırıyla ilgili kısa bir bilginin ardından kanaat önderlerinin, derneklerin, sivil toplum kuruluşlarının ve Suriyelilerin ifadeleri mağduriyetlerine ilişkin ifadeleri bir tam sayfada verilmiştir. Başlığın yanında Suriyeli oldukları tahmin edilen üç çocuğun fotoğrafının üstünde “Bize sığındılar, kapımızı açtık, vatandaşlık da vermeliyiz” ifadeleri bulunmaktadır. Gazete, Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın vatandaşlık açıklamasını masumiyetle özdeşleştirilen çocuk fotoğrafları üzerinden desteklemektedir.

Yeni Şafak gazetesi “İnsanlık görevi” başlığıyla vermiştir. Spotta yer alan ifadeler şöyledir:

“Türkiye’de uyum içerisinde yaşayan Suriyeli mülteciler, Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın ‘vatandaşlık’ açıklamasından sonra birden hedef haline getirildi. Muhalefet liderleri ve bazı gazeteler nefret söylemiyle toplumsal çatışma peşinde. Mültecilerin evlerini, yurtlarını terk edip can havliyle ülkemize sığındıkları ise unutuluyor.”

Haberin spotunda “Türkiye’de uyum içerisinde yaşayan Suriyeli mülteciler” nitelemesi yüklemleme stratejisine denk düşmektedir. Suriyelilere ilişkin gündelik konuşmalarda ‘huzur bozan’ veya ‘tehdit ve tehlike’ unsuru olarak yer alan ifadelerin aksine gazete mültecilerin Türkiye’de uyum içerisinde yaşadığını özellikle vurgulamaktadır. Haberde Suriyelilere yönelik saldırılar Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın “vatandaşlık” açıklamasıyla ilişkilendirilmiştir. Muhalefet liderlerinin ve bazı gazetelerin Cumhurbaşkanı’nın vatandaşlık açıklamasından sonra Suriyelileri hedef gösterdiğini belirten Yeni Şafak gazetesi söz konusu saldırılardan muhalefet liderlerini ve gazeteleri sorumlu tutmuştur. Gazetenin haber söylemine göre, Cumhurbaşkanı’na muhalefet eden kişi ve kurumlar nefret söylemi üretmek toplumsal çatışma yaratmak istemektedir. Gazete bu ifadelerle Cumhurbaşkanı Erdoğan’ı zor durumda bırakmak için Suriyelileri kasıtlı olarak hedef gösterdiği imasında bulunmaktadır. İslami muhafazakâr bir eğilime sahip olan Yeni Şafak gazetesi Suriyeli mültecilerle ilgili ‘olumlu’ haber söyleminin ardında Cumhurbaşkanı politikalarını desteklemek olduğunu belirtmekte fayda var. Nitekim söz konusu saldırılar gazetede hak ihlali olarak nitelendirilmemekte, mültecilerin ‘evlerini yurtlarını bırakıp Türkiye’ye sığındıklarının’ üzerinde durmaktadır. Gazetenin bu yaklaşımı argümantasyon/kanıtlanma stratejisinden insancılık toposuna örnektir.

Yeni Şafak gazetesi Suriyelilere karşı sosyal operasyon başlığıyla bir tam sayfada muhtelif kurum ve tüzel kişiliklerin görüşlerine yer vermiştir. Bu başlıkta iki spot dikkat çekmektedir. Birincisi vatandaşlık verilmesi ihtimaliyle bazı gazetelerin nefret içerikli yayımları sonucunda ‘sosyal linç’ başlatıldığını ancak duyarlı insanlar ve Suriyeliler kaos hedefleyen ırkçı kampanyayı sağduyu ile boşa çıkardığını belirtmektedir. İkinci spotta ise Suriyeli kanaat önderlerinin Konya’da iki gencin hayatına mal olan olaylardan dolayı üzüntü duyduklarını belirterek “Türkiye’nin insanlık destanı yazdığını ve bu iyiliğin üstünün örtülmesine müsaade edilmeyeceği” ifade edilmiştir.

Öncelikle sağduyu kavramının problemlili olduğuna dikkat çekmekte fayda var. Ataman’ın (2014) ifadesiyle, mültecilere yönelik linç saldırıları ve toplumsal çatışma durumlarında temel insan hakları argümanları yerine kullanılabilir en büyüğü sözcük ‘sağduyu’dur. Bu söylemde, sağduyulu davranması, hoşgörü göstermesi gereken kişiler Türkiye

Cumhuriyeti vatandaşlarıdır. Dolayısıyla Suriyeli mültecilerin yaşamları, vatandaşların inisiyatifine bırakılmış durumdadır. Bununla birlikte bu söylem, vatandaşlar eğer sağduyulu ve hoşgörülü davranırsa mültecilerin sağlık, barınma, eğitim, çalışma haklarıyla ilgili sorunlar hemen çözülecekmiş gibi bir algıya yol açmaktadır (Ataman, 2014, s. 79). Öte yandan hoşgörülü olma hali, bir nevi kusurları göz ardı etme ve erdemli olma imasını içerisinde barındırmaktadır. Hoş gören, hoş görülene göre daha üstün bir konumdadır. Bu sağduyu ve hoşgörü söyleminin de ‘bizi’ olumlayan, bizden olmayana da bizim erdemimize müteşekkir kılan bir yönü olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Nitekim ikinci spotta yer alan ifadeler de bu düşüncüyü doğrulamaktadır: Suriyeli kanaat önderlerinin “Türkiye, son beş yılda insanlık destanı yazdı” cümlesi, ‘bizi’ abartılı bir biçimde olumlamanın bir ifadesidir.

3.5.3.3. Cumhuriyet Gazetesinde Olayın Temsili

Tehlikeli kıvılcım
Konya'nın Beyşehir ilçesinde çıkan kavgada bir Suriyeli ve bir Türk bıçaklanarak öldürüldü. Kavgada yaralanan ve linc edilmek istenen Suriyeliler güdüklükte kurtarıldı

Konya'nın Beyşehir ilçesinde meydana gelen saat 22.30 civarında gerçekleşen Suriyeli bir grupla Türk vatandaşları arasında çıkan kavgada bir Suriyeli ve bir Türk bıçaklanarak öldürüldü. Kavgada yaralanan ve linc edilmek istenen Suriyeliler güdüklükte kurtarıldı.

Kafaların kesecğim
Olayın ardından Beyşehir'in bir yerinde "Öğrenciler bir grup olarak Suriyeli öğrencilerle tartışıyor" diye başlayan kavgada yaralanan ve linc edilmek istenen Suriyeliler güdüklükte kurtarıldı.

Sabaha kadar sürdü
Beyşehir'in bir yerinde başlayan kavganın sabaha kadar sürdüğü öğrenildi.

Her evde bir Ali var
Ali İsmail Korkmaz, Eskişehir ve Antakya'da anıldı

Sen annenden uzak kalmazdın

Cumhuriyet gazetesi, olayı “Tehlikeli kıvılcım” başlığıyla vermiştir. Olayın başlığında kıvılcım eğretilmesinin kullanılması bu olayın, daha büyük olayların tetikleyicisi olduğu imasını içinde barındırmaktadır. Öte yandan tehlikeli vurgusu da Suriyelileri dışarıdan gelen kişiler olarak tehlike olarak görülen algısını pekiştirir niteliktedir. Başlığın üstünde de hayatını kaybeden iki gencin fotoğrafı bulunmaktadır. Hürriyet’in aksine Cumhuriyet gazetesi İbrahim El Ali’nin de fotoğrafına yer vermiş ancak yine de Suriyeli Ali’nin fotoğrafı, Bayraktar’ın fotoğrafına göre daha küçük boyuttadır. Bu fotoğraf boyutunun tercihi Bayraktar’ın vefatının Suriyeli Ali’nin vefatından daha çok önem taşıdığına bir göstergesidir. Başlığın üstündeki fotoğrafta da bir genci sakinleştirmeye çalışan polisler bulunmaktadır. Bu kişinin ölen Bayraktar’ın yakını olduğu tahmin etmek zor değildir. Yaralı Suriyelilere yönelik linç girişime dönüşen olayda polis tarafından sakinleştirilen saldırganların fotoğraflarına yer verilmesi, linç saldırısının destekler nitelikte olduğunu ifade etmek mümkündür.

Haberin spotunda Suriyeli ve Türk gencin kavgada bıçaklanarak öldürüldüğü bunun sonucunda ise yaralanan Suriyelilerin linç edilmek istendiği bilgisi bulunmaktadır. Haberde lincin failleri “Bayraktar’ın yakınları” ve “öfkeli kalabalık” olarak tanımlanmıştır. Bayraktar’ın bir yakını olarak tanımlanan kişinin deyim yerindeyse kan donduran ifadeleri “Kafalarını keseceğim” ara başlığıyla verilmiştir: Öldürülen Bayraktar’ın “O çocuğa bir şey olsun Beyşehir’de ne kadar Suriyeli varsa kafasını kesip Emniyet’in önüne atmazsam adım Ahmet değil” tehdidi Suriyeli nefretinin en belirgin bir ifadesidir. Çünkü yakının öldürülmesinden bütün Suriyelileri sorumlu tutmuş, acısını tüm Suriyelilerden çıkarmak istemiştir.

3.5.4. Örnek Olay 4: Alevilere Yapılan Linç Saldırısının Bağlam ve Arka Plan Bilgisi

Olay: 26 Temmuz 2012 tarihinde Malatya’nın Sürgü ilçesinde Ramazan ayında davul çalınmasına tepki gösterdiği gerekçesiyle Alevi bir aileye linç girişiminde bulunuldu.

1990’lı yıllar Alevi meselesinin yoğun biçimde tartışıldığı bir dönemdir. Bu tarihte Alevi derneklerinin ve vakıfların sayısı artmış, Alevilerin hak talepleri bu kurumlar tarafından

dile getirilmiştir. Bu gelişmenin oluşmasına zemin hazırlayan birçok etken bulunmaktadır. 1980 askeri darbesinin sağ ve sol ideolojik yönelimlerin etkisini azaltması, Türk-İslam Sentezinin resmi siyasi ideoloji olarak öne çıkarılmasına yol açmış (Levent, 2020, s. 83) bu doğrultuda gerçekleştirilen birçok uygulama (Alevi köylerine cami yapılması, camilere Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı imamların atanması, Kuran kurslarının sayısının artması, zorunlu din dersi gibi) Aleviler tarafından Sünnileştirme politikaları olarak görülmüştür (Koca, 2014, s. 48). Aynı dönemde küreselleşmenin etkisiyle etnik ve dini nitelikli yerel kimlikler ön plana çıkması, Alevilerin kimlik olarak örgütlenmesinde etkili olmuştur (Massicard, 2007, s. 70). Bununla birlikte 1990'lı yıllarda Madımak ve Gazi Mahallesi'nde yaşanan şiddet olayları, o zamana kadar dini aidiyetlerini gizlemek durumunda kalan Alevilerin örgütlenmesini hızlandırmış, cemaatlerin politikleşme eğiliminin artmış ve bu olaylar sonucunda Aleviler kendi kimliklerini yüksek sesle savunmaya başlamıştır. Özellikle Madımak katliamı hem kamuoyunun ilgisinin bu mesele üzerinde yoğunlaşmasında hem de Aleviliğin kurumsallaşmasında dönüm noktası olmuştur.

Madımak Katliamı Türkiye tarihinin en acı linç vakalarından birisidir. 1993 yılında Sivas'ta Pir Sultan Abdal Şenliklerine katılan birçok aydın, entelektüel ve sanatçının bulunduğu Madımak Oteli ateşe verilmiş, 33 kişi diri diri yanarak ya da dumandan zehirlenerek hayatını kaybetmiştir. Bu olay, Türkiye tarihinde kara bir leke olarak kalmış ve Aleviler üzerinde şok etkisi yaratmıştır. Birçok yerde katliamın protesto gösterilerine büyük katılımlar gerçekleştirilmiş, olaydan sonra Alevi kimliğinin meşrulaşması ve açıktan ifade edilmesi daha fazla ivme kazanmıştır (Levent, 2020, s. 87).

Alevilerin seslerinin yükselmesi ve taleplerini doğrudan dile getirmesi 2009 yılında AB'ye uyum çerçevesinde AKP'nin Alevi Açılımı adı altında belirli hakları gündeme getirmesine sebep olmuştur. Bu doğrultuda Haziran 2009 ve Ocak 2010 tarihleri arasında Devlet Bakanı Faruk Çelik tarafından yedi oturumluk Alevi Çalıştayları oluşturulmuştur. Bu çalıştaylar ilk kez Alevileri temsil eden örgütlerle hükümet arasında diyalog kurulması bakımından tarihi önem taşımaktadır (Ertan, 2013, s. 628). Alevilerin talepleri, Cemevlerine ibadethane statüsünün verilmesi, Diyanet İşleri Başkanlığının kaldırılması veya ülkedeki bütün inançları temsil eden bir üst kurul haline getirilmesi, zorunlu din derslerinin kaldırılması veya tüm inanç biçimleriyle birlikte Aleviliği de içeren kültür

dersi olması ve Madımak Oteli'nin utanç müzesine dönüştürülmesi olarak sıralanabilir (Ertan, 2013, s. 628-629).

Ancak tüm bu çalıştaylar sonunda hazırlanan nihai rapor Alevi sorununa yönelik çözüm beklentisini karşılayamamıştır. Cemevlerinin, Tekke ve Zaviye Kanunu gereğince ibadet olamayacağı belirtilmiş, Tekke ve Zaviyeler Kanununun yürürlükten kaldırılırsa diğer tarikatların da aynı taleplerde bulunacağı gerekçesiyle reddedilmiştir (Aras, 2017, s. 83) Ancak Ecevitoglu ve Yalçinkaya, sorunun Tekke ve Zaviyeler konusuyla ilişkili olmadığını, “sorunun ibadethanelerin sayıldığı yasalarda yapılacak bir değişiklikle çözüleceğini” iddia etmişlerdir (Aktaran: Aras, 2017, s. 83). Çalıştay'ın bu değişikliği reddetmesi, çözüm konusunda isteksizliği olarak değerlendirilebilir. Benzer bir şekilde, Diyanet İşleri Başkanlığının tartışmaya açılmaması, zorunlu din derslerinin kaldırılmaması da bu isteksizliğin sonuçlarından biridir.

Alevilerin Madımak Oteli'ni utanç müzesine dönüştürme talebi ise gerçekleştirilmemiş üstelik otel 2010 yılında kamulaştırılarak bilim ve kültür merkezine dönüştürülmüştür. 2011 yılında ziyarete açılan bu merkezin içine de anı köşesi olarak Madımak Otelinde hayatını kaybedenlerle birlikte katliamın zanlılarının da isimleri yer almıştır. Anı köşesinin en üstünde katliam zanlısının isminin yer almasına ilişkin verilen tepkilere Vali, isimlerin alfabetik sıraya göre yazıldığını belirtmiş ve “insan merkezli baktığımız için hiçbir ayırım yapmadık” ifadelerini kullanmıştır. Cumhuriyet gazetesi haberine göre (2011), Sivas Valisi Ali Konat Madımak katliamının 18.yıl dönümünde (2011'de) Madımak Oteli'nin önünde basın açıklaması yapmak isteyen PSAKD yöneticileri ve otelde katledilenlerin ailelerine “Madımak diye bir şey artık yoktur, orası kültür merkezidir” yanıtını vermiştir. Vali'nin Madımak (oteli) yoktur söylemi, madımak ile katliamın hafızalarda birbiriyle özdeşleşmiş hali dikkate alındığında, “Madımak ‘katliamı’ da yoktur” şeklinde bir inkârın giriş cümlesi olduğu söylenebilir. Madımak Oteli'nin talepler doğrultusunda müzeye değil bilim sanat merkezine dönüştürülmesi, anı köşesi adı altında katliam zanlıları ile hayatını kaybedenlerin isimlerinin aynı yerde bulunması üstelik Madımak'ın inkârına yönelik retorik söylemin geliştirilmesi, hükümetin ‘tarihi’ öneme sahip gözükken hamlesini boşa düşürmekle kalmamış, Alevi meselesini kördüğüm haline getirmiştir. Bununla birlikte 2012 yılında zamanaşımı nedeniyle Sivas davasının düşmesine Başbakan Erdoğan'ın “ülkemiz ve milletimiz için hayırlı olsun” ifadelerini kullanmıştır. Suçluların cezasız kalmasının ve olayın

aydınlatılmamasının kim için ‘hayırlı’ olacağı bilinmese de insan hakları açısından olumlu sonuçlar doğurmayacağı açıktır. Geçmişle yüzleşmekten kaçınan ve üstünü kapatan bir siyasi anlayış, farklı biçimlerde meydana gelen olayların zeminini hazırlamaktadır. Nitekim Malatya Sürgü’de Alevi aileye yönelik linç saldırısı bu durumun sonuçlarından biridir. Bu linç saldırısı, Alevilerle ilgili tüm bu gelişmelerin akabinde Yargıtay’ın “Cami ve mescit dışındaki yerlerin ibadethane olarak kabul edilmesi mümkün değildir” kararına Alevi derneklerinin protestolarının sürdüğü günlerde meydana gelmiştir.

En az linç saldırısı kadar vahim olan da linç saldırısından sonra yaşananlardır. Bu olayla birlikte kimi zaman Madımak olayını referans alan nefret söylemi üretilmiş³³ kimi zaman katliamın motivasyonlarıyla benzetilmiş, kimi zaman da üstü kapatılarak önemsizleştirilmeye çalışılmıştır. Her ne kadar Sürgü’deki saldırının ‘Alevi-Sunni’ çatışması olmadığı üzerinde durulsa da olayın takip ettiği günlerde Sürgü’deki diğer Alevilere de tehditlerin yönelmesi³⁴ esasında meselenin mezhepsel yönü olduğunun bir göstergesidir. Olaydan sonra mahallede gerginliğin sürmesinin ardından Sürgü Belediye Başkanı’nın “sizin güvenliğinizi sağlayamayız, beldeyi terk edin” diyerek Alevi aileyi göçe zorlamıştır.

Sürgü’deki linç saldırısının mahkeme süreci ise, cezasızlığın ve faili değil mağduru suçlamanın bir örneğidir. İddianame hazırlayan savcılık, mağdur aileden iki kişiye saldırganlardan daha fazla ceza istenmiş sanıkların bu suçları (Alevi) ailenin “haksız tahriki” altında işledikleri belirtilmiştir.³⁵ Savcı’ya göre mağdur aile, davulcu ve linç faillerini tahrik etmiştir. Bununla birlikte saldırıya maruz kalan Hasan Hüseyin Evli savcılık ifadesinde 28 Temmuz’da yaşanan olayın yanlış hatırlayarak tarihi “23-24 Temmuz” olarak verdiği için “suç uydurmak” gerekçesiyle hakkında ikinci bir dava açılmıştır.³⁶

³³ Beyaz TV muhabiri Muhammer Yaşar sosyal medya hesabından “O yamyam aile ramazan davulundan rahatsız olmayacaktı. Biz sizin cemevinizden rahatsız değilsek, siz de olmayacaksınız. Olursanız yakarlar da yıkarlar da. Aleviler Müslüman mahallesinde salyangoz satarsa can Sivas’ımızda olduğu gibi sizi yakarlar” paylaşımı yapmış ardından işine son verilmiştir.

³⁴ <https://www.evrensel.net/haber/34564/surgude-alevilere-saldirilar-suruyor>

³⁵ <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/alevilere-bir-linc-de-yargidan-371536>

³⁶ <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/alevi-aileye-bir-dava-daha-375424>

Linç saldırısının davasını devam ederken sanıkların ifadelerinin bilgisayardan silindiği ortaya çıkmış bu gelişme üzerine mahkeme başkanı davanın ertelenmesine karar vermiştir.³⁷ Sürgü'deki mahkeme süreci bunlarla sınırlı kalmamış mahkeme davalı sayısını gerekçe göstererek (57 sanık) duruşmanın Doğanşehir Belediyesinin düğün salonunda yapılmasına karar verilmiştir. Düğün salonunda görülen davanın 5. Duruşmasında ise mahkeme 5 yaşındaki ve 6 yaşındaki çocukları görgü tanığı olarak dinlemek istemiş ancak çocuklar sorulara yanıt verememiştir. 2016 yılının mart ayında sonuçlanan davada linç failleri para cezası alırken, lince maruz kalan aile bireyleri hapis cezası almıştır.³⁸

Mağdurun suçluya dönüştüğü, saldırılarının 'haksız tahrik' adı altında meşrulaştırıldığı bu örnek, linç saldırısının 'dini reflekslerle' meydana gelmesi şeklinde üstü kapatılamayacak kadar geniş sürece yayılmış ve katmerlenmiştir. Bu linç saldırısında mahkemenin aileyi suçlu bulması, olası saldırıların önünü açmakla kalmamış aynı zamanda Alevilerin hukuk nezdinde -türlü gerekçeleri öne sürerek- korunmayacağına bir göstergesi olmuştur. Öte yandan Türkiye Cumhuriyeti'nin "Müslüman Türk Sünni" egemenlik anlayışı Aleviler dışarıda bırakmaktadır. Sünni olmayan Müslümanların dışlanması tam da bu yüzden resmi din alanından dışlanan Alevileri toplumun periferinde konumlandırmaktadır. Bu bağlamda Alevilerin hem hukuk alanından hem de din alanından kovulan ve hayatı çıplaklaştırılan günümüzdeki homo sacer figürleri olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Hükümet yetkililerin ve bürokratların saldırının 'münferit' bir vaka olduğunun üzerinde durması ise basitleştirmeye önemsizleştirmeye ve üstünü kapatmaya yönelik bir hamledir. Ancak Madımak örneğinde olduğu gibi, üstü kapatılan, inkâr edilen ve cezasızlıkla sonuçlanan her olay, bir öncekine benzer yeni olayların önünü açmaktadır.

³⁷ <https://www.sozcu.com.tr/2012/gundem/alevi-aileye-linc-davasinda-skandal-147329/>

³⁸ <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/adaleti-linc-eden-karar-506060>

oluşturulan haberde olayın mezhepsel yönü olmadığı ağırlıklı olarak vurgulanmıştır. Haberin en üst kısmında linç faili davulcunun “Taş, değnek, kemerle beni dövdüler” sözleri başlığa taşınmıştır. Bu başlıkta davulcu Efşi davulunu çalarken, Evli ailesinin dışarı çıkıp kendisine hakaret ve küfürler ettiğini, ellerine ne geçtiyse kendisini dövdüklerini ifade etmiştir. Olayın faili olan davulcu, mağdur bir söylem geliştirerek “durduk yere bizi birbirimize düşürmek istediler” ifadelerini kullanmakta ancak kimlerin birbirine düşürmek istediğini ifade etmeyerek sorumluluğu öznesi belirsiz birilerine aktarmaktadır. Davulcu Efşi’nin ifadelerinin yer aldığı başlıkta Efşi’nin fotoğrafının üstünde “Davulcu amcasından dayak yedi” sözleri bulunmaktadır. Efşi’nin gazeteciye olayı anlattığı sırada, akrabalarının davul çaldığı için Beldenin karıştırdığı gerekçesiyle Efşi’yi suçlayarak dövdüğüne yer verilmiştir. Bu ayrıntıya yer veren haberde, davulcunun mağduriyeti pekiştirilmek istenmiştir. Olayın failinin mezhepsel yönü olmadığı üzerine söylemlerinin haberde kurulma biçimine bakıldığında, haberin failin bakış açısından aktarılması bakış açısını yansıtma stratejisine örnek teşkil etmektedir. Öte yandan davulcunun ifadelerine haberin en üstünde verilmesi üstelik saldırının taş, sopa ve kemerle dövdüğü ifadelerinin başlığa taşınması da bakış açısını yansıtma stratejisine denk düşmektedir.

Davulcu Efşi, saldırının mezhepsel yönü olmadığı vurgusunu ise “Benim de Alevi arkadaşlarım var” söylemi üzerinden yapmaktadır. Doğanay ve Köker (2010) van Dijk’ın gündelik konuşmalar içindeki ırkçı ifadelerin açıkça beyan edilmesi kabul görülmeyeceği için rasyonel bir formülasyon geliştirildiğine referans verirken Türkiye’de bu formülasyonun “İrkçi değilim ama...” ya da “...’lere karşı değilim ama...” olduğunu vurgulamaktadır. Köker ve Doğanay’a göre bu boşluklara yerleştirilen “Kürt, Alevi, Roman ve Türkiye’deki yabancı kadınlar” sözcüklerinin ayrımcılığın üzerini örtmekte ve hoşgörülür kılmaktadır. Bu formülasyona bir ekleme olarak “Benim de ... arkadaşlarım var” cümlesini eklemek mümkündür. Türkiye’de yaygın bir klişe olarak kullanılan bu cümle ırkçı, mezhepçi ya da homofobik bir söylemin öncesinde ya da sonrasında ayrımcılığı gizlemeye çalışan bir hamle olarak kullanıldığını ifade etmek yanlış olmayacaktır. Nitekim saldırının failinin bu klişeye başvurması bu savı kanıtlar niteliktedir.

Haberin başlığı “Alevi-Sünni meselesi değil”dir. Spotta Sünni vatandaşların olayın Alevi-Sünni çatışma olmadığına altını çizdiği belirtilmiştir. Buradan hareketle, haberin Sünni

vatandaşların bakış açısından oluşturulduğunu ifade etmek mümkündür. Alevi ailenin ifadeleri haberde doğrudan alıntılanmıştır. Bununla birlikte davulcunun ifadeleri dolaylı aktarım yapılmış dolayısıyla gazetecinin yorumu da haber söylemine dahil edilmiştir. Haberde iki tane de saldırı faillerinin ifadeleri bulunmaktadır. Bu ifadelere ayrı ayrı “Tamamen şahsi bir durum” ve “Biz ayrı gayrı yapmıyoruz” başlıklarında yer verilmiştir. Bu başlıklardaki ifadelere göre, aile alevi olduğu için değil yalnızca davuldan rahatsız oldukları için protesto amacıyla evlerinin önüne gittiği belirtilmiştir. Faillerin görgü tanığı olarak dinlendiği haberde, kişilerin amaçlarının kimseyi linç etmek olmadığını, ailenin “ezanınızı ve davulunuzu susturacağız” sözlerini protesto etmek istediklerine yer verilmiştir. Ezanın kutsal sayıldığı bir ülkede, ‘ezanınızı susturacağız’ söyleminin şiddeti meşrulaştırmak için öne sürüldüğü düşünülmektedir. Başka hiçbir yerde Alevi ailenin ezanınızı susturacağız söylemini kullandığı görülmemektedir.

3.5.4.2. Yeni Şafak Gazetesinde Olayın Temsili

'Alevi olduğunu bilmiyorlardı' iddiası

■ Malatya'da bir Alevi ailenin sahurda mahallelerinde davul çalınması istemedikleri için evlerinin taşlanmasına dair çıkan haberlerin maksadı olduğu iddia edildi. Basında yer aldığı gibi Sürgülü ailenin "Alevi" kimliğinden dolayı evlerinin taşlanması haberinin doğru olmadığını belirtilen Olaya katılan kalabalık loca-sindeki gençler jandarmaya verdikleri ifadelerinde Evli ailesinin Alevi olduğunu bilmediklerini, sadece arkadaşları tarafından için toplandıktan sonra iddia edildi.

OLAY NASIL GELİŞTİ

Basına yayılmaya başlayan olayın geçişi şöyle: "Sürgü beldesinde Ramazan davulcusu olarak çalışan Mustafa Eflî'nin, Bağlarbaşı Mahallesi sakinlerinden Hasan Evli ve oğlu Servet Evli tarafından "mahallelerinde davul çalınması" konusunda uyarıldığı, aralarında çıkan tartışma sebebiyle davulcu Eflî'nin dövuşüğü öğrenildi. Baba-oğulun dövuşüğü Eflî'nin daha sonra Jandarma Karakol'una götürebildi Evli ailesinden şikâyetçi olduğu ancak yedinci davağı için sınırlanmayan davulcu Mustafa Eflî'nin ertesi gün saat 01.30 sıralarında yanına 30-40 kişilik akırlaba ve yakınlarından oluşan grubu alarak Evli'nin bulunduğu mahalleye gittiği kaydedildi. Gece yarısı baba ve oğul tarafından dövuşen Mustafa Eflî, ertesi gün yanındaki kalabalıkta gittiği Evli'nin evine taş atarak camlarını kırıldı. "Ailenin Alevi olmasının anlaşılmasından sonra bazı Alevi demeklileri ve yerel medya kuruluşları tarafından "Alevi vatandaşın evi sahurda davul çalınması için taşlandı" propaganda dövuştü. ■ KAZIM CANLAN / ANKARA

Saldırı Türkiye'ye MÂL EDİLEMEZ

Malatya'nın Sürgü Beldesi'nde Ramazan davulcusu ile tartışan Alevi bir ailenin oturduğu evin taşlanması ardından beldedeki gerginlik, yerini sükunete bıraktı. Bölgeye giden AK Parti ve CHP'li vekiller aileyi ziyaret ederek bilgi aldı. Ailenin akrabalarından Fidan Evli'nin sözleri ise ortak beklentiyi ortaya koydu: Birkaç kişinin yaşadığı şeyi bütün Türkiye'ye genellemek istemiyoruz.

■ ANKARA

Malatya'nın Doğanşehir İlçesi Sürgü Beldesi'nde oturan Evli ailesi ile Ramazan davulcusu Mustafa Eflî arasında sahur vakti çıkan tartışma ardından toplanan grup, Alevi ailenin evini taşıyarak beldeyi terk etmelerini istedi. Gerginlik üzerine jandarma beldede yoğun güvenlik önlemleri alarak aileyi koruma altına aldı. Din de AK Parti Malatya milletvekilleri Öznur Çalık ile Mustafa Şahin, Evli ailesini ziyaret etti. CHP de inceleme yapmaları için 4 milletvekilini bölgeye gönderdi.

Vekillerin ziyaretinde konuşan Evli ailesinin akrabalarından Fidan Evli, milletlerinin bölücülük yapmak olmadığını belirterek, "Birkaç kişinin yaşadığı şeyi bütün Türkiye'ye genellemek istemiyoruz. Burada kendini bilmez denizlerin yaptığı şeyi, Türkiye'de yaşayan Sünni ya da Alevi insanlara yansıtmak istemiyoruz ama bizim yaşadığımız da gerçek" diye konuştu.

CHP Sürgü Gençlik Kolları Başkanı Serdar Tokgöz ise, Sürgü'nün anıldığı gibi bir yer olmadığına işaret ederek, beldenin yol-larının açık olmadığı yönünde basına yanlış bilgi verildiğini söyledi. Tokgöz, olayların hem basın tarafından hem de bazı çevreler tarafından farklı yönlere çekildiğini iddia etti.

SÜRGÜ'DE YAŞAMAYA DEVAM ETMELİYER

AK Parti Malatya Milletvekili Çalık, aileyi ve Sürgü halkına geçmiş olsun dileklerini iletti. Ailenin yaşadığı mağduriyetin ortadan kaldırılması için hem adli, hem idari yarığın çok hızlı bir şekilde gerekli tedbirleri alması gerektiğini ifade eden Çalık, "3 gündür ailenin yaşadığı problemlerin ortadan kaldırılması için takip yapılmalı, ihmal varsa bunlar ortaya çıkarılmalı, ailenin mutlaka Doğanşehir Sürgü'de yaşamaya devam ettirmesi gerekli kanaatindeyim" diye konuştu. Çalık, şöyle devam etti:

"Biz Türkiye'nin kardeşliğine gelecek her türlü zararın önüne engel olacağız. Bugün ailenin yanındayız, yarın da olmaya devam edeceğiz. Çok yakın takipçisi olacağız. İdari ve adli takibini de baste valimiz olmak üzere takip edeceğiz, gerekli görüşmeleri de yapacağız."

HANGİ ADLA OLURSA OLSUN

Mustafa Şahin de, "Hangi adla olursa olsun hane-yi teavütün sonuna kadar karşılarız" dedi. Olayın aktörleri, arkasındaki güçler kim olursa olsun sonuna kadar ortaya çıkarmak için ellerinden gelen desteği vereceklerini ifade eden Şahin, "Ayrıca bundan nemalanmak isteyen bazı, belki şahrik unsuru taşıyan söylemler, açıklamalar, provokatif eylemler olabilir. İnşallah bunları biz yaşamayız. Bu bölgede bugüne kadar Alevi, Sünni, Kürt, Türk ayrımı hiçbir zaman olmamıştır. İnşallah bu, burada kalır" dedi. Bugün de olayın diğer taraflarını dinleyeceklerini anlatan Şahin, ailenin kesinlikle burada kalacağını, beldede yaşamaya devam edeceğini belirtti.

AK Parti Malatya Milletvekili Öznur Çalık, Evli ailesine yaptığı ziyarette "Bu vaka Malatya'ya, Doğanşehir'in, Sürgü'nün bir gökkuşuğu gibi renge renk, birleriyle karışmadan, silinmez bir arada yaşamasına asla engel olmayacaktır" dedi.

Yeni Şafak gazetesi de olaydan iki gün sonra haberini yapmıştır. Yeni Şafak gazetesi saldırının mağdurlarından Evli'nin "birkaç kişinin yaşadığı şeyi bütün Türkiye'ye genellemek istemiyoruz" ifadelerini başlığa taşımıştır. Gazete, bu ifadelerin ortak beklentiyi karşıladığını belirtmiştir. Gazetenin ortak beklenti olarak tanımladığı durum Alevi-Sünni çatışmasını körüklemeyecek bir söylem olduğu açıktır. Nitekim haberin genel söylemi de bu kabule dayandırılmıştır. Fotoğrafın ve spotun haberi ikiye böldüğünü söylemek mümkündür. Sol sütunda olayın nasıl gerçekleştiğine yönelik bilgi verilirken sağ sütunda AKP ve CHP milletvekilleri ile mağdur ailenin ifadelerine yer verilmiştir.

Sol sütunda “‘Alevi olduğunu bilmiyorlardı’ iddiası” başlığıyla, haberlerde çıkan Alevi ailenin davul çalmasını istemedikleri için evlerinin taşlandığına dair çıkan haberlerin maksatlı olduğu iddiasına yer verilmiştir. Yine bu iddialarda basında yer aldığı gibi ailenin Alevi kimliğinden dolayı saldırıya uğramasının doğru olmadığı vurgulanmış ancak bu iddiaların kim tarafından öne sürüldüğü belirtilmeyerek eksik bilgilendirme yapılmıştır. Bu başlık altında lincin failleri ‘olaya karışan kalabalık içerisindeki gençler’ olarak tanımlanmıştır. Lincin aktörlerinin gazetede bu şekilde tanımlanması, yükleme stratejisine örnektir. Bu ifadeyle linç saldırganlarına ilişkin anlamın yumuşatılarak aktarıldığını ifade etmek mümkündür.

Sol sütundaki “Olaylar nasıl gelişti” başlığında yer alan haber “Basına yansıyanın aksine olayın gerçeği şöyle” cümlesiyle başlamaktadır. Diğer gazetelerin yalan ya da en iyi ihtimalle provokatif söylemleri iması barındıran bu cümle, argümantasyon/kanıtlama stratejisinin gerçeklik toposuna denk düşmektedir. Bu ifadeyle, basına yansıyan Alevi-Sünni çatışması yadsınmış esas gerçeğin Evli ailesinden ‘yediği dayağı içine sindiremeyen’ davulcunun akrabalarını da alarak ailenin evine taş atması olduğu vurgulanmıştır. Haberin devamında Alevi derneklerinin ve yerel medya kuruluşlarının olayı mezhepsel bir propagandaya dönüştürdüğünü belirtmiştir.

Yeni Şafak gazetesi etnik ve mezhepsel saldırıları çoğunlukla provokasyon veya propaganda olarak tanımlama eğilimi göstermektedir. Alevi aileyi ziyaret eden AKP milletvekilinin de benzer bir açıklaması bulunmaktadır. AKP’li Şahin, haneye tecavüzün sonuna kadar karşısında olacağını, arkasındaki aktörler kim olursa olsun ortaya çıkarmak için ellerinden geleni yapacaklarını belirttikten sonra bundan nemalanmak isteyen bazı tahrik unsuru taşıyan söylemler, açıklamalar ve provokatif eylemler olması konusunda uyarıda bulunmuştur. Şahin, bölgede hiçbir zaman Alevi Sünni Türk Kürt ayrımı olmadığını belirtmiştir. Şahin’in açıklamalarıyla gazetenin haber söylemi birbirini desteklemektedir. Hükümet yetkililerinin ya da hükümete yakın medya kuruluşlarının provokasyon, propaganda söylemlerinin etnik veya mezhepsel saldırılar söz konusu olduğunda sıkça başvurulan kavramlar olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu kavramlara başvurulmasının sebebi, ülkede nefret iklimi olmadığı, toplumdaki kimi grupların barış içinde yaşarken dışarıdan bir tahrikle birbirine düşürüldüğünü argümanına dayandırılmak istenmesidir. Bu bağlamda AKP’li Milletvekili Şahin’in bakış açısının gazeteye yansıtıldığını söylemek yanlış olmayacaktır.

3.5.4.3. Cumhuriyet Gazetesinde Olayın Temsili

Malatya'da ramazan davulcusu ile bir yurttaş arasındaki tartışma evlere saldırıya dönüştü

Alevilere linç girişimi

MALATYA (Cumhuriyet) - Malatya'nın Doğanşehir ilçesine bağlı Sürü beldesinde Alevi bir vatandaş ile ramazan davulcusu arasında yaşanan tartışma Alevi yurttaşlara yönelik linç girişimine dönüştü. Davulcuyla tartışan Alevi yurttaşın evlerinin camı kırılarak ahır ateşe verildi. Alevi yurttaşların evlerine saldırı grubu jandarma havaya ateş açarak dağıttı. Edinilen bilgiye göre, Sürü'de Evli ailesi, Elazığ'ın Maden ilçesinden geldiği belirtilen ramazan davulcusu arasında tartışma yaşandı. Ramazan davulcusunun durumu yakınlarına haber vermesi üzerine, yaklaşık 200 kişilik grup Alevi yurttaşların yaşadığı mahalleye doğru tekirdi ve sloganlar eşliğinde yürüdü. Evli ailesinin evini taşlamaya başladı. Evli ailesinin fertleri korku içinde elektrikli kapıyı gizledikleri evde, jandarmaların öfkeli kalabalığı dağıtmamasını bekledi. Jandarmalar kalabalığı dağıtmakta yetersiz kalınca Doğanşehir'den takviye ekip istendi. Evli ailesinin evinin camlarını kıran grup, evin yanındaki ahır ateşe verince jandarma havaya uyarı ateşi açtı. Yaklaşık 2 saat süren linç girişimini takviye ekipler engelledi. Ahır yakılan Hüseyin Hasan Evli, bugüne kadar Sürü'de herkesin kardeşçe yaşadığını belirterek "Bizim istediğimiz birlik beraberlik. Kardeşçe yaşamak istiyoruz. Biz böyle olaylar istemiyoruz. Çünkü neden? Çorum'da Maraş'ta Malatya'da yaşadığından ondan. Biz bugüne kadar kimsesi incitmedik" dedi.

'Bizi öldürmeye gelmişler'

Grup saldırı yaptığı gece yaşananları anlatan Leyla Evli de "Biz linç etmeye geldiler. Bizi öldürmeye gelmişler, zaten insanların amacı belliydi. 'Kürtlere ölüm', 'Alevilere ölüm', 'Sizi burada barandırmayız, gödin buradan, gimmezseniz de biz sizi öldüreceğiz' diyerek bizi tehdit ettiler" dedi. Sosyal Hizmet Uzmanı Fidan Evli de jandarmaların gruba dağıtmakta başarısız olduğunu, grubun Alevi yurttaşların evlerine ateş açtığını söyledi. Fidan Evli, "Bizleri yakacaklarını söylüyorlar ama biz direneceğiz. Devlet bize özüm olarak sürgün diyor. Biz sürgünü kabul etmiyoruz. Evlerimizizin önünde toplanması vaziyetler" dedi. Evli ailesiyle görüşen CHP İl Başkanı Enver Kıraz, "Bizler olayın büyümemesi, herhangi bir olumsuzluk yaşanmaması için yapabileceğimiz konusunda girişimlerde bulandık" dedi.

AĞBABA: PROVOKASYON AYGÜN: SORUMLU İKTİDAR

AYŞE SAYIN

ANKARA - Sürü'deki saldırıya tepki gösteren CHP milletvekili Veli Ağbaba Sürü beldesinde Alevi ve Sünni yurttaşların yıllardır birlikte yaşadığını ve şimdiye kadar hiçbir olay olmadığının dikkat çekerek linçin, 27 Temmuz gecesi, bir davulcusunun Alevi mahallesiinde rahatsız edici şekilde davul çalmasıyla başladığını ifade etti. Davulcusunun da ertesi akşam beraberinde 200 kişiyle Sürü'ye gelip tartıştığı ailenin evlerine saldırdığını ve camların kırıldığını anlatan Ağbaba, "ramazan davulcu" tartışmasının daha sonra Alevilere saldırıya dönüştüğünü bildirdi. Olayın önce bir basit bir tartışmaya mı gitti ortaya çıkışına işaret eden Ağbaba, "Ancak bir süre sonra provokasyona dönüyor, saldırılar tek bir grupla değil, Alevilere hakaret ediyorlar. Şimdiye kadar bu bölgede böyle bir şey olmadı, kesinlikle provokasyon var" diye konuştu.

Soruşturma başlatılmamış

CHP Milletvekili Hüseyin Ayygün ise saldırı grubun "kızılbaş p.c'ler" diyerek hareketler edip sloganlar attığını, tek bir kişiyi bildiğini söyledi. Ayygün, "Saldıran kişiler, jandarmaya 'bu aile buradan gidecek' diyor. Oradaki halkın iddiasına göre jandarma da 'bu aileleri göndereceğiz' demiş. Jandarma hangi yetkiye dayanarak, bu adeti verebiliyor. Vasilik ve Emniyet'in bu olaydan bilgisi var, ama herhangi bir soruşturma başlatılmamış" dedi. Ayygün, yaşananların Başbakan Erdoğan'ın son yıllardaki Alevilere karşı "nefret içeren söylemleri"nin sonucu olduğunu söyledi. Ayygün, "Son 1 ayda cemevleri ve Alevilerin ilgili açıklamalarına bakın 'Cemevi olmaz, İslam içinde yer alan Aleviler ibadetlerini camide yapar' şeklinde TBMM Başkanı Cemil Çiçek'in açıklamaları ve Yargıtay'ın kararı var. Alevilere karşı ayrımcı davranışlar, böyle kendini bilmez yobazlar, Sivas, Maraş'ta insanları öldürenler de yeni saldırılarda bulunacaktır. Bu olayın sorumlusu devleti yönetenlerdir" dedi.

Aleviler Yargıtay kararına karşı tepkilerini sürdürdü
'İdeolojik cihat yürütülüyor'

ALİ AÇAR - FARUK KIRTAY

İSTANBUL/YALOVA - Yargıtay 7. Hukuk Dairesi'nin Alevilerin ibadet yerleri cemevlerini yok sayarak Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından aldığı görüşle verdiği "Cami ve mescit dışındaki yerlerin ibadethane olarak kabul edilmesi mümkün değildir" kararını, İstanbul ve Yalova'da protesto edildi.

Yargıtay'ın Alevilerin ibadet yerleri cemevlerini yok sayan kararını protesto etmek amacıyla dün Alevi Bektaşî Federasyonu (ABF) ve Pir Sultan Abdal Kültür Derneği (PSAKD) İstanbul Şubesi üyesi yüzlerce kişi Taksim tramvay durağında bir araya geldi. Sloganlar eşliğinde Galatasaray Meydanı'na doğru gerçekleşen yürüyüşe, CHP milletvekilleri Mahmut Tanal, Kadir Gökmen Ögüt, eski CHP İBB Meclis üyesi Hüseyin Sağ, sanatçı Pınar Aydınlar, Ökmeçyanı Cemevi Yürütme Komitesi Başkanı Mustafa Özalp, Basın Açıklaması üyesi Atilla Özdemir, "AKP

tarafından Alevilere yönelik ideolojik cihat yürütülüyor. Bu mücadelede karşı önümüzdeki dönemde daha aktif mücadele edeceğiz. Bu kararlar yargı, ülkemizde adalet dağıtan bir kurum değil Nakşi-Feto koalisyonunun çıkarlarına göre karar veren bir kurum halinde çalışmaktadır. Ülkemizdeki 500 cemevi yargıtay kararına karşı meşru ve Alevilerin ibadethanesidir" dedi. Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün katıldığı İftar yemeğine de değinen Özdemir, "Bizler AK ve plastik Alevi olmayacağız. Bizim adımız kullananarak Cumhurbaşkanını davet ettikleri iftara katılan Alevi örgütlerini öğrecek istiyoruz" diye konuştu. Hacı Bektaş Veli Anadolu Kültür Vakfı Yalova Şubesi üyeleri Cumhuriyet Meydanı'nda düzenledikleri basın toplantısında, kararın semah dönerek protesto ettiler. Şube Başkanı İsmail Toprak, Yargıtay'ın kararının bütün cemevlerini kapatılmasına kadar varabileceğini Alevilerin buna asla izin vermeyeceğini söyledi.

Cumhuriyet gazetesi de olaydan iki gün sonra linç haberini gazetenin ilk sayfasında "Malatya Sivas olmasın" manşetiyle vermiştir. Cumhuriyet gazetesinin 1993 yılında Madımak katliamına referans alan haber söylemi tarih toposuna örnektir. Tarih toposu geçmişteki olayların tekrarlanmaması konusunda bir uyarıya işaret eder. Ancak söylem stratejilerinden argümantasyon/kanıtlama stratejisine denk düşen bu toposta ayrımcılıktan ziyade daha önceki ayrımcılığın tekrar yaşanmamasına vurgu yapılmaktadır.

Haberin detaylandırıldığı 6. Sayfada "Alevilere linç girişimi" başlığı bulunmaktadır. Cumhuriyet gazetesi olayın adını linç koyarak Hürriyet ve Yeni Şafak gazetelerinde olduğu gibi olayı basitleştirmemekte ve mezhepsel yönünü gizlememektedir. Yine diğer iki gazetede yalnızca Alevi ailenin evlerine taş atıldığı bilgisi bulunurken Cumhuriyet

gazetesinde yer alan habere göre taş atılmakla kalmamış, evin ahır ateşe verilmiştir. Haber iki sütuna ayrılmıştır. Soldaki sütunda hem olay haberin kendi söylemiyle aktarılmış hem de Alevi ailenin ifadelerine yer verilmiştir. Diğer sütunda ise CHP milletvekillerinin konuyla ilgili görüşleri bulunmaktadır. Alevi aile kendilerine yapılan linç saldırısı olduğunu ve evlerinin önünde toplanan kalabalığın kendilerini öldürmek için geldiğini belirterek, saldırganların “Alevilere ölüm”, “Kürtlere ölüm” sloganları attığını ifade etmiştir. Öte yandan CHP Milletvekillerinden Veli Ağbaba, “olayın kesinlikle provokasyon” olduğunu ifade ederken, Hüseyin Aygün ise saldırganların, Alevi aileye “Kızılbaş p.çler” diyerek hakaret ettiğini belirtmiştir. Aygün, söz konusu saldırının Başbakan Erdoğan’ın Alevilere yönelik nefret söylemlerinin, TBMM Başkanı Cemil Çiçek’in “İslam içindeki Aleviler, ibadetlerini camide yapsın” açıklamalarının ve Yargıtay’ın cemevlerinin ibadethane sayılmaması kararlarının bir sonucu olduğunu vurgulamaktadır. Aygün ayrımcı politikaların devam ettiği takdirde Sivas ve Maraş olaylarının devam edeceğini bu anlamda saldırının sorumlusunun devleti yönetenler olduğunu ifade etmiştir. Aygün’ün söylemlerinde, Maraş ve Sivas’a referans vererek saldırının vahametini ön plana çıkarmaya çalıştığını bu anlamda tarih toposuna hem de güçlendirme/hafifletme stratejisinden güçlendirme stratejisine örnek teşkil ettiği söylenebilir.

Bu haberden bir gün sonra da Hükümet Sözcüsü Bülent Arınç ve Malatya Valisi Saran’ın ifadeleri Cumhuriyet gazetesinde yer almaktadır. “Ne soruşturma var ne gözaltı” başlıklı haberde olayı değerlendiren Vali Ulvi Saran şu ifadeleri kullanmıştır:

“Büyütülecek bir mesele yok. Bu olay çok basit kişisel bir tartışma. Sürgü beldesindeki insanlar çok uzun bir süreden beri barış ve kardeşlik içerisinde yaşıyorlar. Tabii ki ramazanda sınırlar gergin olabilir. İnsanlar oruç tutabilirler, tutmayabilirler. Türkiye’nin değişik yerlerinde bazı çevreler sanki bir mezhep çatışması varmış gibi ya da oruç tutanların tutmayanlara karşı bir baskısı varmış gibi abartılı yorumlarla durumu yansıtıyor. Bunların aslı astarı yok.”

Söylem stratejilerinden hafifletme stratejisine denk düşen bu açıklamada olayın boyutu küçümsenmiş ve olayın aslında basit bir tartışma olduğunun mezhepsel bir yönü olmadığını üzerinde durulmuştur. Vali, söz konusu ‘basit kişisel tartışmayı’ ramazanda sınırların gergin olmasıyla gerekçelendirmiştir. Aynı zamanda Vali’nin bu münferit olayı provoke etmek isteyenlere meydan verilmemesi için gerekli önlemler alınmıştır açıklamasında, linç girişimini münferit bir vaka olarak tanımlaması, yetkililerin bu

saldırılarla ilgili sorumluluğunu azaltmakta, sınırların gergin olması öne sürülerek haklılaştırmaktadır.

Benzer bir yaklaşımla Bülent Arınç yaptığı açıklamada:

“Olay büyütüldüğü veya amaçlandığı kadar vahim bir olay değil. Vahameti şurada olabilir; gazeteler öyle başlıklar attılar ki Alevi vatandaşlarımıza karşı adeta bir linç kampanyasına dönüşecek bir olaydan bahsettiler. Olayla ilgili bütün bilgiler elimize geldi. Mesele basit bir tartışmadan büyüyen, hiç de amaçlanmayan bir yöne doğru giden bir olay. Bir davul yüzünden bakın neler oluyor. Ortada olayı toparlarsanız bir kavganın büyümesinden ibaret” demiştir.

Arınç’ın ifadelerine göre, asıl vahim olan olayın kendisi değil olay üzerine haber yapmak, daha doğru bir ifadeyle ‘Alevilere linç kampanyası varmış’ gibi haber yapmaktır. Burada linç saldırısının geri plana atıldığı ve linç saldırısı üzerine haber yapmanın ise daha kritik bir mesele olarak öne çıkarıldığı görülmektedir. Arınç’ın da bu söylemleri hafifleştirme stratejisine örnektir.

SONUÇ

Bu tez çalışmasında, Türkiye’de 2009-2019 yılları arasındaki linç haberlerinin yazılı basında temsil edilme biçimleri incelenmiştir. Türkiye’de örneklerine sıkça rastlanan linç vakalarının nasıl süreklilik kazandığı, olağanlaştığı, meşrulaştığı ve toplum nezdinde neden bir infial yaratmadığı haber söylemleri üzerinden anlaşılmaya çalışılmıştır.

Şiddetin kendinden olmayana yönlendirilmesi, topluluk nezdinde işaretlenen kimi grupların şiddetin nesnesi olması şaşırtıcı ve yeni değildir. Her ne kadar linç modern bir kavram olsa da esasında bir grubun suçlu gördüğü kişiyi veya grupları kendilerince adaleti sağlamaya çalışarak öldürmesi, sürülmesi ya da yaralaması oldukça eskiye dayanmaktadır. Bu yaklaşım, çalışmada Rene Girard’ın ilkel topluluklarda tüm suçları miknatis gibi üstünde toplayan ve sonra topluluğa suç bulaştırdığı gerekçesiyle kolektif ritüellerle kurban edilen günah keçisi figürü ile Giorgio Agamben’in Roma’da işlediği suçtan dolayı öldürülmesi cinayet sayılmayan homo sacer figürü tartışmalarına dayandırılmıştır. Her iki kavramsal çerçeve de toplumsal ve siyasal yapının bu figürler üzerinden tesis edildiği meşru şiddetin kurucu rolüne vurgu yapmaktadır. Bu figürlerin dayandığı kavramsal çerçeve, topluluktan dışlanan kişilerin ölüme terk edilmişliğiyle içeri alındığını, toplumsal yapının bir içleme/dışlama ilişkisi üzerinden kurulduğunu ileri sürmektedir. Lincin, toplumsal yapının sarsıldığı veya sarsıldığının sanıldığı durumlarda bir cezalandırma yöntemi olarak ortaya çıkması söz konusu figürlerin linç mağduru olarak tanımlanmasına dayanak oluşturmuştur.

Linç toplumsal olarak onaylanan ve tam da bu sebeple meşruluk kazanan bir saldırı biçimidir. Bu tez çalışmasında linci şiddetten meşru şiddete dönüştüren unsurun, toplumsal onay olduğundan hareketle, bu onayın oluşmasında basının rolü sorgulanmıştır. Bu doğrultuda, çalışmada lincin toplumun çoğunluğunun üzerinde uzlaşmış olduğu değer ve normların ihlali durumunda ortaya çıkan bir şiddet biçimi olması ile bu değerleri üreten ve yayan bir araç olan medya arasında ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Medyanın bu açıdan kimi grupları işaretlediği, dışladığı için söylemsel şiddetin; bu gruplara karşı uygulanan şiddeti haklı kıldığı için kültürel şiddetin bir mecrası olduğu görülmüştür.

Linç haberlerinin yazılı basında temsil edilme biçimlerini inceleyen bu çalışmada, bu haberler iki yöntem doğrultusunda analiz edilmiştir. Bu bağlamda farklı ideolojik konumlarda olan Cumhuriyet, Hürriyet ve Yeni Şafak gazetesi örneklem olarak seçilmiştir. Önce sayısal bir doküman çıkarmak amacıyla üç gazetenin 2009-2019 yılları arasındaki linç haberleri içerik çözümlemesi yöntemiyle analiz edilmiş ardından örnek olay olarak üç gazetede de yer alan dört linç vakası eleştirel söylem analizine tabi tutulmuştur.

Türkiye’de 2009-2019 yılları arasında Cumhuriyet gazetesi 131, Yeni Şafak gazetesi 56, Hürriyet gazetesi 55 linç vakası haberleştirmiştir. Linç haberlerinin sayısı ve haberleştirdiği vakalar gazetelere göre değişkenlik göstermektedir. Bu sebeple çalışmada, her gazetede yer alan linç haberleri içeriğine göre farklı kategorilerde kodlanmıştır. Buna göre, Cumhuriyet gazetesi en çok etnik nitelikli linç eylemlerine yer verirken, Hürriyet gazetesi adi nitelikli, Yeni Şafak gazetesi ise provokasyon nitelikli vakalara yer verdiği ortaya çıkmıştır. Kuşkusuz gazetelerin haberleştirdiği linç saldırıları arasındaki farklılık, gazetelerin hangi vakaları gördüğü veya görmezden geldiğine ilişkin bir çerçeveyi açığa çıkarmaktadır.

Çalışma kapsamında incelenen Cumhuriyet, Hürriyet ve Yeni Şafak gazetelerinin önce 2009 ve 2019 yılları arasında en fazla ve en az hangi yıllarda haberleştirildiği tespit edilmiştir. Buna göre en fazla 2014 yılında linç saldırısı gerçekleştirilmiş olup üç gazetede bu yılda toplam 44 linç vakasına yer vermiştir. 2019 yılı ise 7 linç vakasıyla en az linç haberleştirildiği yıl olmuştur.

Gazetelerin linç faillerini ve linç mağdurlarını hangi sınıflarda tanımladığı sayısal olarak incelenmiştir. Linç failleri üç gazetede de en yüksek oranda “öfkeli kalabalık”, “çevredekiler”, “mahalleli” olarak tanımlamıştır. Cumhuriyet gazetesi %51,14 oranında, Hürriyet gazetesi %60 oranında, Yeni Şafak gazetesi ise %41,07 oranında bu tanımlı kullandığı ortaya çıkmıştır. Lincin, bireylerin kitle içinde anonim bir kimliğe bürünerek saldırıya dahil olması gazetelerin söylemlerinde de pekiştirilmiştir. Lincin hedefindeki kişiler ise üç gazetede farklılık göstermiştir. Cumhuriyet gazetesine göre %20,61 oranında en fazla Kürtlere yönelik linç saldırıları gerçekleştirilirken, Yeni Şafak gazetesine göre %14,28 oranında en fazla Suriyelilere yönelik linç saldırıları

gerçekleştirilmiştir. Hürriyet gazetesine göre ise, en fazla %18,51 oranında öznesi belirsiz “bir kişiye veya bir gruba” yönelik linç saldırıları gerçekleştirilmiştir. Bu oranlar birbirine yakın gözükmemektedir ancak gazetelerin haber sayısı düşünüldüğünde ortaya farklı bir tablo ortaya çıkmaktadır. Bu durumu kısaca değerlendirmek gerekirse, Cumhuriyet gazetesinde toplam 131 linç haberinden 27’si Kürtlere yönelik linç vakalarıdır. Hürriyet gazetesi toplam 55 linç haberinden 4’ü, Yeni Şafak gazetesinin ise toplam 56 linç haberinden 1’i Kürtlere yönelik linç saldırılarıdır. Bununla birlikte HDP/DTP/BDP’lilere yönelik linç vakaları Kürt kategorisinde kodlanmadığını hatırlatmak gerekmektedir. Daha önce belirtildiği gibi, gazetelerin lincin mağdurlarını tanımlama biçimlerine bağlı kalarak kategorileştirilmiştir. Cumhuriyet gazetesinde HDP/DTP/BDP’lilere yönelik saldırılar da Kürtlere yönelik linç saldırılarına dahil edildiğinde ortaya çıkan sonuç %28,24 oranında Kürtlere yönelik linç saldırılarının ortaya çıktığıdır. Diğer gazeteler için HDP/DTP/BDP’lilere yönelik linç haberleri Kürtlere yönelik linç oranlarını etkilememektedir çünkü Hürriyet ve Yeni Şafak gazetelerinde HDP, DTP ve BDP’lilere yönelik hiçbir linç vakası haberleştirilmemiştir.

Yeni Şafak gazetesi, en fazla yani %14,28 oranında Suriyelilere yönelik linç vakasını haberleştirmişti. Yani, toplam 56 linç haberinden 8’i Suriyelilere yönelik linç vakalarıdır. Cumhuriyet gazetesine göre toplam 131 haberden 7’si, Hürriyet gazetesine göre ise toplam 55 haberden 1’i Suriyelilere yönelik linç vakalarıdır.

Hürriyet gazetesi ise en fazla yani %18,51 oranında bir kişi veya bir grup olarak tanımladığı kişilere yönelik linç vakasına yer vermiştir. Bu durum, Hürriyet gazetesinin aynı zamanda en fazla adi vaka nitelikli linç vakalarını haberleştirmesiyle birlikte düşünüldüğünde anlaşılır olmaktadır. Cumhuriyet ve Yeni Şafak gazetelerinde ise bir kişi veya gruba yönelik gerçekleştirilen linç vakaları sırasıyla %6,10 ve %12,49’dur.

Gazetelerin akredite kaynaklardan aldığı bilgiler doğrultusunda haber söylemini şekillendirdiğinden hareketle, linç haberleri sırasında kimlerin ve hangi kuruluşların haber kaynaklarına başvurdukları ve ifadelerine yer verdikleri tespit edilmiştir. Gazetelere göre oransal fark bulunsa da en sık görüş bildiren kişiler hükümet yetkilileri ve bürokratlardır. Buna göre %25 oranında en fazla hükümet yetkilisinin ifadelerine yer

veren gazete Hürriyet, %22,64 oranında Yeni Şafak, %20 oranında Cumhuriyet gazetesidir. Bürokratların ifadelerine ise, %18,86 oranında en fazla Yeni Şafak, %15 oranında Cumhuriyet, %8,33 oranında ise Hürriyet gazetesi yer vermiştir. Linç saldırıları sonrasında hükümet yetkililerinin, bürokratların ve siyasi partililerin olaya ilişkin yaptıkları açıklamalar, haber söylemini etkilemesi açısından önemli görülmüştür. Buradan hareketle söz konusu açıklamaların yönü irdelenmiştir.

Bürokratlar ve hükümet yetkililerinin açıklamaları en fazla olayın etnik, mezhepsel ve siyasi iddiasını reddetme yönündedir. Olayın etnik, mezhepsel ve siyasi yönüne yapılan vurgu ise en fazla muhalefet partililerinden gelmektedir. Hükümet yetkililerin en fazla üstünde durduğu bir diğer açıklama ise olayın provokasyon ya da büyük bir oyun olduğu yönündedir. Bu durum etnik, mezhepsel ve siyasi bir saldırının resmi yetkililer nezdinde ya provokasyon, büyük bir oyun denilerek ya da basit bir adi vaka olarak dışsallaştırıldığına bir göstergesidir. Kültürel Çalışmalar muhtevasının yapısal yanlılık olarak tanımladığı durum tam da bu noktada önem kazanmaktadır. Çünkü, gazetelerin haber söylemlerine göre oluşturulan linç kategorilerine bakıldığında, Hürriyet gazetesi %29,09 oranında en fazla linç vakasını adi vaka olarak tanımlarken, Yeni Şafak gazetesi ise %21,42 oranında en fazla linç vakasını provokasyon olarak tanımladığı görülmektedir. Yani, Hürriyet ve Yeni Şafak gazeteleri, bürokratların ve hükümet yetkililerin durum tanımlamaları doğrultusunda haber söylemlerini oluşturmaktadır. Cumhuriyet gazetesinin, resmi ve idari yetkililerin dışında haber söylemiyle vermesi ise iktidara muhalif yayın politikasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Linç saldırılarına nasıl müdahale edildiğine bakıldığında, üç gazete için de en yüksek oran polisin müdahalede bulunduğu kategoride kodlanmıştır. Bununla birlikte Cumhuriyet gazetesinde %8,39 oranında polisin müdahale etmediği iddiası bulunurken bu oran Hürriyet gazetesinde %1,81'dir. Yeni Şafak gazetesi ise polisin müdahale etmediğine ilişkin bir ifadeye haberlerde yer vermemiştir. Polisin linç müdahale edip etmediği aynı zamanda hukuki olarak nasıl bir süreç başlatıldığıyla birlikte düşünüldüğünde anlam kazanmaktadır. Çünkü gazete haberleri taranırken büyük ölçüde polisin linç kalabalıklarını biber gazı ve tazyikli su ile dağıttığı bilgisine rastlanmıştır. Esasında hukuk devletinde bedensel bütünlüğüne yönelik bir hasar sonucunda failerin gözaltına

alınması ve hukuki bir sürecin başlaması gerekmektedir. Ancak polisin ‘püskürtme’ yoluyla kalabalıklara müdahale etmesinin, cezasızlığın ilk aşaması olduğunu söylemek mümkündür. Cezasızlığın bir diğer aşaması ise linç faillerine yönelik hukuki yaptırımlarının sayısal analizlerinde ortaya çıkmaktadır.

Gazetelerde hukuki yaptırıma dair bir bilgi yer almadığı kategori ‘belirsiz’ olarak kodlanmıştır ve bu kategori sayısal olarak en fazla orandadır. Bu durum, aynı zamanda lincin cezasız kaldığının bir göstergesidir. Bununla birlikte Hürriyet gazetesi %16,36 oranında, Yeni Şafak gazetesi %15,78 oranında, Cumhuriyet gazetesi ise %11,45 oranında failin gözaltına alındığına ilişkin bilgiye yer verirken, failin tutuklandığı oranlar gazetelere göre: Yeni Şafak gazetesinde %12,28, Hürriyet gazetesi %7,27, Cumhuriyet gazetesi ise %3,05’tir. Bu veriler, polisin kalabalığı ‘püskürterek’ dağıtmadığı ve gözaltına aldığı durumlarda da failin çoğunlukla serbest kalmasıyla sonuçlandığını göstermektedir. Bunun sebebi, lincin TCK’da bir suç olarak işaretlenmemesi bunun yerine farklı suçlar kapsamında değerlendirilmesidir. TCK’da linç, bir suç olarak tanımlanmadığı gibi, 2017 yılındaki 696 sayılı KHK’nın 121.maddesinde halktan kişilere darbe, terör ve bunların devamı niteliğindeki eylemleri bastırma yetkisinin verilmiş, mali, idari ve cezai sorumluluğun olmayacağı belirtilmiştir. Bu durumu, linç saldırılarının önünü açacağı veya cezasız kalacağı açık beyanı olarak okumak mümkündür.

Linç saldırılarına ilişkin son olarak saldırı sonrasında yerinden edilen ve göçe zorlanan kişi ve grupların sayısal analizidir. Bu sayılar da gazetelere göre farklılık göstermektedir. Cumhuriyet gazetesine göre linç saldırılarından sonra toplam 12 yerinden etme göçe zorlama haberinden 6’sı Kürtlere, 2’si Romanlara, 2’si Suriyelilere 1’i Alevilere, 1’ide tacizcinin ailesine yöneliktir. Yeni Şafak gazetesinde toplam 5 yerinden etme haberinden 1’i Kürtlere, 1’i Romanlara, 3’ü Suriyelilere yöneliktir. Hürriyet gazetesinde ise, yalnızca Romanlara yönelik 1 tane yerinden etme ve göçe zorlama haberine yer verilmiştir.

Haberî bir söylem olarak kabul eden bu çalışmada, seçilen dört linç vakasının söylem analizi yapılmıştır. Bu doğrultuda Wodak’ın söylem-tarihsel yaklaşımı kullanılmıştır. Bu yaklaşımın sunduğu çerçeve dahilinde, seçilen dört örnek olay analiz edilirken olayın tarihsel arka planı ve bağlam bilgisine yer verilmiştir. Tarihsel arka plan ve bağlam

bilgisiyle analiz edilen olaylar sonucunda, yaygın görüşün aksine lincin ‘aniden ortaya çıkan’ ‘bir anda cereyan eden’ ‘bir öfke patlaması’ olmadığı ortaya çıkmıştır. Lincin, medyanın ya temsil etmediği ya da olumsuz temsil ettiği, bu sebeple de toplumsal öfkenin nesnesi olan ve ilk fırsatta bu kişilere yönelik fiziksel saldırıya dönüşen bir şiddet biçimi olduğu görülmüştür.

İlk örnek olaydaki sanatçılara ve sanatseverlere yönelik linç saldırısı, kültürel ve ekonomik politikalar yüzünden olumsuz etkilenmiş mahallelinin toplumda dini ve ahlaki sebeplerle ‘hoş karşılanmayan’ başka bir ifadeyle sınır ihlali sayılan ‘içki içmeleri’ gerekçesiyle gerçekleşmiştir. Lince maruz kalan kişiler, ekonomik, sosyal ve kültürel olumsuzlukların müsebbibi olarak görüldüğü için çalışmada ‘günah keçisi’ olarak tanımlanmıştır.

İkinci örnek olay, Kürtlere yönelik linç saldırısıdır. Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan itibaren ne içeride ne dışarıda olan, seçim zamanlarında sahiplenilen ancak diğer zamanlarda çoğu kez nefret söylemiyle dışlanan bu kimliğe yönelik saldırı, tam da çözüm sürecinin olduğu bir dönemde meydana gelmiştir. Kürt minibüs şoförüne yönelik linç saldırısı olarak başlayan ardından şehrin bütününe yayılan “Kahrolsun PKK” sloganları eşliğinde Kürt esnaflara, onların mallarına ve hatta polis araçlarına zarar verilen bir olaya dönüşmüştür. Bu çalışmada her ne kadar Cumhuriyet gazetesiyle karşılaştırıldığında Hürriyet ve Yeni Şafak gazetelerinde Kürtlerin sayısal olarak ‘az’ lince maruz kaldığı bilgisi verilse de -ki bu durumda Kürtlere yönelik lincin bu gazeteler nezdinde görülmediğine ilişkin bir değerlendirme yapılabilir- Kürtler homo sacer olarak tanımlanmıştır.

Üçüncü örnek olay, Suriyelilere yönelik linç saldırısıdır. Suriye’de iç savaşın başlamasından bu yana Türkiye’nin açık kapı politikası doğrultusunda sığınan Suriyelilere yönelik nefret söylemi hem ana akım hem sosyal medyada oldukça yaygındır. Tüm bu basmakalıp suçlamaların ve nefret söyleminin yaygın olduğu ve medya aracılığıyla sürekli yeniden üretildiği bir yerde Suriyelilere yönelik linç saldırıları da kaçınılmaz olmaktadır. Suriyeliler de hem ülke içine alınan hem de yasal haklarının verilmemesiyle dışarıda tutulan yani eşik sınırdaki yaşamaya çalışan ve bedeni her an

şiddete açık hale gelen toplumsal gruplardır. Bu anlamda hukuktan dışlanan ve meşru şiddetin nesnesi olan Suriyeliler günümüzdeki homo sacere figürüne aynı zamanda toplumdaki ekonomik, ahlaki, kültürel sorunların sebebi olarak görüldüğü ve bundan dolayı öldürüldüğü -ya da sürüldüğü- takdirde toplumun huzura kavuşacağı düşünülen ‘günah keçisi’ figürüne denk düşmektedir.

Son örnek olay ise, Alevilere yönelik linç saldırısıdır. Her ne kadar Alevilere yönelik linç saldırısı gazete haberlerinde ‘sayısal’ olarak fazla bir orana işaret etmese de bu linç vakası Türkiye tarihinde derin bir iz bırakan Madımak faciasını neredeyse andırır nitelikte olduğu için çalışma açısından incelenmesi zorunlu görülmüştür. Alevilere yönelik linç vakası hem yazılı basın hem de hukuki süreç açısından basit bir vaka olarak meşrulaştırılan ve mağdurun suçlu bulunduğu failin ise haklı kılındığı bir linç örneğidir. Bu örnek olayda, diğer örnek olaylar gibi cezasızlıkla sonuçlanmasının yanı sıra mağdur cezalandırılmıştır. Hukukun korumadığı ve lincin dini gerekçeler ileri sürülerek meşrulaştırıldığı, sürekli tehdit altında yaşamaya zorlandığı için Aleviler de çalışmada, homo sacer olarak tanımlanmıştır.

Sonuç olarak, 2009-2019 yılları arasında linç saldırılarının yazılı basında temsil edilme biçimlerinin analiz edildiği bu tez çalışmasında, gazetelerin kendi ideolojik konumlarına göre linç vakalarını haberleştirdiği görülmüştür. Bu doğrultuda gazetelerin her linç vakasına yer vermediği, gazetelerde yer alan aynı linç vakalarının da farklı haber söylemleriyle örüldüğü ortaya çıkmıştır. Linç vakalarının haberleştirilmesine ilişkin gazete taraması yapılırken, Cumhuriyet gazetesinin; Hürriyet ve Yeni Şafak gazetelerinin toplam linç haberlerinden daha fazla linç haberine yer verdiği tespit edilmiştir. Bununla birlikte Cumhuriyet gazetesinin diğer iki gazeteye kıyasla etnik, mezhepsel ve siyasi linç saldırılarını bağlamından koparmadan, yani üstünü kapatmadan ve basitleştirmeden aktardığı ortaya çıkmıştır. Hürriyet ve Yeni Şafak gazeteleri ise etnik, mezhepsel ve siyasi linç saldırılarını ‘basit bir adi olay’ veya ‘provokasyon’ olarak tanımlama eğilimi göstermiştir. Hürriyet ve Yeni Şafak gazetelerinin bu haber söylemleri de birincil kaynakların yani bürokrat ve hükümet yetkililerin açıklamalarına dayandırılmaktadır. İdari ve siyasi yetkililerin linç vakası sonrasındaki açıklamaları çoğunlukla olayın ‘önemsiz basit bir adi vaka’ ve ‘bizi birbirimize düşürmeye çalışan provokatörlerin işi’

olduğu yönündedir. Cumhuriyet gazetesi haber söylemi iki gazeteye kıyasla farklılık gösterse de, üç gazetenin linç vakalarını ‘linç’ olarak tanımlamadığı, bunun yerine “saldırı, arbede, gerginlik, sataşma ve provokasyon” olarak tanımladığı tespit edilmiştir.

Araştırma sorularına aranan yanıtlar doğrultusunda oluşturulan bu tez çalışmasında, Türkiye’de kimlerin lince maruz kaldığının net bir kategorisi ortaya çıkmamıştır. Bu durumun sebebi, daha önce bahsedildiği gibi gazetelerin farklı vakalara yer vermesi ve çoğu linci görmezden gelmesidir. Bununla birlikte çalışmada, gazetelerin linç vakalarını hangi bağlamlarla ilişkilendirerek ele aldığı, bürokrat ve siyasetçilerin linç saldırılarındaki tutumu ve lincin cezasız kalmasına yol açan etmenlerin ne olduğu sorularına yanıt bulunmuştur. Çalışmanın varsayımı olan linç saldırılarının meşrulaştırılmasında medyanın rolü olması ise hem nicel hem de nitel verilerle doğrulanmıştır.

Çalışma doğrultusunda haber söylemleri ile idari ve siyasi yetkililerin söylemlerinin lincin toplum nezdinde sıradanlaştırılmasına ve haklı bulunmasına yol açtığı ve linç saldırılarının önünü açığı söylenebilir. Lincin basit bir olay gibi üstünün örtülmesi ya da suçun provokatörler gibi kim olduğu belirsiz birilerinin üstüne atılması yetkililerin bu vakaların sorumluluğunu almadığının bir göstergesi olmaktadır. Linç saldırılarını hedefi kim olursa olsun, hangi gerekçeyle olursa olsun destekleyici ve onaylayıcı söylemlerden kaçınmalı, lince maruz kalan grupları ‘güvenlik sebebiyle’ göçe zorlamak yerine lince engel olacak politik, sosyal ve hukuki koşullar yaratılmalı, linç saldırıları TCK’da suç olarak tanımlanarak failer bu hükümler doğrultusunda cezalandırılmalıdır.

Bu tez çalışması Türkiye’de yakın tarihte meydana gelmiş linç eylemlerinin gazetelerde temsil edilme biçimlerini farklı disiplinlerin sunduğu çerçevelerle birlikte ele aldığı için yeni ve önemlidir. Türkiye’de linç üzerine yapılan çalışmaların çoğunlukla milliyetçilik ve nefret söylemi çerçevesinden ele alındığı ancak hiç de azımsanmayacak oranda hırsızlık, taciz ve tecavüz vakalarının bu çerçevede anlaşılmayacağından yola çıkılarak çalışma, linç saldırılarının tümünü kapsayacak kuramsal arka plana dayandırılmıştır. Linç saldırılarının on yıllık verilerini haber metinleri üzerinden analiz eden bu çalışmada, gazetelerde yer almayan linç vakalarının olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Linci

konu eden alışmalar, TİHV, İHD ve HDV raporlarından ve yerel gazetelerden faydalanarak, Türkiye'deki linç vakalarına ilişkin kapsamlı bir harita ortaya çıkarabilir. Zira linç, önemli bir sorun olmasına rağmen akademik ilgiden yoksundur. Linç üzerine çalışmaların arttırılması, lincin bir sorun olarak gündeme getirilmesine ve çözüm yolunda önerilerin geliştirilmesine yardımcı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Agamben, G. (2017). *Kutsal İnsan*. (İ. Türkmen, Çev.). İstanbul: Ayrıntı.
- Akal, C. B. (1998). *İktidarın Üç Yüzü*. Ankara: Dost.
- Akkanat, S. (2011). *Şiddet ve İktidar: Şiddetin Meşruiyetinden Meşruiyetin Şiddetine*. Doktora tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Alğan, C. (2014). Medyanın Kürt'le İmtihani. Y. Inceoğlu ve S. Çoban (Ed.). *Azınlıklar, Ötekiler ve Medya* (123-143). İstanbul: Ayrıntı.
- Arendt, H. (1997). *Şiddet Üzerine*. (B. Peker, Çev.) İstanbul: İletişim.
- Arendt, H. (2014). *Totalitarizmin Kaynakları-3*. (İ. Serin, Çev.). İstanbul: İletişim.
- Aristoteles (1987). *Poetika*. (Çev. İ. Tunalı). İstanbul: Remzi.
- Arslan, E. (2004). Medya-Güç-İdeoloji Ekseninde Merve Kavakçı Haberlerinin İki Farklı Sunumu. Ç. Dursun (Ed.). *Haber, Hakikat ve İktidar İlişkisi* (151-182). Ankara: Elips.
- Ataman, H. (2014). Yazılı Basında Ayrımcı Söylem. Medyada Nefret Söylemi ve Ayrımcı Dil Eylül-Aralık 2014 Raporu. İstanbul: Hrant Dink Vakfı.
- Atılğan, M. ve Işık, S. (2011). *Türkiye'de Güvenlik Güçleri ve Hak İhlalleri*. İstanbul: TESEV.
- Barrett, M. (1996). *Marx'tan Foucault'ya İdeoloji* (A. Fethi, Çev.). İstanbul: Sarmal.
- Berg, M. (2017). Linç: Küresel Bir Bakış Açısıyla Amerika'nın "Ulusal Suçu". Z. Koçak (Ed.) *Kitleleri Yeniden Düşünmek* (s. 117-130). (Y.S. Şahin, Çev.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.

Berg, M. and Wendt, S. (2011). *Glovalizing Lynching History*. New York: Palgrave Macmillan.

Bora, T. (2018). *Türkiye'nin Linç Rejimi*. İstanbul: İletişim.

Borch, C. (2017). Kalabalıklar ve Demokrasi: Kalabalıkların Siyaseti Üzerine Post-Liberal Düşünceler. Z. Koçak (Haz.). *Kitleleri Yeniden Düşünmek* (s. 73-84). (Kozluca. E, Çev.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.

Bourdieu, P. Ve Eagleton, T. (2013). Bir Röportaj: Doxa (Kanaat) ve Sıradan Yaşam. S. Zizek (Ed.). *İdeolojiyi Haritalamak*. (S. Kibar, Çev.). 397-415. Ankara: Dipnot.

Büyükkantarcıoğlu, N. (2006). Söylemden İdeolojiye: Eleştirel Söylem Çözümlemesi. A. Kocaman (Ed.). *Temel Kavramlar, Sorunlar, Tartışmalar* (11-113). Ankara: Dil Derneği Yayınları.

Canetti, E. (2006). *Kitle ve İktidar*. (G. Aygen, Çev.). İstanbul: Ayrıntı.

Cangöz, İ. (2015). *Değişen Anlam ve Değerleriyle Gazetecilik*. Ankara: Sınırsız.

Carrigan, W. D., and Waldrep, C. (2013). *Swift to Wrath: Lynching in Global Historical Perspective*. University of Virginia Press.

Castles, S., Miller, M.J. (1998). *The Age of Migration*. London: MacMillan.

Coşkun, V. (2015). Çözüm Süreci: 6-8 Ekim Olayları ve Sonrası. *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 20(32), 1-2.

Cutler, J. E. (1905). *Lynch-law: An Inversigation Into The History of Lynching in the United States*. U.S: Negro Universities Publish.

Çoban, B. (2009). Medya, Resmi Tarih ve Milliyetçilik. B. Çoban (Ed.). *Medya Milliyetçilik Şiddet* (29-62). İstanbul: Su.

Dalgıçer, M. (2011). *Beyoğlu'nun Soylulaştırılmasında Münferit Hareketler: Galata Bölgesi*, Yüksek lisans tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Danış, G.S ve Danış, P. (2019). Söylem, Söylem Çözümlemesi ve Eleştirel Söylem Çözümlemesi: Tanımlar ve Kapsamları. *DEÜ Edebiyat Fakültesi Dergisi* 6(2), 527-552.

Dilber, F (2014). Kitle İletişim Araçları ve Suç Olgusu. *Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Sosyal ve Bilimsel Araştırmalar Dergisi* Sayı, 2014(3), 60-66.

Doğanay, Ü. Ve Çoban Keneş, H. (2016) Yazılı Basında Suriyeli 'Mülteciler': Ayrımcı Söylemlerin Rasyonel ve Duygusal Gereççelerin İnşası. *Mülkiye Dergisi*, 40(1), 143-184.

Dursun, Ç. (2004). Haberde Gerçekliğin İnşa Edilmesi Ne Demektir? Ç. Dursun (Ed.). *Haber, Hakikat ve İktidar İlişkisi* (37-65). Ankara: Elips.

Düzgün, Ü. ve Özkan, K. (2017). Toplumsal Şiddet Eylemi Olarak Linç. *Güvenlik Çalışmaları Dergisi*, 19(3), 44-56.

Dwight, M.D. (1995). Lynching: History and Analysis: A Legal Studies Monograph. *Council for Social and Economic Studies*. Vol (24). 1-74.

Eagleton, T. (1996) *İdeoloji* M. Özcan (Çev.). İstanbul: Ayrıntı.

Efe, İ. (2015). Türk Basınında Suriyeli Sığınmacılar. Ankara: Seta Yayınları.

Erdal, C. (2012). *Medyanın Efendisi Şiddet*. İstanbul: Doruk.

Erdoğan, İ. (1998). Gerbner'in Ekme Tezi ve Anlattığı Öyküler Üzerine Bir Değerlendirme. *Kültür ve İletişim Dergisi*. 1(2). 149-180.

Ertan, M. (2013). Alevi Çalıştayları Üzerine Bir Değerlendirme. M. Yazıcı (Ed.). *Geçmişten Günümüze Alevilik: 1. Uluslararası Sempozyumu* (628-634). Bingöl Üniversitesi: Bingöl.

Eryılmaz, B. (2010). Bir Söylem Olarak Milliyetçilik. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 10(1). 177-202.

Euripides. (2016). *Bakkhalar*. (S. Eyüboğlu, Çev.). İstanbul: İş Bankası Yayınları.

Ferguson, C. J. (2013). *Adolescents, Crime and Media*. New York: Springer.

Freud, S. (1975). *Kitle Psikolojisi*. (K. Şipal, Çev.). İstanbul: Bozak.

Galtung, J. (1969). Violence, Peace, and Peace Research. *Journal of Peace Research*, 6(3), 167-191.

Galtung, J. (1990). Cultural Violence, *Journal of Peace Research*, 27(3). 291-305.

Gambetti, Z. (2007). Linç Girişimleri, Neoliberalizm ve Güvenlik Devleti. *Toplum ve Bilim*, Sayı: 109, 7-34.

Gasset, O. Y. (2010). *Kitlelerin Ayaklanması*. (N. G. Işık, Çev.). İstanbul: İş Bankası.

Gibson, R. (1979). *The Negro Holocaust: Lynching and Race Riots in the United States, 1880-1950*. 2(1). Yale-New Haven Teachers Institute. 1-16.

Girard, R. (2018). *Günah Keçisi*. (I. Ergüden, Çev.). İstanbul: Alfa.

Girard, R. (2019) *Şiddet ve Kutsal*. (I. Ergüden, Çev.). İstanbul: Alfa.

Gorup, M. (2020). The Strange Fruit of the Tree of Liberty: Lynch Law and Popular Sovereignty in the United States. *Perspectives on Politics*, 18(3). 813-834.

Gölbashi, S. (2007). Linç: Politika mı Kültür mü? *Hukuk ve Adalet*, 4(11), 311-323.

Günel, S. M. (2019). Başlangıcından Bitişine (2009-2016) Türk Medyasında ve Okur Yorumlarında Kürt Açılımının Karşılaştırmalı Analizi. *İmgelem*. 3(4), 107-159.

Hall, S. (1999). İdeolojinin Yeniden Keşfi: Medya Çalışmalarında Baskı Altında Tutulanın Geri Dönüşü. M, Küçük (Ed.). *Medya, İktidar, İdeoloji* (77-127). Ankara: Bilim ve Sanat.

Hall, S. (2017). ‘Başkasının’ Gösterisi. S. Hall (Ed.). *Temsil: Kültürel Temsiller ve Anlamlandırma Uygulamaları* (İ. Dündar, Çev.). İstanbul:Pinhan

Hall, S. (2017). Temsil, Anlam ve Dil. S. Hall (Ed.). *Temsil: Kültürel Temsiller ve Anlamlandırma Uygulamaları* (İ. Dündar, Çev.). İstanbul:Pinhan.

Hall, S. Critcher, C. Jefferson, T. Clarke, J. And Roberts, B. (1978). *Policing the Crisis*. London: Macmillan.

Han, B. (2020). *Şiddetin Topoloji*. (D. Zaptçioğlu, Çev.). İstanbul: Metis.

İnal, A. (1995). Yazılı Basın Haberlerinde Yapısal Yanlılık Sorunu. *Toplum ve Bilim* Güz (67). 11-135.

İnal, A. (1996). *Haberi Okumak*. İstanbul: Temuçin.

İnceoğlu, Y. ve Çoban, S. (2014). “Öteki”leştirme Sürecinde Medyanın Yeri. İnceoğlu, Y. ve Çoban, S. (Ed.). *Azınlıklar, Ötekiler ve Medya*. (50-107). İstanbul: Ayrıntı.

İrvan, S. (1994). Normatif Medya Kuramları. Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi 1(2). 211-230.

Jiwani, Y. (2009). Symbolic and Discursive Violence in Media Representations of Aboriginal Missing and Murdered Woman. D. Weir and M. Guggisberg (Eds.). *Understanding Violence: Contexts and Portrayals* (1-10). Oxford: Inter-Disciplinary Press.

Kağıtçıbaşı, Ç., ve Cemalcılar, Z., (2014). *Dünden bugüne insan ve insanlar: Sosyal Psikolojiye Giriş*. İstanbul: Evrim.

Karakış, Ç. (2020). *Nefret Söylemi ve Linç İlişkisi: Türkiye’de Nefret Temelli Linç*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul.

Keane, J. (1996). *Medya ve Demokrasi* (H. Şahin, Çev.). İstanbul: Ayrıntı.

Keane, J. (1998). *Şiddetin Uzun Yüzyılı*. (B. Peker, Çev.). Ankara: Dost.

Koca, B. (2014). Diyanet İşleri Başkanlığı ve Aleviler Arasındaki Meseleye Liberal Bir Bakış. *Liberal Düşünce*. Bahar-Yaz 73-74, 39-61.

Koçak, Z (2017). Marjinal Bir Hukuk Terimi: Linç. Z. Koçak (Haz.). *Kitleleri Yeniden Düşünmek*. (s.139-149).

Kolukırcık, S. (2009). Mülteci ve Sığınmacı Olgusunun Medyadaki Görünümü: Medya Politikası Üzerine Bir Değerlendirme. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 8(1), 1-20.

Köker, E. ve Doğanay, Ü. (2010). Irkçı Değilim Ama? Yazılı Basında Irkçı Ayrımcı Söylemler. Ankara: İHOP.

Kunczik, M. and Zipfel, A. (2008). Violence as Media Content, Effects of. *The International Encyclopedia of Communication*.

Kurşun, H. (2017). *Medyadaki Şiddet Olgusunun Toplumsal Hayata Yansıması Hakkında Niceliksel Araştırma: Gaziantep Örneği*. Yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi, İstanbul.

Kurt, G. (2014). *Cezasızlık Sorunu: Soruşturma Süreci*. İstanbul: Hafıza Merkezi.

Kuş, O. (2016). Dijital Nefret Söylemini Anlamak: Suriyeli Mülteci Krizi Örnek Olayı Bağlamında BBC World Service Facebook Sayfasına Gelen Yorumların Metin Madenciliği ile Analizi. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (51). 97-121.

Le Bon, G. (1997). *Kitleler Psikolojisi*. (Y. Ender, Çev.). İstanbul: Hayat.

Levent, R. (2020). Sınıf Siyasetinden Kimlik Siyasetine Alevi Siyasal Değişimi. *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 10(9), 79-103.

Marvin, G. (1989). İspanyol Boğa Güreşlerinde Şeref, Haysiyet ve Şiddet Sorunu. David Riches (Ed.). *Antropolojik Açından Şiddet*. (s.148-169). (D. Hattatoğlu. Çev.). İstanbul: Ayrıntı.

Marx, K. ve Engels, F. (2013). *Alman İdeolojisi* (T. Ok ve O. Geridönmez, Çev.). İstanbul: Evrensel Basım Yayınevi.

Massicard, E. (2017). *Alevi Hareketinin Siyasallaşması* (A. Berktay, Çev.). İstanbul: İletişim.

Mbembe, A. (2020). *Düşmanlık Politikaları*. (A. Gür, Çev.). İstanbul: İletişim.

Michaud, Y. (1988). *Şiddet*. (C. Muhtaroglu, Çev.). İstanbul: İletişim.

Mishra, N (2018). Broadcast Media, Mediated Noise and Discursive Violence- High Decibel TV Debates and the Interrupted Public Sphere. *Kome: An International Journal of Pure Communication Inquiry*, 6(1). 1-13.

Mutlu, E. (1994). *İletişim Sözlüğü*. Ankara: Ark.

Nurdoğan, A.K., Dur, A.İ.B., Öztürk, M. (2017). Türkiye'nin Mülteci Sorunu ve Suriye Krizinin Mülteci Sorununa Etkileri. *İş ve Hayat*, 2(4), 217-238.

Oskay, Ü. (2018). "Efendi/Köle" İlişkisi Açısından Şiddet ve Görünümleri Üzerine. *Cogito*, Kış-Bahar (6-7), 185-195.

Özcan, M. T. (1990). Yazılı Hukukun Hareket Noktası Olarak İlkel Hukuk. *Anadolu Araştırmaları*, 0(12), 55-82.

Özçetin, B. (2018). *Kitle İletişim Kuramları*. İstanbul: İletişim.

Özer, Ö. (2010). Giriş: Medyada Şiddet Kültürü. Ö. Özer (Ed.). *Medyada Şiddet Kültürü*. (11-36). İstanbul: Literatürk.

Özer, Ö. ve Birsen, H. (2010). İnternet Aracılığıyla Şiddet İçerikli Oyun Oynamayla İlgili Kullanım ve Doyumlar Kuramı Çerçevesinde Yapılan Araştırma. Ö. Özer (Ed.). *Medyada Şiddet Kültürü*. (347-384). İstanbul: Literatürk

Özer, Ö. ve Gerasimova, S. (2010) Yetiştirme Kuramı: Televizyonun Yetiştirme Rolüne İlişkin Türkiye ve Rusya'da Yapılan Araştırma. Ö. Özer (Ed.). *Medyada Şiddet Kültürü* (323-346). İstanbul: Literatürk.

Paker, M. (2014). *Psiko-politik Yüzleşmeler*. İstanbul: Birikim

Perlof, R. M. (2000). The Press And Lynchings of African Americans. *Journal of Black Studies*, 30(3). 315-330.

Rosenberg, A. (1999). Bir Kitle Hareketi Olarak Faşizm: Yükselişi ve Çöküşü. *Faşizm ve Kapitalizm*. A. Talheimer, O. Bauer, A. Tasca (Ed.). (R. Serozan, Çev.). İstanbul: Sarmal.

Ross, J. R. (1983). *At the Bar of Judge Lynch: Lynching and Lynch Mobs In America*. Doctor of Philosoph Thesis, Texas Tech University, U.S.

Schudson, M. (1997). *Haber Üretimini Sosyolojisi* (A. Altun ve M. Ağduk, Çev.). Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Yıllık:1994. 207-325.

Smith, P. (2007). *Kültürel Kuram*. (S. Güzelsarı ve İ. Gündoğdu, Çev.). İstanbul: Babil.
Thurston R. W. (2011). *Lynching: American Mob Murder in Global Perspective*. UK: Routledge.

Tirrel, L (2013). *Studying Genocide: A Pragmatist Approach to Action-Engendering Discourse*. G. Hubbs and D. Lind (Eds.). *Pragmatism, Law and Language* (152-169). New York: Routledge.

Tokgöz, O. (2008). *Temel Gazetecilik*. Ankara: İmge.

Topuz, M. (2020). *2014 Cumhurbaşkanlığı Seçim Sürecinin Yazılı Basındaki Temsili: Cumhuriyet, Hürriyet ve Sabah Gazeteleri Örneği*. Yüksek lisans tezi, Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara.

Trend, D. (2008). *Medyada Şiddet Efsanesi*. İstanbul: YKY.

Tuğrul, S. (2014). *Canım Sana Feda: Yeni Zamanların Kutsallık Biçimleri*. İstanbul: İletişim.

Tuğrul, S. (2016). *Ebedi Kutsal Ezeli Kurban*. İstanbul: İletişim.

Ünsal, A. (2018). *Genişletilmiş Şiddet Tipolojisi*. *Cogito*, Kış-Bahar (6). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Van Dijk, T. A. (2019). *İdeoloji: Multidisipliner Bir Yaklaşım* (A. Demir, Çev.). Ankara: Hece.

Waldrep, C. (2000). War of Worlds: The Controversy over the Definition of Lynching, 1899-1940. *Journal of Southern History*. 66(1).75-100.

Waldrep, C. (2002). *The Many Faces of Judge Lynch*. New York: Palgrave Macmillan.

Wasserman, I. (1998). Media Rhetoric and Images of Lynching in the Nineteenth and Twentieth Centuries. Michigan: Sociological Association Publish.

Weber, M. (2006). *Meslek Olarak Siyaset*. (A. Timuçin, ve M. Sert, Çev.). İstanbul: Chiviyazıları.

Weiss, G., and Wodak, R. (2003). Introduction: Theory, Inderdisciplinarity, and Critical Discourse Analysis. G. Weiss and R. Wodak (Eds.). *Critical Discourse Analysis: Theory and Interdisciplinarity* (1-34). Hampshire: Palgrave MacMillan.

Wodak, R. (2001). What CDA Is About – A Summary of Its History, Important Concepts and Its Developments. R. Wodak and M. Meyer (Eds.). *Methods of Critical Discourse Analysis* (1-13). London: Sage Publications.

Yanikkaya, B. (2009). Gündelik Hayatın Suretinde: Öteki Korkusu, Görsel Medya ve Şiddet. B. Çoban (Ed.). *Medya Milliyetçilik ve Şiddet* (11-28).

Yanikkaya, B., Çoban, B., Çoban, S., Köker, E., Doğanay. ve diğerleri. (2009). *Medya Milletçilik ve Şiddet*. İstanbul: Su.

Yatman, H. (2011). Şark Meselesinden Demokratik Açılıma: Türkiye'nin Kürt Sorunu Hafızası. Ankara: Seta Yayınları.

Yeğen, M. (2012). *Müstakbel Türk'ten Sözde Vatandaşa*. İstanbul: İletişim.

Yıldız Tahincioğlu, A. N. (2002). *Türk Basınında Özeleştirme Haberleri*. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Yıldız Tahincioğlu, A. N. (2010). Namus Cinayetleri Üzerinden Yapılan Cinsiyetçilik ve Milliyetçiliğin Köşe Yazılarına Yansıması. *Mülkiye Dergisi*, 34(269), 225-253.

Yıldız Tahincioğlu, N. (2016). Bir Hakikat Üretme Aracı olarak Haber ve Cezasızlığın Normalleştirilmesi. A. N. Yıldız Tahincioğlu (Ed.). *Yamuk Hakikat* (s.164-202). Ankara: Ütopya.

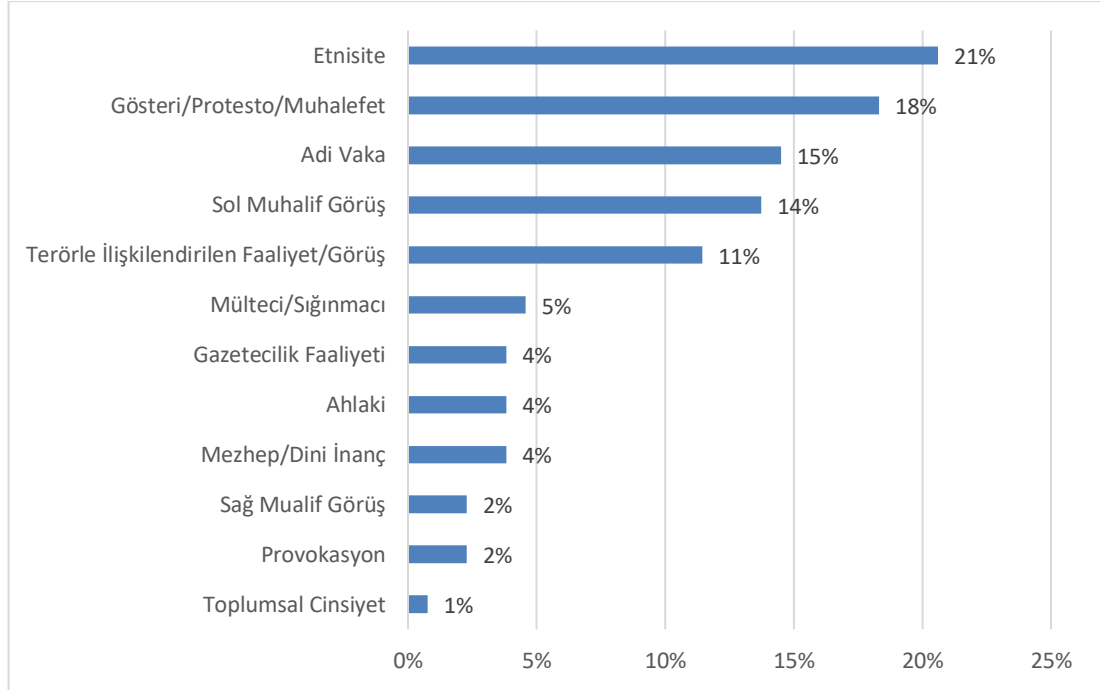
Yılmaz, Z. (2012). *Hukuki Açıdan Toplumsal Şiddet Olarak Türkiye’de Linç*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul.

Yumrukuz, Ö. (2017). Şiddete Karşı Duyarsızlaşma ve Sosyal Medya İlişkisi Üzerine Bir İnceleme. *Marmara İletişim Dergisi* (28), 89-106.

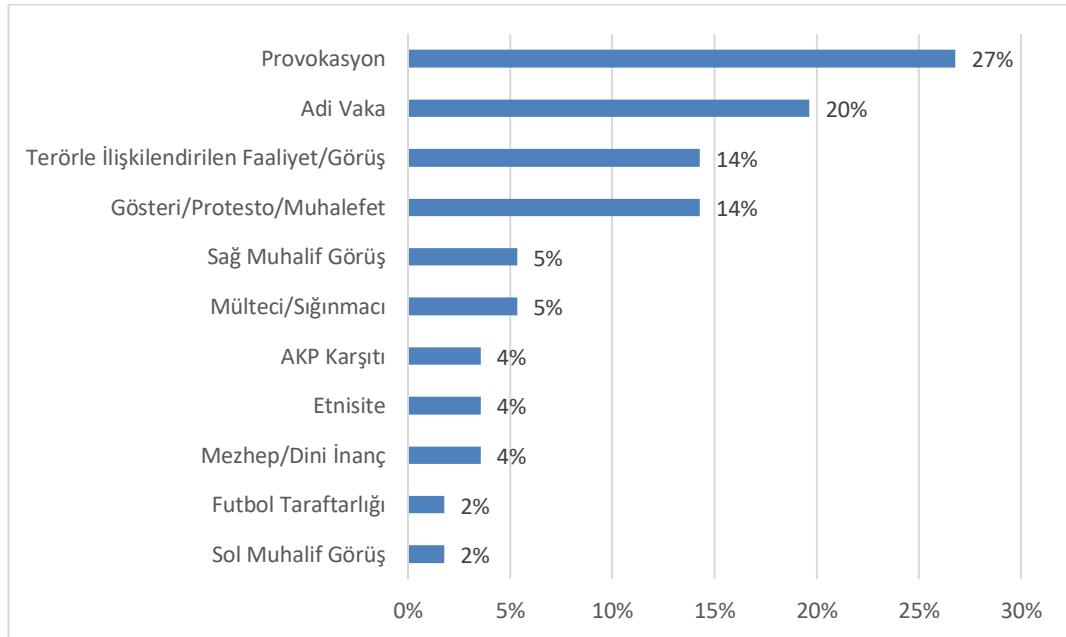
Zizek, S. (2018). *Şiddet*. (A. Ergenç, Çev.). İstanbul: Encore.

EK 1. GRAFİKLER

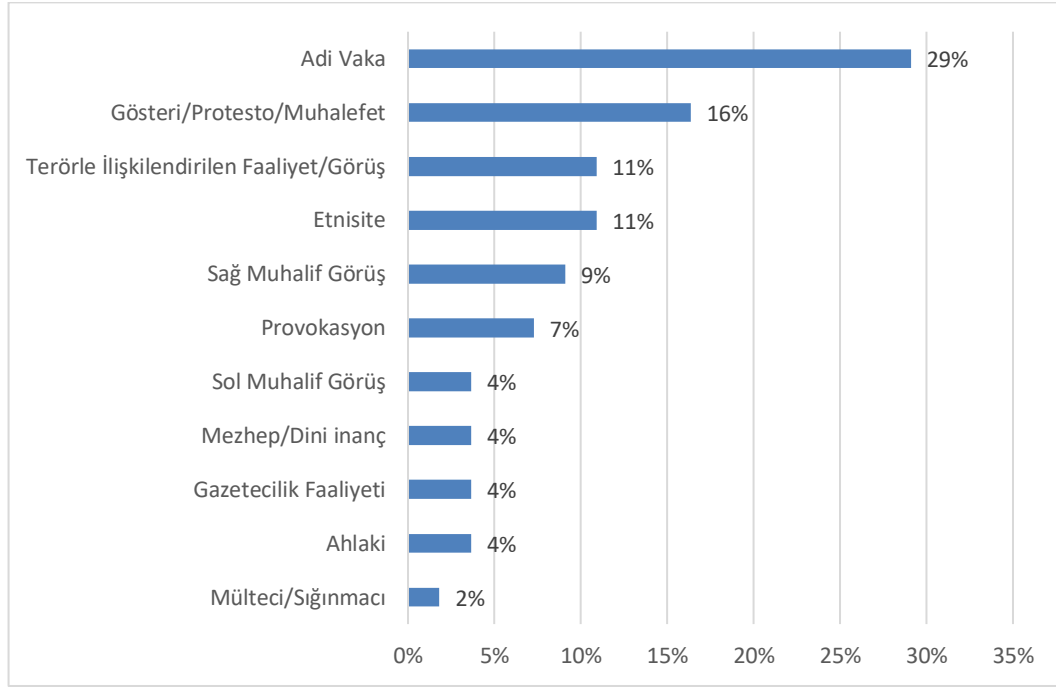
Şekil 4: Cumhuriyet Gazetesinde Yer Alan Linç Vakalarının Kategorisi

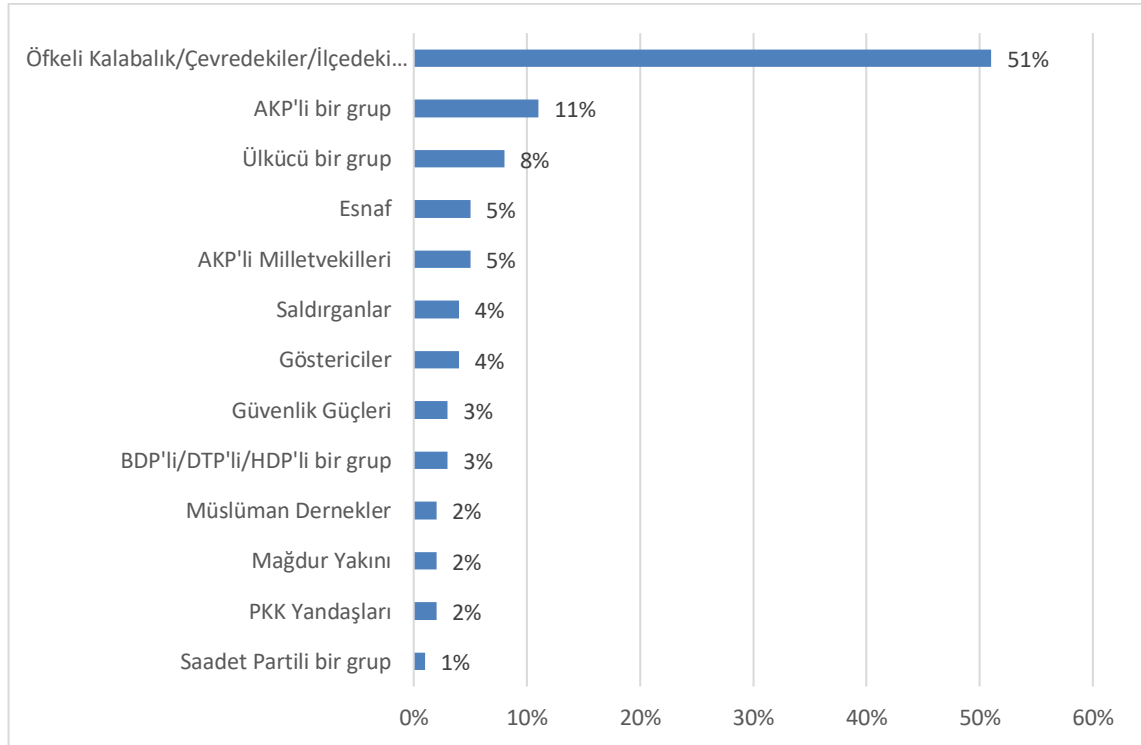
Şekil 5: Yeni Şafak Gazetesinde Yer Alan Linç Vakalarının Kategorisi

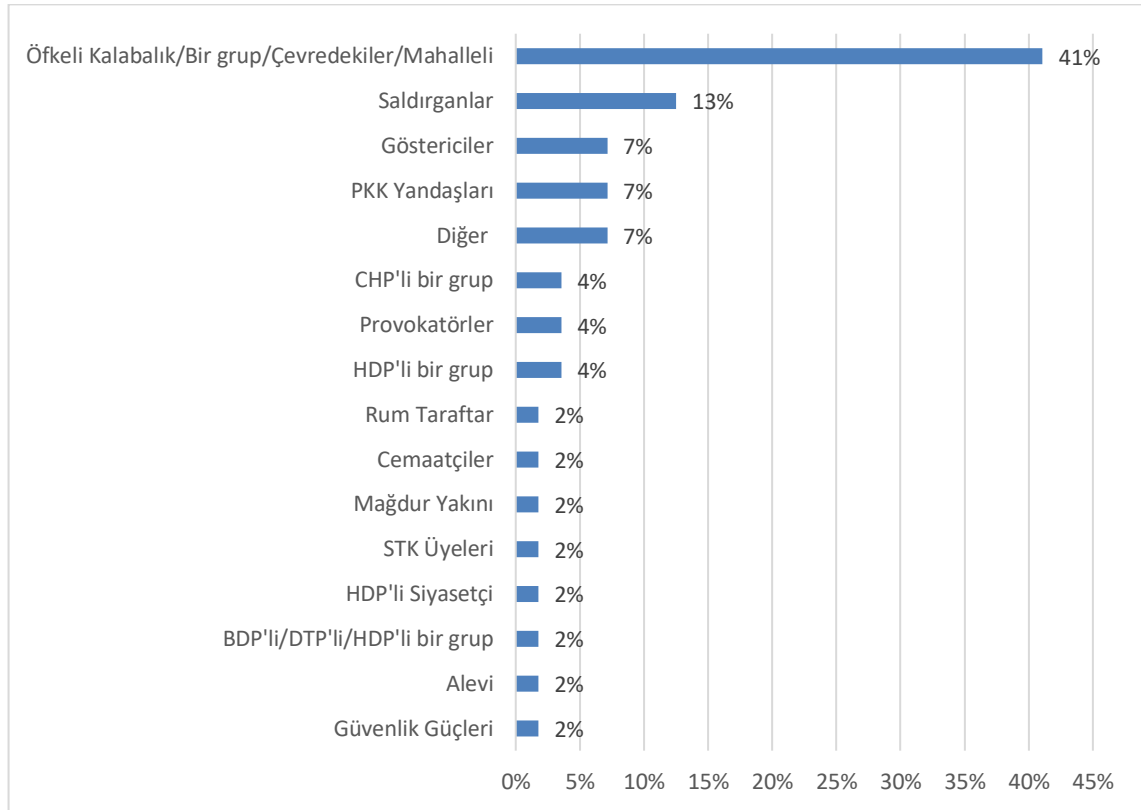
Şekil 6: Hürriyet Gazetesinde Yer Alan Linç Vakalarının Kategorisi

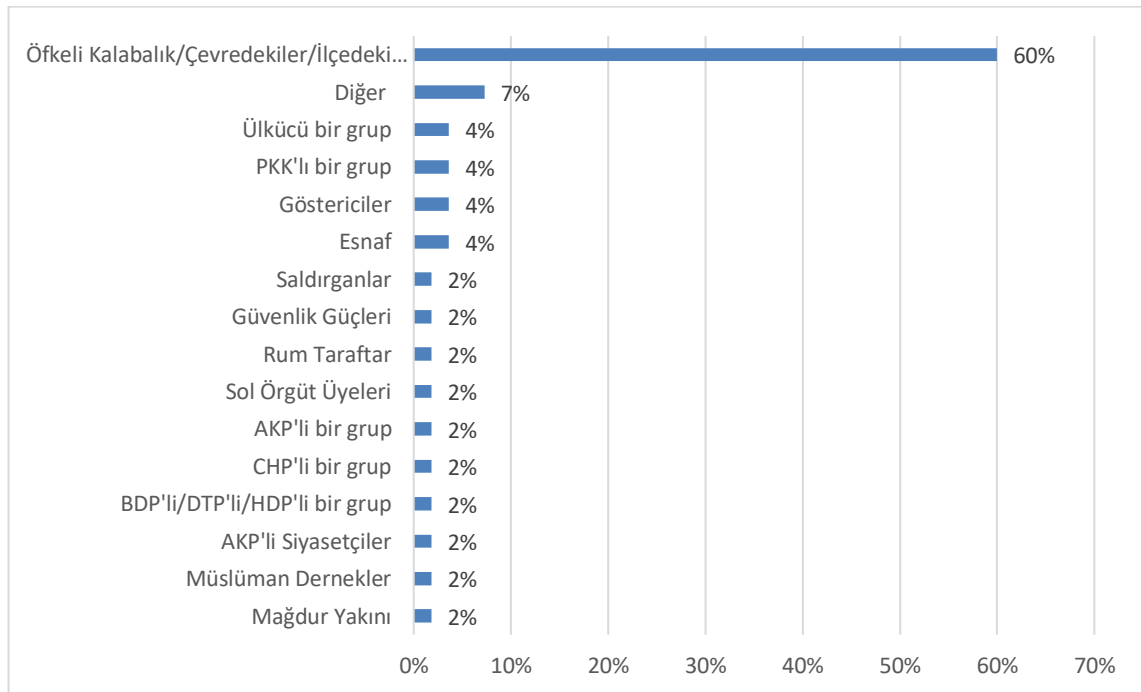
Şekil 7: Cumhuriyet Gazetesine Göre Linç Faillerinin Kimliği

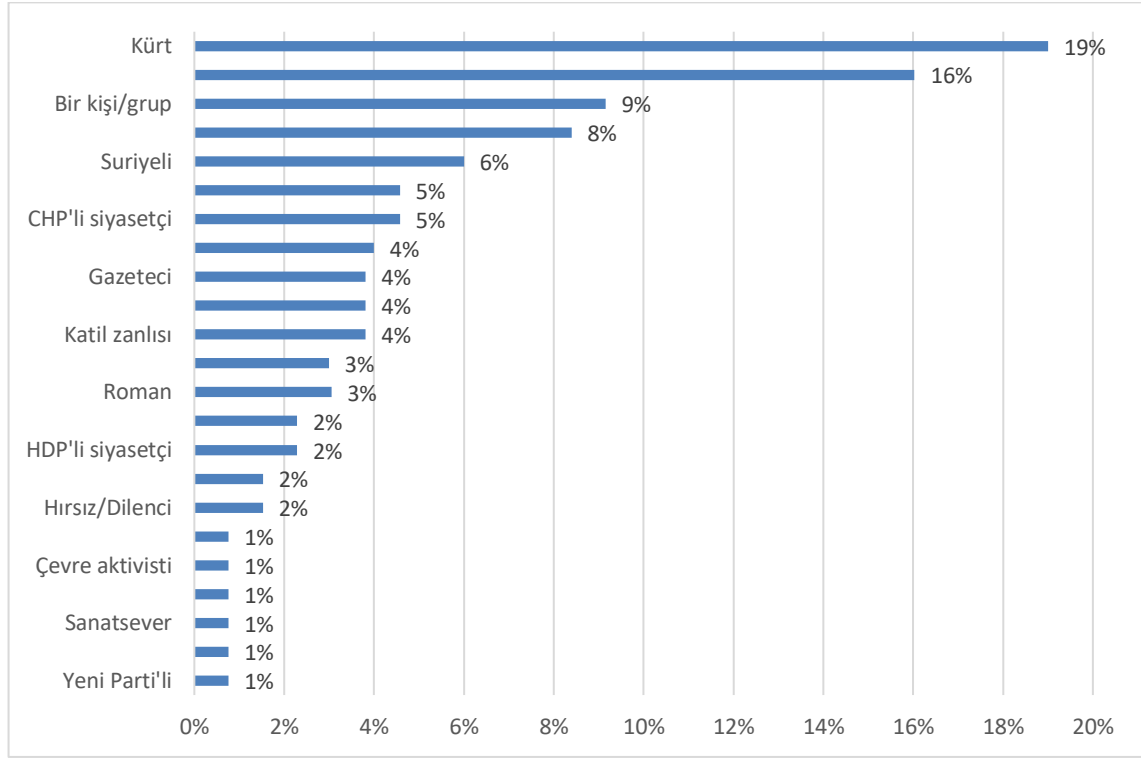
Şekil 8: Yeni Şafak Gazetesine Göre Linç Faillerinin Nitelikleri

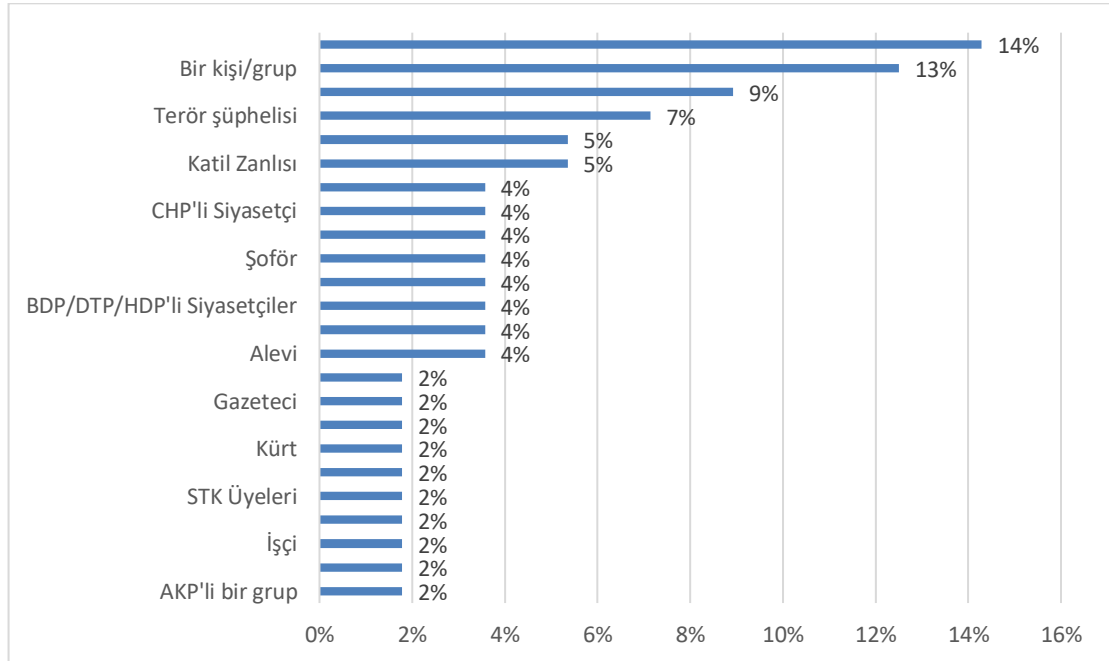
Şekil 9: Hürriyet Gazetesine Göre Linç Faillerinin Nitelikleri

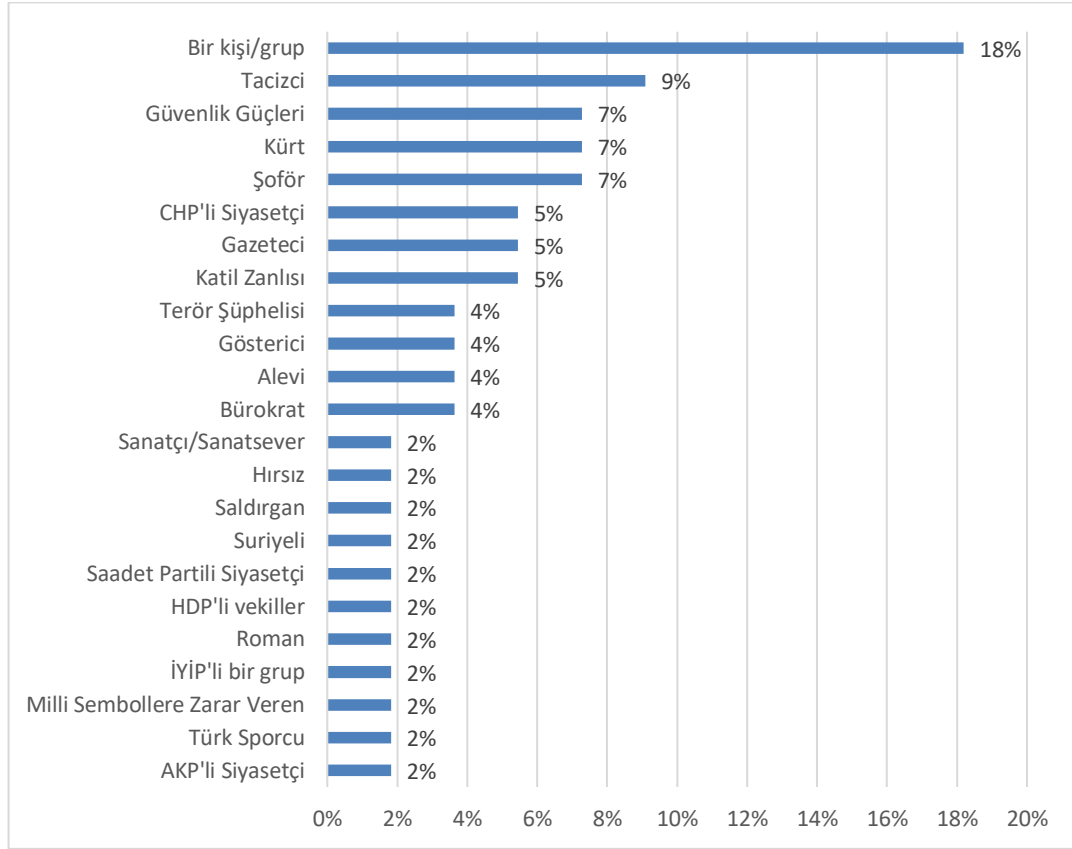
Şekil 10: Cumhuriyet Gazetesine Göre Linç Mağdurlarının Kimliği

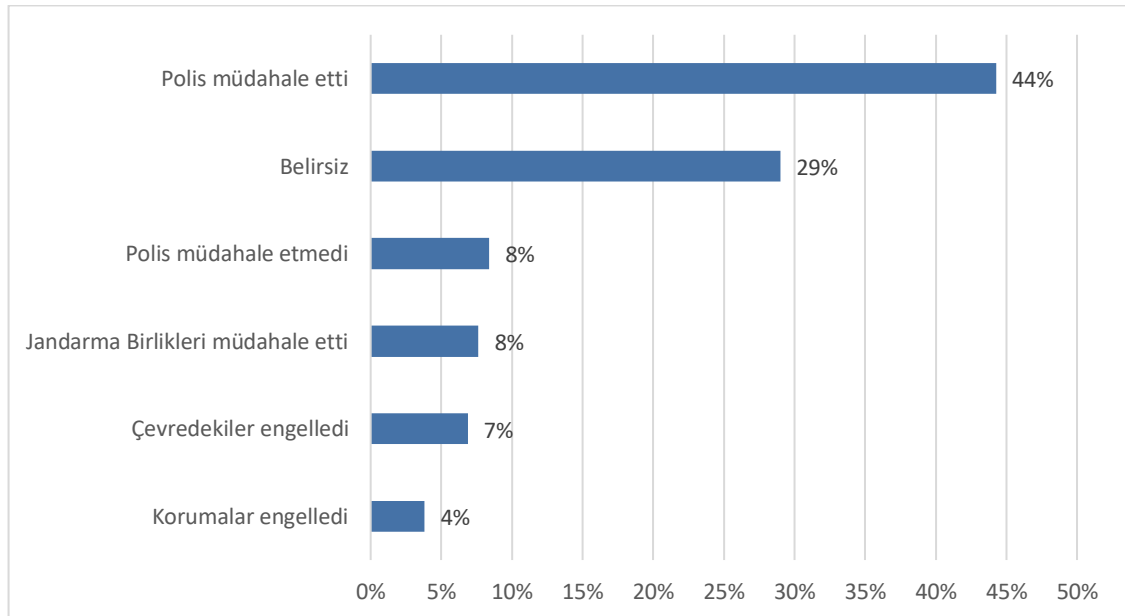
Şekil 11: Yeni Şafak Gazetesine Göre Linç Mağdurlarının Kimliği

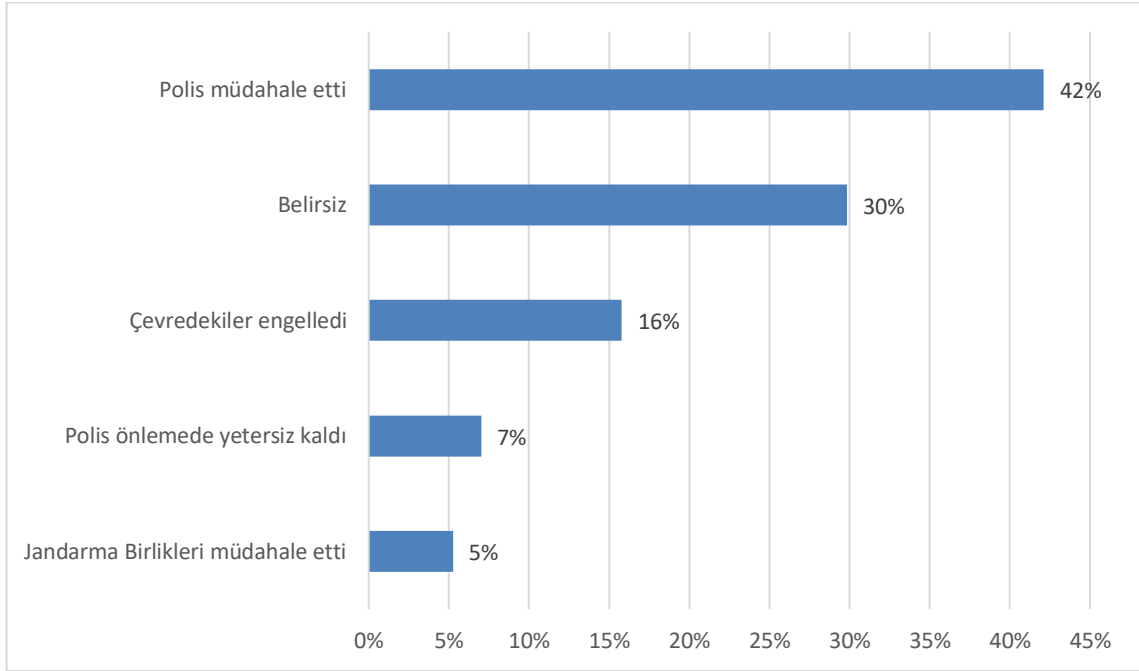
Şekil 12: Hürriyet Gazetesine Göre Linç Mağdurlarının Kimliği

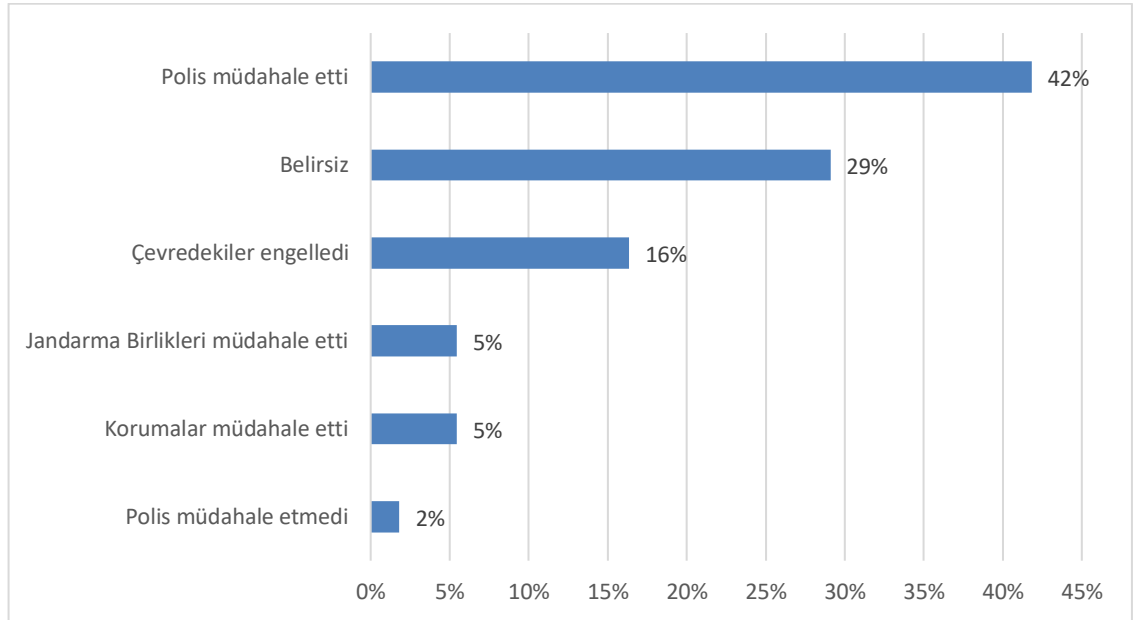
Şekil 13: Cumhuriyet Gazetesinin Verilerine Göre Lince Müdahale Biçimleri

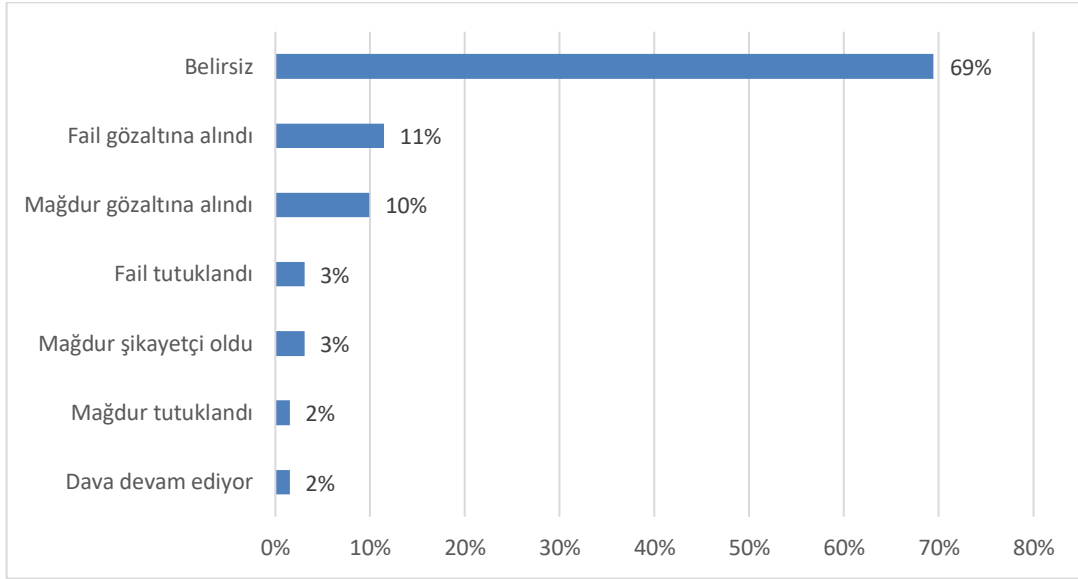
Şekil 14: Yeni Şafak Gazetesinin Verilerine Göre Lince Müdahale Biçimleri

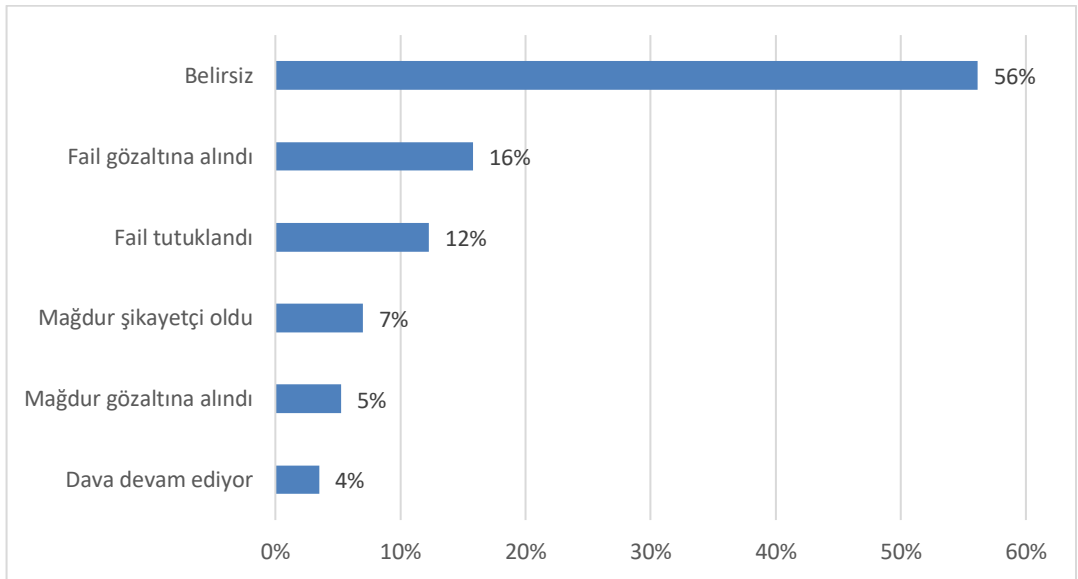
Şekil 15: Hürriyet Gazetesinin Verilerine Göre Lince Müdahale Biçimleri

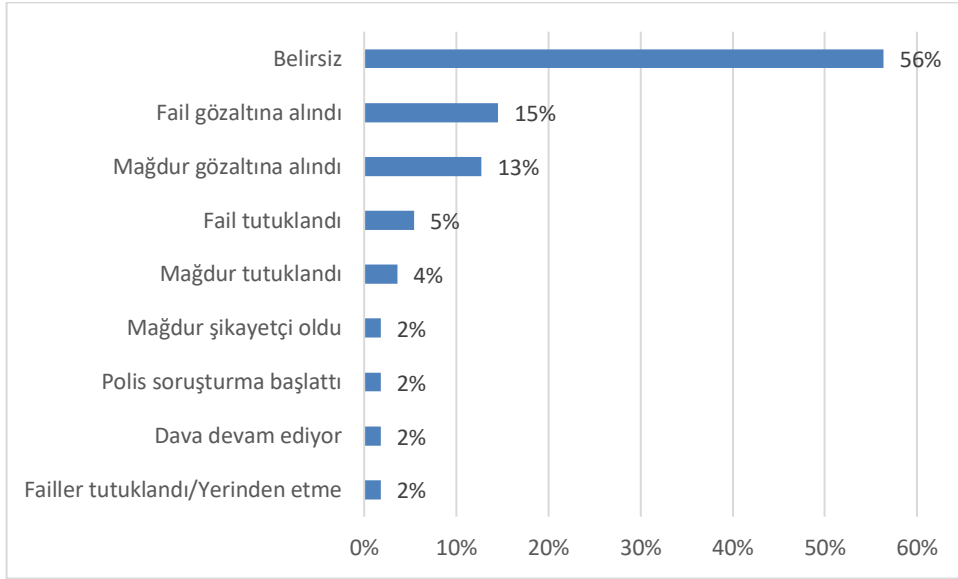
Şekil 16: Cumhuriyet Gazetesinin Verilerine Göre Lincin Hukuksal Sonuçları

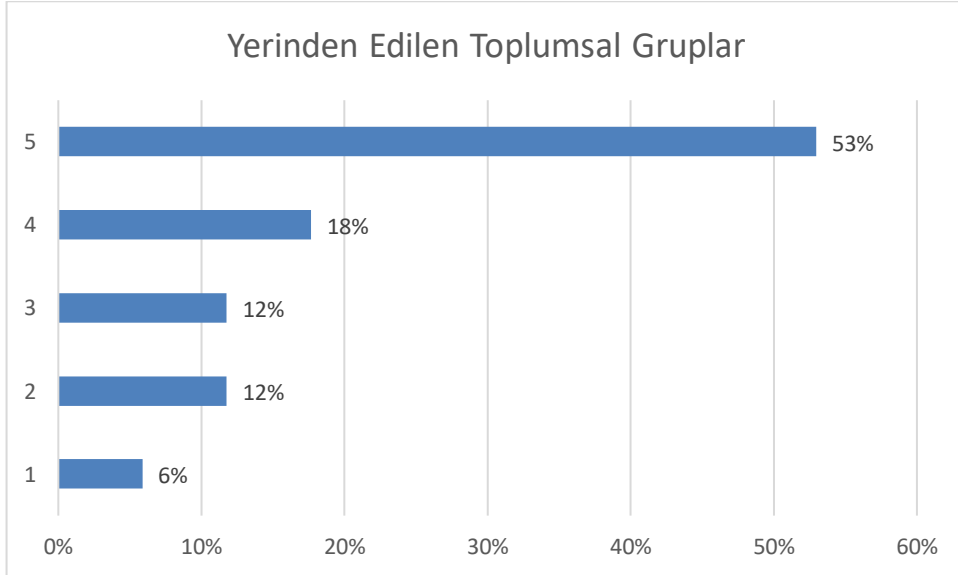
Şekil 17: Yeni Şafak Gazetesinin Verilerine Göre Lincin Hukuksal Sonuçları

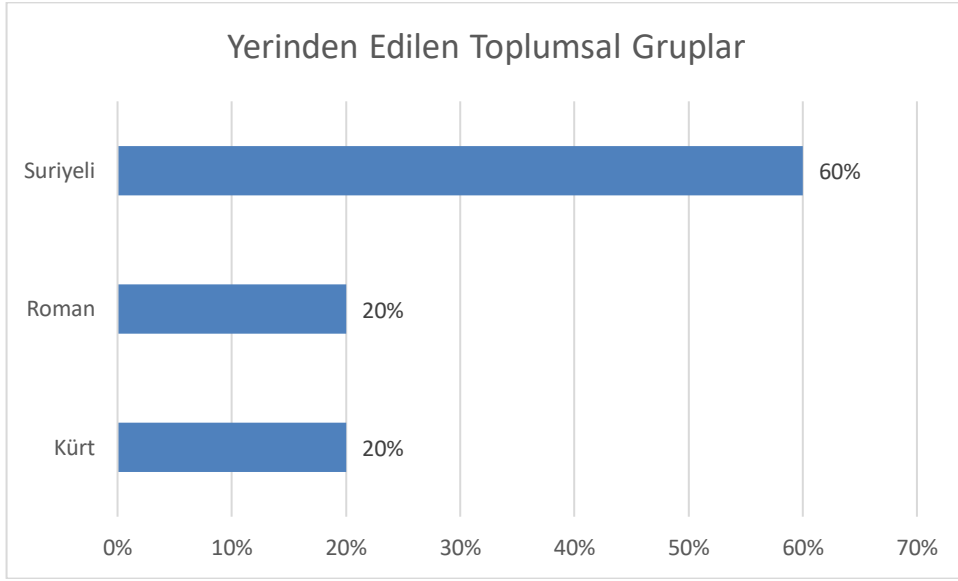
Şekil 18: Hürriyet Gazetesinin Verilerine Göre Lincin Hukuki Sonuçları

Şekil 19: Cumhuriyet Gazetesinin Verilerine Göre Lincin Sosyal Sonuçları:
Yerinden Etme/Göçe Zorlama

Şekil 20: Yeni Şafak Gazetesinin Verilerine Göre Lincin Sosyal Sonuçları

EK 2. ORJİNALLİK RAPORU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: .../.../.....

Tez Başlığı :

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam sayfalık kısmına ilişkin,/...../..... tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 'tür.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar hariç
- 4- Alıntılar dâhil
- 5- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza

Adı Soyadı: _____

Öğrenci No: _____

Anabilim Dalı: _____

Programı: _____

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

(Unvan, Ad Soyad, İmza)

EK 3. ETİK KOMİSYON MUAFİYET FORMU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ETİK KOMİSYON MUAFİYETİ FORMU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: .../.../.....

Tez Başlığı: Yazılı Basında Linç Saldırıların Temsili (2009-2019)

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmam:

1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır,
2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmaması gerektirmemektedir.
3. Beden bütünlüğüne müdahale içermemektedir.
4. Gözlemsel ve betimsel araştırma (anket, mülakat, ölçek/skala çalışmaları, dosya taramaları, veri kaynakları taraması, sistem-model geliştirme çalışmaları) niteliğinde değildir.

Hacettepe Üniversitesi Etik Kurullar ve Komisyonlarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre tez çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kurul/Komisyon'dan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza

Adı Soyadı: Berfu Deniz

Öğrenci No: N18132129

Anabilim Dalı: İletişim Bilimleri

Program: Kültürel Çalışmalar ve Medya

Statüsü: Yüksek Lisans Doktora Bütünleşik Doktora

DANIŞMAN GÖRÜŞÜ VE ONAYI

Doç. Dr. Ayşe Nevin Yıldız

Detaylı Bilgi: <http://www.sosyalbilimler.hacettepe.edu.tr>

Telefon: 0-312-2976860

Faks: 0-3122992147

E-posta: sosyalbilimler@hacettepe.edu.tr

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
ETHICS COMMISSION FORM FOR THESIS**

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
COMMUNICATION SCIENCES DEPARTMENT**

Date: .../.../.....

Thesis Title: The Representation of Lynch Attacks in Print Media (2009-2019)

My thesis work related to the title above:

1. Does not perform experimentation on animals or people.
2. Does not necessitate the use of biological material (blood, urine, biological fluids and samples, etc.).
3. Does not involve any interference of the body's integrity.
4. Is not based on observational and descriptive research (survey, interview, measures/scales, data scanning, system-model development).

I declare, I have carefully read Hacettepe University's Ethics Regulations and the Commission's Guidelines, and in order to proceed with my thesis according to these regulations I do not have to get permission from the Ethics Board/Commission for anything; in any infringement of the regulations I accept all legal responsibility and I declare that all the information I have provided is true.

I respectfully submit this for approval.

Date and Signature

Name Surname: Berfu Deniz

Student No: N18132129

Department: Communication Sciences

Program: Cultural Studies and Media

Status: MA Ph.D. Combined MA/ Ph.D.

ADVISER COMMENTS AND APPROVAL

Assoc. Prof. Dr. Ayşe Nevin Yıldız